P II 204

РП 204/1861 РПСр I 35/1861.2

МАГАЗИНЪ

СРБСКО-ДАЛМАТИНСКІЙ

ЛЮБИТЕЉ ПРОСВЪТЕ И НАРОДНОГЪ ЄЗИКА.

ЗА ГОДИНУ

1861.

* КЊИЖНИЦА *
ТЕКЕЛИЈИНА ЗАВОДА

издао на свѣтъ

ГЕОРГІЙ НИКОЛАЄВИЋЬ,

Протопресвитеръ Консисторіалный у Задру, Членъ Дружтва С. С. обдаренъ златнимъ почастнимъ крстомъ Ф. Ј.

ДВАДЕСЕТА КЊИГА.

У Бечу, 1861.
У Српской Печатьи Соммера.

Инв. бр. 51890

БИБЛИОТЕКА ЗА ИСТОРИЈУ СРПСКУ

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ САНУ

АРХИВ ЗА ПРАВНЕ И ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

I. ИСТОРІЯ ЦРКВЕНА.

1. ЖИВОТЪ СВЕШТЕНОМУЧЕНИКА ГРИГОРІЯ, ПАТРІАРХА ЦАРИГРАДСКОГЪ *)

(По преводу рускомъ изъ „Творенія святыхъ отцевъ.“ I. 1854).

Међу другимъ градовима и варошима Аркадіе, знатна е особито Димитсана, омаленый градићъ на едной главицы тако званы аорахиски планина, край рѣке Лузіе, коя утиче у Алфей.

По историчкимъ преданіяма, коя су се сачувала, зна се, да су два грађанина димитсанска, кои су се учили у гласовитой школи на Смирнама, на начинъ ове, завели у своіой собственой отачбини, у половицы прошастогъ столѣћа, димитсанску школу, као еданъ повећій учевный заводъ у Пелопонезу, коя и данась постои, и коя е обилату просвѣту излила на цѣо грчкій полуостровъ, и по другимъ мѣстима.

Димитсана е дична, што су се у њой родили многи архіереи, архіепископи, патріарси, учитељи, лѣкари, грађански чиновницы, и други добри и обћекористни люди.

У овомъ маломъ граду родіо се и воспитао се овай патріархъ Григоріе, кои е у почетку свете воине за грчку самовлаштитость (независность) мученичкомъ смрти прославіо и отачбину и цркву, чій животъ овдѣ намъ се предлаже.

---

*) Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἱερομάρτυρος Γρηγορίου ΙΙ. κ. Αθήνησι 1853 τ.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

Онъ се родіо године **1745.** Отацъ му є быо Јованъ Ангелопулъ, а мати Асимина Папанагіотопулъ; и на светомъ крштеню дано му є име Георгіе.

Прве почетке наука и христіанскогъ живота преда̀вао му є кодъ куће истый нѣговъ стрицъ и кумъ, єромонахъ Мелентіе, и другій нѣкій димитсанскій учитель, єромонахъ Атанасіе Русопулъ. Године **1765** кадъ му се двадесетъ година навршивало, пламтећи жельомъ да изучи богословске свештене науке, упути се съ учителѣмъ Русопуломъ изъ Димитсане, и дође у Атину, гдѣ се близу двѣ године дана учіо кодъ многоученогъ у то време атинскогъ учителя Димитріа Воде.

Затимъ Георгіе **1767** одедри на Смирне, а сатрудникъ и учитель нѣговъ Русопулъ на понуду атинскі граћана остане у Атини, гдѣ є учитељствовао све до свое смрти, коя се догодила **1780.**

На Смирнама живіо є Георгіе кодъ свога другога стрица Мелентія, кои є ондѣ быо еклисіархъ у цркви; нѣга є прислуживао и у исто доба у школу ишао съ користи. Одатле отиде на строфадске острове у єданъ манастиръ, гдѣ мало нешто времена проведе са ономъ благочастивомъ браћомъ, па се и самъ покалуђери, и добіе име Григоріе. Одавде пређе у Патмосъ, гдѣ є слушао кодъ Данила Керамевса съ великомъ помњомъ науке философичке.

Кадъ Григоріе доврши све школе у Патмосу, зовне га тадашњій смирнскій блажене успомене митрополитъ Прокопіе (кои се такође родіо и воспитао у Пелопонезу), єръ є познавао Григорія іошъ онда, кадъ се онъ на Смирнама налазіо, и увѣріо се о нѣговомъ благонаравномъ и богоугодномъ животу, а сувыше и о нѣговой научной изображености, коіомъ се красіо. И тако Смирне изнова приме Григорія, а митрополитъ га постави своимъ архидіакономъ.

До мало времена кадъ збогъ нереда и насиля

1770 завлада у Пелопонезу обћа бѣда и неволя, Григоріе позове къ себи на Смирне свое престарѣле родителѣ (кое є издржавао и раніо све до њіове смрти), а заедно съ њима доведе и брата свога Панагіота, и двѣ сестре, Анну и Ексакусту.

Одма послѣ рукоположеня пошлѣ га митрополитъ у отачбину, єръ се Григоріе зажеліо было видити свое рођено мѣсто, и драгу свою тамо заоставшу родбину. Кадъ є у Димитсану дошао, нађе тамошню школу подъ надзиранѣмъ Агапія Папаидопула малога у добромъ поредку, и на собствене свое трошкове начини у истомъ зданію осамъ пространы соба, да у њима безплатно живе сиромашни ученицы. У Димитсани незарджи се дуго Григоріе, него се врати опетъ на Смирне *).

Године **1784** позову митрополита Прокопія на престолъ патріарховъ. Онъ іошъ ни дошао ніе было у Цариградъ, а князъ Ипсилантій предложи сабору за наслѣдника прокопіева на смирнску митрополію єдногъ ученогъ єромонаха Натанаила, кои є учитељ было у нѣговомъ двору. Али Прокопіе послѣ мѣсецъ дана свога долазка са Смирна, кадъ се већь попео на патріарховъ престолъ, одобри истина Натанаила за єпископа, и одреди рукоположити га и послати га на прву єпархію, коя остане затимъ удова; но собору предложи Григорія за архипастира смирнскогъ, засведочаваюћи да є овай и научанъ. и добродѣтеланъ, и изображенъ човѣкъ, да га любе сви граћани смирнски, и да га много уважаваю. Тако савъ саборъ єдногласно потврди изборъ григоріевъ; позову га да дође са Смирна, рукоположе га за архіереа и за на-

---

*) Уто време было є протосингелъ, и превео є на новогрчкій єзикъ Слова Златоустова о свештенству, коя є доцніе издао у Млетцыма **1782**.

слѣдника прокопіева. Житељи смирнски чујући да є Григоріе постао њіовъ митрополитъ, обрадую се, и кадъ се овай враћао у свою столицу, дочекаю га свенародно.

Да се смирнски житељи не само нису у своіой нади преварили, него да су дочекали и оно чему се нису надали, посведочаваю сама дѣла, коя є новый митрополитъ за време свога тринайстогодишнѣга управляня на Смирнама починіо.

И найпрво, онъ ніе престаяо проповѣдати често слово божіе и свое словесно стадо у вѣри утврђивати. У души га є болѣло гледаюћи изъ почетка малый брой божіи храмова и на Смирнама и по другимъ мѣстима, зато се постара да доскочи той оскудицы. Многе су быле необориме препоне, што су сметале житељима смирнскимъ да неначиняю цркве, али пунъ ревности Григоріе храбріо ій є и слободіо на тай трудный посао. Изнайпре по праву даномъ владикама одъ отоманске власти, нареди онъ да се у два мѣста подигну мали молитвени домови, а затимъ прибављаюћи мало помало безъ велики трошкова што треба, пречини оне домове у простране цркве. На истымъ Смирнама была є само єдна уредна и правилно учињена црква, па и она тѣсна; а друга свете Фотине, стара и окрпљена, гдѣгдѣ покривена воштеницама (инцератомъ, **Wachsleinwand**), те є зато прокисивала, и на люде у цркви цѣдила се киша. Григоріе ніе се смиріо, докъ и ову цркву саевимъ изнова ніе начиніо, и то прекрасну и пространу, да іой се и данась люди чуде; а у томъ послу припомогли су му доста нѣгови сународницы, кои у Цариграду живе.

Налазећи да є гадно и несносно видити, како арачліе повлаче и гоне по улицама смирнске свештенике, да имъ главарину плате, постара се ослободити свое свештенство одъ тога насилнога намета,

и договори се сложно съ цѣломъ обштиномъ, да плаћаю одсекомъ одређеный годишњій арачъ или порезъ за све свое свештенике.

А будући да многи православни христіани (што и данась быва) како се међу собомъ сваде, потежу єданъ другога у грађанске суднице предъ кадію, због чега готово свакій путъ грдне штете трпе, што є по срцу парало доброга пастира; да бы ій дакле одъ тога сачувао, онъ є заваћене често себи призивао, њи учіо, міріо, савѣтовао, погађао, и како є за свакога право пресуђивао; и тимъ начиномъ на нѣгове благе и паметне разлоге христіани су пристаяли, мирили се, и сваће бы се прекидале.

Валя споменути и овай поступакъ, кои свѣдочи, да є Григоріе быо еванђелске нарави. Єданпутъ међу христіанима на Смирнама заметне се некаква свађа и неслога. Митрополитъ желећи заваћене помирити, превари се изъ незнаня и прихвати се оне странке, коя ніе имала правицу; али видећи доцніе да се у томъ преваріо; изговори найпре у цркви са свога мѣста єдно слово о слоги и споразумлѣню, па онда у архіерейской одећи, смиренимъ лицемъ, скрушенимъ срцемъ и сузнымь очима слази са свога мѣста, исповѣда свой грѣхъ, признае да се преваріо, кланя се предъ свима, и моли да му се опрости.

За време свога тринайсто-годишнѣга духовнога управляня на Смирнама починіо є Григоріе многа добра дѣла и примѣрна доброчинства.

Подъ патріархомъ Герасимомъ III. роћенимъ у Дерки, позванъ буде Григоріе 1798 у Цариградъ на синодъ. За време свога ту бавленя одреде га да освешта храмъ св. Јована покрай школе на отоку Халки, кои є сазидао незаборављѣный князъ Ипсилантій, и кои и данась постои. Храмъ овай налази се близу друге цркве успенія пресвете Богоматере, кою є начиніо іошъ предпослѣдній самодржацъ ца-

риградскій Палеологъ, и коя такођеръ и данась у цѣлости стои. После не много времена Григоріе врати се опетъ међу свое стадо.

Кадъ се блажене успомене Герасимъ одрече патріарштва, тадъ по обћему гласу соборномъ одлукомъ позову Григорія V. архіпастира смирнскогъ на престолъ патріарски; кои освѣдочи да є достоянъ наслѣдникъ свога именяка великогъ Григорія, и други светы отаца, кои су красили цариградскій патріарски престолъ.

Но пре него предузмемо преповѣдати што є онъ радіо и чиніо за време свога патріарштва, описаћемо нѣке нѣгове црте како тѣлесне тако и наравне.

Григоріе быо є узраста високогъ, тѣломъ сувонявъ, очію модры и зѣнице као каквимъ округлимъ вѣнцемъ обведене; погледъ имао є живъ, бистаръ, а то є показивало, да му є и нѣгова пameть хитра и бистра была при предузиманю и отправляню послова црквены, као што ћемо ниже о томъ говорити.

Начинъ нѣговогъ живота одговарао є нѣговой високой добродѣтељи. Одећа му є увѣкъ была чиста и проста; то є исто строго изискивао и одъ свію свештеника, наводећи еванћелска слова: *се иже мягкая носящій въ домѣхъ царскихъ суть.*

Храномъ се задоволявао маломъ; и кадъ є самъ за своіомъ трпезомъ быо држао се пустинячки устава. Кадъ бы пакъ странце или свое познанике гостіо, тадъ му є трпеза была богата и обилата, али онъ бы текъ помало одъ свакога ела кушао, само, да му се нерекне, да међу своимъ гостима ништа неєде. Пламтећи любовмъ према Богу никадъ га молитве уморити нису могле. Увече, пошто бы се очитало повечерѣ предъ свима, уклоніо бы се онъ у свою малу спаваћу собу, и ту усамлѣнъ, безъ икога другога, разговараюћи се съ єднимъ Богомъ, провео бы

по нѣколико сати у умной молитви. Затимъ бы мало наслоніо се и одпочинуо, а у поноћи (по рѣчима пророковымъ) опетъ бы устаяо, *исповѣдашися имени господню* (Псал. **118**, **62**. **121**, **4**.). Послѣ краткогъ спаваня дизао бы се увѣкъ пре ютренѣ, имаюћи у устима и у мислима рѣчи божіе, и сазивао бы свое домаће да сврше црквено правило. Тако исто и даню чимъ бы се самъ нашао, подизао бы очи свое *къ живущему на небеси*, (псал. **122**, **1**.), Укратко рећи, молитва є была и храна и наслада нѣговой боголюбной души, њомъ се упућивао на радню, њомъ се крѣпіо и тѣшіо у поднашаню трудова патріарски.

Было є смирена срца безъ икакве гордељивости, и увѣкъ готовъ да тужна утѣши, ако бы тай човѣкъ и одъ найпростіегъ реда было. Ко му є драго дошао, башъ и у невреме, ніе отишао, да га невиди, и да се съ њимъ неупита; свакогъ є утѣшіо или рѣчма, или самимъ дѣломъ, само ако є помоћь могућна была.

Григоріе было є истина душе кротке и миролюбне, устрплѣный извршитељ добродѣтељи, али кадъ бы посао и радня каква имала се свршити безъ одлаганя, плануо бы чешће пути као ватра. Дволичанъ ніе было, него као голубъ незлобивъ, а као змія мударъ, по рѣчима еванђелскима (Мат. **10**, **16**.). Ніе было злопамтило ни осветљивъ; у свако доба готовъ простити; своимъ собственымъ поступцыма было є строгъ судія, а на туће поступке было є благъ и снисходећъ, али у исто доба ничія неваляла и неупутна захтѣваня нити є одобравао, нити пропуштао да се изврше, него имъ се тврдо одупирао, и правицу є браніо нестрашећи се и никомъ негледаюћи у очи. Огледаюћи се на апостола, уколико є могуће, *сребра или злата, или ризъ ни єдинаго возжела* (Дѣян. **20**, **33**). Григоріе никадъ ніе држао при себи новаца, нити є уза се носіо тоболацъ (кесу); шта выше

ніе умѣо ни израчунати различне новце. Премда є познавао новце, кои су онда ишли, и знао є колико кои валя; али кадъ бы требало едне у друге промѣнити, увѣкъ бы се у рачуну помео, те бы му испадало или выше нли манѣ. Тако є блаженый презирао богатство, за чимъ многи други чезну и грамзе.

Паре што се обично по народу у патріаршіи купе, спремао є и чувао є нѣговъ вѣрный архідіаконъ. Овдѣ се догађало сасвимъ другчіе одъ онога, што є давнашњій мудрацъ Симонидъ о своме ковчегу (скриньи) обичай имао рећи; онъ бы као у шали говоріо тако: „я имамъ два ковчега, у едномъ држимъ новце, а у другомъ милостинѣ; кадъ овай послѣдњій отворимъ, увѣкъ га нађемъ празна, а онай съ новцыма увѣкъ ми є пунъ“. А блажене успомене патріархъ имао є само еданъ ковчегъ, у нѣму су се чували новцы, изъ нѣга су се давале милостинѣ, Съ милостиняма увѣкъ є быо пунъ, а новаца бы выше пута у нѣму нестаяло. Све доходке, што бы се у години скупили, трошіо є патріархъ на найпрече потребе и на издржаванѣ свои придворны, а све што бы претицало дѣліо є на бѣдне и на сироте. Єли кому каква потреба, па кои му драго онъ быо, или удовица, или старацъ, или хромъ, или слѣпацъ, или богаљ, купили бы се у гомилама у патріаршіи, и изъ архидіаконовы руку примали су разложиту помоћь. А будући выше пута догађало се, да сиротињскій ковчегъ препунъ небеснымъ даровима милосрђа, остаяо бы сасвимъ празанъ безъ новаца: то еданпутъ приступи архиђаконъ патріарху, и каже му да нема више пара. Патріархъ му одговори; „а ты айде па узайми, што брже“! Архиђаконъ є стаяо немичући се съ мѣста; онда патріархъ почне климати главомъ говорећи му; „Е! стидишъ се поћи узаймити, па Богу дати у дугъ; незнашъ заръ, да *милуяй нища взаимъ даетъ Богови*“. (Прит. **19, 17**).

— Другій путъ дође една сирота удовица са своіомъ кћеромъ, коя се имала удати, и плачући каже му, да младоженя иште дарове; патріархъ изнесе скупоцћьный поясъ, што є изъ уваженя на поклонъ добіо одъ једногъ великаша, и даруе га удовицы за нћну потребу. Тако су и сви други богати дарови, што є патріархъ добивао на часть, подћлћни бывали међу сироте и бѣдне. Особито се бринуо за оне младе удовице и дѣвойке, кое због велике сиротинћ до такве пропасти кадкадъ долазе, да свое поштенћ изгубе. Но испуняваюћи по могућности божію заповѣдь: *просящему у тебе дай* (Мат. 5, 42), чиніо є онъ у томъ и нћку паметну разлику, негледаюћи на челядь, него на њіове нужде, и на важніе околности. Да ово освѣдочимо, навесћемо слѣдећій догађай; једанпутъ истый патріарховъ братићъ докаже му, да се једанъ њіовъ роћакъ у сиромаштву налази; патріархъ нареди, да му се даде толико новаца колико се давало и другима такимъ сиромасима. Братићъ му спомене, да є то њіовъ роћакъ; а патріархъ му одгвори: „заръ си ты заборавіо, да є патріархъ отацъ цѣле христіанске породице, неправећи разлике међу свойтиномъ и међу другимъ духовнымъ чедама кадъ имъ є потреба одъ помоћи. Христосъ є назвао све сироте простаке и понижене своіомъ браћомъ“.

Но да небы удуго отишли описуюћи поједине примѣре и случаеве, додаћемо овдѣ слѣдећій прекрасный, уколико краткій, утолико подпуный описъ григоріевогъ понашаня, и нѣгове свештеничке раднѣ. „Поштено и управъ калуђерскки владао се, просто храніо се смирено облачіо се, за новце ніе маріо, свою вѣру тврдо є држао и любіо, да му нико у ню ніе смѣо такнути, оштро є пазіо никоме непраштаюћи, никоме у очи негледаюћи, на пристойно и строго владанѣ свештенства, у пословима быо є неуморимъ, ватренъ и окретанъ, одъ опасности ніе зазирао, што

є смисліо и за добро нашао, ніе се већь дао одъ тога одвратити, є ли се увѣріо о каквомъ добру и напредку, настояо га є извршити, нестрашећи се ничіе претнѣ; ето то су одличне црте озбиљногъ Григорія заслужногъ свакогъ поштованя". *)

Прегледаймо и важнія нѣгова дѣла, коя є чиніо у време свога патріарства, на кое се трипутъ пеняо.

Прво патріарштво.

Текъ є Григоріе на патріарскій престолъ ступіо, бациo є свой пажљивый погледъ на све стране, да бы угледао преке потребе повѣрене му цркве. Пређе свега спазіо є, да є патріаршія сасвимъ опала, кою є блажене успомене патріархъ Јеремія пре сто близу година (1716) сазидао послѣ оногъ великогъ пожара, што се догодіо 1707 или 1710. Найпре є гледао поджећи у свима волю и желю на обновленѣ патріаршіе, па онда предложи тай посао свештеномъ собору да се о нѣму посавѣтую. Премда су сви архіереи припознали, да є то найпреча нужда, али неколико њи страшили су се превелики трошкова, и одкудаће се толики новцы набавити? тадъ имъ патріархъ рекне: „праведно расуђуете, браћо, да се много новаца хоће за зиданѣ; *хотяй столиъ создати, прежде сѣдъ, разчтетъ имѣніе, аще имать на совершеніе* (Мат. 14, 28). И я самь, браћо, тако исто расуђивао као и вы, и нашао самь начинъ како ће намъ новаца, несамо дотећи него и претећи. Узме одма листъ папира, подпише се првый даће дати знатну суму новаца, а за њимъ подпишу се и други архіереи кои су ту были. По свима пакъ єпархіяма разпошлѣ окружна писма позиваюћи у помоћь и архіерее, и свештенство, и ђаконе, и манастире, и свакій є свесрдно

---

*) Види Μαθὰ καταλογ. Πατρίαρχ. стр. 263.

прилагао колико є могао. Тимъ путемъ скуплѣно є доста новаца; патріаршія се подигне изъ темеля са околостоећимъ ћеліяма, прилично пространа, уколико є мѣсто допуштало, та иста коя и данасъ постои. Що є новаца претекло, потрошило се на друге обћекористне ствари.

Пошто се патріаршія обнови, григоріевъ дубокій умъ смисли одма завести у истой патріаршіи єлинску књигопечатню. Но предвиђаюћи да ће мучно добити одъ правителства допуштенѣ на то, представи истоме, да є превећь велика потреба, да се књигопечатня заведе подъ надзоромъ цркве, гдѣ бы се црквено-служебне књиге штампале; а не као досадъ по туђимъ странама Европе, гдѣ се ласно могу штампарске погрѣшке увући, и сотимъ саблазни, раздоре и смутнѣ произвести међу христіанима, кои живе као покорни поданицы у османской држави. Правителство склони се на ову справедљиву и разумну прошню патріархову, и заведе се єлинска књигопечатня, коя и данасъ постои, и коя се далеко до савршенства подигла. Царствуюћій градъ константинополь угледа и опетъ нову књигопечатню послѣ двеста тако рећи година, одкако є она уништена и упропашћена *).

---

*) Патріархъ Кирилъ I. Лукарисъ найпрвый є завео у Цариграду књигопечатню 1624 подъ надзиранѣмъ єдногъ монаха Григорія Метаксе Крфіота, и издао є потребне књиге за православно ученѣ, и тимъ избаци и пометне све оне неправославне, што су єзуити раздавали и покланяли у великомъ брою. Ови сматраюћи патріарха као силногъ своегъ супостата, обтуже га кодъ правителства, да онъ грди мухамедову вѣру; а да то освѣдоче поднесу катихизисъ патріарха Кирила, што га є у Лондону дао штампати іошъ пре негъ є патріархъ постао. О той књизи говорили су єзуити, да є ню патріархъ наштампао у цариградской књи-

У овой новой књигопечатњи започну одма штампати књиге црквене, и патріархъ постави особите надзирателѣ да пазе на штампу. Начине и печатъ кои се удара на штампанымъ књигама; у нѣму е быо двоглавый орао съ почетнымъ писменима настоећегъ патріарха, а около овай надписъ πατριαρχικὸν τυπογραφεῖον и годиина патриарштва.

Послѣ овы дѣла предузме мѣре како ће се света правила точніе и тврђе држати и извршивати. На ту сврху сачини краткій прегледъ свію сабора, почне разашиляти честа окружна писма и грамате на архіерее подчинѣне васеленскомъ престолу, у коима е наређивао, да се цркве по правилама управляю; забраніо е да се нико несмѣ за архіереа поставити пре закономъ прописаны година и заслуга; препречіо е сувишня и самовољна рукополаганя свештеника, наредивши да се свештеницы непоставляю другче већъ ако имаю цркву гдѣ ће се приставити, и не пре докъ се неиспитаю е су ли за то способни, и докъ се необвежу, да свое мѣсто оставити неће безъ узрока одобреногъ одь њіова епископа; запретио е

гопечатњи. Правителство се разлюти на Кирила, и пошлѣ войнике, те штампарію разоре и са земљомь сравне, а сва писмена измрве и полупаю; типографъ Метакса едва живъ утече, и самъ патріархъ скріе се у кући оландескогъ посланика, и овога упливомъ остане едва опетъ на своемъ престолу. После тога ускрсне опетъ типографія у Цариграду за време патріарха Кирила V., но она е служила само ерменима за издаванѣ свои ерменски књига подъ надгледанѣмъ нѣкога Вооза; она е имала такође и елинска писмена, коя су се сачувала до 1788. и штампани су нѣки химни уведени при Самуилу 1767 Διαταγαὶ Γαμῶν (Панагіотомъ Кириакидомъ византискимъ безъ назначеня мѣста, у комъ се штампало.

свештеницыма по нуріяма, да се неплећу у свѣтске послове, а тако исто и людима, да се непачаю у црквене ствари.

Посебна окружна писма слао е на све архіерее, у коима имъ є налагао, да строго пазе на света правила при таини брака, и да недопуштаю ласно распуштати мужа и жену (осимъ главногъ узрока, кои иште распуста), него да настое, колико є выше могуће, помирити заваћене мужеве и жене, ьи често свѣтовати, учити, убавѣшћивати, и уклоняти неосноване узроке къ свађи и раздору.

Затимъ уведе строгій поредакъ у све манастире, кои су у нѣговой области были, и кои су по околностима онога времена зайста у великомъ нереду налазили се; разда свакомъ свой печатъ, и уведе ій све редомъ у єдну обћу кньигу. Нареди іймъ узъ то, да и манастири сваке године прилажу великой цркви у обћу касу по своемъ станю размѣрну суму новаца. Съ великомъ волѣомъ радіо є Григоріе око тога, да се понавляю и уздижу цркве по гдѣкоимъ мѣстима съ допуштенѣмъ правителства, и съ помоћу свои сународника кои су у снази были.

Ето тако се бринуо Григоріе за свой клиръ црквеный. Године пакъ **1798** спасе патріархъ цѣлу Амвракію одъ погиблѣ коя є на ню зяла У то време владали су у іонскимъ отоцыма Французи; ови су слали свое люде у Превезу и на друга приморска мѣста у Арти, да предсказую и наговѣшћую слободу, а тимъ су успаљивали ветренясте и угріяне главе, да подбунюю мирне люде, у векь ій є неколико было, кои су почели были носити Француске републиканске кокарде. Обазна за то сусѣдный везиръ яньинскій Али-паша докаже високой Порти, и оцрни ій тако, да су се већь сасвимъ одметнули, него предложи да є онъ у свако доба готовъ научити памети све оне кои смѣраю на превратъ и буну.

Отманска влада познаваюћи славолюбне и лукаве намѣре Али-паше, заповѣди му да стои съ миромъ, а стане се спремати, да пошлѣ другогъ пашу съ многобройномъ войскомъ у Амвракію, да тамо миръ поврати. Григоріе дочуе одъ нѣки свои сународника шта се справля, и одма напише прошню на Порту, да ће онъ посредникъ и помиритељ быти, молећи само, да се остави цркви и свештеницыма да побуну утишаю и народъ смире, кога бѣде, по нѣговомъ мишленю да се побуніо изъ еднога само подозреваня, зато што су Французи близу њи у сусѣдство дошли. Порта се драговольно склони на предложено посредованѣ патріархово. Григоріе одма избере едногъ валяногъ и слободногъ човѣка, кои е и разуманъ, и научанъ, и изображенъ быо, по имену свога протосинѣела Јанићія византискогъ, нѣга пошлѣ у Арту, и даде му надлежно пуномоћіе у писму на свештенство. Јанићіе упути се и паметно све уреди, а враћаюћи се узме писмено свѣдочанство одъ муле артскога, да по свима тамошњимъ мѣстима влада подпуна тишина, нити има узрока бояти се побуне; покраи реченогъ писма донесе и прошню на име свію жителя Арте, у коіой смерно излажу свою вѣрность и поданичку покорность отманской држави. Кадъ то све патріархъ поднесе Порти, увѣри се она и изъ писама и изъ рѣчи григоріеввы, да у тымъ странама нема никакы смутня, и клевете алипашиие разнесу се у вѣтаръ као димъ. Амвракія ослободи се одъ погиблѣ, коя бы зацѣло слѣдовала, кадъ бы оружани турцы у ню упали, и одъ други неволя, што бы затимъ дошле.

Послѣ тога догоди се ово. Єданъ ђаконъ Партеніе, човѣкъ научанъ, кои е познавао европске езике, путуюћи по грчкимъ земляма доће съ препоручнымъ писмима у Єласонъ, и остане у митрополіи, гдѣ га еласонскій митрополитъ Партеніе постави

своимъ архиђакономъ, кодъ кога се задржи читаву годину дана. Затимъ отиде у Цариградъ, пріяви се патріарху и сабору, и покаже ймъ (лажьиво) писмо съ митрополитскимъ печатомъ, у комъ митрополитъ еласонскій одриче се своевољно свога престола на кориcть овога Партенія. Чуюћи ту, да є по правилама божественымъ запрећено чиинти таква одрицаня на кориcть другога, нестане га одатле, а речено писмено одреченѣ остави ту. До мѣсецъ дана опетъ се пріяви сабору, и донесе друго писмо одъ грађана еласонски, у комъ являю, да є престарѣлый ньовъ архіерей преминуо; у исто доба съ ньимъ донесе еданъ придворный чиновникъ одъ сестре султанове писмену наредбу, да патріархъ никога другога непостави за еласонскогъ архіереа, него овога Партенія. Патріархъ прими писмо одъ султанове сестре са обичномъ почасти, писмоношу посади край себе, съ ньимъ се поразговара умилято, као што є требало, а ђакону пошто и онъ свое донешено писмо преда, заповѣди да изиђе наполѣ изъ собе у коіой су сѣдили, па онда рекне дворскомъ чиновнику: „овай є човѣкъ подъ кривицомъ, (разумѣваюћи ту оне рѣчи еванђелске: *невходяй дверми.* Joan. **10, 1.**), и по нашемъ закону онъ неможе быти архіерей.“ Тако рекавши посланику, увѣри га да є подисто тако, и одпусти га, а ђаконъ пође за ньимъ. У исто време патріархъ извѣсти везира писмено о свему, што се догодило, и страшећи се да небы и по другій путъ какву наредбу приміо, сазове саборъ кодъ себе, и сутра данъ одма рукоположи споменутогъ протосинђела Јаниђіа за еласонскогъ митрополита, држећи да є оно писмо ђаконово, што є одъ еласонаца донео оригинално и истинито. Непрође ни **15** дана, ал етоти одъ старца митрополита еласонскогъ едно писмо, съ коимъ спроводи обичну милостиню за цркву. Послѣ тога поштованый Јаниђіе остане читава три

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
НОВИ САД

мѣсеца као архіерей безъ епископіе. Кадъ старацъ єласонскій подисто умре, тадъ Јаниħіс пође у епархію, коя му є одъ самога Бога намѣнѣна была; а варалица видећи да су му се сплетке обазнале, побѣгне.

Патріархъ спази, да се у цариграду купе кадкадъ безъ икакве потребе многи архіереи, зато имъ нареди, да свакъ иде међу свое духовне овце, и да свакъ чува и поучава свое стадо, надъ коимъ є поставлѣнъ. Такође и нѣке управо заслужне и важне архіерее враћао є онъ натрагъ у њіове єпархие. Извичу га дакле да є жестокъ и досаданъ, а и свѣтовнымъ нѣкимъ людма ніе быо по вольи. И може быти, као што гдѣкои мисле, болѣ бы было, да є колико толико устезао и утишавао свою строгу и напраситу ћудь у извршаваню нѣки послова, приставши свѣстно и разборито и самъ на оно, одкуда ће манѣ штете быти, и чекаюћи да време поправи оно, што є онъ напречацъ поправити наваљивао; онъ є хтео да за мало време постану сви нѣму равни, а тимъ є многе раздражіо. Узъ то догоди се, да нѣговъ покровитељ, одъ кога є много люблѣнъ и цѣнѣнъ быо, господаръ влашкій Георгій Ханцерій умре. Најпослѣ облажу Григорія кодъ Порте, да є онъ човѣкъ жестокъ, и да нема вѣштине држати народъ у покорности (као што є везиръ у своме писму о нѣму доказао), и тако послѣ године и шестъ мѣсецы свога патріарства дигну га и пошлю у свету гору.

Али шта є то значило за єднога неуморєногъ и ставногъ радина сваке добродѣтељи? Є ли се онъ зато ожалостіо? є ли се онъ измѣніо у своіой дойста високой мудрости, и препао се? Нинайманѣ, него напротивъ, славећи Бога, радостанъ и весео єдріо є преко синѣгъ мора онамо, кудъ га є рука божія водила; гдѣ изнова предузме и продужи свое прећа-

шнѣ душевне забаве, молећи се за пакостнике, и помишљаюћи на оно блаженство, съ коимъ све оне, кои су због Нѣга и сбогъ евангелія гонѣни.

На светой гори избере себи за живлѣнѣ манастиръ иверскій, а кадкадъ проводіо є свое време и у лаври, услађуюћи се што му є свуда слободно было по пустинячки живити и молити се. Проповѣдао є почесто у црквама слово божіе; сваће и неслоге по нѣкимъ манастирима кадъ бы се изродиле, онъ є утишавао и миріо, быо є свима изгледъ и примѣръ калуђерскогъ живота. Светогорцы и данась хвале и хвалиће увѣкъ нѣгово свето живлѣнѣ, због чега су га поштовали и држали као своги обћегъ отца и учителя. И побожни богомољцы, кои су съ други страна овамо преко године долазили сматрали су га као светогъ божіегъ човѣка. Уколико се пакъ забавляо съ наукомъ и са писанѣмъ, то ће намъ доцніе онъ самъ показати.

Живећи као што смо рекли у иверскомъ манастиру, ишао є облазити и друге светогорске обители. Сваке године по еданпутъ путовао є крозъ ове манастире, а свраћао се и пустиняцыма. Свуда упуштао се у дубоке мудре разговоре са отцыма, учећи се тако небесной мудрости; съ њима заедно трудіо се у духовнымъ радняма, съ њима заедно у едной цркви моліо се, съ њима стояо на ноћнымъ бдѣнія-ма, и одъ милина проливао бы сладке сузе. Ако є гдѣ примѣтіо, да се штогодъ подпуно по прописима неизвршуе, одма бы напоминяо, да се то исправи. На подпомаганѣ ядне сиротинѣ прилагао є све свое новце, што му є претицало одъ нѣговогъ сиромашкогъ житка, еръ сваке године по обичаю слала му є велика црква по 500 гроша на мѣсецъ, а и многи други кои су за време нѣгова патріарштва какво благодѣяніе одъ нѣга примили, слали су му изъ благодарности помоћъ на издржаванѣ.

Ето такво е было патріарха Григорія шесто-годишнѣ назови-заточенѣ, а у самой ствари знаменито и радостно путованѣ по светой гори, шта више може се назвати славный потрицутъ прелазакъ побѣдоносногъ борца изъ славе у славу.

Друго патріарштво.

Кадъ се већъ шесть година навршило, Калиникъ патріархъ тадашњій у септембру мѣсецу 1806 одрече се престола, а Григорія позову да дође съ Атона. Овога обћега отца прећашњи нѣгови сатрудницы и браћа калуђери сви заедно испрате са сузама, а царствующій градъ излази му насусретъ. И тако изнова ставля на плећа своя бреме патріарски трудова, нити му е прећашня ревность, съ коіомъ е послове одправляво, оладнила была.

И найпре архіереима, своимъ сатрудницыма, строго препоручи, да усрдно долазе на одређена засѣданія свештеногъ сабора; а да кои небы могао доћи због каквогъ важногъ узрока, тадъ писмено да пошлѣ свое мнѣніе, нека бы се сва текућа црквена дѣла едногласно рѣшавати могла. Кадъ бы га кои великашъ одъ свѣтовны людій облећао да га склони на штогодъ и да му по вољи учини, тадъ ако бы се старцу стварь неправедна свидила, умѣсто да одговори нећу нли немогу, поклоніо бы се само учтиво, и показао бы ключъ кои е уза се носіо одъ прећашнѣ ћеліе, у коіой е живіо, кадъ се на Атону као изагнаникъ налазіо, дававући тимъ као у шали разумѣти, да онъ воліе изнова прогнанъ быти, него свештена правила газити.

У Ксирокрину (Курутчесме) затече онъ едну велику обћекористну народну школу не давно заведену, кою е често облазіо узбуђующи и слободећи и учителѣ и ученике дававући имъ свой благословъ;

а по градовима и по другимъ мѣстима слао є своя окружна писма храбрећи народъ, да заводе нове школе, или већь заведене да издржаваю и поправляю. И за друга дѣла, а найвыше за атонске и за друге манастире слао є окружна писма на мѣстне архіерее и настоятелѣ, савѣтуюћи да се пазе правила светы сабора коя се тичу монашескогъ живота. Издао є саборну забрану, да се несмѣ ни еданъ рукоположити за архіереа по имену само докъ неузима свою єпархію. Прописао є правила, како мѣстни архіереи дужни су были пазити на оне, кои су принадлежали њіовымъ єпархіама, али су изванъ њи живили, имаюћи на то повѣрене люде, кои су дописивали и доказивали своіой цркви све што є важніе бывало. А будући да су нѣки новопоставлѣни архіереи, упућуюћи се на свою єпархію, позаймљивали многе новце, запретіо є, да цркве немораю на себе примати такве дугове, и ако бы кои одъ задужены архіереа, пре него исплати свое дугове, умро, тадъ позаймитељ сву штету нека себи самомъ припише, и да неима права на заостало иманѣ покойника, кое є морало припасти оной цркви, у коіой є онъ владика быо.

У свима такоће црквама у Цариграду и у околицы градской заведе болій редъ у владаню и располаганю съ приходима и трошковима црквенима.

И за свою милу и драгу штампарію, кою є онъ истый у патріаршіи завео, много се бринуо. А будући да *труждающемуся дѣлателю первѣе подобаетъ отъ плода вкусити* (2. Тим. 2, 6); то и онъ блаженй окусіо є нѣку сласть одъ плода свои трудова, єръ одма друге године свога по другій путъ патріарштва, изда у штампаріи цариградской обширно толкованѣ єданаистъ бесѣда на Шестодневъ светогъ и богоносногъ отца нашегъ Василія великогъ. Толкованѣ ово на шестодневъ сачиніо є онъ, као

што є горе споменуто, у време кадъ се на Атону съ наукама забавляо, о чему и самъ свѣдочи у кратькомъ и сладком своемъ предговору, наводећи да се трудіо око овога посла онда кадъ се као изагнаникъ налазіо на атонской гори *).

У ово доба другогъ патріарштва григоріевогъ пошлю подунавски козацы (упорни расколницы) прошню на велику цркву иштући, да имъ се рукополажу за свештенике и ђаконе они люди, кое они сами измећу себе изаберу. Патріархъ имъ одговори: „примамъ вашу прошню, али я ћу вамъ напре послати учителѣ, кои ће цѣломъ вашемъ племену праву благочастиву науку разяснити, и поучити васъ; а особито оне, кое вы изаберете, да се рукополагаю. А узъ то ми дайте одъ свега вашегъ племена писмену исповѣдь да се желите у православіе обратити.“ А кадъ му ови то све одрекну, неслушаюћи нѣгове наметне разлоге, тадъ имъ патріархъ найпослѣ рекне: „а вы садъ айдете као овце кое се скитаю тамо и амо ванъ єдиногъ стада христова.“ И они се врате назадъ много незадовольни. Ови исти расколницы іошъ су єданпутъ обраћали се са истомъ намѣромъ, на велику цркву, али се њіова претворность, превара и лажь одкріе и дозна.

Затимъ догоди се овай политичный догађай **).

---

*) Те исте године изда онъ скраћену науку о добродѣтељима и пороцыма изъ Єтике аристотелове.

**) Пада у очи, и заслужуе да се примѣти, да свакій путъ кадъ се незаборављѣный овєй патріархъ на патріаршкій престолъ пеняо, морао се у исто време згодити важный какавъ политичный догађай у царству турскомъ. Кадъ є првый путъ патріарштвовао, заузму Французи Египетъ; кадъ є по другій путъ патріархомъ постао, появи се

Године 1807. Феб. 20 појави се предъ Цариградомъ енглеска Флота, и почне претити, да ће савъ градъ у прахъ и пепео смрвити, ако турско правителство нерастргне савезъ съ Французима, (претня ова была є само у рѣчи). Тадъ се Турцы почну справляти на одпоръ, позову такође све грађане и друге свое поданике, да праве око султанова двора пушкарице и браништа. Грађани безъ разлике реда и племена у великомъ брою потеку на работу, свака струка людій, свако дружтво и скупштина ишло є за своимъ старѣшиномъ. Тадъ и патріархъ Григоріе (као духовный старѣшина и народный поглавица свію христіански поданика султановы) обазнавши за ту наредбу владину пређе тадашнѣгъ мудрогъ драгомана Александра Ханцери, пође своіомъ главомъ на обћу радню, и поведе са собомъ нѣколико архіереа и свештеника; кадъ га Грцы спазе, поврве за њимъ око три тисуће глава; сви се упну радити; съ њима є трудіо и самъ блаженый старацъ поштраваюћи работнике, и двапутъ или трипутъ самъ своимъ рукама донесе у кошу землѣ и проспе є ондѣ, гдѣ су и други изасипали на брежуљке и на насапе. Султанъ гледаюћи крозъ прозоръ свога дворца на работнике, зачуди се немало кадъ спази старца патріарха. Одма пошлѣ едногъ свогъ чиновника да изяви патріарху свое цареко благоволенѣ, и да га позове на обѣдъ у дворъ, (єръ є башъ време было ручка). Придворній отиде и прикаже патріарху поздравъ султановъ. Патріархъ благодари на свему другомъ, а за обѣдъ неодговори ништа. Чиновникъ досѣти се зашто патріархъ о ручку неспоминѣ, па му рекне: може быти вы не єдете меса,

---

Флота Єнглеска предъ Цариградомъ, о коіой се овдѣ говори (при чему и самъ патріархъ доста є посла и главоболѣ имао); кадъ се по трећій путъ на патріаршто попео, букне грчка буна, у коіой є пострадао и невину смрть претрпіо.

али кодъ насъ има и постнога.“ Тадъ патріархъ пристане на позивъ, и пође са свештенствомъ, а послѣ обѣда врати се пунъ мира и веселя.

Кадъ већь овай кратковременый страхъ прође, и флота се исподъ Цариграда удаљи, тадъ на саме бѣле покладе у недељу зовну Григорія да дође на високу порту; ту га дочека везиръ, изяви му султаново благоволенѣ, огрну га скупоценимъ црвенимъ бињишемъ (самур-кунтошемъ), узяшу га на коня и съ почести одпрате га у патріаршію.

Ніе зато ни најманѣ Григоріе постао гордељивъ нити се у начину мишлѣня измѣніо, онъ остае увѣкъ истый продужујући започето дѣло, и држећи се тврдо предузетоъ правила; нѣке архіерее опетъ врати у њіове єпархіе, гдѣ є одъ њи потреба была, єръ су доста већъ времена у Цариграду престояли.

Изатога букне у Цариграду буна; яничари сбаце съ престола султана Селима, а уздигну Мустафу, сына султана Хамеда. Слѣдеће пакъ године (1808) Мустафа байрактаръ ушавши у Цариградъ зацари султана Махмуда (отца садашнѣгъ цара) а себе прогласи намѣстникомъ султановимъ (великимъ везиромъ). Тадъ наєданпутъ, безъ да се ко надао Калиникъ V прећашњій патріархъ зажели и опетъ дочепати се патріарштва, али не да труди, него да господује; а што човѣкъ на већой висини стои, то му се болѣ виде како нѣгове добродѣтељи, тако исто и нѣгови пороцы. Калиникъ дакле попне се на вселенскій престолъ безъ обћега договора и одобреня, безъ правилногъ избора, безъ знаня сабора, него што є тако силный байрактаръ хотѣо и заповѣдіо, а Григорій по заповѣсти везиревой пада съ престола бывши патріархомъ подругій путъ двѣ године.

Григоріе драговољно одрече се престола, и безъ дужега оклеваня удаљи се изъ царева града, и по допуштеню правителства отиде на принциповъ ос-

тровъ, на комъ нѣколико мѣсецы проведе у манастиру христовомъ живећи у тишини и самоћи *яко птица особящаяся на здѣ* (Псас. **101**, 8); пуштавао є къ себи єдне само сиромахе, дѣлећи имъ по кои новацъ одъ оно мало, што є при себи имао. А кадъ му дођу двѣ сироте удовице, и доведу са собомъ свака свою кћерь, кое су се имале удати, рекне имъ да мало причекаю; отиде, па самъ своимъ рукама извади изъ сандука султаповъ даръ, скупоцѣный самуркунтошъ, раздере га по пола, па єдну половицу даде єдной удовицы, а другу половицу другой удовицы, до продаду, и за те новце што добію, нека купе кћерима дарове.

Међутимъ Калиника сбаце съ патріарштва, у комъ є текъ десетъ мѣсецы навршіо; а на престолъ патріарховъ ступи Јеремія изъ Митилене **1809**; Григорія пакъ изагнаю турцы изнова у атонску гору. Овай чудноватый славный човѣкъ, кадъ є приміо наредбу о своимъ заточеню, подвикнуо є у гласъ као псаломникъ: *обрашися душе моя въ покой твой* (Псал. **114**, **6.**), Изнова смѣсти се онъ у иверску обитељ; имаюћи при себи у приправности и онай ключъ одъ ћеліе, што га є (као што смо рекли) у шали показивао за време свога другога патріарштвованя, и другій ключъ знаня божіегъ писма, коимъ є свештене књиге отварао, њи толковао, и предавао слово божіе светогорцыма, своимъ сатрудницыма и садруговима, кои су га любили и поштовали као и пређе одъ свега срца· Овога пута проведе онъ у заточеню пунн десетъ година у светой гори.

Треће патріарштво.

При свршетку **1818** г. (Декем. **13**) кадъ се незаборављѣный Кирилъ одрекао престола, изберу и позову Григорія изъ свете горе по трећій и послѣд-

ный путъ на патріарштво. Онъ дође у цариградъ 1819 год. 19 Януар; а дотле є управляо патріаршіомъ као намѣстникъ горе споменутый славный Јоаникіе (кои є послѣ десетогодишнѣгъ владикованя у Єласону премѣштенъ быо у Филипополь). Григоріе ставши на владу патріарштва почне и опетъ управляти съ црквама; имаюћи предъ очима обћу само користъ. Наипрво изда єдно окружно писмо тичуће се унутрашнѣгъ реда и управляня школскогъ, побуђуюћи свакога да покрай други наука, найвыше уче грчкій єзикъ; єръ є онъ чуо, да по нѣкимъ школама у Грчкой радіе ученицы слушаю новоуведене науке найновіе философіе, а забацую ученѣ єлинскогъ єзика. Патріархъ срдећи се на такву нехайностъ, коя нимало грцыма неслужи на часть, запрети и учителыима и ученицыма ту безобразну немарность, а препоручи и нареди да свой роћеный єзикъ у цѣлой нѣговой обширности прилѣжніе изучаваю, и да због философіе незабацую майку и одранителъку философіе. Савѣтоваше далѣ, да се съ философіомъ предосторожно и разумно забавляю, да изъ сваке науке поцрпе само оно што є найболѣ и найкористніе за животъ, и да свое благочестіе, што намъ є одъ светы отаца предано, сачуваю неповређено одъ свакога туђега и душегубнога ученя. А да ово окружно писмо изда побудило є Григорія не само нѣгова превелика ревность за правимъ изображенѣмъ, што є православнымъ грцыма сроћено, него и нѣки непріятни лажливи гласови разнешени одъ правителствены лица, као да грци у своимъ школама уче воене науке, (тако су они толковали у своіой глави науке физичке и математичке).

Затимъ брижливый патріархъ кои се о свачіемъ добру као отацъ старао, управи свой бистрый погледъ и надругу страну, съ кое бы се страдаюћемъ народу помогло. У пространомъ цариграду налази се

много ядны и невољны сиромаха, кои тежко пате и одъ глади и одъ зиме због велике скупоће и због честы пожара. Овай брой сиротинѣ свакій данъ већій быва съ иностранцыма, еръ са свію страна овамо многи често придолазе да се прехране; неговорећи ништа о силнымъ удовицама, и о сирочадима, и о тавничарима. Хотећи и овима помоћи, Григоріе избере себи за спомоћнике тадашнѣгъ великогъ драгомана Јована Калимаха и іошъ нѣколико знатны людій, па заведу едну сиротиньску скриньицу, кою назову *скриньица милосрђа*, и да бы ню за привый путъ брзо напунили, ставе унутра подоста новаца найпре архіереи, па великаши, трговцы, и богати грцы, а позову такође у помоћь и свое сународнике изъ обадве княжевине Валахіе и Молдавіе. Было е установлѣно и то, да сваке године у речену скриньицу прилаже и велика црква за єдно съ єрусалимскомъ патріаршіомъ одређену суму новаца. И свакій архіерей кои се рукополагао, морао се обвезати, да ће слати по нѣку извѣстну суму у ову освећену сиротиньеку скриньицу, коя е на свете намѣре намѣнѣна была. Изабрани су были и тутори, каи су пазили колико се новаца скупи и колико се на сиротиню изда. Милостиня се раздавала обично двапутъ на годину, уочи Божића и Ускрса, а осимъ тога и онда, кадъ бы се каква прека неволя доказала.

При свршетку **1820** год. почне се поговарати, да ће ратъ букнути, и то одъ сѣвера. Кои су узъ патріарха поближе стояли почну га запиткивати: „не прети ли сотимъ и патріарши каква опасность у таквымъ околностима?“ А онъ имъ одговори: „И досадъ су се ратови водили, па патриарху никакве опасности ніе было; ако ли се пакъ и мени што догоди, то нека се врши воля божія.“ Па онда наведе онай стихъ изъ еванђелія: „*наемникъ*, а не пастир,

бѣгаетъ, а пастиръ добрый душу свою полагаетъ за овцы“ (Јов. **10, 11, 12.**).

Кадъ є већь Ипсилантій ушао у Молдавию (**10.** Фебр. **1821**) тадъ у Галацу поубіяю све тамошнѣ турске трговце; и до мало дана тай гласъ проспе се по цариграду; турцы у великимъ гомилама, до двѣ тисуће и выше кое людій, кое жена, млады и стары скупе се предъ султановъ дворъ вичући изъ гласа, да хоће осветy за крвь свои роћака, кои су поубіяни одъ невѣрника (христіяна). и везиръ едва ій наговори, да се разиђу; обећаваюћи, да ће имъ се осветити.

Съ почеткомъ марта, башъ у среду друге недѣлѣ поста затворе у тавницу пайпре поштованогъ митрополита ефескогъ Діонисія Каліорха (брата едногъ боляра изъ молдавске княжевине), а сутраданъ поодсѣцаю главе у цариграду свима онима, кои су одъ болярскогъ племена были, и свое браће и родбине у Молдавіи и Валахіи имали. Треће недѣлѣ поста одпрате у тавницу іошъ друга два архіереа, никомидискогъ Атанасія, и дерскогъ Григорія, кои су чланови сабора были. Патріархъ се заузме кодъ Порте за сва три ова ерарха, доказуюћи у своіой прошњи, да су они невини, Но чекаюћи одговора дочуе, да су іошъ едногъ архіереа, антіохискогъ Евгенія изъ нѣгове єпархіе довели свезана, и затворили га у исту тавницу! Одъ тога времена блаженый видећи да правителство свакій данъ насрће као лютый рисъ на цркву, почне о себи слутити не на добре послѣдице, предвиђаюћи и свой послѣдњій конацъ. Али зато опетъ ніе се препао, него молећи и благодарећи Бога, чекао є да се воля божія изврши.

У недѣлю предъ вече друге седмице поста позову патріарха да дође кодъ министра иностраны дѣла. Ту онъ затече у предњой соби великог драгомана, незаборавлѣнога Константина Муруза гдѣ че-

ка, кои є такође био позванъ а ніе знао зашто. Одма затимъ обадвойца уђу у салу; министаръ ій прими по своимъ обичаю ласкаво, а послѣ нѣколико минута окрене се патріарху и рекне му: „ніе ли ту скоро заповеђено одъ султана, да седамъ србски депутата, кои се у цариграду налазе, подъ строгимъ надзиранѣмъ стое кодъ тебе (патріарха), и да ты на ньове поступке пазишъ?“ Патріархъ са обичнимъ присуствомъ духа одговори мнистру, да є превећь трудно и готово немогућно испунити такву заповѣдь, због тога, што ови депутати подалеко одъ патріаршіе живе, тако да ій дѣли и море и земля. Министаръ саслушавши овай изговоръ, и ове примѣтбе, рекне да ће тако султану казати. Сотимъ патріархъ отиде. Другогъ дана изда се нова наредба за Србе, да се имаю преселити у патріаршію, и да тамо имаю стояти подъ стражомъ; гдѣ су и стояли све до грозне смрти овога свештеномученика; а послѣ нѣколико недѣля буду одпуштени и врате се своимъ кућама.

Нѣке издаице, а найвыше пелопонезацъ Асимаки докаже, да има међу Грцыма нѣко тайно дружтво подъ именомъ Етерія. И самъ паша тадашньій у Моріи яви писмено изъ Пелопонеза да примѣчава нѣке подозрителне знакове, због чега є дао позвати къ себи отличніе пелопонезце и архіерее съ намѣромъ да ій кодъ себе задржи као таоце (као што ій є и задржао бацивши у тавницу нѣколико знатны людій и петъ архіереа, кои су му были дошли). Найпослѣ зовну патріарха и великогъ драгомана опетъ на порту, и почне ій везиръ испитивати: „є су ли они чули за какво дружтво у едномъ пограничномъ мѣсту, кое мисли узнемирити обћу тишину и узбунити поданике?“ Ово питанѣ управлѣно є было на патріарха. „Нисмо чули ништа, честитый паша: нити смо чули, нити знамо што о томе.“ Везиръ

гледећи у патріарха продужи далѣ: „а хоћете ли се вы подямчити за обћу мирноћу поданика?“ Старацъ му одговори: „Патріархъ когъ висока Порта припознае као народногъ старѣшину безъ сумнѣ сматра се и као ямацъ за мирноћу подложны му христіяна уколико то зависи одъ нѣгове духовне власти; али у свакомъ мѣсту има правителство свое старѣшине, кои пазе да народъ у миру остане.“ Везиръ кои є на своя питаня оваке одговоре добіо, одпусти ій ласкаво.

До нѣколико дана прѣашньій господаръ Александеръ Ханџери съ цѣломъ своіомъ фамиліомъ у єданпутъ потайно утече нѣкудъ изъ Балти-лимана, што лежи край Босфора, гдѣ є живіо. Тадъ се изда налогъ, да све породице господарске и болярске, кое край Босфора станую, преселе се у Фанаръ. Оне се зайста по заповѣсти и преселе. Неуморный Григоріе бринући се како ће у редъ ставити што є неуређено почне се састаяти и савѣтовати съ найотличніима по роду людма о томе, што се има чинити. У овимъ састанцима нађено є за добро. да се поднесе порти єдна прошня, и да се у ньой изяви. да све знатніе породице ямче се єдна за другу желећи остати у цариграду као вѣрни поданицы царства, и да ће оне колико могу настояти, да се поврати обћи миръ.

Съ овомъ прошньомъ патріархъ праћенъ одъ три архіереа пође 10 Марта башъ у недѣлю крстопоклону на порту, да є везиру преда. Али ненашавши тамо драгомана, кои є тадъ быо кодъ аустріанскогъ интернунція патріархъ морао се представити министровомъ намѣстнику по имену Занин-Єфендіи, заклетомъ непріятелю христіанскомъ. Овай турчинъ съ почетка прими патріарха и архіерее ласкаво, па онда уєданпутъ почне сурово патріарху говорити: „Грчкій патріарху! како ти се чине ови

гласови о побуни твога народа?“ Патріархъ одговори, да є онъ съ великомъ тугомъ као замлаћенъ изненада чуо о нѣкимъ смутняма, што су се гдѣгдѣ появиле, кое нимало недоликую оной вѣрности, на кою су обвезани сви поданицы, и оной покорности, какву треба да имаю према државной царевой власти, а противне су у исто доба и заповѣдима црквенима и єванђелскима, у коима Богъ нашъ заповѣда намъ: *всяка душа властемъ придержащымъ да повинуется* (Рим **13, 1**), и *царя чтите* (**1.** Петр. **2, 17**). У тай часъ зовну патріарха, да иде къ великомъ везиру Али-паши, онъ се одма упути са своима архіереима (међу коима быо є и тесалонискій), те преда свою прошню. Великій везиръ прими ій лѣпо, понуди патріарха да сѣдне, докъ прочита прошню, затимъ га умилято погледа и рекне: „врло добро.“ Па онда између други ништа незначећи разговора придода и ово, да є онъ нѣко време быо паша у пелопонезу, да се онъ сећа тій земаля, и у томъ упита патріарха: „а гдѣ си се ты родіо?“ Онъ одговори право: „у Пелопонезу, мое мѣсто роћеня зове се Димитсана.“ Везиръ окрене главу на тесалонискогъ и рекне му: „има ли доста времена, да старацъ патріархъ ніе видіо свою отачбину?“ Има, честитый пашо, одговори тесалонскій, іошъ као дѣте отишао є отуда. Везиръ се поклони; залимъ мало почути као да нешто мисли, па онда проговори неустрашеномъ Григорію: „Грчкій патриарху! чуе се да у смутняма, што су се у Молдавіи и Влашкой изродиле умѣшано є было и свештенство?“ Но Григоріе слободнимъ и спокойнимъ гласомъ одговори: „ако се кои одъ наши црковняка, честитый пашо, противи, и буни се противъ државне царске власти, томе наша вѣра (аини) одузима црквеный чинъ, а правителство га животомъ казни, као и свакогъ другогъ одметника; али надамъ се честитый пашо, да

ће државна царска власть брзо ове самовољне по нѣкимъ мѣстима побуне своимъ снажнимъ оружіемъ стишати, и да ће по обичной своіой чедности и милости смиловати се на кривце, кадъ се они раскаю и одъ свога безпаметногъ поступка престану,“ Дай Боже! одговори везиръ, и опрости се съ патріархомъ и съ другима, те ови врате се натрагъ.

Около среде четврте недѣлѣ поста, долази патріарху налогъ, да пошлѣ на порту три архіереа, тесалонискогъ, адріанопољскогъ и трновскогъ, да тамо стое съ другима заедно као таоцы мира. Патріархъ ій зовне найпре къ себи; они дођу на ручакъ и заедно сви ручаю; Григоріе послѣ многи тужны разговора о тадашњимъ неволяма, устане и жалостнимъ гласомъ рекне имъ: „Богу е угодно, браћо моя, да на насъ люте тежкоће навали! залаже насъ хлѣбомъ, коимъ се давимо, а пои насъ виномъ, коимъ се крѣпимо! Ето вамъ налогъ, коимъ се васъ троица позивате, да одма данасъ управъ на порту идете, и да тамо подъ стражомъ стоите као таоцы съ другомъ браћомъ. Шта ће и одъ васъ и одъ мене быти, то самъ Богъ зна. Ако вы на мукама овога пута докончате животъ зацѣло ни мене то неће мимоиѣи.“ Ово изрекавши заеца се одъ горкогъ плача: сви архіереи проплачу, сви кои су ту были, сузе пролію. Архіереи полазећи, опросте се съ патріархомъ послѣдньій путъ, као да на смрть иду, патріархъ се излюби съ њима као съ браћомъ по Христу, они сагну главе као овчице, и пођу на свою судбину.

На лазареву суботу предъ вече (31. Марта), стигне на порту гласъ, да се Пелопонезъ побуніо. Порта е подозрѣвала, да и у самомъ Цариграду има быти много етериста, кои стое справни на устанакъ, зато нареди да се флота, коя у пристаништу лежи, наоружа, и да войска яничарска, коя е жеднила за христіанскомъ крви, у справности стои, хотећи со-

тимъ дати повода мислити као да се ушло у трагъ уроти етериста. И лицемъ на Цвѣти уютру пораніе (1 Апр.) излазећи ученицы турски (софте) изъ свои школа, као помамни нагрну сви онако у гомилама съ викомъ и крикомъ на цркву живопріемногъ источника, коя тадъ ніе была велика, запале е и разоре, па врате се кућама, као да то сами одъ сяое волѣ чине ни одъ кога ненаговорени. Патріархъ е у то доба раздавао по обичаю гранчице одъ маслине и одъ поме (финика) своимъ христіанима у великой цркви, и нѣко му дође и пришапне на уво, шта се догодило. Онъ непроговори ни словца, него мирно сѣдећи продужи раздавати и далѣ врбицу. По свршетку божествене литургіе одпрате га архіереи изъ цркве у патріаршію, а онъ имъ ту свима каже, шта су турцы учинили съ црквомъ живопріемногъ источника. Сви се препадну, и онако препадени запитаю га: „шта то значи?“ Григоріе одговори имъ: „ово е почетакъ неволя, а може быти ту е близу и свршетакъ.“

Домало затимъ дође му наредба, да пошлѣ одма на порту списакъ свію фамилія грчки, болярски, и другѝ кое у Фанару живе, и да точно назначи, колико у свакой фамиліи има челядій, како коме име, и гдѣ се ко родіо. Патріархъ одговори, да таквогъ списка у патріаршіи нема. Ето ти му одма друге наредбе, да даде два свештеника, съ коима ће ићи три яничара (одъ кои два ће быти Крићанина, т. е. на Крети роѣена, кои знаю грчки), па ће свештеницы яничарима показивати куће грчке, и съ њима заедно унутра ићи, и звати сву челядь домаћу и слуге, а турцы ће ій пописивати. Патріархъ имъ даде свое свештенике, и преписачи пођу да изврше што имъ е заповеђено.

Изъ ютра на великій понедѣлникъ (2. Апр.) близу дворца велике порте (у Баб-Хумаюту) одсѣку

главу незаборавлѣноме Константину Мурузи послѣднѣмъ великомъ драгоману изабраномъ одъ княжевски породица, кои є своемъ народу срцемъ и душомъ преданъ быо. Кадъ то патріархъ обазна, заплаче се као дѣте, и заповѣди да се у цркви свръши обично опѣло, а затимъ да му се поменъ чини на светимъ литургіяма; осимъ тога нареди, да му се одкупи одъ бое *) нѣговъ мртвый трупъ, и да се по ноћи укопа, гдѣ се пре узможе. У истый данъ задаве и повѣшаю іошъ нѣколико други знатни людіи, понайвыше кои су по несрећи изъ Пелопонеза были, а многе поубіяю на улицама гдѣ су кога сретали.

Свештеника досадъ ни еднога нису смакли. То су оставили іошъ за кои данъ, докъ найпре ньіовогъ архипастира неубію; еръ су мислили, да ће се патріархъ како чуе, да є кои му драго свештеникъ посѣченъ, препасти, сакрити се и утећи, те имъ неће пасти шака. Али онъ є спокойно ишао у цркву, и стаяо свакій данъ на бдѣніяма, коя се обично велике седмице свуда свршаваю (само тадъ преко обичая свршавала су се изъ ютра, еръ по ноћи ни еданъ христіанинъ ніе смѣо изъ куће излазити), и почесто є овай прославлѣни патріархъ у себи и за себе повторавао почетакъ овога тропара: *Се женихъ грядетъ въ полунощи.*

На велику среду уютру донесу патріарху налогъ, да подъ стражомъ чува породицу незаборавлѣногъ Димитрія Мурузи, стрица Константина Мурузи, кои є такође быо великій драгоманъ, чію су главу одкинули у Шумли 1812. Патріархъ одговори, да онъ нема никаквы стражана осимъ два яничара, што му турцы даваю, да чуваю патріаршію: али онай

---

*) Carnifex, Nachrichter, боя кои вѣша и сѣче главе.

што му є заповѣдь донео рекне му: „ако немашъ стражана, а ты имашъ калуђера.“ На те рѣчи патріархъ пошлѣ два свештеника, да чине стражу кодъ породице споменутогъ Димитрія Мурузи. Мати ове породице, кадъ є разумѣла, зашто су ови свештеницы дошли, бризне плакати, и уведе ій у собе гдѣ ће они лежати. На великій четвртакъ справи се стражанима господска трпеза; они су ели, пили, па и задремали, и заспали. Тадъ сва породица, добивши у томъ згодно време, пребуче се у туђе хальине, и побѣгне на едной турской лађицы, коя имъ є стояла предъ стражњимъ вратима, еръ имъ є кућа башъ край мора была. Бѣгунцы ови, кое нико ни спазіо ніе, превезу се у Галату, а ту се укрцаю у еданъ бродъ, кои є за Одесу полазіо, и едва съ великомъ опасности живота срећно приспѣду у Одесу. Текъ што су се они изъ дома свога уклонили, али ето ти оружаны воиника у кућу, да воде матерь у тавницу, а сынове нѣне на смрть; но есть! у кући ненађу нигдѣ никога, него два калуђера гдѣ спаваю; счепаю ньи и повуку ій у судъ, те ій ядне пошлю обадвойцу на галію.

На велику суботу доће заповѣдь патріарху, да обяви христіанима, нека на свѣтло Воскресеніе слободно свакъ у цркву доће, и нека се моле Богу по своіой вѣри; само нека свакъ послѣ цркве иде мирно своіой кући, а да се несвраћа еданъ у другога, као што є то обичай, праздникомъ поздравляти и честитати. Тако є све и было. Само патріархъ обрне главу на едногъ одъ архіереа, кои се међу другима ту десіо, и рекне му: „ето и надъ нами испунява се пророково слово: *и праздники ихъ превратятся въ илачь* (Амос. 8, 10).

Предъ вече на велику суботу заложи Григоріе нѣколико залогая постне хране, еръ постећи и за ова два прошла дана ништа неедући са свимъ є было

изнемогао. Кодъ нѣга су сѣдили нѣколико њи одъ нѣгове домаће челядій. Кадъ се разговоръ поведе о покойномъ Константину Мурузи, комъ су нѣкій данъ главу одсѣкли, патріархъ уздахне и запита: „коя є смрть лакша, или кадъ главу одсѣку, или кадъ задаве?“ На то му нико ништа неодговори: онъ мало почути, па то исто опетъ запита. Онда нѣко одговори: „я вамъ небы умѣо казати, єръ нисамъ іошъ кушао ни єдну ни другу смрть.“ Паметно си одговоріо, рекне му патріархъ. „Али кадъ размислишъ, да су мученицыма христовима и главе сѣкли, и на друге ій многоразличне муке мећали и морили, онда се ваљда нећешъ страшити одъ такве смрти као одъ каква великогъ зла (само ако ниси кривъ, него праведно и невино умирешъ). *Тѣмъ же и мы, имуще облежащь облакъ свидѣтелей, шеріѣнѣмъ да шеремъ на предлежащій намъ подвигъ, взирающе на началника вѣры и совершителя Іисуса.*“ (Євр. **12, 1. 2**). Изъ овога види се, да є блаженый предвиђао свою смрть; и ню є самъ себи одма потомъ и предрекао предъ Србима, кои су у патріаршіи подъ стражомъ стояли, коима є онъ често на разговоръ одлазіо да ій поутѣши.

Кадъ се већь увелике смркло, отиде онъ у свою собу самъ и безъ да є усніо цѣлу готово ноћь проведе у молитвама.

У исто вече на велику суботу министаръ споляшни дѣла зовне на порту великогъ драгомана Аристарха Ставраки, єръ послѣ него є Мурузи погублѣнъ онъ постане драгоманомъ и нареди му да уютру рано пріяви се кодъ министра, гдѣ ће добити потребите наредбе.

Уютру (**10**. Апр). наступаюћи света и велика Пасха, данъ Воскресенія Христа Спасителя, патріархъ дође у цркву; утолико патріаршію већь є была обколила стража до три хиляде войника. Блажене успо-

мене Григоріе обуче се у свое архіерейске одежде справляюћи се за божествену литургію. Кадъ е отишао проскомидисати, сви су примѣтили, да се тамо патріархъ много дуже задржао, него што є обичай, а узрокъ є томе быо тай, што є на светой проскомидіи споминяо све мртве кое є познавао, и другове и недругове іошъ одъ давнашњи времена, чіи се годъ имена опоменути само могао, такође и оне, кои су недавно страдали за свою вѣру, и коима є и самъ набрзо затимъ отишао. Споменуо є и живе вѣрне, кои пате, и кои трпе бѣде, неволѣ и свакояке напасти, молећи се да ій Богъ избави.

Кадъ су поячи запѣвали: *возлюблю Тя Господи крѣпосте моя,* патріарха облію сузе, и излюби се послѣдњій путъ са своимъ архіереима.

Послѣ свете литургіе упути се заедно съ архіереима, кои су съ њимъ служили, у патріаршію, и ту съ њима разрѣши постъ, окусивши по обичаю одъ справлѣногъ ела. Може се рећи да нико ни рѣчи проговоріо ніе: архіереи іошъ мало тако ћутећи постое, и разиђу се тужни и жалостни; и онъ самъ пунъ потайне туге отиде у свою малу собу. Тадъ єданъ одъ домаћій приступи му и каже, како є башъ подисто обазнао, да се онай гласъ, што се пре проносіо, обистиніо, да су се пелопонезцы уздигли и узбунили, а то є посвѣдочіо єданъ іонскій бродъ, кои є синоћь изъ пелопонеза дошао; па онда као изванъ себе промумла: „шта ће текъ садъ наопако быти!“ Патріархъ, кои се одъ тога нимало препао ніе, одговори му: „Быће и садъ као и свагда, некъ се врши воля божія; наслони свою главу на ястукъ, и мало заспи.

У десетъ сати пре подне, кадъ є трпеза была поставлѣна, и патріархъ већь за њу быо се посадіо, опази єданъ ђаконъ да у придворѣ улази драгоманъ, и каже патріарху: „ето великогъ драгомана.“ Па-

тріархъ мислећи, да онъ долази да га праздникомъ поздрави, дигне се на ноге чекаюћи га. Али другій ђаконъ дотрчи у исто време, и каже, да є драгоманъ узъ друге басамаке (степене) пошао горе у велику саборну салу; старацъ пође за њимъ, а пошлѣ напредъ архиђакона, да трчи явити драгоману, да ће онъ одма доћи. Али драгоманъ скриваюћи свое сузне очи, рекне ђакону: „потеците казати Светѣйшему, да га я молимъ, нека мало доле причека, садъ ћу я доћи, имамъ нѣшто говорити съ њимъ. (То су текъ голе рѣчи быле, єръ му ништа добро ніе имао казати). Старацъ чувши то заустави се. Драгоманъ пошлѣ одма звати єдногъ архіереа, кои є ту понайближій быо, и заповѣди да доведе са собомъ и све друге архіерее, кои у Фанару живе, и да се брзо, што брже могу искупе; они доћу сви. Домало дође у патріаршію Кеседаръ министра иностранеки дѣла, и чаушлар-еминъ. Овай отиде тамо, гдѣ є быо великій драгоманъ, а кеседаръ сврати се кодъ патріарха. Старацъ видећи кеседара край себе намѣсто драгомана, когъ є исчекивао, савъ се у лицу промѣни. При свемъ томъ заповѣди, да се донесу обичне сладке понуде; турчинъ одкаже, да неће узети ништа, него рекне, да чека патріарха, да иду тамо одма кудъ є наређено. Светѣйшій чуюћи то спреми се на путъ, навуче манторосъ, стави камилавку, узме штаку, и упути се за турчиномъ.

Кеседаръ поведе блажене успомене старца у єдно приморско мѣсто, кое се зове Ексостегонъ, а одатле уведе га у єданъ дворацъ, гдѣ є становао Бостанци-паша. Овай видећи старца да иде на мученичку смрть, почне га тѣшити као због тога, што га султанъ по трећій путъ съ патріаршевогъ престола сбаца, говорећи му, да ће се истый царъ, кои га є досадъ трипутъ на патріарштво цењао, и опеть брзо наново попети. Овдѣ заостане Григоріе

толико времена, колико су држали да є потребито, докъ се изабере новый патріархъ. Међутимъ нѣки приступаюћи ближе къ патріарху, почну га запитквати, кои су коловоће буне? Старацъ є ћутао. Други су га закидивали, мучили и говорили му, да се вѣре одрече и да се потурчи. Али свештеномученикъ одговарао имъ є: „залуду вамъ є мука; патріархъ христіанскій умире као христіанинъ.“

Мало затимъ доће предъ нѣга четовоћа стражарскій и рекне му да има заповѣдь, да га води у патриаршію. Крозъ Ексостегонъ сиђу на море, гдѣ є у преправности стояло доста малы барчица (чамаца) на три весла, и у сваку међутимъ уће по 4 или по 5 стражара. Тадъ се заповѣди, да сви домаћи кои су патріарха дотле пратили врате се назадъ; они обливени сузама излюбе руке своме Отцу, а онъ ій благослови; затимъ одма га уведу у барчицу, коя є за нѣга спремлѣна была. Съ њимъ заедно у исту барчицу укрца се и Кочим-паша, а оне друге бродарице са стражарима окруже свой ловъ са свію страна, нѣке су ишле и предъ њима напредъ, међу коимъ была є и она, у коіой се возіо четовоћа. Тако одвезу патріарха на означено мѣсто мученя. Кадъ є угледао множину турака, кои су се скупили на поляни, гдѣ често главе одсѣцаю осуђеницыма, тадъ у себи нешто проговори, може быти ове рѣчи изъ св. писма: *скори сушь ногѣ ихъ изліяти кровь* (Прит. 1. 6.). „Шта то говоришъ?“ упита га єданъ одъ стражара, кои су се съ њимъ превозили. Патріархъ пружи прстъ на скуплѣну множину. А овай, да небы Григоріе одъ страха пресвиснуо пре одсуђене каштиге, рекне му упола ругаюћи се: ніе она свѣтина за тебе скупила се.“

Кадъ се искрцаю изъ барке на суво, и кроче нѣколико коракляя, старацъ клекне и сагне главу да му є одсѣку; но Кочим-паша гурне га ногомъ,

и рскне му: „устани и айде;“ пружи му руку и помогне му да се подигне. Кадъ су іошъ нѣколико корака напредъ пошли, и крозъ фанарска врата ушли, гдѣ ій є чекао напредъ отишавшій четовођа, дође гласъ изъ патріаршіе, коя ніе была далеко, да изборъ новога патріарха іошъ сасвимъ ніе довршенъ, зато да се мора причекати са извршенѣмъ каштиге. Ту се мало зауставе съ великимъ бранителѣмъ христіанске вѣре, па опетъ упуте се далѣ. Кадъ су дошли до поплочаногъ узбрдитогъ раскршћа, одкудъ єдна улица води у патріаршію, старацъ се пренемогне да ніе могао напредъ крочити; тадъ двоица одъ стражара кои су га пратили прихвате га, єданъ исподъ десне, а другій исподъ лѣве руке, и узведу га до мѣста, гдѣ су се налазила троя врата, крозъ єдна на десну страну ишло се у патріаршеске ћеліе, крозъ друга на лѣву страну излазило се у широку авлію или у порту патріаршеске цркве, а крозъ средня врата улазило се у ћеліе, гдѣ живе клирицы и свештеницы патріархови. На томъ мѣсту ту, предъ тимъ вратима, наређено є было да принесу на жертву великогъ архіереа, на срамоту и на поругу други патріарха кои ће послѣ нѣга на нѣговомъ мѣсту бывати, а тако исто на срамоту и на поругу христіяна, кои у ову цркву долазе, да се своме Богу моле; тако су убице мислили кадъ су ово мѣсто бирали, а нису знали, да башъ славніега и приличніега мѣста никадъ болѣ изабрати нису могли, гдѣ ће светогъ патріарха уморити. Предъ самимъ вратима патріаршіе, и предъ вратима ограде црквене морао є страдати патріархъ на дику и на славу свое вѣре, а за вѣчитый и никадъ незаборављѣный примѣръ други патріарха и свію християна, нека се уче, како се мученичка смртъ радо подноси за свою вѣру.

Ето ту као жртву предъ олтаромъ подрже мало старца, когъ су имали обѣсити, еръ є онъ ученикъ

онога, кои прикованъ на дрвеномъ крсту душу є свою испустіо. Будући пакъ іошъ ніе све сготовлѣно было што є требало да се казнь доврши, него су спремали, то одведу мученика у єтну оближню одаю жезлоносіоца, но домало изведу га одатле, и предаду га мучитељима, кои га повуку подъ вешала. У томъ спадне съ нѣгове свештене главе покривало, као да бы хотѣло уступити свое мѣсто неувеломъ вѣнцу мученичкомъ; али четовоћа заповѣди, те му се опетъ камилавка стави на главу, съ томъ ваљда подругљивомъ намѣромъ, да у подпуной одѣћи обѣшеный виси на изгледъ. И тако савршену жртву, токоће и споляшнѣ савршену, доведу до подъ самый конопацъ, кои є висіо низъ дебеле греде, што су наслонѣне и утврђене быле у зиду (на корнижу) повише средњи врата. Патріархъ подигне іошъ єданпутъ руке те благослови православне, и упре очима у небо говорећи: „Господи Исусе Христе прими духъ мой;“ у томъ набаце му коноп на вратъ и задаве га, а душа му одлети као побѣдоносна у славодобитну на небесима цркву светитељску, поживши на земљи седамдесетъ и шестъ година. Докъ се іошъ мртвацъ трзао, приступи му четовоћа стражарскій, и на прси прибоде му надписъ изъ кога се читати могла кривица због кое є осуђенъ, овако: „Овай одметникъ поджижао є на устанакъ, быо є сауча-стникъ и землякъ бунтовника“ *). Кадъ му є то

---

*) Испредъ свете пасхе на четири дана заиште везиръ одъ Шеих-ул-ислама писмо (фетву), да є патріархъ по законима осуђенъ што є руку држао са побунѣнымъ своимъ земляцыма пелопонезцыма, и да є њи потицао на устанакъ. Али душевный и савѣстный турчинъ заште доказе, чимъ бы се кривица освѣдочила; но како ій ніе было, тако се онъ нећкао дати оно што се одъ

прибо удаљи се боя охоло и гордељиво; разиђе се онда и многоброина гомила турака, кои су се были накупили, и разилазећи се едни су климали главама, други су псовали и проклињали *єгоже благослови Господь*, (Числ. 23, 5.)

У исто време, кадъ се овай тужный и жалостный догађай навршіо, свршило се горе у патріаршій биранѣ новогъ патріарха. Изабранъ є быо Евгеній писидискій, кои є противъ свое волѣ са сузама на то едва пристао; и кадъ му скуплѣни архіереи, свештеницы и други миряни, кои су се ту у сали намѣрили започеше честитати, чую на еданпутъ изненада, да су патріарха обѣсили. Сви се упрепасте, сви су одъ страха дрктали, еданъ другогъ запиткивали: шта то? како то? па бризну плакати и горко вайкати се! А за друге жртве іошъ ништа ни-су обазнали, то есть за оне архіерее, кои су тай истый данъ по другимъ улицама цариградскимъ скончали свой животъ као мученицы онако исто као и њіовъ патріархъ *).

нѣга ште, наводећи да законъ неможе осудити невинога, ако и єсу нѣгови земляцы криви. Зато га пошлю у прогонство, и оправе га по ноћи; али близу халкидона дочекаю га и убію. Другій кои є на нѣгово мѣсто постао одма изда речену фетву. Него и овай до три мѣсеца видећи да му прети велика опасность, измоли се да ноће у Меку и Мединy да се поклони светцу. Кадъ су єдрили покрай Хіоса сусретну се съ грчкомъ флотомъ, и грцы ухвате Шеих-ул-Ислама, и незнаюћи подисто да є онъ дао пресуду да се патріархъ задави, обѣсе га на броду о ланцы. Како ово, тако и друге многе знаке суда божіегъ и освете представля намъ исторія грчкогъ устанка (види: Μαθὰ Καταλογ. Πατρ. стр. 285.).

*) У истый данъ на саму пасху задавили су турцы

Тѣло свештеномученика патріарха висило є обѣшено читава три дана, и турска га є стража чувала. Премда є новоизабраный патріархъ, блажене успомене Евгеніе на сваку руку настояо, подмићивао, подилаћивао, обећавао силне новце, да му се допусти ово мртво тѣло саранити и укопати, али му є све залуду было, єръ су турцы имали заповѣсть, да тѣло баце у море нека се тамо распада. Нису пакъ знали они, да башъ сотимъ извршую недостижну судбину божіе волѣ, коя є наредила, да се овай обезчашћеный мртвачкій трупъ преко мора има пренети у другу срећну христіянску землю, да му се тамо славный светохристіанскій погребъ учини.

Докъ є тѣло на вешалима висило, многи турцы долазили су да га виде, савъ се градъ као на чудо измѣніо, и ваљда ни єданъ турчинъ ніе изостао кои

три митрополита, кои су одавно у тавницы лежали, то єсть: єфескогъ, никомидскогъ и анхіалскогъ послѣ свакояки мука, съ конма су ій натеривали, да се свое вѣре одреку. А дерскогъ, адріанопољскогъ и трновскогъ задавили су доцніе, около Юнія, кадъ су у Одеси опоявали и сараньивали мртво тѣло патріархово. Све ове митрополите, као и блаженогъ єпископа теодоропољскогъ, и нѣколико други свештеника поубіяли су турцы у самомъ Цариграду. А изванъ Цариграда, као да су се договорили, поубіяни су были и многи други: то єсть, мудрый, ученый и добродѣтелный, преће бывшій цариградскій патріархъ, Кирилъ VI. задавлѣнъ є у своемъ роћеномъ мѣсту Адріанополю; а други опетъ по другима мѣстима, на прим. Пайсіе созопољскій, Герасимъ ганскій, Неофитъ миріофитскій, пребла-женый Архіепископъ кипарскій са своима подчинѣнима епископима и свештеницыма, Герасимъ критскій съ подчинѣнима своимъ епископима и другимъ свештеницыма, и іошъ многи други.

ніе дошао, да своимъ собственымъ очима мртваца види. Многи читаюћи надпись говорили су: ако є истина што се ту пише, оида є заслужіо да тако пострада, ако ли ніе истина, тежко онима кои су га осудили, одговараће за нѣга у страшномъ суду. У оной великой вреви доходило є и доста турака стараца, кои због старости имаюћи штапъ уза се, приближивали бы се мртвацу, те бы га штаповима гуркали и били. Говоре да се и самъ султанъ єданпутъ преобукао, и мало издалѣ туда прошао да обѣшена старца види. А тадашњій великій везиръ Вентерлисъ Али-паша явно є на коню дояхао и снуждено гледаюћи на мртвога, поклима главомъ и рекне: „каква неправда.“

Одъ христіяна нико живъ по улицама ніе се указивао, особито у граду, него одъ страха стаяо є свакъ у своіой кући са запртымъ вратима. Єдни само иновѣрцы у Галати радовали су се што црква тако страда.

Трећегъ дана чакъ дођу убоице къ свештеномъ мртвацу подъ вешала; и доведу двадесетъ жуђела (єврея), кои су справни были драговољно све извршити што имъ се рекне. Убоице скину съ вешала свештеногъ мртваца, свуку съ нѣга хаљине, оставе га само у кошуљи, па онда рекну евреима: „айдете, узмите тога смрдљивога пса, и баците га у морску пучину.“ Євреи ухвате за конопацъ на комъ є висіо свештеномученикъ, и повуку га низдоле къ мору крозъ Фанарскій пролазакъ, дерући се изъ свега гласа: „ето шта се догађа съ бунтовницыма и непріятељима честитога цара султана.“ Ту привежу за конопъ єданъ великій каменъ, — трупъ страдалничкій увале у єдну барку, — отисну се одъ края, — и насредъ кератискогъ залива увале га у море, — па врате се натрагъ. Патріархъ Евгеніе ліюћи сузе низъ образе отиде у цркву, и ту съ

другима архіереима и свештеницыма очитаю му опѣло.

Тѣло свештеномученика кадъ є у море баченоодма є потонуло, али послѣ нѣкогъ времена исплута на воду за едно съ конопцемъ о врату, те су га морски таласи тамо амо носили; а предъ вече (16 апр.) доплута до едногъ грчкогъ брода, кои є ту у пристаништу єданъ єдиный грчкій бродъ съ рускомъ заставомъ био, и єправляо се да полази за Одесу. (Сви други у пристаништу налазећи се бродови были су други европейски народа). Капетану одъ брода име є было Маринъ, а презиме Склавосъ, родомъ кефалонянинъ. На истый овай бродъ добежао є и спасао се и протосинѣелъ свештеномученика патріарха, кои є утекао одма одъ велика страха кадъ су покойника обѣсили. Капетанъ опази съ брода мртво тѣло, као што му се чинило свештеничко, сѣды коса и бѣле браде не посве велике, и загледа се замишлѣнь у овога блаженога мртваца, когъ є море овамо нанело, да ште педаљ землѣ за свой пристоиный укопъ. Кадъ угледа и конопацъ, одма се сѣти, да то мора быти или какавъ обѣшеный архіерей, или и самъ патріархъ, кога онъ досадъ никадъ изблиза ніе виђао. Зовне одма протосинѣела и запита га: „непознае ли онъ мртваца?“ Протосинѣелъ текъ што погледа повиче: „Патріархъ мой, Патріархъ!“ и бризне плакати. Но благочастивый капетанъ тѣшећи га одговори му: „неплачи, што ти є, узећемо и нѣга съ нама у дружтво да путуе.“ — Кадъ се смркне, извуку изъ мора мртваца на бродъ, умотаю га у платно и спусте га на дно брода на соврню, а ютру рано имаюћи сва своя бродарска писма у справности подписана, подигне едра, и упути се одма у Одесу.

Но због яки противны вѣтрова едва послѣ 24 дана добрый Склавосъ уђе съ бродомъ, на комъ є

носіо мртво тѣло патріархово, у пристаниште подъ Одесу. Чудно є да тѣло нити се усмрдило, нити се распало, него є цѣло и неповређено остало, онако исто какво є изъ мора извађено, и какво є висило три дана на вѣшалима. Да є донешено свето тѣло у пристаниште яве тога часа благочастивому, и пріятелю свію Грка, Графу Александру Теодоровићу Ланжерону (кои є у то време био военый губернаторъ надъ новомъ Русіомъ). Онъ одма дође у пристаниште, дозове све найзнатніе Грке, кои су изъ Цариграда и други мѣста овамо у Одесу добѣжали, и врло добро патріарха Григорія као жива познавали, а зовне такође и нѣколико отмѣніи римокатолика изъ Ставродромія да се освѣдоче, ели башъ подисто патріархово тѣло. Сви ови текъ што су мртваца простртa на земљи угледали, стану крозъ плачъ зазивати име обћегъ отца свію православны, и сви едногласно засвѣдоче, да є то нѣгово, и ни чіе друго, мртво тѣло. Тадъ одма ту на мѣсту начине писмено свѣдочанство на кое се своеручно подпишу сви позвани свѣдоцы; и Ланжеронъ исто писмо тай часъ съ нарочитимъ писмоношомъ оправи у Петроградъ, да свое правителство о свему точно извѣсти. Тѣло патріархово изъ пристаништа пренесу (по обичаю) у карантинъ, и ставе га у новый мртвачкій сандукъ, па онда га положе на едно мѣсто одкуда се могао видити; дань ноћь гореле су око нѣга свеће, а два свештеника наизмѣнце читали су непрестано еванђелія.

Славный самодржацъ кадъ прочита писмо, проліе сузе, и тай часъ заповѣди, да се покойный отацъ свію православны съ найвећомъ почасти, као што се пристои тако високомъ великодостойнику, има предати земљи. Онъ самъ одъ свое стране обдари мртво тѣло съ царскимъ даровима, припославши златоткану патріаршеску црквену сву преобуку, у

коіой ће се укопати, богату митру, и панагію начичкану драгимъ каменѣмъ; све ово послано е одма съ нарочитимъ улакомъ; у што свештеницы преобуку мртваца, па га онда положе у другій скупоцѣный сандукъ, кои е башъ зато справлѣнъ бio. и понесу га одатле у спроводу на слѣдећій начинъ:

Изъ ютра **17. Юнія 1821** учини се по свима црквама обично оглашенѣ. Одма затимъ графъ Ланжеронъ и сви грађански и воени чиновницы искуше се у пространой авліи карантина, гдѣ е намѣштенъ бio мртвачкій сандукъ на узвишеномъ столу, около кога стаяли су обучени свештеницы са запалѣнымъ свећама, и съ кадіоницама пунимъ мирисавогъ тамяна и мира. Къ њима садъ приступе и други свештеницы съ три архіереа, а поименце Кирилъ дристрскій, Григоріе иринопољскій, и Григоріе бендерскій и акерманскій. Кадъ се очита трисвято, свештеницы понесу сандукъ и намѣсте на мртвачка кола, а по свима градскимъ црквама зазвоне сва звона у еданъ махъ. У исто време и сви царски и трговачки бродови, кои су се предъ Одесомъ, у пристаништу налазили, спусте заставе на половину дрва, као што обично чине кадъ су дани жалостни, и почну палити изъ топова. Царски бродови, а тако исто и тврдинѣ на суву избациле су по **101** топъ, а трговачки бродови по **51**. Упуте се дакле међутимъ одатле у овакомь реду:

Напредъ е ишто великій сребрнопозлаћеный крстъ, узъ кои су црквеняцы у стихарима носили велике фенѣре са запалѣнымъ свећама; за крстомъ ишле су црквене заставе (литіе); за њима четири ђакона носили су поклопацъ одъ сандука; за овима опетъ еданъ ђаконъ носіо е штаку, друга два ђакона носили су на ястуцыма златомь извезенима — еданъ свештену мантію, а другій архіерейску панагію; одма за овима ишли су упоредъ црквени поячи, кои су пояли обичне надгробне стихире. Садъ е но-

шенъ сребрный великій чиракъ съ дебеломъ свећомъ, а за њимъ у реду ишли су сви свештеницы — најпре монаси, па онда єрођакони, ереи, архимандрити, и за овима три архіереа, предъ коима су ђакони носили дикиріе, трикиріе и кадіонице, а за архіереима слѣдовао е свештеный мртвацъ у сандуку, на мртвачкимъ колима упрегнутима са шесть коня покривены до землѣ црним покровом, а конѣ опетъ држали су за узде шестъ слугу обучены такође у црно. На четири пугла покрај кола ишла су четири ђакона съ кадіоницама, и шестъ свештеника, по тройца на свакой страни кола, држећи надъ сандукомъ балдакинъ одъ црвене кадифе са златнымъ ресама и ройтама; а дванајстъ најотмѣнiи одески грађана носили су велике запалѣне воштане свеће (торце).

За колима ишао е графъ губернаторъ, и сви грађански и воени чиновницы, са знатнымъ грчкимъ князевима, и съ другомъ благородномъ властеломъ и болярима, кои су у то мутно доба изъ Цариграда, изъ Молдавіе и Влашке овамо у Одесу избѣжали, најпослѣ завршіо се спроводъ множиномъ народа, людій, жена и дѣце — носећи на десной руци обвіенъ црній велъ (флоръ), за знакъ туге и жалости. Одъ врата карантиски до врата катедралне цркве, гдѣ има читавъ сатъ хода, съ обадвѣ стране пута разређена е была войска у редове, а козацы и мѣстна полиція на коњма, пазили су на редъ у време пратнѣ. Народъ е врвіо са свію страна и нашегъ и туђегъ закона, и велики и мали, и богати и сиромаси одъ свакогъ реда, и по улицама се тискали да спроводъ виде, (евреима само забранѣно е было изъ кућа свои излазити); и толико е множтво гледаоца было, да се едва путемъ прелазити могло. Спроводъ застаявао е крозъ градъ на три различна мѣста, и на свакомъ мѣсту, гдѣ бы се спроводъ за-

уставіо, еданъ архіерей очитао бы по едно еванђеліе.

У таквой славной пратњи донешено е тѣло патріархово до цркве, гди га свештеницы приме на свое руке, и унесу га у катедралну грчко-руску саборну цркву преображенску, и ставе га на уздигнутый позлаћеный катафалкъ, што е на трошкове блаженопочивше императрице Маріе Теодоровне начинѣнъ быо. Четири ђакона стану покрай четири стуба катафалка, и непрестано су кадили; около сандука у 12 велики чирака горѣле су свеће, а и по свой цркви пламтиле су воштане свеће.

Кадъ су свештеногъ мртваца намѣстили на катафалкъ, започне се одма божествена литургія, кою е одслужіо саборный протоерей съ нѣколико други свештеника. Послѣ литургіе почне се опѣло, и архіереи стоећи око мртвогъ свештеномученика патріарха, читали су кадъ е на кога редъ долазіо, прописана по уставу еванђелія. По свршетку опѣла архіереи и савъ клиръ приступе къ послѣднѣмъ цѣливаню, и разиђу се; али мртво тѣло непокривено остане насредъ цркве за три дана, кудъ су врвили непрестано наизмѣнце сви православни, а особито они, кои су зато и дошли са стране у Одесу чакъ изъ Малорусіе, изъ Москве, изъ Бесарабіе, изъ Тавриде, изъ Влашке и Молдавіе да у найвећой побожности и туги цѣливаю многострадалногъ мученика. И зайста кадъ е пукао гласъ, да е патріархъ донешенъ у Одесу, нагрну у градъ сасвію страна гомиле народа одъ свакога рода и племена: Грцы, Руси, Козацы, Грузинцы, Власи, Татари (христіани), на хиляде су долазили тако, да су градъ начичкали, а многи су и ванъ града подъ чадорима стоялн. За сва три ова дана и ноћу и даню читали су свештеницы по реду непрестанце света еванђелія.

Юнія 19. у осамъ сати изютра опетъ по свима црквама учине оглашенѣ. Архіереи искуше се и савъ клиръ, и множтво свакоякогъ народа. Найпре се одслужи божествена литургія око 10 сати, а послѣ парастосъ. Проповѣдникъ Константинъ Икономосъ изговори надгробно слово.

Затимъ у истомъ пређашнѣмъ реду понесу свештене мртве остатке изъ преображенске цркве у грчку светотроичну цркву, и положе у справлѣну зато гробницу унутра у цркви према царскимъ дверима предъ олтаромъ св. Спиридоиа на южной страни. Надъ гробницомъ ставе високій четверонуглый мраморный каменъ, и надъ њимъ разапну позлаћеный балдакинъ, кои и данасъ стои.

У црквеный зидъ близу надгробногъ камена узиђана є една бакрена и позлаћена табла, на коіой су изрезана у три єзика три надписа, што є сачиніо тай истый проповѣдникъ Константинъ Икономосъ.

На предложенѣ преосвештенога архіепископа Инокентія светый управляюћій Синод установіо є да се сваке године 19 Юнія саборно свршуе споменъ и парастосъ свештеномученику патріарху. И то се започело одъ год. 1848 унапредъ, и чини се свакогъ лѣта. Те године као за првый путъ началствовао є самъ архіепископъ, а и сваке године, само ако се тай данъ у Одеси нађе, началствуе онъ самъ при парастосу.

Ето како се успомена чини заслуженымъ мртвима.

У.

2. ОПИС МАНАСТИРА ЖИТОМИШЉИЋА У ХЕРЦЕГОВИНИ.

Овај је манастир једанпут описат, и у Српско-Далматиском Магазину наштампан за **1846** годину. Но бавећи се ја у њему, као учитељ предуготовничке школе, двије године; увјерио сам се тврдо, да је први опис овога манастира у главноме погрјешан.

Онде је казано, да је овај манастир сагрђен „**1585** године.“ Овоје најглавнија погрешка. Може бити, да се писац повео по печату монастирскоме, у којему стоји у сриједи „**1585** година“. Али није расгледао ступац у средњој цркви на десној страни, на којему стоји свод; и које ћу на својему мјесту казати. Исто тако и у казивању манастирскијех ћелијах и зида око манастира са свијем је прећерано. Боже сачувај, да има и једна ћелија и налик на Фрушко-горску најгору. Изузимајући нове ћелије, које су начињене у **1859**. години. А и то, да је овај манастир до ћесареске границе близу два сахата хода, није истина; јер овђе свак зна, да има **5**. дебелијех сахатах до Метковића од монастира. Друге ситнице, прећи ћу ћутањем.

Име и мјесто манастира.

Манастир Житомишљић у селу са **7**. кућах жиљацах истога имена. Од чега је и добио име „Житомишљић.“ — По мојему мњењу правије би било, да се зове и село и монастир: Житородић; јер Житомишљић значи, мислити за жито; а напротив ово је село и манастир веома родно и обилато са житом. Нема године, за коју се треба мислити за жи-

БИБЛИОТЕКА ЦАТИЋЕ ЋИРИЛОВЦЕ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ

то. Цијело село, или по турском порезном раздјелењу, кнежина (најавта) јест манастирско. Положај је његов покрај ријеке Неретве: сад у нахији столачкој. Мјесто право калуђерско и романтичко. Са сваке је стране окружено високијем брдима. Веома је дошло увалито; зато је доста тежак васдух; и мјесто је грозничаво. Само једна просијеч или вала (долина) пукла је од сјеверо-западне стране, одкуд доходи Неретва. Која извире испод планине Чемерна више села Борча; па тече покрај Загорја у нахији фочанској, даље кроз Коњиц, ђе раздјељује Босну и Херцеговину. И посред ериједе Мостара пролази, те се у Јадранско море салијева ниже Метковића 4. сахата.

Нећје бити сувише, што ће се казати, да од ове ријеке никакве користи, осим једне једине рибе, нема. Нити се разлијева на какво поље, нити од извора до утока на њеој има мљиница ни ваљарица. А сваке године прождре преко **20**. чељадих; а највише из Мостара. Манастир је унешен готово под само брдо, које никаква особнога имена нема. Само што се од монастирске стране зове: „осојница.“ Ово брдо стоји од подне.

Високо је толико, да се у зимно доба више нећах неугледају сунчани зраци над монастиром. Од монастира до Неретве нема више од једнога пушкомета. Али све је лијепа равница и ораница. Ова равница уздуж држи више од $^1/_2$ сахата хода покрај Неретве. На ниже мало има једно село Драчево; и под њим је до Неретве опет монастирско поље исто, као и под манастиром. У монастиру има жива вода, која је доведена, испод брда врхдола $^1/_4$ сахата од манастира далеко.

Вода је доведена тад, кад је манастир сагрђен. Но у дугоме вријемену чунци се покваре, и монастир остане без те воде, све догођ није чуо побожни

благодјетељ Јово Вуковоћ трговац у Сарајеву, а родом Херцоговац *).

Који о својему трошку доведе воду, и врло добро утврди. Вода је изведена и отворена у монастиру више олтара, и ту је изидата једна кулица, као обично више чесамах. На њој је на једној плочи било иесјечено име и презиме „Јова Вуковића," као благодјетеља, а и година, кад је вода доведена. Али кроз дуго вријеме чунци се опет малко покваре, и вода сврати у њиву. Предњак садашњега игумана, Симеон Миљковић родом Шибеничанин у Далмацији бивши 4. године надзиратељ; постара се црквенијем новцима поправити чунке, и воду опет у монастир довести. Па како ту малу ствар поправи (и то новцима, који нијесу стечени за вријеме његова надзиравања), тако онај стари надпис помрси; а нови са својијем именом исијече на плочи више воде; ђе је вода вазда била изведена. Неки мостарски хришћани, кад то вићеше, тад одмах његов нови надпис и име помрсише за љубав правога благодјетеља.

Основ и ктитор монастира.

Манастир овај сазидао је о својему трошку спахија Милисав Храбрен **1563.** године; као што то свједочи надпис на ступцу од десне стране пред владичинијем столом. Кад се уљезе у средњу цркву, па се погледа на десни ступац, одмах спријед може се вићети на њему написато ово: „**мнсторъ кѣкашинь**;" наниже ове двије ријечи имају још двије,

---

*) Благодјетељем га назвах зато, јер је у многе монастире и цркве богато прилагао.

али се никако немогу прочитати; јер су писмена окрњена. На истоме стущу од десне стране стоји ово: „вьлѣта ·ѯзоді. *) (7071 — 1563) сіи стьлпи поставише се“. Ово је даклем вјерни и јасни доказ, кад је и које године „монастир Житомишљић“ начињен. Црква је средње величине са сводом на два камена ступца. Преграђена је готово посриједи зидом, који се држи заједно са сводом. Ова преграда и ступци доста запремају, те је црква стијешњена. Више обје пјевнице има појединан прозор: али доста малени. На десној страни има још један но мањи од ова обадва; по чему се види, да су мајстори (зидари) били људи прости. У олтару имају три вијенлице, но тако малене, да се едва види читати. Црква је сва живописата. Живопис је новијега доба по грчкоме калупу. Но готово је са свијем испропадао од влаге, коју ова црква вавијек трпи. Јер је жива вода проведена из-више олтара покрај цркве; а и покров је капао, те се је свод воде надоијо. Црква је молована трошком некојега јеромонаха Максима; као што то свједочи надпис изнад вратах у праперти. Ова-ко гласи: „† изъволеніе . wца . испоспѣшеніе . сина . и саврьшѣніе . стаго дѵха . божествени . храмь . Благовѣщеніе . списаѣ . и саврьши се : : мѣсеца . маѣ є̃ дань . кълето . ѯзрзі . (7117—1609). повелѣніе̃м . ермонаха . игѵмна . сава . потрѵди . сіе . писаніе . їермонах’ маѯим . їплатї къ дга прости. —

У темплу је грађа проста, и молерај истога доба. Сва врата и од цркве и олтара уска су и ниска. Одмах код вратах у средњој цркви на лијевој стра-

---

*) Двије пошљедне цивре једва се могу познати; јер су окрњене боркајући ножем од онијех, који су жељели дознати, а није су се у то разумјевали!

ни стоји изображен у цијеломе виду Милисав спахија, држећи цркву на десној руци. Ова породица свуда у биљешкама и споменицима зове се „Храбрени.“ Ја нијесам могао ниђе наћи, да се зове: Милорадовићи. Осим на једноме јеванђелију, које је из Русије донешено са још 8. књигах црквенијех. У њему подну првијех листах пише: „Љета од рожданства Христова **1703**. Сију свјатују книгу и других книг осам пожаловал Петар монарх Руски ва Српскују земљу, ва манастир Житомислић, и принесе их Гавро и Михаил синове Илије Милорадовића.“ А у садашњем народу напротив нико незна за „Храбрене“; него се живо спомињу Милорадовићи. Ја пак мислим, да је ова породица доста пошље прозвата „Милорадовићи.“ Јер и у манастирском општаку, ђе се уписују сви приложници стоји: „Породица Храбрени, ктитори светаја обители сеја.“ — Ово потврђава и надпис у цркви св. о. Николаја на Тријебњу у Дубравама, коју је начинио војвода Радоје. Тамо стоји: „војвода Радоје Храбрен.“ У Дубравама свак приповједа, да су била три брата: Радоје, Љубосав и Милисав. Па један начинио цркву на Тријебњу; а други у селу Ошенићима близу Стоца; а трећи у селу Житомишљићу. То је цијела истина, да су ова тројца начинили сваки појединку, и то, како је казато, цркву. Али да су били браћа од једнога оца, ја двоумим. Двоумим потоме, што је црква на Тријебњу начињена прије житомишљичке на **27**. годинах. Па ја мислим, да је Радоје био отац Милисавов, или стриц. А и у споменутоме општаку име Радојево стоји најприје; па пошље неколико именах стоји име Милисавово. Ова благородна и добра породица имала је своје дворе и сједила је у селу Црњићима у Дубравама: ђе су сад Турци Опијачи. А једни су сједили овђе у селу Житомишљићу, ђе их и данданашњи имаде. Ктитор овога манастира

одселио се у Русију. Али које године нијесам могао ниђе записато наћи. Узрок његова одласка од прилике био је овај: пошто је цркву начинио до неколико годинах почну Турци бјеснити и зулуме чинити. Најпошље, као и најприје, заоставше српске аристократе, принуђавати, да приме мухамеданство; или да изгубе своја добра. Многи и превртуше својом вјером, а задржаше своја добра! Милисав Храбрен или Милорадовић спахија (граф), кад то виђе, тад пође у Цариград, и тамо смјести сва своја непокретна добра за житомишљићку цркву; утврдивши то с царскијем ферманом. Потоме спреми се и са свијем оде у Русију. У Русији буде признато његово благородство и графство. Зна се јасно и у пјесни пјева, да је био за вријеме Александра I. један из исте породице ђенерал-командант; који је пролијевао крв за Русију против Бонапарте. У Русији и сад постоји та благородна и аристократичка, српска породица. Но, како је тамо одавно, наравно прелила се је у руску народност. Док стари небијаху изумрли, дотле су се опоминьали својега отачанства; и слали су лијепијех прилогах не само у своју задушбину, него и у друге цркве у Херцеговини. Но и сад, да ко опомене ову благородну породицу на своју старину и своје предке, без двоумљења угледали би се на њих, и поновили би симпатију према својој старини. И хришћани и Турци живо приповједају, да се један Милорадовић потурчио, и задржао своја добра у Дубравама у селу Црнићима. Држи се подисто, да су од њега садашњи „Опијачи.“ Ови, који су и сад у селу Житомишљићу у новије доба промијене старо презиме „Милорадовићи,“ у Љољићи и Кузмани! Задржали су понешто земље од најстаријега доба; а доста су им Турци притисли, које су пошље калуђери од Тураках двоструком платом одкупљивали, и за манастир привезивали. Крсно име славе св. О. Нико-

лаја. А зна се, да је војвода Радоје начинио цркву на Тријебњу ва славу св. О. Николаја; које потврђава да је то њихово крсно име.

Ћелије.

Кад је црква свршена тад је начињена трпезарија с лијеве стране Цркве, са сводом доста пространа. У истоме покрову и куина; а мало навише једна ћелија. Тога врјемена начињено је наврх подворнице пред монастиром гувно и појата кречна са сводом доста велика. Остале ћелије, које имају од западне и десне стране цркве, са свијем су просте и неуредне. Градили су их и приграђивали понеки Игумани и јеромонаси, како је који могао, и како се којему свиђело. Зато су једне више, једне мање. Криви зидови; ниске, уске и малене. Прозори малени и без симетрије метнути. Укратко казати: све жалостно и рапаво! — Али сад има ново здање на два пода са **10.** ћелијах; од сјеверо-западне стране на најљепшем мјесту. Које је начињено у **1859** години; под управљањен садашњега вриједнога игумана Серафима Перовића; родом Требињца и постријжника манастира Дужи.

Без устезања може се казати, да се ове ћелије могу успоредити са Фрушко-горскијем. Будући су ми познати фрушко-горски славни манастири. Јер по свршетку богословискијех науках у биоградскоме Семинарију, враћајући се у своје отачанство с мојијем другаром Серафимом; усгред походили смо **12** монастирах у Фрушкој гори. Све старине српске лијепо смо прегледали, и светитеље, који се тамо находе цјеливали. Од старјешинах у свакоме монастиру били смо, као странци, врло лијепо дочекани и примљени; хвала им велика. Ово ново зданије начињено је по начину и вкусу јевропскоме. За сад

може се казати, као једино у херцеговачкијем монастирима. А и црква ће се боље украсити, јер сад има врсна игумана и доброга управитеља, који нежели, н неће од прихода крњити. У помагању за корист и напредак манастира заслужују хвалу садашњи јепитропи: Симат Гавриловић, Вуко Куикур и Јован Солдо.

Имање манастирско покретно и непокретно.

Нема монастира у Херцеговини од овога богатијега са земљом и приходима. Сво село или кнежиница, манастирско је. Прилог, као што је на својему мјесту казато, самијех Милорадовићах. Са овом земљом била је приложена и планина Обриљин у мостарској нахији, и мљинице у Свитави у Габели. Но и планину и мљинице Турци су притисли. Велика је и превелика срећа, што су ове око монастира богате земље остале недодирнуте од турскога зуба. Још онда, кад Турци највише бјешњаху, земље и добра хришћанска притискаху; и хришћане, што је најгоре, убијаху! — Уколико се зна, за то имају калуђери највећу похвалу. Јер доста су причекали у леђа турскијех шаках; турскијех ногах; турскијех нацаках и пушаках! Многи су од такијех ударацах и умрли, а земљу и добра манастирска у цијелости сачували. И до ове земље шћаху Турци да дохвате, и да је окрње. Већ се тројца бијаху и населила, и три куле начинили редом у селу. Доходећи од Мостара прву кулу угледаш, ту је градио некакав Ђозлић; другу некакав Кара-асан; и трећу, у којој је сад монастирска пивница градио је некакав Ђикић. Земљу манастирску у пољу изпод монастира притисли су били. Јадни калуђери доста су шњима муке вићели и имали; бранећи манастир у

земљу. Ни једнога пашу, кадију, муселима и друге турске бегове и првјенце није су пропуштали без мита и молбе, ради монастирске земље и ова три зулумћара, што су се населили. Најпошље ради тога ишао је један калуђер у Цариград*) и донио ферман на манастирску земљу. Али узалуд и ферман, опет су морали плаћати Турцима за притиснуту земљу. Како му драго, двојцу ишћерају: Ђозлића и Ђикића; а Кара-Асан остане до најпошље. Но вриједни и доста заслужни тадашњи Игуман Христофор Паликућа, родом Требињац; доста муке види и новацах потроши, митећи турске заповједнике, па и самога јарамаза и злотвора; док га ишћера из куле и с манастирске земље! Овђе стари људи приповједају, да је овај игуман потрошио пуну торбу талијерах, док је овога пошљеднога ишћерао. Био се је задужио око **100** дукатах тадашњијех новацах. Па пође у Сарајево, да проси од побожнијех хришћана помоћ: но кад би на Липетима, изађу предањ хајдуци, мислећи, да није какав кадија, да га огуле. А кад виђоше, да је калуђер, тад га позову, да мало шњима сједе, и да се, као с духовником, разговоре. Он то учини. Потоме на њихово питање искаже куд иђе, и каква га туда мука ћера.

Арам-баша, и ако је био хајдук опет је у срцу имао искру духовне побожности. Он потегне ћесу, те игуману даде равнијех **100** дукатах; да цркву одужи, и да се моли Богу зањ и његову дружину; и да се игуман врати насе. Игуман пун радости,

---

*) Ово се зна из преданија, а написато нијесам могао наћи нити има. Да је ово све овако било, нетреба ни најмање двоумити. Штета! што се незна, који је тад био игуман и братија; зато, што су јуначки бранили монастир и земљу! —

једва дочека да се у манастир врати. За ову срећну удесу игуман је приповједао до своје смрти. Овај игуман чинио је манастиру у свачему превелика добра; у томе се одличио од свијех својијех предаках и нашљедниках. Бог му дао вјечно блаженство! Осим кметовах манастир ради с плугом преда се. Земља, коју обрађују кметови и манастир износи око 80 товарах усјева (8000 окаx). Манастир има своје родне и богате врте и винограде с маслинама засађене. Има своју парохију од 300 кућах, коју гледају јеромонаси манастирски. А има обичај сваке године отићи један калуђер у Невесиње, ће испроси лијепу помоћ манастиру. Осим свега тога има прихода од Мостара око 5000 грошах за сваку годину. Укратко казати: приходи овога манастира богати су. Но на жалост! налазио се је пођекоји надзиратељ интерешљив и злонараван, те би богате приходе крњио и у своју одјелиту ћесу окретао; купујући игуманство, и угњетавајући браћу! — Ово је дало повода мостарскијем хришћанима, те су назад 50 годинах узели овај манастир под свој назор; поставивши три јепитропа на промјену; да гледају манастирски приход и расход. И да сваке године поднесу рачун од свега општини. Ово је доста користило манастиру; сачувавши, да га Турци и владике грчке не глобе. Особито онда, кад су се калуђери отимали око игуманства. Као ће нема никаква реда ни управе од стране власти духовне! А никад је не ће ни бити докле се гоћ грчке ћекоје владике шире по српскијем предјелима; угњетавајући народ, и робећи наше цркве и манастире!! — Поред свега обиљнога прихода, црква је веома убог и гола! У њој само неколике ствари имају од сребра, и то, најпростија грађа. Два крста прилично велика, али сасвијем просто урађена.

Једна црквица за св. Аганца оковата сребром;

неколика појаса и неколика мала кандила од сребра. Једна кадионица, прилог Спасоја и Ђура Милорадовића. На њој је написато ово: † сии . кадилница . рака . божа . спае . ђ8ра . хрокрани.

Једно јеванђелије доста велико, оковато у сребро. Штампато је у Москви 7159. (1651) године: при цару Алексију Михаиловићу. А године . ѧзрѯа. (7161 — 1653) купио га је у Москви некакав Антоније јеромонах, негда славнога манастира Милешеве; и приложио га у свој манастир. На другој корици стоји забиљежено, да је ово исто јеванђелије приложио некакав Атанасије са својом породицом у монастир на ријеци „п8пьц8“ у храм рождaнство Богоматере; —? при игуману Ђерасиму 7179 (— 1671) године. А 7199 (1691) донесе га Висарион јеромонах у свој постриг житомишљић из Сарајева; ђе га је оковао у сребро о својему трошку. При Архиепископу хаџи Арсенију, Митрополиту сарајевском и захолимскоме. Имају још и петохљебнице од сребра, најпростије урађене. Прилог истога јеромонаха Висариона. По овоме и другијем стварима, које се находе у манастиру. види се, да је овај Висарион био веома добар чојек, прави калуђер, и вастрени старач за св. обитељ. Био је у сарајевској цркви јефимер. Не ће сувише бити, што ћу укратко казати, да су били за вријеме српскијех Архиерејах, јефимери у Сарајеву, јеромонаси монастирах: Дужи, Добрићева и Житотишљића. Нашљедивши грчке владике тај обичај, није су га одмах укинули. Најпошље је био у Сарајеву јефимер, јеромонах Душки Мелетије Ковач; назад 20, годинах. Има и један дискос врло лијеп. На њему саизван стоји написато ово: „Сеи сосуд устројен восвјатују церков вознесеија Господња, что при Кастелу Новје на Топлој, по објешчанију Јеја Императорскаго Величества всерусијској тајнаго совјетника и Кавалера Илирискаго

графа, Сави Владиславича вовјечноје поминованије, по души јего. и јего родителеј и сродников 1738. года. Септемврија. Москва. На сриједи дискоса стоји Грб; унутра раздијељен на четверо. Почињући од лијеве стране, на првом горњем дијелу стоји рука у оклопу с мачем. На другом дијелу према првоме стоје три звијезде. На трећем под руком два ступца. А на четвртом под звијездама глава с круном. — Што се тиче одјејанијах има само за неколика свјештеника; али и то просто, старо и подерато. Само један стихар, и то ђаконски, може се казати, да је прекрасан; јер је с чистијем жутијем и бијелијем златом богато откан и украшен. Овакијех многоцијенијех одјејанијах било је послато из Русије преко Дубровника за херцеговину подпуно за 12. свјештеницах, Митрополита и 2 ђакона. Тада је владика био у Херцеговини Јеремије, трећи Гр'к. Биће око 1801. године. Ове све ствари пошаљусе из Дубровника преко њега, као тобошнога Архиереја, да их разда по монастирима. Он, као фанариот, којему није до украшења цркавах него до своје користи, све ове богате халјине заустави себи. Само поједну или највише подвије ствари пошаље у ђекоји манастир. Јосиф владика до зла Бога робио је цркве и монастире. Највише је зло починио, и црквене лијепе ствари однио: из монастира Житомишљића и Пиве. За то је ова црква убога у црквенијем лијепијем утварима. Монастир Дужи нојбоље се од грчкијех владиках сачуваво. Ниједан грчки владика није унио руку у црквене ковчеге. А то се има захвалити игуманима и браћи Душкој, који то никад недопушташе; и све црквене утвари до данданашњи у цијелости сачуваше. У садашњега мостарскога коцобаше Јована Анђелопула, родом Грка, и истога зета Јосифа владике, може се виђети у кући пођекоја црквена сребрна ствар!

Књижница манастирска.

Нема за књиге одјелитога и управ за то начињеноga мјеста; него се књиге држе у олтару у прегрaдама уз иконостас прислоњенима. Нема никаквијех другијех књига, него руска за потребу црквену, и Србуље, писате и штампате, такође за црквену потребу. Премда су и у првоме опису Србуље спомену те; но ја сам их изнашао доста више. Осим тога у ћекојијем находи се поћекоја биљешка на корицама, или првијем и пошљеднијем листима; за које у првоме опису нема ни трага. А ја пак мислим, да их треба споменути, и да им је овђе мјесто. И ако нијесу од велике вриједности, а оно нијесу ни од сувишности. И ево редом рукописенијех Србуљах:

1. Апостол с тумачењенем, писат у Светој гори у српском монастиру Хиландару, при игуману Филимону .*зрмѳ. (7149 — 1641).
2. Пролог за три мјесеца: Декемврij, Јануариј и Февруариј; лијеп рукопис без подписа.
3. Јефрем прелијеп рикопис без подписа.
4. Житије св. Јована Златоуста; писато у манастиру Дреновици, без подписа године. На крајноме листу стоји: „Љето 1756“.

Октомврија 25. Придје у Мостар Ћехаја сопа онлан *) паше на Церну гору и шним крајна сва: и даше конак мостарани на луци и ту попеше чадоре: и преданише дан и другу ноћ затворише баше мостарске шехер и недадоше никоме од ћехајне ордије у шехер улести ни ща †) купити и ту ноћ удри врије-

---

*) Ове двије ријечи ја неразумијем.

†) Ово ща (шта) потврђује доказ Г. Вука Стефано-Карацића у књизи „Примјери Српско-Словен-

ме мало неизгинуше и људи и кони и кад би иђиндија пођоше 4. алај-бега пред чамију шарића те запросише мостаране да отворе шехер и тако им отворише: и отолен у јутру дижесе ордија у проклети благај и ми дасмо конака **12000**, пак у јутру иоће у иевесинску варош пазар. — На корици стоји: Да се зна, како приходи у монастир господин Патријар. Паки приходи валето ⁂.зсмк.(**7242 — 1734**) мјесеца Марта **19**. Арсеније Јовановић! Патријар.

6. Мјесечник Март написао га јеромонах Панкратије ⁂.зси. (**7098 — 1590**); без мјеста.

ског**а** језика“ на **37** страни, ђе он са основом каже, да се слово (щ) не изговара: шчај; него штај; као што су га у старо доба Срби и остали Словени изговарали. А у свој Херцеговини сви калуђери и попови и данданашњи читају и говоре слово (щ) штај; а не шчај. Ниједан никад није ни чуо овај пошљедни звук. И данас, кад што пишу, па ђе дође шта, што; они пишу: „ща, що. — Јево шта се мени десило за слово (щ): кад сам се вратио из Биоградске Семинарије у свој постриг манастир Дужи **1856** год; тад почнем читати у цркви, и щ изговарати, као што сам учио у Семинарији, шчај. Мој стриц игуман Душки врло брзо зна Славенски читати: и кад ко чита, па ако коју ријеч погријеши, он из својега стола већ је поправља. Тако, кад ја почех читати: „а шче, јешче“ и т. д. чујем да игуман у себи говори: „аште, јеште.“ А и други калуђери сви остану зачуђени за моје читање „ашче“ — Мене онда управ би стид! но при свем томе ја сам држао, да они погрјешују и да треба (щ) изговарати шчај. Но мећер и на срамоту! ја сам погрјешивао. И пошље сам се увјерно, да је изговор (щ) штај прави изговор и одјелитост Српско-Словенскога језика.

7. Мјесечник Декемврij, написат у Житомишљићу .ѫзрді. (7119—1611)

8. Типикон, рукопис доста лијеп; без подписа имена и мјеста. На крајноме листу стоји: Алиага ризванбеговић би у стоцу у муасери (околу) 1832 ове исте године оде у цариград и донесе ферман да буде паша у херцеговини тада би доста муке и зла хришћанима и би војна међу Турцима и Црногорцима.

9. Псалтијер с тумачењем, писат у Светој Гори, у српској лаври Хиландару, при игуману Тодосију .ѫзрми. (7148—1640.)

10. Мјесечник Јулиј, писат у Житомишљићу при игуману Сави .ѫзрнѳ. (7159—1651). При Патријару српском Јован и Митрополиту херцеговачком Леонтију Милешевском. Овђе ја неразумијем или је сједио и столицу имао у Милешеви? — или је пострижник Милешевски? —

11. Псалтијер у великоме формату, прелијеп рукопис; писат у Житомишљићу при игуману Сави. трудом и усрдијем кир Стефана, спахије Авramовића, „зовоми Храбрени“. Без подписа имена и мјеста, Али ја мислим, да је писан у Житомишљићу; и то при ономе игумну и години, кад се црква моловала.

12. Мјесечник Септемврij, писат у Житомишљићу при игумну Јевстатију .ѫзрмѕ. (7146—1638). На пошљедноме листу стоји: „Плати за труд спахија, кир Радивоје син (— овђе је лист шупаљ и једна ријеч недостаје.) спахин „зовоми Храбрени.“

13. Златоуст писат у Житомишљићу. А плати и приложи благословени и христољубиви кир Вукашин Одобаша Враичетић .ѫзркз. (7127—

1619). За ову породицу распитивао сам старце и старице, но нико ми ништа за њу неумједе казати.

По овоме турскоме имену „Одобаша“ види се, да је пођекоји и хришћанин био баша.

14. Апостол, лијеп рукопис; писат у Житомишљићу. Плати зањ 12 грошах ђакон Петронији, и ђак Илија Шакотић .ѯзркѕ. (7126 — 1618).
15. Мјесечник Март, без подписа имена и мјеста. На једноме листу у почетку стоји: „Одкупи га јеромонах Серафим Шолаја од једнога Турчина, кад је поробљен манастир Острог Омер-пашине године 1853 год.
16. Мјесечник Октомврij, писан у Житомишљићу .ѯзркд. (7121—1613). Плати га Радоје Ивковић .ѯзркг. (7123—1615).
17. Житије Варламово. Из почетка нема првијех листах. А на крајноме листу стоји: пи҃сє сїа кни҃га оу҃ныр8 на си҃рк҃ъ҃ стлп8 карейскомѵ8 р8кою х8даго ава ки҃ра л҃кт .ѯзрмд. (7141 — 1633). А године .ѯзрив. (7152 — 1644), приложи је у Житомишљић јеромонах Виктор.
18. Октоих 1. гласа без крајнијех листах; а на првоме листу било је нешто забиљежено, али се неможе прочитати; јер се вас лист ижигао.
19. Мјесечник Нојемврij без подписа мјеста и имена.
20. Мјесечник Мај без подписа мјеста и имена.
21. Псалтијер са различитијем канонима и молитвама; писан .ѯзрлі. (7111—1603).
22. Синаксар без подписа мјеста и имена.
23. Мјесечник Август без подписа имена и мјеста.
24. Мјесечник Априлиј писат .ѯзрк. (7120 — 1612); без имена и мјеста.
25. 2 Јеванђелија без подписа године, имена и мјеста. На једноме има забиљежено само то, да је из манастира Студенице.

26. Октоих 1. гласа без подписа.

27. Препирање хришћанина са жућелом, без подписа.

28. Мјесечник Март без подписа. Али се види, да је други пут повезат, јер је увезато правило Покрову богородичину са завршетком слова св. Јепифанија. Потоме правило св. Архиђакону Стефану са завршетком похвалнога слова истоме од св. Јована Златоуста. На листу, ђе се почиње слово, изображен је св. Јован врло лијепо. Ова два правила писата су минејски врло лијепо. На крају ово стоји: „Сију книжнцу исписа аз грјешнији и грјехом брат Авакум од монастира Хопова и приложих ју светоме монастиру Житомишљићу ва храм пресветоје Благовјештеније причастноме оцу игумену и господину кир Константину јеромонаху. Ваљето од битија .ѯзρчи. (**7198**) а од воплоштенија сина божија **1690** — .ѯ.ѧχч. у Сарајеву. (Сад је овђе 5. ријечих влашки). Овај подпис писат је брзописом врло лијепо. Али има умијешанијех слова веома мучнијех за читање; би ће по свој прилици из босанске азбуке. Ја мислим, да не би сгорега било преписати ова два слова од ријечи до ријечи, па их наштампати у каквој српској периодичкој књизи; ради језика и правописа, навластито зато, што је у Сријему писата.

29. Љествица минеиски врло лијепо написана. Написао је некакав Петар у монастиру „**зовомѕ вознцѧ**," храм св. О. Николаја. (Ја за овај монастир, као и за Дреновицу, и за Вувац, и за Одрен прије нијесам ни чуо. Ће су ови манастири? и једа ли који од њих служи? — Кад би ми, ко за њих јавио било би ми мило, и био би му веома захвалан.) Даље каже, како је ову књигу изписао из књиге, коју је нашао у мона-

стиру Папраћи, *) и коју је донио Лонгин игуман папраћки из Русије из лавре препод. О Кирила чудотворца. Преписата је године . ѫзркє . (7125—1617).

30. Стихологија врло лијепо минеиски писана у Светој гори 1727 године.

31. Требник мали без подписа.

32. Служебник, писао га је Ратшко ђак монаст. св. Тројце године . ѫзркд . (7124—1616).

33. Одкровеније св. Јована (Апокалипси). На листу ђе се свршује Одкровење стоји: „вътлѣ . ѫзркѳ. (7129 — 1621) мⷱца а҃вгѵста . г. днⷴ съкрьшихомь сєи книзе битіє ѥлико ѻбртохмь вьнієи пиⷱнаⷱ вьдни начєліа и власти сирѣчь црⷱтвїа сѵлтань ахмата тогда емѵ повигшѵсє брань створи слѣси иск сєвєрьнюю странѹ:

Сад шљедује номоканон за калуђере, и најпошље степени сродства. Без подписа мјеста и имена.

34. Чудеса св. Богородице. Из почетка до 30. листах нема. По свршешку чудесах настављено је тумачење причах јеванђелскијех од св. Атанасија Александрискога. Између чудесах и тумачења опет нема неколико листах. Године, кад

---

*) Овај је монастир у Посавини у јепархији зворничкој поодавно запустио. Али имају неколике године, да се поновља. Баш пишући ово чух, да су Турци убили игумна, који је био у поновљеној Папраћи! За точност монастира, име и презиме погинувшег игумна, што овђе пространије неказах, нека ми се незамјери; јер је то у Босни, а ја сам у Херцеговини; и досад та мјеста нијесам походио.

је писана, као и име писца немогох наћи. Јамачно би ће доста старија од оне, коју Г. Вук наспомиње у „Примјерима Српско-Славенскога језика“ на **26.** страни. А разликују се и у језику доста, а у правопису са свијем.

35. Сабрање словах, почињући од нећеље Митра и Фарисија па до нећеље свијех светијех. Без подписа имена, мјеста и године. Пошље словах иде правило св. српскоме кнезу Лазару. Осим по 6. пјесни има на крају правила доста пространо историчко слово кнезу Лазару. Ја држим, да не би сгорега било ово слово преписати од ријечи до ријечи, и наштампати га у каквој српској књизи. По свједочанству једне биљешке, која се находи на пошљедноме листу: ова је књига писана у Светој гори, а овђе је послао, као прилог, јеромонах Виктор, постријжник Житомишљићки; који је био отишао на стање у Хиландар. Овђе је донешена .*зрнв. (**7182—1674**) године.

36. Цароставник писан у Сријему у манастиру Хопову .*зрмв. (**7142 — 1634**). Ова је књига од немале важности и користи за српску историју. Намјеран сам преписати из ње све оно, што се тиче српскијех краљах и деспотах.

Ово су рукописне Србуље све, што се находе у Житомишљићу. И ако нијесу старије од **16.** вијека; опет је ово красна и богата благајница „Србуљах“. — Жељетије, да се одсад боље чувају; јер су досад доста прогњиле, ижигате и окрзате! —

Сад да видимо што има Србуљах наштампанијех.

1. Октоих првога гласа, наштампан од војводе зетскога, Г. Ђурђа Црнојевића .зл. (7001 — 1493) године. Г. Вук Стефано-Караџић споменуо је овај Октоих у књизи „Примјери Српско-Славенскога језика“ на 10 страни, као најстарију наштампану — у нашијем предјелима. По љетоброју, који се находи у почетку ове књиге могло би се рећи, да је ова старија годину данах од оне, коју Г. Вук спомиње. Ја управ незнам овђе пресудити: или је ова — баш старија годину? или је једна и иста, коју је Г. Вук споменуо? — Да је којом срећом, цијел погодовор у ове књиге, што је у Житомишљићу, тад би се лако знало. Но опет мислим, да ће бити овако: почела се штампати .*зл. а довршила се .*зв. године. Предговор ове књиге стоји међу малом и великом вечерњом. Као из прве штампане Србуље, не ће бити сувише, што га овђе преносим:

Понеже҃вѣ тройци покланѣемїи вгъ бл҃го-
и́зво҃ли испл҃нити свою҆ цр҃квь, разли́чны-
ми кни́гами. Ви́дѣвь а҃зъ въ х҃а҆ вг҃а блг҃о-
вѣ́рныи́ и́ бм҃ъ хра́ними гн҃ъ гю́ргъ цьрно-
е҃выкь. цр҃квы праздны ст҃ыхъ кни́гъ, гр҃ѣхъ
ра́ди́ на́шихъ разхи́щенїемь и́ ра́здранїемь ага-
ра́нскыхъ че҃́дъ. Въздр҃квновахъ поспѣшенїемь
ст҃го дх҃а, и лю҃бовїю къ бжтвным цр҃квам.
и́ напи́сахъ сїю д҃шеп҃снꙋю книгꙋ ѡ҃смо́гл҃
сны҃къ. въ йспл҃нѣнїе славосло́вїю трїсл҃нчнаго
въедѝнствъ покланѣемаго бж҃ства . мл҃ꙋже
ю҃нїе и́ сквзрастные и́ старїе чь҃тоу҆щіе и҆ йли
въспѣ҃вающіе и҆ йли пи́шꙋщіе люкве хв҃ѣ҃ ра́ди́
испрàвлàти . нàсже оу҆скрднепоть҃щàвшихсѧ на

сїє дѣло блсвлити. да w᾽бои славѣщіє w᾽ца изнѣгоже вьсѧ. сн̃а ймже вьсѧ. ст̃го дх̃а w᾽ нѥмже вьсѧ. здѣ оуслвчим мл̃сть таможе сѐѥ свѣтом w᾽зарымсє амїн.

Повелѣнїєм гн̃а ми гюргꙗ цьрноєвикꙗ лзь х̃ѕ рабь с̃цєноинокь макарїє, роукодєлисах сїє. при всєw᾽с̃цєннom митрополитє зетском кѵ̈р вавѵ̈ле. вь лѣто. ϡзл. кр г сл̃нц, л. лѕнє ϙ.

Овога предговора има **21** врста. Прва врста као и ђе је име и презиме Ђурђа, написата је црвенијем мастилом. Више предговора стоји његов Грб, двоглави орао. Међу главама горје стоји: Ѣ; а с десне стране више крила под главом Гᲈ; а с лијеве стране такође више крила под главом ГᲉ. — Ово ће се, ја мислим, овако изговорити: *Благовјерни Господин Ђурђ*, — Књига је ова и други пут повезата, то се види из окрпљенијех листах. На крају нема једнога листа. А сад што је крајни лист, уздуж нема по њега. Но из овога, што има, види се, да је поговор ове књиге. И биће од прилике онаки исти, као што га је Г. Вук навео у књизи „Примјери Српско-Славенскога језика“ на **12.** страни.

2. Тришјеснац или Триод наштампан: „ѕмнєткє .ѫлѳч. (1590);“ вицєнцє дє господинь кожидарл вѕковѣ ѿдьстарцл“. — Види се да је и други пут повезат; јер су у почетку уметнута 4. листа пергамента.

3. Требник мали „вьвнєцѣх“ без првијех и пошљеднијех листах.

4. 2 Јеванђелија наштампана у Биограду .ѫ҃ѯ҃. (7060 — 1552).

5. 3. Октоиха 5. гласа, наштампани „вьвнєцѣх .ѫзмд. (7044 — 1636).

6. Триод наштампан у мљетцима (. ѫаѳѯа.—1561). Трудом Г. Стефана од града Скадра. Не ѣи ваљало, да неспоменем овђе књиге у Русији наштампане оне, на којијема сам нашао ђекоју биљешку и автографију српскога Патријара Арсенија. Што је он својеручно забиљежио приликом својега Високога похода Српскијех Архиерејах и њиховијех јепархијах; српскијех предјелах и манастирах.

1. Бесједе на апост. Дјејанија св. Јована Златоуста, наштам. у Кијеву .ѫзрлв.—1624. „Вљето господне 1734 мјесеца Марта 19. Пријидохом ми смјерен'ни долу именовати ва богом сабљудајеми манастир Житомишљић. Причасном игумјене кир Арсенији. Тогда велика војна бист ва италији между Цесаром помецким Карлом шестим и между кралијем францеским. Божијеју Милост. Архијепископ Пекски и Васем Србом Словеном, Болгаром, и всего Илирика Патријарх Смјерени."

Арсеније Четврти.

Марта 22. 1734.

2. Камен Вјери наштам. у Кијеву 1730 год. На крајноме листу врло ружно записато је шљедујуће: „1683. Оде султан Мехмет на Беч и разбише га 1686 исте године узеше Нијемци Будим од Тураках 1697. поробише Нијемци Сарајево Октом. 13. дан. 1716. разбисе Турчин на Варадину и погибе Везијер. Исте године узеше Нијемци Темишвар 1717, узеше Нијемци од Тураках Белиград. 1731. Августа 6. узеше Турци Биоград од Нијемацах."

На другоме листу писано другом руком: „8 фер. 1829. Поби се Али-ага Сточевић, рече-

ни Ризван-беговић и освоји Расно Габелу и Дубраве упали у Расну 6. кућа и оџера животину и узе од манастира Житомишљића гроша 3587 бивши тада у манастиру игуман 0. Христифор Борковић а клиса Мелетије Плавша а Иларион благајски парох. Ово писа Христифор Борковић.“

3. Књига Јована Љествичника штамп. у Москви .ѫзрнє. Даде је у овај монастир проигуман Василије од манастира Милешеве за свој спомен .ѫзрѯл. (7161 — 1653). С трудом проигумана Моисија.

4. Охтоих у Москви наштам. .ѫзр. (7100 — 1592). На крају стоји: „1775. и то лето би на босни силистар паша и бијаше од нега врло зулум сиротини и обеси на купресу 7. луди све правије и то лето обновише требинеки калуђери именом Јованичије и Јосип обновише манастир Озрен храм св. Николаја (Ја за овај манастир никад прије нијесам ни чуо, нити знам ђе је.) и сију книгу приложи аз грешни Хермонах симеон пред своју душу да му је вјечни спомен бог да га прости априла 4. дан 1777. На другом је листу автографија Патријарева: „Да се зна јегда приходих у манастир Гомионицу аз послѣдни приставник с̑тимије патријархије Србскије неки: Арсеније Четврти Валето господне 1727 Марта 25. на благовештеније пресветије богородице: Тогда случи се на лазареву Суботу. ѫзслд. подписах својеручно

Арсеније пекски.

5. Пролог. На корици стоји: „1730 год. донесе сију књигу Василије Савић, постријник житомишлички из Сарајева и тада би поп у сарајевској цркви. Те године погради се црква у Сарајеву храм Аранђ. Михаила при Патријару Ар-

сенију четвртоме и митрополиту босанском Мелетију и херцеговачком Аксентију те године би нӓ босни ахмет паша али паше из копла син рустан паша нӓ херцеговини тада би мука и зло народу ришћанском,

6. Пентикостар. На првом листу стоји: „Сији с̃ти Пентикостар манастира Житомислића на реце Неретви, и аз послед̓ни приставник, илити Архијепископ пекски, и патријарх Срб̃ији и Болгаром и Илирика Арсенији Четврти, прииди у монастир Житомислић при митрополиту Захлмији Херцеговачкој *) Г̃дну Аѵксентији: и игумену Житомислићскому Г̃дну Арсенију: и вазех сију книгу од манастира да нам послужи ваднех јеје: и паки манастирска да јест: Сеже б̃ист валето господне **1727** мјесеца апр. .кд. у пољу Попову подписах Својеручно.

Арсенији П. поимену Четврти.

7. Једна аналогија (а не Антологија, као што је у првоме опису казано; јер ова ријеч са свијем друго значи т. ј. празнич. Мјесечник) доста лијепо са седефом нашарана. Грађена је у Сарајеву при Пећском Патријару Калинику; а приложио је овђе тадашњи Архиепископ босански господ. Висарион. .ѯзсд. **(7204 — 1696)** године.

При свршетку описа овога манастира не ће бити сувише, што ћу навести автографију ђеросима Зелића врсног и неумрлога архимандрита Далматинског. У средњој цркви за самијем вратима на десној

---

*) Из овијех ријечих и смисла види се, да Патријар недржи Захолмију просто Херцеговину; него друкчије он о њој разумјева.

страни види се ножем цртано по зиду шљедујуће: „На 1798 Августа 7. Не: Зна: ка: додими Зели: дјакон из Далмације у монаст: Ж: и би му лета 22. — Ово је без двоумљења његов рукопис. Даклем са овијем се сврши опис манастира Житомишљића. Разумије се само од себе, да би требало овђе споменути имена свијех Игуманах и назорниках, који су управљали овом св. обитељи: но то нека ми се овђе опрости: јер никако нијесам могао дознати за све редом: који су били; како су управљали; и докле је који управљао. Нек ми се дозволи овђе споменути само једнога и мени познатога Игумана Мелентију Плавшу, родом Далматинца, који је управљао на корист овога манастира преко 10. годинах. Он је насадио виноград од 30 мотиках лозе и преко 100. стабалах маслинах. Укратко казати: под његовом управом манастир је лијепо напредовао. Преставио се у вјечност 1853. године. По смрти оставио је осим свега другога 300 дукатах; који су се употребили у грађу новога зданија. Интриге његова нашљедника и остале браће код тадашњег Јосипа владике и обштества мостарског превале га у одар; из којега се већ није дигнуо! Лака му земљица и вјечна памет!

У Монаст. Житомишљићу 1860.

Ниќифор Дучић,
јеромонах Душки и учитељ предуготовничке школе.

Мислим да је овђе мјесто казати и за остале наше цркве, које се находе у нахији столачкој.

1. Црква у селу Тријебњу у Дубравама, храм св. О. Николе. Ову цркву начинио је, као што сам споменуо у опису Житомишљићком, војвода Радоје Храбрен; или по доцнијем прозванју „Милорадовић.“ Да је ова црква основана и начињена прије монастира Житомишљића нема сумње. То потврђује и свједочи усјечена биљешка у каме-

ну на изван цркве на лијевом углу. Ова биљежика, осим што је грдно и са скраћенијем словима усјечена, готово је са свијем зарасла у камени ликшај. Једва и с великом муком може се извадити и прочитати. Досад је није могао нико прочитати; премда какви наученици, што ја знам, није су ни доходили ту. Јево биљешке вјерно извађене: „ісѣхс си сти нкжствни храмь с̃т ц̃ николи. съзндсе и wбновивь лѣто .ѯзмк. (7042 — 1534) трѣдиже се wсѣхъ тѣмь храме вшевѡда радое.

Црква је невелика, али је доста висока. Положај јој је веома красан. Испред ње лијепо се могу видјети све Дубраве, па и сами Мостар. Црква је сва са доста лијепијем бојама изображена; које, кад се у њу уђезе, улијева у срце хришћанину, неку необичну и чисто духовну радост, и побожност! Ова је црква у Житомишљићкој парохији од манастира два сахата далеко. Но на жалост и срамоту надзориоцима манастирскијем! овај дивни храм престане назад 50. годинах служити! и то с најмање ствари: што се била брава поштетила! Хришћанах око ње нема. Село Козице, у којему су жиљци хришћани у доста приличноме стању; далеко је од цркве само ½ сахата хода. Чудо је, и три пута чудо! како се не нађе који игуман, или парох цркве, или којигођ побожни хришћанин, да браву промијени, и цркву од пустоши сачува?!

Премда овђе треба помишљети на оно мучно и зло вријеме, и турско неописано бјеснило, кад се не смијаше ни један чаво у цркву ударити, без предходнога питања турске аристократичне власти. А допуштење добити, само једну кап на цркви утврдити, требало је доста новцах дати: ово паши; ово муселиму;

ово кадији; ово најпошље кадину човодару — (У новије доба т. ј. одкако је цареки уеул, муселим и човодар замијењени су са новијем именим: мудири и заптија.) Но при свијем тијем несгодама, да се нашао какав врућ старач, могао је сачувати овај божиј храм, да не запусти. Зајста, жалостно је и помислити а некмоли гледати, да Турци, који у томе селу живе, затворају краве и козе у дивни, и прелијепији храм! и да од цркве би начињен тор. Но јево врснога Србљина, јево побожнога хришћанина и доброга чојека Симата Гавриловића, жиљца и трговца Мостарскога; који већ не може гледати овај божиј храм у балеги, смраду и скврности; и најпошље у срушењу покрова и провалењу свода; него се отважи, и од паше извади допуштење и бурјунтију 1857 године, да се црква на Тријебњу обнови! Хвала му и велика хвала. Потоме своју трговину остави, и својеки се прихвати за поновљење ове цркве. Са својијем великијем трудом и трошком и с помоћи и прилозима околнијех хришћанах и некијех Мостаранах, дивно и красно обнови цркву на Тријебњу; огради око ње пространи, кречни зид; и начини код ње двије ходаје на један под; по овдашњему обичају прилично лијепе. Кад све лијепо сврши, тад умоли покојнога Владику Григорија, разумје се плати му, да осveти цркву. Владика пође и п њим О. Архимандрит Г. Јоаниђије Памучина и ја (тада сам био учитељ у мостарској школи.) на Тријебањ уочи Илијина дне 1858 године. Те сјутри дан на св. проф. Илију осveти се правилно, славно и торжевно црква; у доласку мноштва народа различитога узраста; па неколико и самијех Тураках! Храм се осveти опет ва славу св. О. Николе. Могаше

се у овој веселој скупштини виђети неколика старца са бијелијем брадама, који су запамтили, кад се у овој цркви прије свршавала божија летурђија; и, који радосне сузе тај дан утираху! — Поновитељ ове цркве, Симат Гавриловић има своју од старине земљу и кмета у овоме селу; па пролазећи на своју земљу, и гледајући овај порушени храм, да у њему говеда пландују; жицне га побожност у срце, те науми и предузме поновљење овога божијега храма и српске старине. У труду и настојању око грађења цркве Којо Зуровац, жиљац Мостарски био је Симату десна рука; хвала му, као правом и ревностном хришћанину. Неће бити сувише, да кажем, колико се ова црква патила, опет је молерај у њој доста добро сачуван. Премда има мјестах празнијех, кудно је било проваљено; али опет је доста остало у цијелости. На десној страни на зиду стоји у цијелости изображен ктитор ове цркве. Изнад њега био је надпис са 6. врстах; но на штету потавнио је, и слова се замрсила. Само двије ријечи у цијелости су „Радоје Храбрјен“; — а од осталог види се само пођекоје слово! — Он је сарањен у цркви; гроб му је на десној страни покрај зида. Његови двори једни били су и ту, близу цркве 10 минутах. Сад се виде само зидине; и то срушене готово до поред земље. Турци су његову земљу туда сву притисли. Црквено ту сад нема више, него колико је нова ограда око цркве заниједа! А зна се, да је војвода Радоје био приложио својој цркви и своју земљу око ње. Осим што се за то находи пођекоја тврђа н турском језику, што су Житомишљићки калуђери много пошље вадили и тврдили, види се и потоме, што је војвода Радоје сарањен у

истој цркви. А да је око цркве било каквијех ћелијах, и, да су ту калуђери живљели, нема никакве прилике, ни спомена. Ова црква на Тријебњу и прије је поновљана. Јер на истоме камену више старе и овђе наведене биљешке стоји: „**1701**. С. М.“ —

Ја се за ово никако нијесам могао досјетити, шта је; нити ми је ко други умио казати. Док једанпут прегледајући манастирске тврђе, нађох једну бурјунтију, и на њој наизван пише: „Ово је бурјунтија, што се црква на Тријебњу понови **1701**. године.“ Дакле ово изјасни онај љетоброј на камену. А она два слова изговарају се: „Симат Милићевић.“ Садашњи поновитељ, казивао ми је, и увјерио ме, да је његову ђеду било име Симат. А Милићевић то је породица а садашњега поновитеља, него се прозвао по оцу Гавриловић. — Највјештији мостарски зидари, који су сад на овој цркви радили, увјеравају, да је ова црква покривена била оловом, и да су они нашли од тога некакве прилике. Ја то њихово увјерење одобравам; и овако мислим: да су Турци скинули олово, и однијели: а црква остала одкривена. Потоме да ју је Симат Милићевић покрио купом, и поновио. —

2. Црква у Габели у селу Клепцима, одавно запустјела. А истога врјемена кад и на Тријебњу поновљена, и освећена ва славу Преображења Спасова. Које ову цркву прије градио, кад, и, коме је светитељу посвећена била, ја немогох дознати. У поновљању ове цркве највећу хвалу заслужио је Ристо Чеваљуга, жиљац села Гњилиштах. Он је бурјунтију за поновљење од паше извадио; Габељане сазво и побудио за поновљење цркве; једнако надгледавао од почетка до свршетка поновљења; укратко казати: свој-

ски је радио и трудио се око овога краснога дјела, док се довршило. И ова је црква у Житомишљићкој парохији. Сад у оба ова дивна храма, наком толико годинах служи божија литурђија. На пошљедку правда иште, да се захвали О. Архимандриту Памучини и О. Прокопију Чокорилу, што су својијем савјетима подржавали и слободили поновиоце овијех црквах.

3. Црква срушена у Старој Габели у самоме граду; незна се који је храм. Договорни су Габељани, да је понове.
4. У селу Драчеву црква срушена; незна се који је храм. Зидови су и сад узгор и здрави; да се хоће наћи какавгођ надзориоц с малијем трошком могла би се поновити. Жиљцима села Драчева најпотребнија је, јер се и сад код ње сарањују.
5. Црква срушена у селу Црнићима у Дубравама, близу куће Турчина Ошијача. Ово је зацијело црква била Благородне породице Храбренах (Милорадовићах); јер је ту њихова најјача постојбина била.*)
6. Црква срушена у селу Оплечићима, на мјесту, које се зове Петровник. Жиљци су овога села у доста приличноме стању, договорни су, да је понове. Судећи по мјесту, могло би се рећи, да је била посвећена св. Петру. Ова је црква у столачкој парохији.
7. Црква служећа у селу Ошенићима, храм св. ап. Петра и Павла, близу Стоца ½ сахата хода.

---

*) У манастирској парохији има још срушенијех црквах; но нијесу у овој нахији. Па их сад овђе неспомењух зато, што мислим, ако будем жив, све наше цркве срушене и не срушене у свакој нахији одјелито описати.

Сточани другу цркву немају него ову. По предању ова је црква задушбина једнога од Храбренах, и то по имену Љубосава. Ова је црква, као и друге, код којијех није било калуђерах, запушћела, и порушила се; тако је за дуго стала. Догођ нијесу столачки хришћани варошани и сељаци скочили, и од Али-паше Ризван-беговића бурјунтију измолили, разумије се с доста новацах; те 1833 године ову цркву красно поновили; и око ње висок зид подигнули. Хвала им на усрђу и старању. Ја ка овој цркви нијесам још доходио; но желим и мислим, јер су ми многи казивали, да на једној великој плочи пред црквом има нешто много написано. Жељан сам то вићети, јер би доста користило ка историчком објашњењу ове цркве.

8. Црква служећа у горњем Расну, храм св. Јоана Претече; у парохији манастира Завале. И ова је црква лежала млого годинах срушена. Но 1848. године Лазар Кнежић, трговац и жиљац Мостарски са осталом породицом подигне из гомиле и начини ову цркву. Јуначко и красно дјело учинио је; хвала му, као врсноме Србљину и побожноме хришћанину. Кнежићи су старином из Расна. Одавно су се у Мостар преселили. У Расну и сад имају своју од старине земљу. Они су из старијех српскијех породицах. А и у Мостару су у првом трговачком реду. Ово је оволико црквах у столачкој нахији. Може бити, да још има која развалена и срушена; но засад ја за више нијесам могао дознати. Ако за коју дознам, лако ће се ка овоме реду додати.

1860 год. *Никифор Дучић*
јеромонах Душки.

3. ПИСМА СЪ ИСТОКА.

(год. 1849 — 1850, А. Н· Муравіева. Двѣ части; у Петрограду 1851.)

Подпуно смо увѣрени, да ће мило быти нашимъ србскимъ читатељима, ако имъ спріобштимо нѣколико одломака изъ овы писама, и да ће ихъ они съ ономъ духовномъ радости и съ онимъ чувствомъ побожности читати, коимъ є одушевлѣнъ быо овай православный Писатељ.

Оставляюћи на страну 25 писама Аукторовы, у коима онъ многе источне предѣле, мѣста и обичае прекрасно описуе, приступимо къ самой пожелѣной цѣли путованя нѣгова:

13 писама (одъ 26 до 39 гъ.) садрже описанѣ путованя у Палестину и по светимъ мѣстима коя се у овой благословеной земљи находе. Мимоиђимо такођеръ Ливанъ, Балбекъ съ нѣговимъ чуднимъ развалинама, усредъ коихъ находе се гдѣгдѣ и христіанске успомене починюћи одъ остатака убоге цркве у клисурама до купатила Св. Варваре: гдѣ кажу да іой є св. глава одсѣчена была; оставимо и фанатичкій Дамаскъ, у комъ исламство не могаше уништити свете за насъ трагове Апостола Павла, мѣсто на комъ му се Спаситељ нашъ явіо, па до купѣли, у коіой є св. крштенѣ примио . . . . . Прешавши съ побожнимъ списателѣмъ преко гора коє раставляю Сирію одъ Палестине, указуе намъ се море Тиверіядско у свой красоти своіой, пуно Євангелски успомена; гледамо блѣде маслине, ту необходиму принадлежность Палестине; мало затимъ и Јорданъ бѣо као голубъ, а мало далѣ видимо Назаретъ и Самарію . . . најпослѣ помаля намъ се и Єрусалимъ *„сей градъ судебъ Божіихъ на земли, избившій всѣхъ посланныхъ къ нему, и не хотѣвшій возлещи яко мирный пше-*

нецъ подъ сѣнь Божественыхъ крылъ призывавшаго его Сына Божія“! . . . . . Овомъ приликомъ сѣтимо се путника Грузинскогъ, Св. Давида Гареджійскогъ, кои дошавши до Єрусалима, задовољисе єдинимъ самомо гледанѣмъ оногъ св. града, и не смѣюћи ићи далѣ. узе само три камена за благословъ; сѣтимо се само овакове велике понизности, и будући да не можемо по силама нашима нѣму подражавати, уђимо дакле съ нашимъ путникомъ у Єрусалимъ . . . .

„Што ћете да вамъ кажемъ (пише онъ Анђелу Московске цркве високопреосвештеномъ Филарету.) о утиску, што є на мене учиніо Єрусалимъ? Много се за мене измѣніо са искуствомъ година', премда є остало чувство побожности према нѣговой светиньи. Али чувство младости, кое све предамномъ облачаше у чаробне шаре поезіе, умал' да не увену съ годинама; и єдни исти предмети чине се, као да ни су они, кадъ се разумніе и вѣштіе разгледаю; спомени средњи витешки вѣкова манѣ узнемирую уображенѣ, ако и налазимо у њима многу сяйность. Срдце жедни за єдномъ само светиньомъ, и сниходљивіе опажа недостатакъ желѣногъ устройства, сбогъ тога што оно већъ зна узрокъ, съ чега є оно немогућно! Онисивати, послѣ двадесетъ година, оно, што самъ я єданпутъ, у првомъ жару младости, видіо и описао, — ахъ, како є то страшно! То бы было, као кадъ бы своіомъ властитомъ рукомъ чистіо цвѣће неповратни година! Знате ли, какавъ є то ядъ испитивати себе крозъ толико година, кадъ човѣкъ види себе са свимъ другога на истимъ мѣстима? При таковомъ поразљивомъ сусрету са своіомъ прошлости, онъ се тако невољно задуби у мисли, и враћаюћи се къ истой точки, мѣри у мисли онай просторъ, крозъ кои є самъ прошао.“

После списатељ укратко говори о томъ, што є већъ видіо и описао кадъ є првый путъ св. градъ

посѣтіо, а што є измѣнѣно, оли ново нашао, то много обширніе описує. Но како намъ просторъ књиге недопушта, да изъ свега што є нашъ достойный путникъ преповѣдіо обширный изводъ учинимо; то ћемо се ограничити да нѣшто у єзгри представимо.

„Првый путъ видіо самъ, да се служи на вечерньи онако свечаио у Цркви васкресенія уочи С. Николе. Цркву є красіо ватреный ланацъ изъ разнобойны Кандила, као да бяше уплетенъ изъ исты природны цвѣтова, а Св. гробъ одъ изванъ савъ у ватри гораше. Патріаршескій Намѣстникъ Мелетіе, Камените Арабіе Митрополитъ, начелствовао є на вечерньи у присуству толики духовника у своіой катедри према Патріярховой стоећой. У време кадъ су се стихире пѣвале изаћоше изъ олтара **33.** свештеника све два по два кои се Митрополиту и Патріярхову столу кланяху; и кадъ є было на маломъ входу повишесе сви ови насредъ цркве са седамъ ћакона сви у сяйне одежде обучени, а сводови величанственогъ Катедрала разліегаху се одъ умилне пѣсме кою є саставіо Старый Патріярхъ Єрусалимскій Софроніе: „Свѣте тихій, святыя славы, безсмертнаго Отца небеснаго, святаго блаженнаго, Іисусе Христе, пришедше на западъ солнца, видѣвше свѣтъ вечерній, поемъ Отца, Сына и С. Духа Бога.“ Неда се изразити сладко чувство кое обузме душу кадъ се помисли, да овди Сына Божіегъ кои є достоянъ да му преподобни пѣваю, слави цѣлый свѣтъ за онай животъ, што намъ є даровао своіомъ смрћу, кою подносе на истомъ мѣсту гдѣ мы стаясмо. За овимъ є слѣдовало благословеніе хлѣбова, и умилна опетъ бяше успомена за тайно лице Мелхиседека првогъ Цара Салимскогъ, цара мира и правде, кои є Аврама хлѣбомъ и виномъ благословіо и тимъ данашню безкровну жертву предобразіо: нѣговъ гробъ по рѣчима оногъ народа одстои нѣколико корака, башъ

под саму Голготу: како є то све высоко и страшно!

Мы смо увечеръ у цркви заостали поради сутрашнѣга бдѣнія кое є кодъ ньи у обичаю, да се у 11. сати започинѣ и свршило се свечано каогодъ и вечерня. Али Божествена литургіа, кою одслужише унутра у св. гробу надвисує све што бы се перомъ описати могло. Будући да Патріярха небяше, то су три Архіереа свештенодѣйствовали, како бы свечаніе прославили овай драгоцѣный за све Православне на Истоку имендань ньова великогъ Покровителя: Архіепископи т. є. Газа и Севастіе съ Митрополитомъ Петромъ, и сви у митрама кое не носе кадъ є Патріярхъ, обукоше се у време великогъ славословія и почеше литургію према С. гробу предъ нѣговимъ вратима; кадъ се пѣваше: слава во вышнихъ Богу, као и на маломе входу, сва три благосиляху трикиріемъ и дикиріемъ, што сасвимъ величанствено бяше; кадъ ли уђоше у гробну црквицу, коя служаше мѣсто олтара, сва засину одъ свѣтняка и сяйны одежда, еръ сви бяху обучени у бѣле а патріярховъ Намѣстникъ у златне херувыме изображаваюће; на овомъ мѣсту, чиняше се да многооки и шестокрилати напуняю светилиште, чиняшесе, да є приспѣо самый часъ Васкресенія кадъ се воскресне стихире пѣваху и као да хоръ Анђелскій опетъ чека у С. гробу жене Мироносице съ веселимъ гласомъ: „не плачите. На камену когъ є Ангелъ одваліо при улазку у гробну яму свърши се Божествена литурђія; сами гробъ Божій служаше за жертвеникъ гдѣ улази єдиный Митрополитъ Аравискій, да свърши проскомодію предъ великимъ входомъ.

„На Херувимской пѣсми ишли су са св. даровима четири свештеника и шестъ ђакона около свештене кувукліе посредъ множине побожногъ свѣта при гореню толики свѣтняка и у облаку тамяна входъ

се представляше изванредномъ свечаношћу. После литургіе ерей Кирилъ оли свештеный проповѣдникъ цркве Єрусалимске попе се на подигнутый при улазку у св. гробъ каменъ, и похвално слово изговори нашемъ Государу на езицыма Грчкомъ и Турскомъ. Побожно га слушаше многобройна скупштина разноплемены богомоляца. Часть и слава на таквой любави чуварима св. гроба.“

Али ево іоштъ описанѣ друге литурѣіе коя се свршила на Јорданскимъ бреговима:

„Кадъ приспѣсмо на свештену рѣку, управъ на мѣсто гди купинама и трстикомъ бѣше зарасла, да іой се немогасмо приближити, него се попесмо на песковите близустоеће брежуљке; Тамо е нѣгда подигнутъ стаяо знаменитый домъ Предтечевъ садъ окренутъ у гомилу жалостны развалина; али мраморни остатци даю судити о првашньой величини.... Па усредъ овы развалина међу коима ни найманѣгъ трага црковне живописи ніе заостало, што вамъ се чини, да е могло сачувати се на нуглу едне стѣне коя се съ бывше цркве свалила? Єдна рука коя држи артію и на овой написано: „*пріидше о брѣшохомъ желаемаго*“ рѣчи изъ тропара Предтечевогъ ученика, Првозваногъ Апостола кои е овди Месію нашао!... Пећина гди е Предтеча живіо и гди се онъ познiемъ пустыняку веселомъ вѣшћу явіо, што га е ту самъ Господъ посѣтіо налази се съ ове стране Јордана...

Наши пратіоци коняници и пѣшаци смѣстили сусе не далеко одъ рѣке да свое конѣ надгледаю, а мы се увукосмо у шипрагъ испод когъ е Јорданъ съ хукомъ валяосе, и како е нугловидно текао, о брегъ се разбіяо. Густе врбе надъ водомъ савивше се и брегъ покривше, добро су насъ заклониле да насъ турци не угледаю, и тако намъ е было слободно приуготовити све за желѣно богослуженѣ.

Старацъ Јоасафъ и Рускій еромонахъ Теофанъ

подигоше престолъ изъ донешены ступова и на мѣсту усѣчены дрвены грана покривши га зеленомъ травомъ и бѣлимъ платномъ, положише на нѣга антиминсъ што бяше дао Патріярховъ Намѣстникъ, крстъ и Евангеліе съ икономъ Богоявленія; свѣће се запалише, тамянъ замириса и светосавинскій Игуманъ кадъ є свршіо проскомидію поче на своме језику божествену литургію. Пріятни бияху нѣгови звуци на бреговима Јордана гдѣ громко бусаю нѣгове воде, на коима се несумнѣно тада првый путъ пѣвало на нашемъ језику! Мы Русси сложили смо хоръ и я давно непамтимъ такве свечане литургіе ма да се служила усредъ шуме подъ одкритимъ небомъ.

Држали смо подпуну службу Богоявленску и кадъ се предъ Јорданомъ зачу она рѣчь Євангелска о отворившимъ се нѣгда ту небесима Духу салазећемъ у виду голуба, и Божественомъ гласу, чинило се да изнова слушамо небесный гласъ: „*Сей есть Сынъ мой возлюбленый о немже благоволихъ.*“ По свршетку литургіе узелисмо свѣће съ икономъ и пѣваюћи: *гласъ Господенъ на водахъ: пріидите пріимите Духа премудросги, Духа разума, явлшагося Христа,*“ сађосмо съ литіомъ на рѣку гди смо на стѣни осветили воду како се свршава на данъ Богоявленія до когъ празника пуно ніе ни остаяло, еръ се збило 16. Декембра. После овогъ обреда излазећи изъ рѣке налисмо два велика суда Јорданске воде. Време бяше топло и око подне тако приврућило, да самъ се я могао у Јордану окупати, кои бяше доста хладанъ поредъ свега што луче сунчане на нѣму се као на зрцалу огледаху. Кадъ є чула Турска стража пѣванѣ и хоръ, постала є любопитльива и видећи свечаность стаде изъ пушака пуцати по примѣру єдногъ христянина, показуюћи тимъ да уважава обредъ ако іой є и непознато значенѣ нѣгово.

Све то бяше у вишемъ степену трогателно и величанствено!“

Любителима сазидателногъ читаня оставлямо да се сами упознаю съ занимљивимъ обширностима и потанкостима о Єрусалиму и храму Васкресенія, о знаменитой Свето-Савванской лаври, о Витлеему и лаври св. Харитона, о Гетсиманіи и Сіону, и пратимо ауктора у нѣговомъ повратку изъ Єрусалима.

Гора Кармилъ, са успоменомъ о Пророку Иліи, кои є овди принео свою чудну жертву у присуству Израиля; Акра са своимъ развалѣнимъ тврдињама; Тиръ и Сидонъ, кои мѣсто свое старе славе представляю се у жалостной пустоши: то се садржи у писму 39. Слѣдующе одкрива намь Миру Ликійску и гробницу Николе Чудотворца.

„Тако се дадосмо на путъ за нашимъ воћомъ, єдномъ трагомъ посредъ развалина єдва просѣченимъ узъ лѣвый брегъ рѣке кудъ киша бяше падала. Равнина Мира ева се у широко блато окренула, но мы не обзирући се на воду трудилисмо се да свештену цѣль достигнемо. На путу намъ се представљаху чудне развалине у огромнимъ стѣнама, потоме што почевши одъ ушћа па до самогъ храма пружала се старинска Мира съ обѣ стране свое живописне рѣке, али нама небяше докадъ задржавати се да ихъ разгледамо; у броду се преко саме рѣке превезосмо и сасвимъ што смо ноге добро смокрили ніе насъ съ тога иишта заболѣло, не сматраюћи на то да є мой другъ недавно грозницу имао и да самъ я истый лако назебу подложанъ. Кадъ чувство наравно, надвлада физичко, онда човѣкъ господари своіомъ виномъ природомъ надъ нижомъ. Найпосле угледасмо на подножію горе тврдињама величанствены развалина окрунѣне гдѣ є была Обитељ новогъ Сіона, кою є основао стрицъ великогъ Чудотвор-

ца и у њой самъ онъ толико година началстовао и срце наше напунисе најживљомъ радошћу.

Останци широке ограде изъ прегрдны стѣна сложене свѣдоче докле се првашня обитељ Мире Лікійске ширила. У овой су пустоши само нѣке колибе разсѣяне, изъ коихъ су башъ недавно, Турци изъ оближны предѣла Грчке становнике протерали. Нема више одъ двіе године да су Турци притиснули све землѣ кое су одъ искони припадале обители С. Николе и съ коима е зацѣло владао Игуманъ когъ бы опредѣліо Писидійскій Митрополитъ изъ Саталіе. Турци изъ сусѣдны гора долазе сваке године да у Мири зимую, гдисе до лѣта задржаваю у самомъ двору црковномъ чинећи Игуману несносанъ положай башъ у ово време, кадъ су христяни у осталимъ предѣлима Отманске државе почели да отдахну нѣшто испод тежкогъ ярма.

Крозъ узка врата коя су съ подневне стране на Игумновой ћеліи ушао самъ у дворъ црковный мозайкомъ изъ бѣлы и сѣры камичака украшенъ, кои е гдѣгдѣ у трави зарастао. Најпре ми паде у очи мала гробна црква Светителя Николе, узка и низка изъ тесаногъ камена на сводове сазидана и готово већиномъ подземна, а за њомъ величанствене развалине новогъ Сіона, кои е быо Чудотворцу катедралный саборъ. На цркви више низки южны врата изсѣченъ е на мраморной плочи кретъ съ бројемъ 1730 год. и крозъ ова врата я самъ се спустіо нѣколико степена у предверіе светилишта зидомъ прегрђено одъ унутрашнѣгъ дѣла нѣгова; унутра у храму дубока тама цароваше. Кадъ смо нѣколико обикли у тами, и кадъ се запалише три кукавне свѣћице предъ иконостасомъ и надъ самомъ гробницомъ моглисмо разгледати люту сыромаштину ове цркве мѣсто непрецѣнѣнога блага. Низока четвероуголна гробница Святителя краевима мрамороmъ

окружена, дивно израђенимъ но кои є већиномъ опао, са широкомъ празниномъ на средини, одкле є нѣгда скриня съ цѣлокупнимъ моћима украдена была, коя се сачувала цѣла отъ людскогъ и временогъ насилія. Дуга є осамъ четвртій, широка не више одъ три, а высока едну четвртъ; унутра дубока яма земљомъ напунѣна кою я могахъ, премда съ трудомъ рукомъ досећи. Како самъ већъ казао горню су плочу ове гробнице турцы сломили, разбили су такође мале ступиће кои су држали надъ њомъ Крстообразне славолуке, али дно єдногъ одъ овы ступића мраморне гробнице носимъ са собомъ у отачбину.

Заслужує пажню то, да су Турске чете разорили Миру Лікійску **1087** године около **50** година пошто су Калабрези одвезли са собомъ моћи великогъ угодника у њіовъ градъ Бар: може быти да є Промисао Божій баш зато попуштіо да га однесу како бысе спасли св. останци Чудотворца отъ невѣрны рука.

Клекнувши на колѣна предъ самимъ гробомъ прочитао самъ тропаръ светилелю: „Правило вѣры и образъ Кротости, и я самъ се овди помоліо за све васъ, за моє близке сроднике и пріятелѣ, а навластито за носеће име светителѣво, после самъ помињиво по цркви мотріо, и исповѣдамъ, да ми є жао было што самъ видіо: налоня предъ гробомъ самимъ стояше, на њой лежаше икона Светителя, али не стара, старе, я ниедне ненађохъ: ту висаше сребрно кандило едина драгоцѣна стварь у цѣлой цркви. Иконостасъ коє како изъ дасака составлѣнъ и у нѣму три грчке иконе, Спасителя, матере Божіе и Светителя не сасвимъ ружно наиисане али само пренове, оскудицу другихъ замѣняваху нѣколико Русски печатаны образа, какви се продаю у Спасов-

ской кули у Кремлю, види се да ихъ є тамо доніо сыромашный поклоникъ, кои є путовао по Палестини. У олтару све голо, нѣколике мале иконе лежаху на каменомъ престолу на стѣни прислонѣномъ, гдѣ се свршавала повседневна литургія, кадъ є было Игумна. Митрополитъ Писидійскій кои се бави по найвише на Острову Кастел-Россо, служи ту само єдномъ у години, на данъ Угодника Божія и тада се стиче народъ изъ свію околны мѣста на саямъ у пустой Мири.

Кадъ самъ се више пута светителѣву гробу поклоніо, изаѣе изъ нѣгове цркве младый слуга Антоніе проговоривши ми: „што бысте намъ дали ради ове цркве, нашему срцу быће дражіе ако намъ подигнете Соборну св. Сіона, и нећете ли већъ вы Русси то учинити?“ Тада ме онъ проведе крозъ развалине новогъ Сіона лежеће са сѣверне стране, цркви гробной пролазећи, подъ нискимъ сводовима, уѣосмо у унутрашньостъ бывше великолѣпне цркве, достойногъ великогъ светителя. Јошъ се сачувала доня страна до мермерногъ корниза кои окружує све зданіе у изредно изрезанимъ цвѣтовима, али є потосъ земљомъ засутъ, изъ нѣга вире до половине три бѣле мермерне колоне кое іошъ стоє показујуће темпло или иконостасъ заліеплѣнъ по свой прилици као нѣгда у св. Софіи у Цариграду; четврта колонна лежи ту на своме мѣсту, и друга четыри мала стуба стоє намѣсто свештене трапезе, као да очекиваю само мермерну плочу радъ одправлянія Богослуженія коя се одъ толико вѣкова нису ту пропояла. Вѣроятно да є іошъ цѣло полукружіе горнѣгъ мѣста съ катедромъ и сопрестолѣмъ земљомъ насуто само се сачувала половина покрова надъ овомъ страномъ олтара, али и то є доста опало само што се доня страна цркве до корниза у пр-

вашнѣмъ виду задржала. Катихуменія са сѣверне стране оли горня страна хора нѣшто се такође сачувала; ту є био престолъ у име С. Георгія устроєнъ, а подъ њимъ є была црква Св. Апостола; самый пакъ соборъ као и сви названи Сіони у Грузіи, празновали су Успеніе Матере Божіе потоме што се на овай данъ саставіо зборъ свію Апостола у Сіону Єрусалимскомъ. Но Южна и западна страна сасвимъ є порушена. Кадъ самь изъ цркве горе погледао, виђохъ, да є савъ корнизъ наоколо нанизанъ челядима: Турци и Грцы, жене и дѣца тихо мотраху на посѣтителѣ, као да бы штогодъ необычно очекивали. Некасе испуни ово очекиванѣ вѣрныхъ и невѣрныехъ, ербо и невѣрни уважаваю успомену светителѣву ако и утѣшняваю нѣгово достоинство!

Мене є тронуо ревностный Антоніе. Кадъ смо изъ ограде изишли да се враћамо, єръ време намъ не допушташе да се више бавимо, дуго є онъ за мномъ пристаяо и све повторавао: пећете ли вы већъ поновити цркву? Заръ сте васъ толико безъ цѣли посѣћавали. Други су намъ обећавали да ће є подигнуту и ніесу извршили.

Не заборавите насъ ради великогъ Чудотворца: да се Игуманъ овди десіо и онъ бы васъ за то моліо. Ахъ какоће жалити! Ради Бога незаборавите и цркву поновите! Као просякъ за нама трчаше и моляше насъ, Христа ради да милостиню дадемо, а коме? — Великоме Чудотворцу Николи кои є многима не еданпутъ помогао. Ніе ли насъ тронула таква равность у непознаномъ младићу на развалинама Мире Ликійске? И заръ ћемо мы одрећи, де не купимо милостиню у име нѣгово? Не; срце ми мое говори и за друге, да неће отрећи и да ће пре него се наврше двіе године величанствено по-

дигнути се новый Сіонъ на развалинама старогъ! Ніе узалудъ светитељ откріо ми путъ своіой старой катедри: садъ самъ я дужанъ бринути се о свима средствама, да се храмъ подигне и тврдо се надамъ да ће се подигнути.

(прев. клирикъ Петаръ Мицоръ.)

II. ОБИЧАИ НАРОДНИ.

1. У МОСТАРУ У ХЕРЦЕГОВИНИ.

Наши народни обичаи найпре почну пропадати и забацывати се по градовима и варошима, єръ грађани и варошани кадъ се погосподе и обогате, онда се почну стидити свои народни обичая, желећи више допасти се туђему народу него своме рођеному. — Мостарани као побожни христіани, ако и єсу грађани, іошъ нису заборавили ни єданъ свой старинскій обичай, но тврдо га се држе, и готово као какву светиню почитую га. — Нека ми се допусти овдѣ нѣке само обичае, кои се кодъ православны Срба обслужую, накратко навести, а ваљда ће се наћи кои учевніи одъ мене Херцеговацъ, кои ће ій не само обширно описати, него и њіовъ значай истолковати.

а. обслуживанѣ при рођеню дѣтета.

Кадъ се дѣте роди, многи му надѣну име светителя, кои є онай данъ бio у мѣсословцу, зашто одма треба ићи єфимерима (свештеницыма) по водицу, и онда назнаменуе се име дѣтета; ако међутимъ ніе и самъ свештеникъ дошао кући и водицу светіо, и ту име надіо. Ако се дѣте съ вечера или по ноћи роди, одма се трчи по водицу, а сутра текъ уютру долази свештеникъ у кућу да свети водицу и да очита надъ родиљомь и надъ дѣтетомъ прописане у требнику молитве. Обично многи надѣваю имена,

како му є было оцу, или матери; или брату кои є умро; али ако Богъ поживи данашню младежь, бы-ће найвише српски имена, зашто Магазинъ нашега облюбленога г. Николаевића 1848 многе є распаліо, да су своіой дѣцы предѣли већь имена српска.

Када буде дѣтету 10 до 15 дана, ако ніе болестно, ако ли є болестно, одма носисе у цркву на крштенѣ, носи га єдна стара жена, а найвише свойта, као баба ђетиня, очина или материна мати, и ту треба да буде кумъ; и пошто се сврши божествена литургія, крсти се дѣте по пропису свете матере цркве; и онда ако є ту отацъ дѣтета, цѣлива крстъ и єванґеліе, и дарива свештеника, а овый нѣму рече: да Богда! да ти буде сретанъ и правый Србинъ, и болій човѣкъ одъ оца; тако говори и куму: сретно ти кумче, и кумъ исто даруе га. Клисаре или тутори црквени, кои служе цркву, поднесу икону храма обадвойцы и оцу и куму, они икону цѣливаю и дариваю, и одатле пођу свакій своіой кући.

Кадъ буде време одъ ручка, зовнє отацъ кума и іошъ свое родбине и пріятеля на ручакъ, гдѣ напія се у здравлѣ младенца, нѣгова кума и родителя; и пошто руча се полази кумъ; на полазку даруе га кума мати дѣтета, лѣпомъ кошуљомъ и марамомъ: а кумъ куми даруе цекин или папуче. — И у насъ у Мостару завео се протоколъ одъ рођены; вѣнчаны и умрлы; а то све трудомъ нашега врєнога єромонаха Јанићіе Памучине.

б. при полазку дѣтета у школу.

Када нарасте дѣте, ако є мужко, шесть година старо, шалѣ се у школу, а то се найвише првый путъ дѣца мала шалю првый данъ великога поста на чистый понедѣлникъ, негледаюћи никадъ на почетакъ школске године; и свакій отацъ дѣтета пове-

де свое дѣте собомъ, и понесе учителю оли боцу вина, оли ракіе, и єданъ шеничный хлѣбъ, и препоручи га учителю говорећи: я га даемъ у руке Богу пакъ теби; и тако се ту научаваю букварь, часословацъ, псалтиръ и мѣсословацъ, и почну писати. Послѣ науке иду на занатъ кодъ майстора у дућанъ.

Сада мало да проговоримо о школи и учителю. Школа є кућа обштинска то єсть црквена, и близу є цркве, има двѣ собе или камаре, єдна є гдѣ се уче писати и та є на земли, а друга є више исте, гдѣ сѣди учитељ са обично мало више мало манѣ 140 дѣце, све бы рекао да су се єдне године родили; и сваке недѣлѣ оли праздника иду у цркву и одговараю свештенику, а пошто се сврши иду опетъ у школу, а отоле кући. Сваке године великога поста иду дѣца изъ школе исповѣдити се кодъ свештеника, кои имъ дае сѣтъ, да се Богу моле да слушаю свое родителѣ, да почитую старе люде, и тако на лазареву суботу сви се причесте. — Учителя на жалость нашу немамо никаква, кои є прошао школе и науке, па да дѣца уче исторію, землѣописаніе, и друге кньиге, кое бы у ньима подпалиле србство и славенску народность. *)

Дѣца женска такође одъ 6 година иду се причешћивати сваке године великога поста, и обичайно сѣде кодъ куће, мало излазе на дворъ, него уче се у кући прести, шити, ткати, везти са свиломъ и златомъ: и што є ређе, да дѣвойка никада ни у какво дружтво недолази, гдѣ има когодъ да ніе родбина и неможе се готово ни видити, него само великога

---

*) Треба знати да є овай чланакъ писанъ 1850 године, и што є онда отличный Србинъ Ато желио, то се испунило, єръ родолюбиви Мостарани и већу школу учинише, и учителѣ добре набавише; али Ато недочека да то види, єръ га убише Турцы. У.

поста, кадъ иду на исповѣдь, и у цркву да се причесте, а то быва найвише на Цвѣти.

в. при вѣритби или проситби.

О вѣритби или када се иде просити дѣвойка, найпре проговори се каквой одъ рода дѣвоячкога свойтини, бы ли є дали родитељи за тога момка; оли се проговори оному кои іой заступа мѣсто родитеља, а рѣдко се догоди, да коя поће сама за кога безъ знања старіега. Ако се види прилика да ће дати дѣвойку, то се поће просити, и то се догађа найвише по ноћи збогъ страха турекога, да небы турцы преотели дѣвойку; даде се знати да ће просцы доћи, и кући дѣвоячкой понайвише иде отацъ онога кои се жени, или очинъ братъ, или братъ роћеный младожењинъ, или кои ће му быти кумъ, поћу кадкадъ по два по три одъ родбине, али увѣкъ безъ младоженѣ. Онай кои ће є просити понесе уза се цекинъ, прстенъ и ябуку, и по едну ботилю рума оли обичне лѣпе домаће ракіе, и тако доћу предъ кућу дѣвойке. Ту се одма може знати, хоће ли є дати или неће. Ако нађу се челядь будна іошъ сѣдећа, и ако нађешъ кога одъ рода дѣвойке, ехъ добаръ знакъ, быће дѣвойка. Ако ли буду поспали, удунули свѣћу, ая богме, нема ништа; и тако када недаду дѣвойке, ону исту ноћь треба ићи да бы у дессеть домова, докъ му даду дѣвойку. А зашто ово се овако чини? Будући да младежь сютра може чути, како є тай и тай момакъ искао дѣвойку у тога и у тога и нису му є дали, па ето ти онда хуке и буке, лупанѣмъ у врата, у сандуке, и. пр. вичући еданъ другоме, тога момка што проће убила мазга, нису му дали дѣвойке; и тако збогъ те руге догоди се често, да многе одъ сиромашны домова удаду се дѣвойке за богатога.

Ако ли ће дати дѣвойку, то докъ се куцне на

врата, одма отвараю, и поздравляю съ добродошлицомъ, иде се напредъ, и покаже имъ се соба, гди е домаћинъ и браћа му, и остали кои су мужкићи, а жене башка су у другой соби, по обичномъ поздраву домаћинъ начини мѣсто кодъ себе онымъ кои су дошли; донесу ракію и друге сладкише за ракіомъ, ко пуши даде му се чибукъ, и тако заведу некакавъ другій разговоръ, и пію ракію докъ дође трећа чаша; а како дође трећа, онай кои ће говорити и просити дѣвойку, зовне домаћина по имену и рече му: добарвече брате! овай нѣму: Богъ ти помогао брате! Онай: ты непиташъ што смо мы дошли, а мы ти некажемо. Овай: дошли сте брате, да мало посѣдите. Онда говори просацъ, брате мы смо дошли, ако было одъ Бога суђено, было и сретно и честито, да будемо пріятељи, да намъ дате вашу дѣвойку, по имену ту, за мога сына, или брата, или како му долази; па онда устане, скине капу, (фесъ иначе нескида се никадь него у цркви), окрене се према иконама и прекрсти, пакъ извади цекинъ, и прстенъ и ябуку и стави предъ оца дѣвойке, рекавши му: ево знакъ, ако хоћешъ да будемо пріятељи. — Тадъ устане отацъ дѣвойке, скине капу па се прекрсти, и узме десномъ рукомъ ябуку, цекинъ и прстенъ и стави предъ иконе рекавши: да Богда да буде сретно; и опета сѣдне. Садъ изваде ракію, што су донели просцы, и почне старѣшина одъ просаца овако говорити и напіяти: пріятелю брате, досада смо мы были као и остали кои дођу на сіело, али сада смо прави пріятељи, и пружи му свою ракію. Домаћинъ узме и наздрави новымъ пріятељима говорећи: да буде пріятељство сретно по обадвѣ стране; и тако піюћи чине уговоръ кадъ ће доћи по дѣвойку, а многи исто вече одма поведу е.

Кадъ се почну спремати да полазе, онда дође изъ друге собе една невѣста, и зовне оца дѣвойке да

нико невиди; овый отиде, и ето га брзо гди носи завіено у марами или у убрусцу златомъ и свиломъ везены малы марамица за свакога одъ рода младоженѣ и метне предъ старога свата, и рекне прими брате даръ за даръ, за знакъ како я даемъ мою кћерь (по имену) за твога сына, или брата, (по имену). Иза тога іошъ се мало поразговараю; онда долази една невѣста, а найвише дѣвойкина оца снаха, и донесе свакому свату по едну везену златомъ мараму, и тисне му у нѣдра, и полюби га у руку, овый ньойзи даде лимунъ или ябуку, затимъ устаю одма, поздраве се и растану се, идући весело кући младоженѣ, гдѣ изнова почну се веселити до предъ бѣлу зору, и предаду мдадожењи дарове дѣвоячке, да знаде да су е испросили. Ту ій младоженя послужуе захвалююћи сватовима на ньову труду. И тако стараю се и начиняю за дѣвойку хаљине, и сазивлю сватове, и справляю друго што треба.

г. при сватби.

Када дође време да се иде по дѣвойку, пођу онда и подвѣ и по три жене одъ рода младоженѣ, и сватова нѣколицина, као старый сватъ, кумъ, ћевери, и іошъ да ій буде найманѣ 10. а найвише 30. Поручи се кући дѣвойке, када ће доћи и колико ће ій доћи; у толико и кодъ куће дѣвойчине сви се искупе одъ рода њезина, да дочекаю сватове па ту и вечераю; а тако исто и кодъ младоженѣ искупе се сватови и вечераю. Кадъ буде три до четири сата ноћи (около 10 по нашемъ брою) упуте се сватови одъ младоженѣ по дѣвойку, напредъ запале се два ѣенѣра и носе ій двое момчади одъ 10 до 15 година, за овима у реду ступаю старый сватъ и кумъ заедно а за њима остали како е кои више старъ годинама у реду, найпосле два ћевера, и за њима три четири

жене, кое се зову докъ су у сватовима енђіе, а за овима води се коњ подъ самаромъ, кои ће понети робу дѣвоячку, какоти скриню, душекъ, іорганъ, два ястука, леђенъ и ибрикъ одъ бакра, и іошъ коешта. Сви иду полагано разговараюћи се, докъ дођу близу куће дѣвоячке, и тада пошлю еднога испредъ себе да каже да иду сватови, и овай добіе мараму на даръ (муштулукъ); пакъ се опета врати своима. Како ступе на врата куће дѣвойчине одма ухвати се коло дѣвояка, кое попѣваю пѣсне сватовске: Добро дошли господа сватови и пр. и пр. — Сватови иду у собе, мужки башка, а жепе башка, и износе се понуде; ракія, кава, чубицы, и коекакви сладкиши. Отацъ дѣвойке сѣди међу сватовима, напіяю и наздравляю еданъ другоме до треће здравице, и онда зовне по имену старый сватъ кума и ђеверове, говорећи: дѣцо вы сте млади, устанте пакъ видите и тамо што се ради; онда устану, дѣверови и кумъ, предъ њима носи свећу братъ или рођакъ дѣвойке, и иду у другу собу гдѣ е дѣвойка, носећи са собомъ хаљине на дѣвойку, и ту застану іошъ дѣвояка и невѣста. Пошто се поздраве и сѣдну. доће дѣвойка њіова и полюби имъ руке. Они онда устану на ноге, скину дѣвойци покривало съ главе и горню хаљину, а обуку іой свою што су донели одъ свиле са златнымъ гайтанима учинћну, тако іой и капу промћну, и све хаљине, и саме папуче, дѣверъ іой расплете дугачку косу њезину, коя іой падне низъ плећа, па кумъ оли дѣверъ окрене ю према истоку, и донесу пуну ћасу воде покривену съ марамомъ; дѣверъ извади прстенъ и баци га у воду, па узме руке дѣвойцы и састави длань узъ длань, и трипутъ унакрст воду прекрсти дѣвоячкимъ рукама; тада кумъ извади прстенъ изъ воде, прекрстивши истимъ трипутъ крозъ воду и стави га на прстъ дѣвойцы на првый кодъ палца на десну руку;

онда загради воде рукомъ и мало пошкропи друге дѣвойке; нѣке бѣже а нѣке неће, говорећи у себи да ће се и оне брзо удати. Дѣверъ узме свою дѣвойку и трипутъ є дигне у висъ говорећи: сретно ти было прстенованѣ, Кумъ баци цекинъ у воду, а узме мараму те отре руке; садъ стави дугачко покривало на главу дѣвойке, извади изъ нѣдара књигу пуну сахаре са ситнымъ новцыма помѣшане и проспе на главу дѣвойке. Онда сѣдну, попію по каву, и иду опета међу свою дружину и посаде се на свое мѣсто, гдѣ имъ даду здравицу добродошлице.

Утоме браћа или роћацы доведу дѣвойку међу сватове, и најпре поклони се свима сватовима, пакъ се окрене оцу и поклони трипута до землѣ и полюби га у руку; овый іой рекне полако, айде сретно ти было, тада му се опетъ поклони, и поведу є браћа староме свату, поклони се и нѣму и полюби га у руку; овый іой говори: весело, сретна была, и тако иде куму и дѣверима, и свакога люби у руку и поклања се редомъ, до найманѣга дѣтета, коє є дошло у сватове, и кадъ све обреди, измакне се кодъ врата одае, и стане међу браћу; старый сватъ наздрави у здравлѣ придобитка т. є. дѣвойке, коя му се поклони трипутъ и изведу є на дворъ опетъ женама, кое люби у руку и покланя се исто као и мужкима.

Садъ устане дѣверъ, и зовне онога, коиће товарити на коня робу дѣвоячку, изнешену већь на авлію, а на сандуку сѣди братъ дѣвойке, и неће да устане, докъ му дѣверъ недаде цекинъ или талиръ, и кадъ натоваре овай иде одма кући младоженѣ. — Сватови устаю да полазе, а браћа воде свою сестру до на велика врата одъ авліе, и ту іой жене скину папуче, и уставе присеби, а дѣверъ друге извади зашто неможе да иде боса. Тадъ ишту дѣвери дѣвойку, а браћа имъ одговоре, докъ намъ дате злато за злато; неможе се кудъ камо, дѣверъ извади по

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

цекинъ и даде и єдномъ и другомъ, и текъ онда предаду дѣвойку дѣверовима. Ако буде близу нѣ коя дѣвойка потегне є мало за собомъ ухвативши ю за хаљину, као да бы и она брзо за њомъ пошла. Тадъ полюби прагъ куће очине изъ благодарности гдѣ се одхранила, и ушуте се полако. Млада момчадь коя су у сватовима, гдѣ у коіой кући знаду да има дѣвойка, испредъ врата и на прозоре просиплю іой сахару, као знакъ да є туда прошла дѣвойка.

Ако є кућа младоженѣ ближа него є црква, и ако є іошъ до зоре пуно времена, хоће се свратити дома, ако ли ніе, то иду одма у цркву на вѣнчанѣ, а двоица одъ сватова иду по младоженю, те и онъ дође у цркву. Сватови носе єданъ пшеничанъ бѣлый хлѣбъ, одъ кога окуси младоженя и дѣвойка мало при вѣнчаню кадъ сркну благословена вина, а што остане то є за свештенике, кои су вазда двоица кадъ се когодъ вѣнчава, Али найтежа є стварь ако ніе платіо владицы вѣнчаницу, то се несмѣ ни вѣнчати, докъ му неда колико заиште: іошъ ако по несрећи имаде, да му є ко умро а ніе дао владицы 50 гроша, тоти му овай садъ наплаћуе грдно и за подушіе и вѣнчаницу, докъ свой интересъ лѣпо неузме, што га є чекао. Кадъ се овоме плати ласно є за свештенике. Вѣнчанѣ быва по правилу свете цркве. Марама коіомъ покриваю се руке невѣсти и младожењи, остае за свештенике. Сватови дарую єванђеліе кадъ цѣливаю, и ту свештеницыма више падне него што имъ се плати за вѣнчаницу. Сва ова церемонія сврши се безъ и єдне наповѣди съ олтара; сашта є ово незнамъ, а чини ми се да то нема у цариградски грка нигди у типику.

Садъ полазе сватови съ невѣстомъ кући; младожења отиде пріе съ двоицомъ. Иде се полагано да єдва невѣста помиче ногама, ма да бы све найвишій

снѣгъ падао, да іой се небы рекло да єдва чека да се съ младоженьомъ састане.

Када дођу близу куће младожењине, опетъ старый сватъ пошлѣ єднога, да каже да су сватови близу, и ту овай добіе на даръ или мараму или форинтъ у сребру. Кадъ невѣста дође до врата поклони се и полюби прагъ одъ врата, и добро се пази да бы найпре крочила преко прага десномъ ногомъ због срећнога удеса. У авліи дочека є свекрва, и заова, и єтрва; ту имъ се преклони и полюби у руку, а ове ню у образъ, и надъ главомъ проспу іой ситный шећеръ съ новцыма, и тако пође у кухину гди ватра гори. Младоженя дочека є на прагу одъ кухине, и дигне руку, да му испод руке прође за знакъ подчинѣности; свекрва іой донесе пуно решето жита, шенице или єчма, ова обѣма рукама просиплѣ жито на све стране, па найпослѣ пребаци решето преко себе; тадъ іой донесу меда на пяту, и ова замочи прстъ и намаже врата одъ куће, па онда по челу младоженю и себе, и метне у уста себи и младожењи, а много пута гдѣкоя пружи прстъ младожењи на уста, па га превари и себе заложи. Кадъ прекрочи ногомъ и то десномъ преко прага, очепи т. є. стане іой младоженя ногомъ своіомъ мало на нѣну ногу, што значи да бы му была у покорности; одатле полази надалѣ до ватре; ту су іой већь донели єдну врећу жита, сѣдне на житу и промѣша ватру трипутъ, утомъ докъ іошъ сѣди донесу іой малашно дѣте мужко и метну у крило, да рађа све мужку дѣцу, кое она окрене трипутъ, полюби га у чело, и даруе му златомъ везену мараму, затимъ, устане и метне кодъ ватре у новцу или форинтъ или талиръ, и то остае за кувара. — Текъ садъ пође у собу, поздрави се и излюби се съ домаћима свима; и све ово треба да се сврши до исхода сунца.

Сватови сѣде; пію каву и ракію, и разговараю се до ручка, а ту валя све да стои невѣста, и на сваку здравицу да се поклони до землѣ, а уза ню стои дѣверъ. Утоме буде и ручакъ; тай данъ сви кои су звани на сватбу шалю одъ свое куће по єдного овна добра жива, и натакну му на рогове ябуке позлаћене, а на чело огледало свежу, и задѣну цвећа око огледала, и по єдну добру питу сладку, коя се зове баклава, и стави се онако читава у тепсию, посута озгоръ шећеромъ, а на пити по єданъ пшеничанъ хлѣбъ, и одъ свиле по 10 аршина алаче; мужкићъ носи овна, а женска питу кући младожењиной и тамо їй дарую у новцу по плету подвѣ. А кадъ дође вечеръ вечераю и пѣваю сватовске пѣсме, и ако ніе сютра недѣля оли какавъ праздникъ, око три до четири сата ноћи, оде кумъ и простре душекъ и самь найпрво легне, и проваля се по постељи, да бы се найпре мушка дѣца раћала, и таде доведе невѣсту то єсть свою куму, и ту мало посѣди, па іой рече, сѣди садъ ћу я доћи; а младоженя и чека предъ вратима; пошто кумъ изаће, овай одма улѣзе и затвори врата за собомъ, и ту остаю до предъ зору, а сватови амо пѣваю и пію, и коло дѣвояка и невѣста играю и пѣваю до поноћи, и онда поћу сви спавати. — У ютру треба да устане млада и младоженя пріе свакога, и иде млада, коя є ово име садъ наново добила, найпрво пробуди свекра и свекрву, и кума, и дѣвера, донесе имъ воду, и умію се, свакому се поклони и полюби у руку. Пошто се помоле Богу, пію каву и ракію, а за ракіомъ донесе имъ се алва, то єсть одъ брашна пшенична и масла скувано єло, кое се зове масленица. Младоженя одма є отишао на дућанъ, будући да се стиди; сватови єдни сѣде, други коекуда проходаю се до ручка; а када буде време одъ ручка, сѣдну ручати, и напіяю єданъ другоме, а млада покланя се уза сваку

здравицу. Пошто устану иза ручка и мало посѣде, дође єдна одъ жена и свакоме свату даде по єдну малу мараму везену златомъ и свиломъ, коя се марама овди у насъ зове яглукъ; и тако када сватови почну разилазити се кући, млада испрати свакога на врата, поклони му се и полюби га у руку, а овый іой тисне у руке цекинъ оли по цекина зашто валя да буде у злату, и иду свакій своіой кући губећи већь име свата. Кадъ оду сватови. млада треба исто тако да испрати и жене, и оне є дариваю као и мужки.

Кадъ се сви разиђу, млада отвори свой сандукъ (скриню), и вади дарове што є за кога донела. Истина да є младожењи іошъ ютросъ дала найболю кошулю одъ свиле и гаће, и великій гаћникъ шарењъ златомъ и свиломъ; иза тога найпре извадиће свекру исто као и младожењи, и дати полюбивши га у руку, а овый ньойзи цекинъ и по єданъ златанъ прстенъ; тако и свекрви, а ова ню даруе, и ако има дѣвера у кући тако и нѣму, и свимъ домаћима и слуги; садъ шалѣ куму кошулю, гаће съ великимъ златали гаћникомъ, яглукъ златалый, и куми кошулю; то све даду слуги и носи кумовой кући; кога тамо дарую съ єдномъ форинтомъ нли цванцигомъ. Истый даръ шалѣ се и старомъ свату ако му є кућа башка, те ніе изъ исте быо.

Пошто проћу двѣ ноћи треба да иде млада съ дѣверовима, или съ дѣверомъ и кумомъ у оца у два сата ноћи, безъ да іой отацъ знаде, и понесе у родъ свакой женскицы одъ 2. године до 12 по єду кутицу съ огледаломъ и по єдну бритвицу, и тако се разговара млада съ майкомъ до предъ зору, и врати се кући. Кадъ изиће 7 до 8 дана зове пунацъ младожењу и кћерь на вечеру, на кою зовне свакога одъ рода свога, и свакій одъ рода нѣгова валя да му опреми по єдну питу у тепсіи сладку, по єданъ

хлѣбъ пшеничанъ, и яя, гдѣкои кошулю, олити гаће, оли мараму. А тако и младоженя зове све свое сватове како люде тако и жене; а треба напредъ да пошалѣ едну питу сладку и хлѣбъ пшеничанъ и на хлѣбу даръ за свакога у кући пунчевой, и на свакоме дару да запише име, шта ће коме, а дарови су оваки: пунцу доламу чохе, пуницы антерилукъ одъ свиле, шури фесъ и цревлѣ, свастима фесъ и папуче, а тако и слуги. У еданъ сатъ ноћи (око 7 сати увече) упуте се на вечеру; сви мужки напредъ иду а међу њима младоженя, исто тако за њима жене а међу њима млада. Кодъ куће ій дочекаю сви домаћи и остали кои су дошли одъ рода домаћинова. Како ступи у кућу младоженя тражи пунца и пуницу и обадвоима полюби руку а они нѣга у чело. Жене оду къ женама а люди къ людима, и разговараю се докъ позову на вечеру. За вечеромъ кадъ дође трећа здравица устане зетъ, пође у кухину гди се готови ело, и ту налази печенѣ, као туку печену, кокошь и плеће одъ брава, и ту даруе кухину съ форинтомъ, и онда тражи свасти и пунице, ма да бы ій 10 было и свaку даруе, пуницы цекинъ а свастима по полу цекина, и узимлѣ печенѣ, носи га у софру и сѣда на свое мѣсто и ту му честитаю нѣговъ путъ и нѣговъ ловъ што є уловіо и своіой дружини донео; онъ имъ захвали и почне печенѣ резати, и пошто све изреже устане на ноге и свакога понуди съ печенѣмъ да узме преда се колико га є воля, и кадъ свакога послужи сѣдне на свое мѣсто. — На походу свакога дариваю починюћи одъ младоженѣ до слуге, и иде свакъ своіой кући, сутра данъ зовне младоженя опета гдѣкога одъ рода свога, и иду на ручакъ ондѣ гдѣ су и вечерали. — До нѣколико дана зове младоженя пунца и пуницу на вечеру, а ови зову свакога одъ рода свога, дође кои путъ 30 до 40 душа мужки и женски. Пуница напредъ оправи питу и

зету кошулю. Послѣ вечере, на коіой є было и одъ младоженьиие свойтине гостію, на походу испрати млада до на врата оца и матерь, а ови іой тисну у руку по єданъ цекинъ. Ако є млада добра и учтива, свакога за годину дана предусрета кодъ свое куће и люби у руку, ма и самога просяка кои є дошао просити милостиню. У цркву найпрвый путъ неће отићи осимъ на Цвѣти, и ту свака на престолну икону донесе даръ, врло лѣпу мараму златомъ везену, и съ овымъ марамама удаю се дѣвойке кое немаю оца ни матере. Кадъ се испроси пошлю кметови по неколико комада на даръ сироти.

д. при славлѣнію крстнога имена.

У насъ у Мостару нашега благочестія люди найвыше славе светога Јована крестителя на 7. Јануара, па светога великомученика Георгіа, а и друге светителѣ; а овако се слави: кадъ буде уочи дана светителя ући се домаћинъ одъ куће редомъ у свои кумова и пріятеля, кои се уобште називлю займѣнице, и ту кадъ дође попіе найпре ако хоће каву или ракію, пакъ устане на ноге скине капу говорећи: поздравъ одъ дома и одъ домаћина, да дођете брате, (куме, пріятелю,) вечерасъ и сютра и прекосютра, да се мало разговоримо; ови му благодаре и реку: хвала ти часный брате, доћићемо ако Богда.

Кадъ буде време одъ вечернѣ у цркву, носи свакій кршнякъ три велике свѣће воштане, піятъ кольива, и вина по оке; и тако двѣ запали у нашой цркви, а едну оставля те се шалѣ у манастиръ Житомислићь; донесе такође имена свои живы, и свештеникъ ій споминѣ на бдѣнію. По вечерњи иде се дома и справля се да є све красно и лѣпо за празника. Кадъ се почне сутонъ хваћати, ето ти кумова

и пріятеля вичући съ врата: куме оли пріятелю, добарвече! честитъ вамъ светый! а ови нѣму: и вама брате душа. И тако свакій доходећи поздравля, и сѣдне у дружтво докъ се софра постави. При вечери веселе се, наніяю, уза сваку здравицу споминюћи светителя. Ту ће сви ноћити. У ютру у зору иду у цркву, єръ по турской земьи света литургіа мора се свршити до исхода сунца; предъ свима иде напредъ домаћинъ. Браћо! Богъ и душа лѣпо є и видити предъ гостима домаћина а они за њимъ, буде ій найвыше 15 а найманѣ до 10. и ту слушаю божію литурђію, и опетъ съ домаћиномъ враћаю се заєдно, гдѣ се почасте съ кавомъ и ракіомъ, докъ приспѣ време одъ ручка, кои обично быва у подне.

Пре него се сѣдне за ручакъ, скине домаћинъ кашу, и запали свѣћу одъ воска, коя є усаћена предъ образомъ светителя кога є данъ, и учини три велика поклона предъ иконама. Ова се свѣћа зове крсна, зашто є учинѣна као крстъ, и три края гору одъ свѣће запалѣне, а четвртый засаћенъ є у єданъ малый свѣћнякъ. Наши прави стари Срби и садъ прилѣпе на растово дрво свѣћу и ставе предъ иконе; а у господе ніе унакрстъ, него само єдна, као и остале свѣће!

Послѣ него се свѣћа прислужи, постави се софра, и почну се ставляти єла. Знамъ да ће пуно быти читателѣима ово мое писанѣ читати, али нека се стрпе да имъ кажемъ, како се и софра поставля.., Простре се єданъ чаршафъ великій одъ беза, и около нѣга ручникъ пешкиръ, и предъ свакога по єданъ пятъ и на пяту кашика и пантарулъ (вилюшка) и ножићъ малый. Изрежу се велики шенични сомуни на комаде, и редомъ поредаю се по свой софри по краю. Тадъ донесе се чорба пиринчева, све на два на три госта по єданъ судъ чорбе;

како се то донесе сви устану на ноге молити се Богу, и ако е ту свештеникъ, онъ очита тропаръ и кондакъ светому, и благослови софру, и сѣдну ручати; почну садъ доносити месо попржено на маслу, поливено сирћетомъ, кое се зове *черешић*, и међу кодъ чорбе; иза тога доносе месо варено са ситнимъ измрвлѣннмъ хлѣбомъ, што се зове *ачија*; затимъ доносе месо завіено у купусный листъ скувано съ масломъ, што се зове *япракъ*; иза тога доносе *кешкекъ*, ово е месо одъ кокошію кувано са шеницомъ и добро измѣшано да се незна за месо ни за шеницу, еръ свака кошчица извади се и баци се; садъ долази пириначъ куванъ у меду, кои се зове *зерда*; иза тога *пилавъ*, па онда двѣ *пите* у тепсіи, една сладка съ медомъ, а друга са сиромъ; најпослѣ доноси се печенѣ, како тука, печено плеће. печено ягнѣ; све то изређа се по софри, тако да неима нигђе голе софре, или кои край да ніе пунъ, еръ ништа се недиже докле годъ трае. —

Здравица прва и друга наздравля се прилично пореду, а на трећой устае се у славу божію; ако е ту свештеникъ, онъ напія у славу божію и очита славу. Али велику благодарность имамо мы млађежь Мостарска г. Вуку Караџићу на нѣгову ковчежићу и на србскимъ здравицама. еръ садъ може се видити на много мѣста, да еданъ младићъ на свакому сабору, оли крсномъ имену онъ е делибаша и напія здравице. Ако ніе іошъ дошао свештеникъ, треба да дође тай данъ, оли пре на данъ у свачію кућу, ко слави крсно име, и ту свети водицу, и запише живе и мртве на споменъ, а домаћинъ га полюби у руку и пружи му еданъ талиръ, или форинтъ, а најгорый сиромахъ по плете (10 кр.)

Докле годъ трае ручакъ, домаћинъ стои голе главе све одкако е свѣћу прислужіо, докле годъ е и утѣши, Боже сачувай да бы сѣо или капу метнуо

на главу, него стои кодъ гостію гологлавъ, нуди ій и послужуе ій, а кадъ се ови разиђу онда текъ сѣдне домаћинъ и остали домаћи те ручаю, и тадъ се диже софра. Исто овако и сютра дођу на ручакъ, само сютра негори свѣћа, и неустае се у славу божію, а и домаћинъ сѣди съ њима. Овако е у Мостару, а по селима е много болѣ, што ћемо описати ако Богда.

У Мостару 1850.

Ашо Марковићъ.

2. У КРАИНИ КНИНСКОЙ У ДАЛМАЦИИ.

Женитба.

Ове обичае при женитби управъ небы валяло описивати, када бы се знало, да ће се и на другимъ мѣстима гди досадъ нису были за изгледъ узети, еръ осимъ труда коме страна женихова при овакимъ обичаима подлежи, прекомѣрнимъ трошкомъ и дангубомъ много се кућномъ станю шкоди. Но нашъ човѣкъ неће да зна за друго него што е обичай, обичай: па кадъ сына, или когабуди у кући жени намисли, што обично у Єсень кодъ тежака быва, треба му се на едну годину преће спремати, то есть животиню за кланѣ и продаю гоити, шеницу штедити за крухъ и т. д.

У овомъ предѣлу женіоцъ, кои іоле има станѣ, кадъ се науми жени, мора дѣвойку найпре загледати, пакъ испросити, затимъ отићи іой на облазу, и текъ онда купити сватове, водити е кући и пировати.

На загледачину иде женіоцъ и іошъ едань съ њиме одъ рода му, или ако нема вредна рођака, а онъ позове когагодъ одъ пріятеля, и понесу у тор-

би бурачу вина, плоску ракіе, печено плеће са ребрима одъ овна, или одъ ялове овце, сирацъ и ябуку, у кою назадѣваю цванцига до четири фіорина, ко выше а ко и манѣ. Кадъ дѣвоячкой кући дођу, (обично пакъ на конакъ иду) и добро е разгледаю, ако имъ се свикне одма е питаю одъ рода нѣна. Дѣвойка се у то време уклони да неслуша шта се говори. Ако е нѣнъ родъ задоволянъ, те пристане на њіово питанѣ, онда питаю дѣвойку, ели е воля, па ако и она хоће, одма се меће столица, и загледачи изваде што су у торби донели, те метну на столицу, и исту ябуку са яспрама ставе на столицу да е узме дѣвойка, коя валя да прво полюби родителѣ ако су іой живи у руке, и прими одъ њихъ благословъ, пакъ онда узме са столице ябуку, кою такође полюби и стави у нѣдра. Тада већь почну пуцати, пити, ести, и веселити се, и у томъ сву ноћь и сутра до подне проведу, па се онда растану, но прво мораю уговоръ за прошню учинити, и тако се сврши загледачина.

Кадъ загледачи питаю цуру, имаю неке особите начине говора, што су сасвимъ смѣшни.

Сада слѣди прошня.

Јошъ при загледу, као што самь мало прво рекао, валя да се обе стране договоре, кадъ ће женіоцъ доћи дѣвойки на прошню, што быва одъ прилике на петнайсть дана после загледачине. На прошню кадъ иде а кадъ и неиде момакъ; ако онъ неиде, то иду два или три одъ нѣгове стране. ако ли иде онъ, тада мораю съ њиме баремъ два. Кадъ пођу на прошню, найпрво имъ е то, да добаръ товаръ гоне са собомъ крува, вина, ракіе, меса, сира, воћа и пр. Са великомъ се славомъ и веселѣмъ иде на прошню; а кадъ дођу кући дѣвоячкой, докъ старѣшина кућный разгледа шта су донели, и есу ли съ образомъ дошли, (гди му е

слободно и прекорити као и похвалити ій) одма се постави столица, и савъ онай товаръ искрцаю просцы на столицу. Дѣвойка се међутимъ ванка красно обуче и направи што може болѣ, те са братомъ или братучедомъ међу просце къ пуной столицы ступи. Овай кои доведе дѣвойку докъ на врата бане назове имъ: *помози Богъ браћо!* ови му одговараю: *Боръ вамъ помогао.* Онъ: *ко се прима сестре мое?* Тадъ еданъ одъ просаца устане, и мѣсто женіоца, кои ако и есть ту, врло се стиданъ показуе, рекне: *примамъ я. Примашъ ли до волѣ и до неволѣ? — Примамъ и до волѣ и до неволѣ.* Овако трипута рекну, пакъ онда просіоцъ даруе изводача дѣвоячкогъ по уговору, и узме дѣвойку те се съ њоме полюби, и трипута къ истоку окрене крстећи се и говорећи: да Богда! да намъ буде у великій добрый часъ, у онай часъ у кои се родіо Христосъ и т. д. и посѣдаю за столъ. Садъ се већъ почне кресати, ломити, точити, єсти, пити, пѣвати и пуцати непрестано. Было у вече, было у ютру то започето, неустае се иза стола докъ се годъ кость види предъ њима, и капь имъ вина тече. Дѣвойка кадъ сѣди са просцы за столомъ, кадъ башка са еднимъ одъ просаца, и єдно двое кућне челяди. Обично испрошене радіе обашка столицу поставе, еръ су онда слободніе. — Тако пробаве данъ и ноћь, па договоривши се кадъ ће се дѣвойка са сватовы водити, почну се спремати за растанакъ. При прошњи као и при загледачини удатбеница се чини да е анѣелске нарави, и врло стидљива. — Када просцы пођу кући, валя да ій дѣвойка далеко испрати.

Облаза.

На облазу се дѣвойки иде на десетъ дана после прошнѣ. Тамо иде мати момкова са іошъ едномъ

одъ женски, и носе као и на загледачину штошта пуну торбу. При облази договараю се о дарови, то есть шта ће коме млада на даръ донети. Дарови бываю сразмѣрни новцыма, што є дѣвойка при прстеноваю примила, и што є старѣшина на прошьи добіо, или што ће добити кадъ се цура одведе.

Садъ женіоцу предстои купити сватове, иѣи по дѣвойку и пиръ чинити.

Сватова быва по осамъ, т. е. кумъ, прикумакъ, войвода, старый сватъ, баряктар, делибаша, дѣверъ и чаушъ. — Опетъ є мука и трошакъ наѣи сватове, а особито кума, за то и кажу люди, да є лашнѣ наѣи дѣвойку него кума. — Женіоцъ кога мисли звати за свата, валя му пуну торбу понети; него то є добро што изъ торбе невади ништа, докъ му се необећа онай кога зове, а кадъ му се обећа, онда мора што є донео трошити. Обично носи плећке добро меса, плоску ракіе, бурачу вина, и ако има іошъ штогодъ лѣпо. Кадъ се сви сватови допуне, дужность имъ є спремати се, како ће на уречено време иѣи по дѣвойку. Они се на урочный данъ сви скупе у куѣи женіковой, како ће заедно путовати по цуру са момкомъ и нѣговимъ куѣанима. Како кои сватъ доѣе валя да огласе изъ пушака. — Преѣе него што поѣу рад' цуре, еде се и піе се колико се може, и кадъ є већь све спремно, онда чаушъ стане викати: на ноге сватови, доба є да се иде путовати; тако вичући лупа съ батиномъ, кою држи за појасомъ, по каквой лупачини. Онда већъ свакъ, кои има свога коня узда и узяхуе. Пуцанѣ и пѣванѣ пакъ никада непрестае. Войводи є редъ иѣи напредъ; баряктаръ носи барякъ; делибаша напія; старый сватъ управля; дѣвера є дужность водити дѣвойку подъ деснимъ раменомъ, и уза ню непрестано быти докъ се годъ пиръ несврши; кумови пакъ зна се зашто служе; а чаушъ чува и гони товаръ одъ куће женикове до куће

дѣвоячке, и одъ нѣне опетъ до момкове, и онъ позива тукући батиномъ о какво дрво, кадъ што треба чинити, као сѣдати за столъ, устаяти и т. д. Путујући кући дѣвоячкой, кога годъ сусрету, валя да га напое, или баремъ понуде; а кадъ прићу на єдну милю пута да ій одъ куће дѣвоячке могу угледати, ови онда одма пошлю кога на коњма пред сватове съ бурачомъ вина или плоскомъ ракіе; одъ прилике излазе двойца предъ сватове, гди кадъ се састану, почасте се, па пођу напредъ и почну се утркивати. Кои има добра коня те утече, добіе на даръ лѣпъ сударъ, и привеже га коню за узду. Кадъ већь еви сватови дођу и разяше конѣ, уђу у кућу и сѣднувши око стола, поставе савъ онай товаръ крува, вина, меса, и остало што су донели на столъ. Валя знати да родитељи дѣвоячки сбогъ дарова што су своіой кћери наузели да даруе сватове, узимаю новце одъ зета; зато ако ій одма на прошњи недаде, мора ій садъ дати кадъ дође по дѣвойку, кое новце валя садъ ставити на столъ. — Потомъ изводи се дѣвойка на истый начинъ као и при прошњи, и преда се дѣверу, кои съ њоме и іошъ са двое трое челяди иде у другу собу обѣдовати. Обѣдъ трае одъ ручено до мало попасно доба то есть одъ 9. изъ ютра до 4. сата по подне. Кадъ се приближи време за полазакъ сватовима, излети чаушъ лупати батиномъ и звати да устаю и опремаю се. Садъ се спрема и младино рухо, сложи се у єданъ ковчегъ, на кои сестра удатбенице сѣдне и неда га товарити, докъ є недарую, а кадъ прими даръ онда се већъ товари и полази кући. Вѣнчанѣ ако небуде тай данъ, быва одма другій данъ. Сватови кадъ полазе имаю обичай украсти са стола жлицу, или ножъ, или штамудраго; дѣверъ и чаушъ найвыше краду, но той се крађи ништа незамѣра.

Идући сватови кући, кадъ покрай чіе куће про-

ђу, изъ ове имъ износе вино да пію, а кад се куħи жениковой примакну опетъ се утркую, и кои утече, добіе на даръ одъ жена боцу вина и сударъ, а кадъ баряктаръ дотрчи куħи, запречи врата одъ куħе са барякомъ, па нити даде коме уħи ни изаħи, докъ му штогодъ недарую. За све є ово лако, али кадъ допане у куħу чаушъ са своіомъ батиномъ, тежко ти є тадай лонцыма, бакрама и котлинама, еръ є тако весео и оранъ за лупанѣ, да небы заръ никаква суда у куħи здрава оставіо, да га жене у куħи лугомъ и чаħи незбуне и на полѣ као врага лужава и гарава неистераю. Затимъ два три одъ сватова узму оца и матерь женикову и приведу ій къ ватри као да ħе ій спалити, докъ имъ ови необеħаю дарове, н. пр. ягнѣ, сирацъ, и т. д. После тога воде дѣвойку у куину (кою селяни зову ватреномъ куħомъ зато што у ньой гори ватра), па кадъ ступи на прагъ даду іой решето пуно ябука, да се види знаде ли редити жито; она узме решето, мало прореди, па онда преко куħе и решетомъ и ябукама, нека дѣца купе. Кадъ дѣвойка уħе у куħу валя да полюби прикладъ, огньиште, и да уздигне ако има што подъ ногама, као ожегъ, столацъ, и пр. — Садъ пакъ быва вечера и найвеħе веселѣ; до поноħи се ту піе, пуца, коло игра, пѣва. Чаушъ навуче на леђа козію мѣшину, метне на главу пеку, и приврзе за појасъ какву стару звонину, па виче и батиномъ лупа, по чему годъ може дохватити. Када буде време одъ леганя, кумови допрате младу невѣсту до клѣта, ту се прошале и оставе ню. —

Докъ зора забѣли, млада узима вучію, те са заовомъ или коіомъ етрвомъ и дѣверомъ иде на воду, па са ономъ водомъ поліева сватова, кад се умиваю; она ій такоħе изчешля свію. Дѣверъ пакъ донесе меħу ньи піятъ, те свакій кои фіоринъ, кои тридесетъ карантана, кои цванцигу на піятъ метне, и

то се зове полѣвачина. Тако се чини сва три ютра докъ пиръ трае, и гдикоя млада може добити десетъ до петнаестъ фіорина полѣвачине. Почемъ се то прво ютро сви сватови (кои на мѣстима буде до двадесетъ, еръ само предпоменути осамъ имаю имена сватовска, а остали немаю, него онако иду на пиръ.) умію и изчешљаю, нечека се подне, него одма се спрема ручакъ. По ручку хвата се коло и нишанаю се у плеће; кои згоди балотомъ, онай носи плеће, и чини му се нека часть и юнаштво. Тай се данъ неради друго ништа осимъ пити, єсти, пуцати, пѣвати. Другій данъ пира изъ ютра быва као и овай првый; кадъ сунце поискочи, дођу изъ куће свакога свата по двое трое челяди носећи по печено бравче, вина неки тридесетъ врча, неки барило, а неки по барила, воћа, сира, млады пилића, тука и т. д. — Ово причинява те се сватови мучно обећаваю. —

Када буде подне, онда износи млада дарове, те дарива сватове и сву кућну челядь, некомъ кошулю, некомъ чарапе, некомъ повезачу, а ови њой новце на піятъ, кои се постави на столъ. На мѣстима могу имати младе педесетъ и выше фіорина, сучимъ заметну прћію. — Трећій данъ пира пред вече почну сватови опремати се кући, и млада ій свію испрати са дѣверомъ подалеко, а ови ню опетъ дарую. — Како оду сви сватови већь є свршенъ пиръ. —

Заборавіо самь на своимъ мѣсту казати, да баракъ, докъ се годъ пируе, стои на кући; и то да загледачина небыва гди се момакъ и дѣвойка познаю, него само нуђенѣ дѣвойку хоће ли поћи. —

Млада по три по четири мѣсеца, и выше, гди годъ кога сретне, валя да му се до землѣ поклони, ма и бреме на леђи носила.

Што є у обичаима сувишно, гнусно и неупутно, то треба свештеницы да истреблюю. Женитба є света и одъ Бога благословѐна, крозъ кою испуняваю се божіе рѣчи: *множите се*, и дужностна чистоћа у размноженю рода людскога храни се. Нетреба дакле да при извршиваню такове владаю коекакве будалаштине, него да се чини оно, што є допуштено, похвално и благословено.

У Отону

Сим. Добрієвићъ.

III. НАРОДНЕ ПРИПОВЂДЧИЦЕ.

1. Турчинъ и Христіянинъ.

Еданъ путъ састала се два Побратима, Турчинъ и Хрістіянинъ да пію вино; узме Турчинъ Чашу па наздрави Христіанину, говорећи му: здравъ си Побро! да Богъ да! Колико се на Байрамъ заклало Курбана, онолико погинуло Влаха.*) Послѣ узме Хрістіянъ Чашу па и онъ наздрави Турчину: здравъ си Побро! да Богъ да! Колико се на воскресеніе разбило црвеніе яя, онолико се одсѣкло Турскіе Глава. Одговори Турчинъ: А пася вѣро; не бы ђаволи остао живъ. На се стану међу собомъ препирати, у Кога има више постова, у години дана. Рекне Турчинъ: знашъ како ћемо то найлакше знати, колико гоћь ти я покажемъ нашіе, Турскіе, постніе дана, толико ћу ти удрити шака у Главу, па исто тако и ты мени. Найпре започме Турчинъ: ево ти побро! за едне Учайлуке, една Шака, ево ти Влаше! за друге Учайлуке, друга Шака, ево ти Каурине! за треће Учайлуке, трећа Шака, па ево ти Динсузине (безвѣрниче)! за тридесетъ дана Рамазана 30. Шака. Е! дедеръ ты Влаше! садъ кажи мени, што вы сушите. Започме Хрістіянинъ: ево ти Турчине! найпре, за 49. дана Часнога Поста 49. Шака; ево ти Побратиме! за 42. дана Божићнѣга поста 42. ша-

*) Херцеговачки и Босански Турцы зову свакогъ Крштеногъ човѣка влахомъ.

ке; ево ти Байрактару! за 15. дана Госпоина поста 15. шака; па ево ти Булюк баша одъ 9—42. дана Петрова поста одъ 9—42 шаке. Садъ запомаже Турчинъ: Пася вѣро влашка! Какви су то ђаволи пости одъ 9—42 дана? Опетъ Христіанинъ ево ти Ага! за Седмицу светой Троицы 7. Шака. Турчинъ: Три те яда допало, кои ђавли троичину Нећелю посте? Христ: ево ти Мулла за Седмицу св. Иліе 7 шака. Турч: Аллах-ти белай верси, (Богъ ти дао муку) одъ кадъ се та Илина Нећеля пости? Хр: ево ти Мумине! за Седмицу Мале Госпоине 7. шака. Туръ. Поразила те и велика и мала, еда ли се и та ђаво постій? Христ: ево ти Мусломане за Седмицу Богородичногъ Покрова 7. шака. Туръ. Покрали те Айдуцы, а посѣкли те Турцы, та ми ніе ни на умъ падала. Христ: ево ти Хаџіа! за Седмицу с. Петке 7. шака. Туръ: Петъ Пушака те удрило, тко тогай ђавла пости. Христ: ево ти ћело! за Седмицу с. Аранђела 7. шака. Туръ: узао часъ ти дошла, ту знамъ да наопако постите. Христ: ево ти Потурице за Седмицу с. Савве Србскога 7. шака. Туръ: Савила те гуя, зло те смело та зашта нѣму наопако постите? Христ; ево ти Баџіо! за Седмицу Задушну 7 шака. Туръ: задушили те ђаволи, Богъ те убіо и съ њомъ, та престани веће. Опетъ Христ: ево ти іошъ Агарянине! за 2 крстова дана и за Усѣкованѣ с. Јована 3 шаке. Туръ: смео те частный Крстъ и с. Јованъ, остани се веће, уби ме. Садъ окрене Христ. лактомъ и шакомъ лупати Турчина у Главу, као два Ковача на едноме Наковану: ево ти и то Литоня! Петакъ, Среда, Петакъ, Среда, Петакъ Среда и т. д. Онда се раскриви Турчинъ: Остави се веће Крвь платіо, не гони далѣ Каурине, Едва одлѣ живъ прећохъ узаочаснѣ посте, а тіи несретны Петкови и Среде, нигда завіека не бы изишли.

2. Адамъ, животина и Магарацъ.

Кадъ є Богъ у шестый данъ произвео сваку земну животину, и саздао првога човѣка Адама; онда Богъ заповиди свакой животини, да иду предъ Адама да имъ онъ свіемъ надіева имена. Тако пореду издіева Адамъ свакой животини Имена, доѣе редъ и на магарца. Пошто изиде магарацъ предъ Адама, запыта га Адамъ: Што си ты тако младъ одма осіедіо? одговори магарацъ: Овака намъ є природа, да се сіеди раѣамо, а да сіеди и умиремо, вазда у єдной длацы, и у єдной памети; већь ми кажи мое Име, па да одма одлазимъ. Онда се Адамъ насміе, па му рекне; Кадъ є то тако а оно ти є найприличніе Име магарацъ; па иди одма одлази. Отиде магарацъ меѣу осталу животину, не будуѣи задоволянъ съ нѣговимъ ружнимъ Именомъ, па се набеньи, оклени Уши а опечи губице, мыслеѣи у себи, не ће ли Адамъ заборавити оно име, па да иде опетъ предань, не бы ли му у томе дао друго лѣпше име. Тако ти онъ изиде другій путъ предъ Адама и запита га: Господине! Я самь заборавіо, како ми оно наѣеде име? Одговори му Адамъ: Магарацъ да како? Отиде опетъ магарацъ меѣу животину, оклюни се као да му сніегъ изъ очію пада, намысли до неколико часова да опетъ иде предъ Адама, и тако изиде трећій путъ и запыта га: Гос! Я самь опетъ заборавіо, како ми оно даде име? Одговори му Адамъ лютито: Магарацъ боланъ, Магарацъ! А онъ ти смота лике на побѣгне у Шуму. Као яданъ, као жалостанъ мыслеѣи у себи: іошъ ћу мало почекати, дако Адамъ у толико животине надіеваюѣи имъ Имена, заборави оно мое Име, па ћу іошъ єданъ путъ иѣи къ нѣму, да бы главомъ платіо. Тако већь изиде и четвртый путъ предань, па га запыта: Гос! Я нисамь ни єданпутъ

добро чуо, како ми оно рече име? Тада се Адамъ разлюти на нѣга, па га дозове къ себи и рекне му: Кадъ ниси добро чуо, дай да ти малко прокукамъ и протегнемъ уши, па да одъ садъ поболѣ чуешъ. Скочи Адамъ на Ноге, и дочепа га обѣма рукама, за Уши, па теглећи колико игда може и говорећи му: Магарацъ, Магарацъ, Кеняцъ, ћушъ, Товаръ! Кадъ ниси быо задоволянъ съ онимъ еднимъ, ето ти садъ три Имена; и сувыше истегнуте дугачке уши, па ћушъ одлази. Истый Адамъ и Ева стану му се сміяти, тада насмію му се: Коњ, Во, Овца и крме. А Камиля жалећи почме га разговарати: Брате Магарче! ето видимъ, да ти се насміяше човѣкъ, жена и животина, твоимъ Именима и дугачкимъ Ушима. Тако се исто смію и моіой ружной Глави; зато се намъ нетреба лютити, већь израніега да добро пазимо, и да кажемо нашимъ потомцыма, па да се и мы њима равно ругамо и осветимо. Ты како знашъ, а я ћу како уміемъ па ништа зато. И кудъ гоћь мы Камиле успутуемо ты да идешъ предъ нама, да намъ кажешъ путъ и да пѣвашъ. Кадъ то чуе Магарацъ, раскорачи ноге, заклепеће Ушима, заврти репомъ стане га прнява, па зареве колико игда може, окрећући се на сваку страну. Пошто то чуе остала животина преплаши се одъ велике треске магарећегъ гласа; и све се распршти на вратъ, на носъ кудъ кое може. Неке животине разбѣгну се безъ обзира по свему свіету, кое послѣ подивляю и учине се звѣрови; одъ кои є има свударъ и данъ данашныій. Истый Адамъ малко се є препао; да ніе быо вѣштъ, па є у томе знао, да є заревао магарацъ, и онъ бы зайста побѣгао са животиномъ. Пошто магарацъ укабули (пристане) да є онъ сасвимъ магарацъ, одрече се обуће и зоби, па почме глоћати Кору съ дрвіећа и гристи сѣкавице и сваке бодљикаве траве; за већій свой посмѣхъ. — Пошто ћаво превари Еву, а

она иста Адама, преступише заповѣдь Божію и изагна ій Богъ изъ Рая, и осуди кукавца Адама да обрађуе землю, па да се одъ тога чемернога труда храни. Магарацъ кои се є быо напасао зелене траве, угледа Адама, гди са зноемъ на врућой жеги мучи се и копа землю, па отресе главомъ, заклепеће Ушима а зареве, сміюћи се Адаму, шта онъ одъ себе тако лудо учини, па рекне у себи: Ха, дакле нисамь ни я самъ Магарацъ: е ако поживимъ иматъ ћу іоштъ дружине. Тако є то ишло одъ дана до дана, докъ е дошао и оный данъ, кадь уби Каинъ свога Брата Авеля и проли нѣгову Крвь на землю! Угледа то Магарацъ, стане се окрећати по подини, заклепеће Ушима и зареве говорећи: Хи! — Овы су црньи и манитіи одъ насъ Магараца; єръ мы Магарцы не бы то єданъ одъ другога учинили, камо срећа, да быяу и њима Имена Магарећа, не бы се овако зло догодило данасъ на земьи. Ха, одъ садъ ћемо имати найвыше Магараца, и двоструки Кеняца на овоме Свѣту; єръ кои годъ што манито учини, што мы Магарцы не бы никадъ урадили: Човѣкъ быо, животина была, онъ є двострукій Магарацъ су четири дугачка Уха. Послѣ гледаю Магарцы, како люди муче ону животину, коя се сміяла при надіеваню Магараћегъ Имена: Уфате Конѣ на имъ спуте свечетири ноге, оборе ій на землю те ій подмећу (шкопе) а зажуре црвенимъ уплашћенимъ ожегомъ. — Пошто то свршe онда имъ одріеше ноге, па онако раняве потегну ій за оглавы, да са землѣ скоче на ноге, а повичу сви изъ гласа: Хай брзи као єлени, а яки као Мећеди! Кадъ већь Коньи одъ рана преболе, узму Люди Кораћъ и Кліешта, па имъ привале подъ ноге Гвоздене Плоче, а зашикаю кроза-ни у ноге гвоздене Клинце; па ій оседлай и притегни имъ по два попруга, да имъ одма животъ изиће, зауздаю ій съ гвозденимъ клипима крозъ челюсты, па узя-

ши на њи, єднымъ рукама држећи за Узде, притегну имъ главе да имъ попуцаю вратови, а другымъ рукама удараю ій съ трострукимъ бичевима; опетъ съ ногама параю ій по трбусима оштрымъ Праћама; ядни Коњи скачу одъ муке уневаръ, незнаду кудъ удараю. Тако повале Волове те ій туку; па пошто оздраве, тегле ій за Уши па имъ натакну тељиге око врата а ярамъ на вратъ, некымъ привръу рала, а некымъ теглећа кола, па ій онда ободи оштримъ Останима подъ Репъ, могли теглитъ, не могли. Пошто већь изнемогу, онда ій повали па ій заколи те ій осуши. Овцама спуте свечетири ноге, оборе ій на землю па имъ стригу Вуну, многопута ножицыма крозъ вуну остригу имъ и Коже. Музу ій свако ютро и вече; па већь найпослѣ ій поколю. Свинѣ добро ужире, па ій бію Сѣкирама у главу. Пошто све ово виде Магарцы, да овако люди муче животину, скуши се њи много Магараца, па неки полете путъ заузданіе Коня, ревући почму дрпати конѣ зубима за вратове. Неки насрћу на Волове, кои тегле плуга и Кола; єдни ревући плаше Овце по полю; єдни пакъ разгоне Свинѣ, ту се чини ука и бука. Ово све раде Магарцы изъ осветe, што се ова животина наругала њиову ђеду, кадъ му є привезато Магареће Име. Тако и данъ данашњій, Магарцы ревући ругаю се Людма и животини; кадъ виде да оно манито раде, што оны Магарцы никадъ не бы учинили; оны ревући називаю ій двоструким Магарцыма. Камиле пакъ, ни садъ безъ Магарца ни кудъ неће да путую, већь валя Магарацъ увѣкъ да напредъ иде; и когодъ се наруга њиовой ружной глави, оне се обноћь привуку те га главама бію, а многе и убію на мртацъ, єръ су тако осветљиве. Рекао є Магарацъ у почетку овога говора, да ће њи найвыше быти на овоме Свѣту, єръ когодъ што лудо чини, а не уміе паметно да поступа, човѣкъ быо, животина была, зову га Ма-

гарцомъ, те́ є тако найвыше Магараца на овоме Свѣту.

3. Владыка Гркъ, и ђаконъ Богословацъ Србъ.

Дође некій ђаконъ Србскій у Владыке Грка, па га замоли, да га прійми у свою Службу. Запыта га Владыка: Тко си ты? и шта си ты бре Пезевенкъ?! Одговори ђаконъ: Ваше высокопреосвяштенство! Я самь ђаконъ Слуга вашъ; Я самь свршіо све Філософске и Богословске Науке; я васъ уміємъ у свачемъ вѣрно и людски послужити. Владика кадъ то чує, рекне му: е Ђерета! Кад є то тако, а оно пошто садъ ручамо, изведи изъ Конюшнице онога мога Коня, па га лѣпо оседлай и опреми као што треба, па ћу узяти на Коня, а ты ћешъ ићи пѣшице пред-амномъ, те ћемо се малко проходати по Полю. Докъ я видимъ, како си оседлао Коня, я ћуте одма искусити како си научеванъ и знашъ ли ишта. Одговори ђаконъ: Ваше высокопреосвяштенство! Я ако самь и свршіо высоке Науке, я нисамь никадъ учіо оседлаватъ баремъ Кôня. Пошто то чує Владика, издречи очи у ђаконя па му плюне у Браду, и рекне му: Пи, срамъ те было! Кадъ ты не умієшъ оседлатъ еднога Коня, а да зашта *си учіо філософію и Богословію? шы незнашъ ништа.* —

4. Піянацъ Калуђеръ, остали Калуђери и Владыка.

У єдноме Монастыру, было є єданъ Калуђеръ великій Піянчина, кои се свакій данъ опіяо и піянъ валяо. Калуђери ружили су га свакій у бога данъ да се остави Піянства, па ніе онъ стіо послушатъ,

већь се све то выше опіяо; найпослѣ га обтуже Владыцы, овый га зовне пред-асе и почме га совѣтовати: Єръ се брате-тако опіяшъ, па се ваљашъ као Крмакъ по Калу? у піянца є вазда помраченъ Умъ, Душа и Тѣло; а знашъ ли да говори с. Апостолъ: „Не упивайтеся віномъ въ немже єсть блудъ.“ Одговори Калуђеръ: Ваше высокопреосвяштенство! Тай Апостолъ, само се чита у Цркви еданпутъ у години дана, и я тай данъ кадъ то чуемъ ништа не піемъ, већь самь васъ данъ смуђенъ; и кадъ бы се свакій данъ читао тай Апостолъ, никадъ тога пића я небы окусіо, оли слушамъ опетъ у Цркви свако вече на вечерни, гдѣ говори Пророкъ Давидъ: „И віно веселитъ Срдце человѣка.“ Па зато я піемъ свакій данъ: па нисамь смуђенъ, већъ да ми стои Срдце весело. У Ютру піемъ наште Срдца цѣло; у по дне безъ воде: а увече каква га є Богъ дао.

5. Путникъ и тежак.

Путникъ нѣкій пролазећи путемъ, натрта случайно покрай еднога Тежака, кои є орао су два Вола у едноме долу, и тако заръ по нѣговой несрећи провали се земля, и пропадне Тежаку Єдань во до пола у землю; запомаже Тежакъ из Гласа, молећи путника: „Помози брате ако Бога единога знашъ! Ходи потегни ты за репъ а я ћу за уши, па небы ли га какогођь куртализали. Сиромахъ путник не мыслећи никаква лукавства, но съ найбржомъ хитриномъ притрчи бѣдному у помоћь, па докопа вола за репъ а Тежакъ за уши, и тако обоица потегну заедно, во претежакъ снажанъ, и по несрећи одгули волу репъ; видећи то Тежакъ стане путника грдно псовати говорећи му: „Єръ ми несретниче нагрди Вола? идемъ садъ одъ Кадіе послати по те, и полети у васъ тркъ на Мешћему. Сиромахъ путникъ ви-

дећи се у чуду и досѣти се одма злу, да му садъ ваља Музуру платитъ Аектерію, а сувыше ако Кадіа криво присуди, ето ти іошъ већега белая, ваља на правди платити Вола, домысли се и узме два Камена те ій метне у своя нѣдра; па потрчи одма за Тежакомъ, те оба заедно приспію у Мешћему, и предстану пред Кадію. Кадіа є пушіо чибукъ; пошто види ньи тури чибукъ низ-а се те почме засукиватъ Бркове, у кротіо се као Вукъ у гвожђима, па мислећи вели у себи: „Єво ми садъ єдне добре локме (залогая): ха быће Масла.“ Запыта Тежака, што су дошли? настави Тежакъ говорити: „Я самь ефендіа орао у єдномъ долу, и тако заръ по несрећи провали се єданъ поноръ, те ми стропоша се єданъ Во до пола у онай Поноръ; Я сада у невољи помажући да ми ко поможе, небы ли какогоћь Куртализали (ослободили) Вола, и тако изненада ђаво донесе овога Обѣшеняка, кой докопа вола за репъ као бѣсомучанъ, потеже Богъ га посѣкао те одадріе волу репъ; я бы воліо да ми є во съ главе пропао; него га гледат грдна. та што ће ми грданъ во? онъ грданъ предъ Бога изышао да Богъ да! но Єфендіа наплати ми одъ нѣга вола. на ты узми твой ресумъ.“ Таманъ Кадіа заусти да нешто збори, а путникъ му пресѣче рѣчь: „Єфендіа! шта самь я у томъ Кривъ? Я самь ишао путемъ и онъ ме є истый замоліо, говорећи ми: „Потегни брате за репъ, ако знашъ што є неволя, а я ћу за уши и тако обоица потегнемо те по несрећи одгули се волу репъ; но гледай ефендіа како є по Шеріату (по суду), намигнувши на Кадію показываюћи му Рукомъ у своя нѣдра. Кадіа помисливши у себи: „Онђе ће быти Мени добра Локма.“ окрене се къ Тежаку и сердито му одговори: „Бре! онъ є учиніо Севапъ; по твоіой мольби притрчао ти є у помоћь, па шта є онъ кривъ: што се Волу репъ одгуліо? тако є было суђено, хайде суктуръ (изпадай) на дворъ возъ го—а, у Шеріату ніе да ти га плати, и неће ти га

ни платитъ“. Тежакъ савіявши Лике, отиде из Мешћеме. А Кадіа призове къ себи путника, и шапћући му полагано: „Дай ми оно из нѣдара што си ми мало пріе обећао, видишъ како я теби по хатору присудихъ; Єръ да ти нисамь по хатору присудіо, наплатіо бы ти онай Ћуланія Вола.“ Путникъ примакне се Кадіи, па извади изъ нѣдара она два Камена и рекне Кадіи: „Єфендіа! да ниси управо судіо, съ врхъ мое душе, су обадва ова Камена удріо бы те у врхъ твое Главе. —

6. Султанъ и баштованъ.

Нѣкій Султанъ имадіяше у своіой Башчи едну прекрасну Тицу, коя му одвећь бѣше драга; и тако случайно извучесе нѣкаква Зміюрина, коя уеде ону Царску Тицу, и Тица одма крепа; видећи то Царскій Башчованбаша потрчи у васъ тркъ къ Султану и каже му као поплашенъ: „Ваше высочество милостиви Господару! извуче се изъ Понора една зміюрина, па уеде вашу найлѣпшу тицу коя одма Крепа.“ одговори Султанъ:

„Ако ће, наћи ће и змія.“ Отиде Башчован-баша опетъ у свою башчу, алъ опетъ змія се извукла из свое дубке; угледавши є изъ Воздуха Леилекъ Тица, слети долѣ у башчу те убіе ону змію; видећи опетъ башчован-баша и брже полети къ Султану каже му: „Богме опетъ она змія се извукла изъ Понора; угледавши є Леилекъ, долеће къ њой те є уби.“ одговори Султанъ: Ако ће, наћи ће и Леилекъ.“ Башчован-баша врати се опетъ у Башчу, узме свою Мотику те почме нѣшто копати по башчи, у томе долети Леилекъ и падне пред-а нь; а онъ нехотице замахне съ Мотикомъ и убіе Леилека; и опетъ отиде те каже Султану: „Долеће пред-а-ме Леилекъ, и я нехотице замахнухъ съ Мотикомъ па

да одлази, намысливши Єдномъ, да га како съ пріеваромъ измами из Куће, па да онда затвори врата, да му већь неда у Кућу, рекне зету: „Хайде зете да се скачемо съ Прага, ко ће далѣ скочити?“ одговори зетъ: „Хайде пунице де.“ Пуница се залети и скочи на полѣ; а зетъ се затрчи па скочи съ прага у Кућу; и рекне Пуницы: „Єто Пунице садъ ты мѣри, ко е далѣ скочіо.“ Пуница одъ муке стане ходати око Куће и запѣва:

Прогорѣла Тава,
Петру зету пригаюћи ая.
Петре зете недолази често,
Неста Масла ни Пшенишна Брашна.

Одпѣва зетъ у Кући:

Миле Свасты,
Сладке Смокве,
Яо Моє сто дуката.

9. Турчинъ и Христіанинъ.

Поћу заедно у ловь: Турчинъ и Христіанинъ, па улове Зеца и Голуба; рекне Христіанинъ: „Како ћемо ово, садъ подіелиты?“ одговори Турчинъ: „Ако ћешъ ты, зеца, ето ти Голуба.“ „Ако ћешъ голуба, ето ти голуба.“ —

10. Дринякъ и сађенѣ Лозе.

Єданъ Дринякъ налѣзе покрай Тежака, кои су садили Лозу, а онъ ніе пріе знао што е Лоза. Запыта Тежаке: Кадъ ће та воћка дати свой Плодъ? оны му кажу: до четири године; „па е я пріе четири године небы ни садіо, одговори онъ“.

11. Другій Дринякъ и Грожђе.

Нѣкій Дринякъ Кириціа, у лѣтно време налѣзе покрай вінограда, у коме су саздреле быле Смокве и Грожђе, замоли Пудара, да му даде да се добро наеде, и тако му Пударъ допушти, да еде башъ колико му Душа иште. Пошто се Дринякъ добро насити, упыта Пудара: Побратиме! Како се зове ова Млива? Одговори Пударъ: Ово се зове ждери муче. Кириціа задоволявши се добро воћа, отиде управъ своіой кући. Кадъ буде опетъ предъ Пролѣће, натовари свое Конѣ, па да иде истіемъ Путемъ, понуде га, да понесе са собомъ Брашаницу. одговори онъ: Какве онамо има Мливе! Коя се зове, ждеримуче; па да никадъ човѣку не бы пало на умъ, да кодъ нѣ окуси Хлѣба, есте ли чули яди васъ допали?! Пошто Кириціа дође на исто мѣсто, гдѣ е пріе благовао ждеримуче, а то Тежацы обрезали лозу; па копаю на галю вінограђъ. Видећи онъ сирома, да му нема ждеримуче, ко яданъ! Ко жалостанъ! Єдва се врати кући мртавъ одъ црне глады; па запомаже: Ако Бога знате! дайте ми што да едемъ, умріехъ одъ црне глади, еръ нисамъ ништа окусіо, одъ како самъ изъ Дома пошао, одговоре му Домаћи: А да камо ждеримуче, яданъ быо?! рекне имь онъ: Пройте се безпослице, какавъ ждеримуче и ђаво? навалили люди па свега изѣли; па се око нѣга свадили, и потегли ноже те му све Гране одсѣкли; па найпослѣ и землю сву на хрпице подѣлили да и ню носе.

12. Раввинъ и Попъ Србскій.

Єданъ се данъ сретну Раввинъ и Попъ, Раввинъ е быо одѣвенъ широкіемъ Бињиштима: а сиромахъ Попо само у простой одѣћи, само га е брада покази-

вала да є Попъ. Запита га Раввинъ: шта си ты море? одговори Попо: я самь Хрістіанскій Пошъ; рекне му Раввинъ: Є кадъ си ты Попъ, заиста ми є драго. оди бре! да се о вѣри разговарамо, па ако те я надговоримъ валя ти се одмахъ поевреити; а ты мене и не можешъ никако надговорити. одговори Попо: Па како то быва? ако ты мене надговоришъ, быва да се я почифутимъ, а ты кажешъ, да тебе и немогу надячати, е башъ ти є ту дотекло Памети као у онога што иде босъ; а има и два велика уха. Оли ако я почемъ тебе надговоримъ, оћешъ ли се ты похрістіанитъ? нећу нипошто: одговори чифутинъ. Садъ рекне Попо: е добро мы да се окладимо у наше браде, па кои одъ насъ двоице што узказуе одъ свое вѣре, свакій ћемо путъ гулити, еданъ другому по длаку изъ браде. одговори чифутинъ: е башъ ћемо тако. Па о чемъ ћемо садъ найпре да казуемо? рекне Попо: дай да казуемо, у кога има выше Светаца, па за свакога Свеца да теглимо Длаке. рекне Раввинъ: е я самь Старовѣрацъ; я ћу найпре почетъ: ево нашъ Авраамъ; потегнувши длаку изъ попове браде. Попо: ево и нашъ Светый Петаръ; изгуливши Раввину длаку изъ браде. опетъ Раввинъ ево Јзаакъ; — Попо: ево с. Паво; — Раввинъ: ево Јаковъ; — Попо ево с. Јованъ Кретитељ; садъ се Раввинъ грохотомъ насміе, и одъ весеља скочивши на ноге, прихвати заедно четири длаке; трзне те ій исгули изъ Попове браде; рекнувши: а нашъ Моізій найвышій Пророкъ; Сиромаха Пошу люто заболи, сине на ноге и докопа Раввина рукомъ за сву браду, тргне и сву є изчупа: рекнувши му: А нашіе четрнайсть Хіляда Мученика, Младенаца што су за Христа мучени у витлеему; на ћу садъ бројити, оћели толико быти твоие длака?

13. Хоца Стамболіа, Химамъ и Турци.

Єдному селячкому Турчину (баліи) по Имену Мую; дотужи му се Козе чувати, остави свое Козе, и побѣгне у Стамбулъ, у велику Царску Школу; па да учи Турску књигу. Пошто тамо дође, намѣсти се кодъ єднога дубокога Хоџе; и ту кодъ нѣга учи четири године дана. Онъ пошто сврши свою Науку, почме се спремати да иде дома своіой Кући. Запыта га Хоца: Муіо! гдѣ се ты садъ опремашъ, да идешъ! одговори Муіо: Богме ефендіа! идемъ дома, кадъ самь већь све научіо, па да и я идемъ у мой вилаетъ да друге учимъ, нека и оны знаду Турску Науку. Одговори му хоца: Муіо! Кадъ ћешъ ты друге учити, валя ти іошъ едну науку учити три године; па онда ты да друге учишъ. Муіо запыта: а како се зове та наука? Одговори Хоца: Шихретлукъ (петлянія). рекне муіо: Прой се Хоца тако ти Дина, безпослице, какавъ Шихретлукъ и ђаво? Мени не треба, я га учитъ нећу, я одохъ управъ дома моіой Кући. и тако твой Муіо подвіе лике, и одма пође у свой вилаетъ. При полазку каже му Хоца: е добро Муіо хайде, а зайста ћешъ се каяти, што ме ниси послушао. Муіо пође и већь дође близу свога вилаета, у єдно Турско Село, ту є была у нѣму и Џаміа; те тако пригоди се. да є у Петакъ у подне на Џуму приспѣо. Муіо є быо обученъ у широке Биньише; съ Тумайліама, и са женскимъ папучима, и Амедіа около главе, као што носе и остале Хоџе. кои се враћаю съ науке изъ Стамбола. Пошто дође Муіо предъ џамію, ту нађе све Турке, кои су се были искупили око Џаміе, а међу њима Химамъ. Тако пођу сви заєдно у Џамію те Кланяю Џуму (обшту молитву). Пошто изиду изъ Џаміе засѣдаю сви испредъ нѣ, Премда Турцы нису познавали Муя; тако ни онъ

њи, оли сви су се обрадовали, што су видѣли Хоџу Стамболію међу њима. Садъ га запытаю: ефендіа! Фала драгому Аллаху! кадъ смо дочекали да дођешъ међу насъ, сви смо те дочекали као озебо Сунца; но кажи намъ штогодъ одъ Турске вѣре? Па те и ово пытамо: за овога нашега Химама, има тридесетъ година како кланя предъ нами; мы га сви држимо башъ да є добаръ човѣкъ: и правый Турчинъ, и добро туркованѣ проводи; лѣпо насъ свѣтуе да никаква зла нечинимо; и нами се допада, да є зайста башъ добро учеванъ, и да одъ нѣга ништа више незна ни Стамболскій Шеисламъ. већь тако ти Курана, и Мусафа и Турске вѣре, кажи намъ управо, какавъ се теби овай нашъ Химамъ допада? а ты си Стамболіа, ты свашто знашъ. Муіо шутећи замысли се, почме засуквиватъ бркове, потомъ прихвати чибукъ распали лулу, и стане одбіяти димове; изатога тури чибукъ низъ Колѣно, и почме имъ казивати: Браћо Турцы! Кадъ ме питате право ћу вамъ казати: вы нисте прави Турцы недао Богъ! а вы нисте ни инсанъ боланъ, вы сте живине само на двѣ ноге; вы сте међеди; іошъ се броите да сте вы люди. — А што кажете за вашега Химама? та ово є ћукъ; ово є язаваџъ; валлай! ово є правій магараџъ на двѣ ноге; само што му іошъ недотиче по аршина Абе, па да му се начине два уха; па ће онда быти читавый Кеняџъ, а реватъ уміе болѣ него Кеняџъ. Пу црнъ вамъ образъ, стидъ васъ было на божіемъ дивану, іошъ се кажете да сте Турцы и да идете у џамію, а болѣ бы вамъ было да нисте никада у ню дошли; и манѣ бы грѣха имали, већь што сте кланяли за овакіемъ крмкомъ, онъ ништа незна; ни едне рѣчи незна управо рећи; нити онъ самъ зна шта говори; но само што има добру грлесину; па може добро заревати, болѣ одъ икаква магарета, е то толико зна. Валлай, биллай сви ћете съ нѣга отићь

у Ценемъ (Пако). Кадъ то чую турцы, сви се намргоде, оклепе уши, и помраче се као да имъ сніегъ изъ очи пада. Докъ у єдно доба окрену очи на Химама, и рекну му: Шта Хмммаме, глава ти пукла?! шта є оно зло ти ухо?! чуй зађели те яди; што Ефендіа каже. Сиромахъ Химамъ плюшти Сузама, као Мало Дѣте пошто се ситъ наплаче, отаре Сузе, и стане засукиватъ брке; па почме говоритъ: Браћо Турцы! за Турску вѣру, и тако вамъ арамъ не быле мое дове (молитве), право кажите, ево има 30. год. одъ како самь вашъ Химамъ; є какавсте ми Алчаклукъ видѣли? али самь удріо човѣка? али самь што туђе украо? али самь кога одао? али самь удріо на туђу жену, или Сестру? али самь кога опсовао? или найпослѣ: па знате ли ми икакве невалиштине, да самь учиніо? одговоре сви Турцы: Брате Химаме! ніе файде Душе грѣшити, кудъ єзыкъ, туда и Душа, Мы ти никаква Алчаклука незнамо, недао Богъ, веть си насъ лѣпо свѣтовао, као правый Химамъ, и добрый Турчинъ, па какавъ си, да си, нашъ си, болѣга нетражимо, а горій намъ не треба. Пошто то чуе Химамъ, мало се подапре, и почме слободніе говорити: є браћо Турцы! да вамъ и то кажемъ, што оно малопріе вели овай Динсузинъ (безвѣрникъ) да я ништа незнамъ учитъ. Богме браћо! право, я нисамъ учіо у Стамболу, ни у Мисиру, а ніе нико ни плаћо за мое ученѣ; веть самь учіо кодъ мога оца, чуваюћи Козе, и омазуюћи Кравама; па што ми є знао отацъ, оно и я знамъ; а на мою паметь овако є башъ добро; вели: плети котацъ као ти и отацъ, па ће битъ башъ добро. я ако добро незнамъ, а оно право вѣруємъ, и чисто тврдо држимъ; па болѣ є и овако веть никако. Па браћо Турцы, Уметъ и Мухамедъ! видите ли сада овога динсузина Стамболію? што насъ є свіе преко врха изружіо, и свакомъ вѣромъ називао. Та єсу ли само на нѣму,

женске Папуче, и ђаволѣ женске гаће? па по томъ видите, коя є онъ врста? па толикое доста. Ово су они што оно имаю овчій блекъ а вучѣ Срдце; одъ оваки се валя добро чувати; ово су найгоре ћесеціе; оны бы одма убили човѣка: за єдну пару, кадъ бы имъ допао Шака. То изговори, па повиче иза свега гласа: ко є мой, свакъ на ноге а чибукъ у шаку, држте вука, гонте Пса изъ дернека. За тини часъ скоче сви Турцы на ноге, докопаю чибуке, и яднога Мую стану млаштити по ушима, и по глави, съ чибуцыма прасъ! прасъ. Побѣже жалостный Муіо крозъ грабовину, између Драпа, а запеню несретне Тумайліе съ проклетіемъ Бињишомъ, и вражіом Амедіомъ; а оны притуже съ Камењма, стану га згађати: као поштетно Говече; а Химамъ надржака за њимъ Кероухасту свою Кучку, коя му доста муке крозъ шуму зада, и тако сиромахъ Муіо бѣжећи искаша све свое хаљине; докъ већь найпослѣ измакне и утече. четири дана є бѣжао, а све се обаздирао и гледао, гоне ли га іошъ. И тако бѣжећи пане му на умъ, што му є при полазку Хоца говоріо, да Шихретлукъ научи. Отоленъ се отисне и у брзо доће у Стамболъ, пошто га Хоца види рекне му: Што є муіо жалосна ти майка?! а какавъ си то допали те яди? каже му муіо све пореду. — потомъ Муіо остане кодъ истога Хоце три године дана, докъ є научіо савъ Шихретлукъ. Изатога наново се опреми, и поће опетъ на свой вилаетъ; обуче по горе Хаљине и запушти браду; намисли у себи: зайста ћу опетъ ићи крозъ оно исто Село, па ћу угодити како ћу у Петакъ у подне стигнути, тако и учини. Пошто доће предъ Џамію, а то Турцы спремилм се и веть улазе у џамію; улѣзе и онъ съ њима; пошто свршe свою Дову, изиду, и засѣдаю сви испредъ Џаміе, оли Муя нису никако познавали; почму га пытати по првому примѣру: ефендіа! ты си човѣкъ Стамболіа, и одъ велике улеме,

пытамо те, кажи намъ право: како ти се допада овай нашъ Химамъ? Каква му є Дова? и єли добро књиженванъ? одговори Муіо: Шта браћо Турцы ?!! Химамъ єли?!! нћгова дова, па и нћгово ученћ? валлай биллай, тако ми Пейгамбера, и тако ми Мусафа и свіе ћитаба, овакога Књижевна хоце нейма у свему листомъ Стамболу; нћгову ученю, нћговой дови, нћговой доброћи, томе се на край неможе станути; како се мени чини. да бы и самоме Шеисламу замутіо воду; и кудгодъ самь я пролазіо овакога човћка нисамь видіо; та зањели васъ яди шта вы мыслите? та ово є болань євліа (светацъ). Окрене се Химаму и рекне му брате Химаме! Молимъ ти се дай ми само три Длаке да изгулимъ, изъ твое бумбаређь (честите) браде; па да ій носимъ уза се у кутицы; єръ ніе одъ њи никаква на Свіету боля Амайліа (моћи). Сади се Мало Химамъ нарогуши, као Пера на Магарцу; држећи себе, да є башъ онакій, као што му Софта говори. Па одма єдва пріе дочека, и рекне му: брате ефендіа! изгули ако ћешъ таманъ десетъ длака, я небранимъ. Муіо найпре опере руке, па се примакне (баяги) съ великіемъ страхомъ пружившн руке химамовой брады, и рекавши: бисмилла (помози Боже), изгули му три длаке изъ браде; па ій честно метне у свою кутицу. Кадъ то опазе остали Турцы, скоче сви на ноге, и полете єданъ преко другога, докопаю Химама за браду, као козлићи кропило; потегну свакій къ себи: нћко три; нћко петъ; а нћко и петнайстъ, и тако несретномъ Химаму очупаю сву браду; ђаволя длака не остане на њой, —

А Муіо нћкако полагано измакне се измећу њи, и отиде своимъ путемъ, сміюћи се, и говорећи у себи; е, да, на нћкимъ мћстима выше помаже шихретлукъ него ученћ; садъ политаный Химаме, Огледай се и види свою бруку и погрду. онда си быо Ма-

гарацъ безъ уши, а садъ си магарацъ и по, са ушима: айде садъ двоструко реви, нека се одъ тебе плаше сви Магарцы, садъ ће и на тебе лаятъ твоя кероухаста Кучка, кою си бьио надржако за мномъ.

14. Двоица и врело.

Двоица су сѣдила кодъ Студеногъ врела у лѣтно време. стане єданъ говорити: Ахъ брате; волiо бы се садъ напитъ ове студене воде, веть ко бы ми садъ дао грошъ. одговори другiй: А пiй брате, ко ти брани, та нiе за плаћу? рекне првый: Богъ ме брате немамъ за чимъ, немогу одъ глади.

15. Пашаліа и Баба.

Пашаліа дође у Бабе да ноћи, баба є приготовляла вечеру, надѣла Кулинъ и спинятакъ, па метнула у котао; а приставила покрай ватре лонацъ, уњ наметнула: Покрклѣ (Оплетена Цріева); одъ брава Глава и нога; и метнула съ њима доста купуса. Запыта Пашаліа бабу: Баба море! шта имашъ бре вечери? одговори баба: Богме делко има: Кулинъбанъ; Покрклѧ-краљ; Спинядуръ-войвода: и Купусiя-Кнезъ, и съ њима има iошъ много Главаша и ногаша. Чуюћи то Пашаліа, што баба изговори све велика поглаварска Имена, спопадне га Грозница, и стане дрхтати, одговори баби: Шта баба, шинули те яди? докъ є толико Мулуђа (владѣтеля) у твоiой кући, овди мени мѣста нейма. — Узяше на свога коня, и одма побѣгне.

16. Сиромахъ, нѣговъ дворъ и Рицалъ.

Быо є у Стамболу єданъ Турчинъ сиромахъ, по имену Аліа; кои є имао єданъ добаръ свой Палацъ: овога є онъ давао другимъ подъ кирию, те му є ото-га было све нѣгово живлѣнѣ. Тай палацъ смилуе се єдномъ Царскомъ Рицалу и тако погоди се съ Алі-омъ, да стои у нѣгову палацу подъ кирію. Рицалъ у лѣзе у Кућу и стои у ньой читаву годину, а недае кирiе. Проће єдна година, проће и друга, нити си-ромахъ ише, нити рицалъ плаћа. Пошто настане трећа година почме Сиромашакъ искатъ, говорећи му: по Богу отацъ! Господару ако Бога знашъ! дай ми плати кирію, я немамъ другога живлѣня, осемъ овога палаца; стидимъ се просити, а заната ника-ква незнамъ; што ћу садъ да радимъ? морамъ да умремъ одъ глади; дошло ми є да самъ себе убі-емъ. одговори Рицалъ: одма крепао као пасъ, одма скочіо у воду, одма се убіо, носте врагъ съ очію, шта ты бре пыташъ одъ мене? дворъ є мой, па мой; а ты хайде одай, ето ти четири пута, сиктуръ бре.! Кадъ то чуе сиромашакъ Аліа, заплаче, и савіе ра-менима, пакъ узме свое тврћаве одъ Палаца, и оти-де управо къ Шеисламу, даде му ій уруке да ій пре-гледа; и стане му Аліа говорити на уста: Честити господару! тако ти Свечева мѣста на кому сада сѣ-дишъ, види ты, мени ту неправду, зашто ми оти-млѣ Царскій Рицалъ мой Палацъ на правди вышнѣ-га Бога? нити самъ га я продао, нити га є онъ купіо веть онъ оће башь онако лушежки, да ми га отме. Кадъ се то тако подъ Царскимъ дво-рима и Очима ради! а што ће се изъ окола радити, гдѣ Царъ не види, Шеисламъ мало пошути, гризући бркове, а гледаюћи у тврћаве Алине, па му най-послѣ одговори: Аліо! твое су тврћаве добре и пра-

ве, неможе ій Топъ разбити; веть ево ти моя Мурасела, па є носи у правъ дома, и покажи є Рицалу: одма нека пртля и чисти изъ твога Палаца, найпре нека ти плати киріе што є застояо, па некъ иде съ поштенѣмъ. Аколи пакъ нешћебуде на ліепо изыћи, а ты му избацы све што се нѣгово називлѣ, пакъ му́ удри ногу у нѣку Стварь, некъ иде кудъ оће. Сиромашакъ Аліа пошто се дочепо Мураселе, пунъ радости, одлети свіемъ тркомъ дома и одма преда Мураселу Рицалу: па стане подвишъ рука предъ њимъ. пошто Рицалъ прегледа мураселу, и види све што є у њой, запре очима у Алію, и рекне му: заръ си ты пасій Сыне ишао у Шеислама? одговори Аліа: есамъ Господару. Каже му Рицалъ: Обѣшенъ быо, па се одъ тебе Коњи плашили, кудъ те ђаво носіо къ нѣму, Богъ те посѣко? е хайде сада тамо мало, устрши се до у ютру, докъ я испртлямъ мою Робу у друге какве куће. Сиромахъ Аліа сагне раменима, и причека га іошъ до у ютру, говорећи: кудъ су отишле двѣ године, нека иде и овай іошъ єданъ данъ. А Рицалъ исту вечеръ нареди, те му умѣсе 1000 Гурабія (сладкіе Колача); па у свакій замѣси унутра по єданъ венеціянскій Цекинъ, на коимъ є све съ єдне Стране изваянъ брадатъ човѣкъ, са Штаномъ у руцы: пошто ій лѣпо испече, све ій сложи на єдну велику Тепсію; па ій пошалѣ по своме Слуги. те ій однесе управъ у Шеислама, дочека га предъ вратима Шеисламовъ Слуга па му украде єдну; а рицаловъ Слуга остале унесе у Собу, па ій метне предъ Шеислама, и рекне му: ето вамъ є то послао мой Господаръ, и селамъ ти є (поздравъ). Шеисламъ узме єдну па є разломи, тако другу, тако трећу, оли видѣ шта има унутра, па рекне посланику: Хайде ты са здравлѣмъ, и селамъ ћешъ му: некъ онъ сѣди, гдѣ и сѣди, таманъ су по Шеріату Рицалове. Кадъ се у ютру сване, сиромашный Аліа све чека,

кадъ ће Рицалъ испртляти, оли Рицалу зато двадесъ и девета, онъ све на едномъ мѣсту. Пошто прође и тай данъ, и осване другій, Сиромахъ Аліа отиде у Палацъ, и стане предъ еднимъ вратима: угледа га Рицалъ, мане на нѣга рукомъ, да улѣзе унутра къ нѣму, онъ улѣзе преклони му се, и стане подвишъ рука; Рицалъ превуче на нѣга очима, па му успарно рекне: Бре! *) Ћерета! **) Пезевенкъ! ***) Шта се ты овуда свакій часъ врзашъ? као да си ты мене башъ заробіо, знашъ коя е? ако ли само устанемъ на ноге узећу оный Топузъ, па ћу ти сути све Кости у Мѣшину; еси ли ме чуо? Мое куће, па мое Куће. Богъ ми дао! Царъ ми дао; а Шеріатъ ій дава да су мое, и хайде одма одлази отоленъ. Сиромашакъ Аліа изиде изъ Палаца и нестіюћи, люто жалостанъ, отиде плачући, и дође предъ Шеислама говорећи му; Зашто Господару ако Бога знадешъ? присуди Рицалу те ми освои Мой Палац, кой е вредіо три хиляде Цекина: па ми оде бадава безъ едне цигле паре, на Правди вышнѣга Бога, та вы сте видѣли мое тврђаве, како пише у њима, да е Моя кућа мени остала одъ мога родителя; па и ово, знашъ ли што си ми рекао ономадне: ако нешћебуде на ліепо изиђъ, да га я ишћерамъ и нестіюћи, па види ты садъ посла и правде. Одговори Шеисламъ: Богъ ме Сынко што ћу ти садъ да учинимъ? Я самъ видио у твоимъ тврђавамъ, да е био твой Палацъ: но ево ти посла: Єдну вече овдѣ дођоше деветъ стотина и деведесетъ и деветъ све брадатіе Стараца са

---

*) Грчки Море, славенски рака.

**) Грчки и турски Рогоня или яращъ, быва да му е жена ку . . а.

***) Турски: онай слуга кои своме Господару доводи К...е; ове три рѣчи у свакомъ разговору употребляваю сви турски великаши, и грчке владике.

штапима у рукама!, а рекне му слуга иза врата: Господару! Єсть ій было таманъ Хиляду; будуħи е еданъ быо шантавъ, заболѣла га нога, па е быо остао умоіой Соби, ніе могао къ теби да улѣзе, веть е рекао мени да я будемъ нѣговъ вешилъ (намѣстникъ). Опетъ Шеисламъ: ето боланъ, быва было ій е таманъ хиляду; некъ ми неда лагатъ. Па сви освѣдочише, заклеше се и узеше на Душу, да е одъ вазда са свимъ Рицаловъ Палацъ.

Ј. Памучина Арх.

IV. СРБСКЕ НАРОДНЕ ПОСЛОВИЦЕ СЪ ТОЛКОВАНЂМЪ.

Ако самь се и ошила, Госпа ми є была. Свакъ себе правда, и налази узрок своіой кривицы.

Ако си и у шой вѣри, мой си ђеверъ. Рекла невѣста своме ђеверу Калуђеру. Ово є, кадъ какавъ богатъ гордељивъ, одриче се сиромашне родбине.

Ако самь и реко, нисамь ши ништа ошео. Кадъ ко у кога што ише, а онъ му срдито одговори: недамъ.

Богъ є реко: Чувай се и я ћу ше чуваши. Быва немой свако зло радитъ, а осланятъ на Бога дате онъ Чува.

Болѣ се и задужишъ већь наружишъ. Свуда валя штедитъ, оли кадъ дође до образа, валя да се потроши да ће се и займити.

Благо шоме ко што зна, зна. — Рекао свекаръ своіой невѣсти: Снаха хайде умлачи у котлу воде, па да се изміемъ. Невѣста є была иштомъ доведена; она оде и узвари воду на ключъ, као невѣшта, па изнесе на дворъ; свекаръ изыде и сѣдне негледаюћи каква є вода; а было є зимно време и снѣгъ големъ; свекаръ скине Капу, и узме сапунъ у руку, зажме Очи и стане трљичатъ по глави; рекне невѣсти: поспи снаха, а снаха узме Котао и плюсне са своимъ водомъ свекра по Глави; ядный свекаръ клиси на ноге, као кадъ се опари Глава и брже болѣ забоде сву главу у снѣгъ. Невѣста є мислила, да нѣзинъ свекаръ нѣшто чвара па є рекла: благо томе ко што зна, зна, као нашъ ћако, а мы пусти ништа незнамо башъ као Говеда. Ова се Пословица приговора кадъ

какавъ блеко, нѣкакву луђарію учини, а онъ неосѣћа да е учиніо.

Вели Крме Го . . . о негъ хиляду Цекина. Нитковъ найволи све о неваляштини и о поганлуку радити.

Врана незна другогъ Гласа, но све; Гръ, Гръ. Ово е: кадъ ко никако людски неће да говори, но све паски.

Горди фирале, Манди Папуче, а филіпу Го . . . о. Дошао быо зетъ у П ница у првотачъ, па доніо само едной фирале, а другой Папуче, а осталиемъ ништа. Старый Тастъ слѣпъ сѣдіо кодъ ватре и запетао Ноге у пепео коме е име было филипъ; па запытао едну одъ невѣста: Снаха, она рекла: што е ђеде. Ђедъ: а долази ли тай зетъ? Невѣста: богъ ме ђеде долази. Ђедъ; а донесе ли икомъ што? невѣста: богме ђеде донесе, Горди фирале; а Манди Папуче. Одговори ђедъ, како нѣму ништа недоніо: е Горди фирале, Манди папуче, а филіпу Го . . . о; ово се говори: коме бы валяло да се даде, па му се неда, но се даде какву безпосленяку.

Гони Пса изъ Дернека. быва ниткова између люди.

Гледа куда сунце иде. кои е пріе имао доста па садъ нема, неће да ради, веть безпосленъ сѣди и гледа кадъ ће се пріе смркнуть.

Да їой е езыкъ врешено, напрела бы свему свѣту кошулѣ. говори се говорљивой жени.

Да самь га на женщу родила, не бы га болѣ гледала. говори се дѣтету кое се добро пази, а оно неће никако уприкладъ, но све на страну.

Да ће Богъ и Саки Гаће. Кадъ коме реку: да никадъ ништа неће имати.

Деветнайстъ сгрће, а едно разсипѣ на ніе файде. Приповѣдаю: еданъ отацъ имао деветъ Синова: на ій све деветъ оженіо; оли една невѣста

была лупежица, коя є све кућу крала и расипала. Єданъ путъ имъ отацъ нареди, да сви сынови и све невѣсте, и нѣгова стара домаћица, сгрћу на Гумну жито на хрпу. Оны притуже те згрну велику хрпу; а старый докопа Лопату, испенѣ се на хрпу и почме на све стране съ Лопатомъ разсипати: они згрћи а онъ разсипљи, оны згрћи а онъ разсипљи; докъ онъ свіе освои. Рекне она иста Лупежица: Бако ако Бога знашъ! што то ты радишъ? мы сви поцуцасмо згрћући и метући, а ты самъ разбацашъ, па насъ свіе освои; на нема файде што мы радимо. Одговори онъ: є мой Сынко, и мы сви радимо и течемо у нашу Кућу; а ты є сама разсипљешъ, па нема файде што мы радимо. Она то уврти у главу, и проће се свіе зала; те послѣ буде одъ свіе валянія; и даду іой одъ свега ключе.

Два свиња кусата и ѣевойка решета, Ругаю се рћавимъ Сватовима.

Діели као Маћа колаче Пасторчади. Маћа имала шестеро Пасторчади, и само єднога свога Сынчића; па умѣсила свакомъ пасторчету по колачъ; а своmъ Сыну нешћела умѣситъ: веть имъ рекла: Я васъ пазимъ болѣ негъ могъ сына, зато му нисамъ ни колачь умѣсила; веть му вы подайте свако по по колача.

Єдно Магаре є одъ шале Ирклo. Говори се ономе кои се у шали люти.

Залуду є лећенъ одъ злата, кадъ се уњ креш блюе. То быва: ніе користъ одъ добра тецыва кадъ на носъ скаче.

Здраву є и вода сладка. болестнику є мучно угодити.

Здравъ си османе ако ши остане. некъ се я намиримъ па кому дотекло, не дотекло.

Зна владыка на кога капу мѣће, кадъ ко изненада што паметно рече, а ніе се надало одъ нѣга.

И Коза двое козлића окози, па једнога Кожа люби св на, евангелію а другога на Цыганскій бубањ. Два брата нису еднака, еданъ може быти добаръ, а другій зао.

И магаре кадъ съ кабе дође, заръ є и оно Хаџіа? Кадъ се ко похвалюе, да є изъ Стамбола, или изъ другогъ великогъ каква мѣста, а незна ништа выше одъ магарца.

Има ли што изъ благая? Мостарани кадъ оће да укрію какву стваръ, да свакъ неразуміе, па пыта еданъ другога за Какве Новине; а изъ благая долази рыба у Мостар па Турцы мысле да за рыбу пыта.

Искењо Зубе као мртва лисица. Говори се ономе кои се вазда будаласто ћерета.

Кад є бой биши удри Кралѣвићу, а кадъ є Шибкаръ дјелити, гдѣ си био Го...ћу? Кадъ є кому неволя моли свакога да му поможе, а сувыше, великаши моле и мале и обећаваю имъ награду дати, па пошто имъ помогу, и оны се куртарипу свое неволѣ, одгоне ій одъ себе говорећи: гдѣ си ты био? и кому си ты помогао?

Кадъ човѣкъ гони віно за крснога Имена, радъ є да га нико несреше, да му небы попіо віно, а пошто прође крсно име радъ бы да є свакомъ дао. Лакоми люди кадъ што имаю никому не даю, пошто имъ нестане онда се каю и ради бы были да су свакому давали.

Кога шы вежешъ за Магарећій Колацъ? одговара оный кадъ му реку, да онъ то незна.

Кудъ се врло добро се обрло, Кадъ є ко мыслio да ће у нѣчемъ сасвимъ пропасти, па послѣ се добро куртарише.

Ласно є ранава увріедитъ. недай жалосну повода да плаче, веть га разговори.

Ласно є привѣшъ по шуђему пркну шриста Ша-

па. кадъ є кому неволя, а другій му кажу: да є то беспослица, и да то ништа ніе.

Луда сила готова погибіо. кадъ ко себе на очигледъ излаже опасности.

Маре! манѣ ше у Майке. клетва материна т. е. да се уда.

Може шо шако палишъ. кадъ коме реку: зашто то ниси овако урадіо?

Мемед-алинъ магарацъ, ишао дванайстъ пута на ћабу; па кадъ найпослѣ дошао, опетъ заревао. Быва: будала кудгодъ ишао све будала долазио.

Маршинъ у Римъ, Маршинъ изъ Рима. Быва: кудгодъ ишао, магарацъ отишао, магарацъ дошао.

Може Гладанъ и печеніе дивяка (дивіе ябука). Приповѣдаю: да нѣкій Властелинъ Дубровничкій, имао є еднога Кучка; кога є быо добро ужиріо, па послѣ му давао свакогъ естива; а онъ веть заситіо, и найпослѣ му умакао финый пшенишный Хлѣбъ у зеитинъ, па му бацао да еде; оли онъ веть ништа ніе могао ести. — Господаръ му се замысли, и почме пытати свакогъ за Кучкову лѣкарію; свакъ, нѣко говори овако а нѣко онако. Али на єданъ путъ сретне се съ єднимъ Шумякомъ *) насредъ Ніяце: и почме му казивати све за свога Кучка; поито Шумякъ разуміе Кучкову немоћь, запыта Властелина, Господине! а шта бы стевы дали, да вамъ я излѣчимъ вашега пса? Властелинъ: Можете ли вы излѣчитъ мога Кучка? Шумякъ: Могу Господине. Властелинъ: за колико дана можете? Ш: за 10 дана. В: а колико ћешъ искатъ? Ш: е колико вы велите Г.? В: даћу вамъ 10 Цекина. Ш: е Господине: и я ћу вамъ га излѣчитъ. В: а како ћемо знатъ, да є излѣченъ? Ш: я ћу доніетъ печеніе дивяка; па ако немойбуде ести, я не иштемъ

*) Шума у Херцеговини предѣлъ.

ништа. Властелинъ изведе свога Кучка и даде га Шумяку; а Шумякъ одведе га дома, па га свеже и затвори у єдну Козарицу; и тако држи га ту деветъ дана; неда му ништа да еде нида ніе; ядно псето сквичало и помагало, докъ веть одъ глади занѣмило и на землю се сможделo. Тада онъ испече нѣколико дивяка, па поведе пса и понесе дивяке. Пошто га доведе предъ Властелина, и почме му бацатъ єдну, по єдну печену дивяку, а псето єдва пріе дочекай па є одма облице прождери. Садъ III: запыта: Господару! Єли се кучакъ излѣчіо? и може ли печеніе дивяка? одговори властелинъ: Ма мой драгій! Я заиста видимъ, да є сасвимъ излѣченъ; и да су му преко мѣре сладке дивяке; оли су ти веома были жестоки лѣкови докъ су овако мога кучка уташтили, по томъ даде му 10 цекина.

Нейма Цыма до Рима: за Піянца, и за Кеньца. Єдно мѣсто при страни кодъ Мостара; ту имаду нѣке крчме гдѣ се Піянцы састаю.

Неда шара безъ грдніе рана. ово є кадъ ко чува свое иманѣ.

Не бы га стидъ было, ни да є усредъ Петрибура у Руссіи. Говори се Свештенику, кои є штогодъ умѣтніи одъ остали.

Не буди швое иштрухе. нећу я пануш. Рекао мишъ мачки, кадъ му є она рекла: Міо панућешъ: онъ ишао по греди; а она не могла да га дохвати.

Некъ се скине роса са Срдца. Штогодь изѣстъ и попитъ пріе ручка.

Нема шу ћука да уеде Вука. Говори се, ономе кои пріети ячему одъ себе.

Неломи у реш ножа. Кадъ ниси што друго якостанъ а ты немой ни то.

Не п. ди да не мрдашъ. Говори се, ономе кои оће да нѣшто каже, а самъ незна што говори.

Нишъ є моя юница, нишъ мв боли Гу . . . а.

Одговара оный, кадъ га прекоре зашта и онъ ніе устао за тай Посао.

Ни ћу ти ише ни Амина. Кршгавао Попъ дѣте, а єданъ малій дѣчакъ држао га; пошто рекао Попъ: Печатъ дара Духа Святаго. Рекне Дѣчку: рецы Куме Аминь, Малий полагано рекне: Аминь; Попъ нечуе, па опетъ: рецы куме амин а малый опетъ лагано аминь. Опетъ Попъ нечуе, па рекне: рецы куме аминь, па ћу ти дати мало пите. Оли дѣчакъ разлюти се, и одговори Попу преко плача: ни ћу ти пите ни амина.

Обћеро га є око ліеске. Кадъ кому ко притужи, па неће ни како да га се окани.

Ово Пувачу; ово Лупачу; а ово Ковачу. Казао домаћинъ ковачу; кадъ му є плаћао наднице, што му е нѣшто сковао, и домаћиновъ єданъ сынъ пухао, а другій лупао. Па имъ свой троицы подѣліо.

Одохъ да се промешнемъ, па се премешнухъ. Говори онай кои є узео туђе новце, да што стече, па изгуби,

Одъ Хлѣба нема отребина. Говори се ономе, коме ніе хлѣбъ по вольи, па рекне, да є ружанъ.

Облизиво се не облизиво, не ћешъ га жвакнутъ. Говори се ономе кои чека, да што руча, а недаду му.

Отишао у Біоград. Єданъ казивао на єднога, да є нѣшто ружно радіо, па рекао: Грѣхъ кажи, а Грѣшника некажи, и нећу га казатъ за 1000 Цекина; а овдѣ садъ и ніе, но є отишао у Биоградъ. А сви су оны знали, кои є отишао у Біоградъ, пошто онъ казао, да є отишао у Біоградъ, па се почели сви сміятъ.

Прегриза лањске Кости. Говори се ономе, кои првашнѣ беспослице премеће, (быва као пасъ што глоће старе, а нема новіе.)

Промеће се као Хоџа крозъ Губерину. Рекла Нарадину жена: Хайде боланъ промећи се и ты као и

остали Люди, да како ћемо живлѣтъ? а хоца нађе шуплю Губерину, па се стане промећатъ отудъ и одовудъ кроза ню.

Прво плати па се по друго повраши. Говори Трговацъ дужнику, кой му иште, да му опетъ займи,

П. ди Маре ешоши свашова, п. ди болѣ ешо ӥй узъ полѣ, нем. дъ Маре нема ни єднога. Говори се какву блесову кои, стане нѣкакве бесповлице казиватъ међу людима.

Попуцало дрндало, шеби пола, мене пола. Говоріо домаћинъ картару, кои му є Вуну пуцао: онъ пуцао, а домаћинъ расчешлявао: па кадъ му є плаћао надницу уставіо себи половину за чешлянѣ.

Пришего му, докъ му попуцаю колани. Оно што се натовари на кога, а онъ неможе носити.

Помозъ Богъ Поше кодъ Говеда; као кодъ своше. Говори пословица: да ніе Грѣхота ни срамота никому радитъ кодъ свое Куће.

Попъ гледа у Єванђеліе, па и онъ фали (погрѣши). да се нико неруга ничіой погрѣшности, єръ свакъ може погрѣшити.

Пуцъ па ни варшце. Говоре: кадъ коме шкрока пушка.

Пуха као Цыганинъ на шикву. Дошао Цыганинъ у манастыръ, узъ посте; заискао да му даду што да єде. донесу му Калуђери скухане вруће тикве; цыганинъ мыслio: да є кисѣло млеко; па стане брзо еркатъ; као врућа Тиква, опржи Цыганина, а Цыганинъ клиси на ноге, пытаюћи: што є ово, ако Бога знате? кажу му: да є Тиква; а онъ побѣгне изъ манастыра. Иза тога до три Године налѣзе покрай єднога врта, у кому є было много тикава; запыта: Шта га є оно? кажу му: да є тиква. Цыганинъ стане пухати а све се натрагъ измицати; говорећи: Бѣжте га црнъ вамъ га Образъ га, сви ћемо га сада га се попржити га.

Садъ иде по отрагу вінограду. Пошто є свакъ прошао и свое послове видіо онда онъ иде, да баяги штогодь стече.

Сканюе се као боланъ на сра . . . ђ. Говори се ономе кога шалю на посао, а онъ све окрћуе,

Стоянова майка плаче, а бѣжанова не плаче. Гдѣ неможе самъ човѣкъ ништа подапріетъ болѣ є побѣћь негъ лудо починутъ.

Стане! станъ ти за моромъ. Клетва материна!

Све Пасъ у Кучки начиніо. Быва сви Пси.

Сломило бы у нѣму юне ногу, Говоре населяцы Пріеснацу кадъ є добро дебео и масанъ.

Сюпра ће се чутъ. Єданъ крао обноћь дућанъ, па узео Пилу те шегао пріеворницу, да улѣзе унутра; а другій налѣгао па га пыта: што то боланъ радишъ? одговоріо Лупежъ: ево Гуеламъ; рекне путникъ: а како се то нечуе? Сутра ће се чутъ: казао лупежъ.

Та є длака мучила Іисуса Христа. Говоре рићу човѣку кои є зеленіе очи.

Тубе хубе. Никадъ у туће некрећи, нек се смрди.

Фіміа змія ше фингула. Клетва материна.

Цыганинъ найпре избіо дѣше, па га послао съ Тиквомъ на воду. По учинѣной штети нема фајде лютити се; чувај пріе, докъ ніе што было.

Што си се намргодіо, као Говеђій ћаћа? Говоре ономе кои є помраченъ међу Людима.

Што ми кажешъ маглу на Вележи? быва: одъ ништа ништа.

Штогодъ си ми пришіо, одма ми одшарай. Одговара оный, нѣкому кои га укораво: да му є много ваљо.

Я о Влашшицы, а шы о Малашшицы. Быва: неразумѣвамо се што говоримо.

Я шеби, а шы решу, а реиъ нема кому, Рекне

Старіи млађему, кадъ му є заповидіо: да нѣшто у-ради, па онъ оно не урадіо, већъ казао другому, да уради.

Ялъ є нестало воде, ялъ дрва. Казао магарацъ кадъ су му рекли, да га зову на свадбу. овако є свакоме маломе, кадъ га великаши зову на Зіяфетъ.

J. Памучина Арх.

V. ЦРКВЕНО КРАСНОРѢЧІЕ.

1. СЛОВО О ПРИЧАЩЕНІЮ.

Рцыте дщери Сіѡновѣ, се царь твой грядетъ тебѣ кротокъ. Мат. гл. 21. ст. 5.

Ты си, ô душо вѣрна, таинствено она ерећна дщерь Сіонова, коіой данасъ ŷправляюсе поменŷте рѣчи Пророческе: Рцыте дщери Сіѡновѣ, се царь твой грядетъ тебѣ кротокъ. Оне сŷ се већь ŷ смыслу буквалномъ ѡбистиниле при торжественомъ ŷлазку ŷ Јерусалимъ, ŷчинѣномъ ŷ овайданъ ѡ Іисŷса Христа мећŷ клицанѣмъ и̂ кланянѣмъ народа, сѣдећи као царъ кроткій смирено на осляти. Сада не остае дрŷго, но да се и̂ ŷ смыслŷ таинственомъ и̂спŷни оно красно пророчество; а̂ то се мора и̂спŷнити при ономъ улазку, кой хоће онъ да учини у тебе при светомъ причащенію. О! колико кротчіи показŷесе онъ овдѣ, него и̂ ŷ каковой дрŷгой прилики: будући да сакривено нѣгово величество и̂ славŷ ништа дрŷго не представля, него прости видови хлѣба и̂ віна. Са свимъ тымъ показŷесе онъ овдѣ више него игдѣ као царъ, кой неће да царствŷе надъ земљомъ: Царство мое нѣсть ѡ̄ міра сегѡ. Јоан. гл. 18. ст. 36. но хоће да царствŷе надъ сердцама: Царствіе Божіе внѣтрь васъ естъ. Лѣки гл. 17. ст. 21. За пріŷготовити Васъ, благочестиви Христіани! За таковый долазакъ обратићесе данасъ на то бесѣда моя, и̂ съ благословеніемъ Высокопреос̄щенѣйшегъ Архіереа нашегъ,

Гдйна Стефана, доказаћу вамъ, да къ достойномъ причащенію иштесе одъ Христіана двое; то есть: любовь соединенія са Іисўсомъ Христомъ й любовь подражанія Іисўсў Христў. Молимъ дакле, да ме внимателно послўшате.

I.

Іисўсъ Христосъ ўвћрава, да они, кои се питаю одъ нћгове плоти й пію ѡ нћгове крови, соединићесе съ њимъ, као што є онъ соединћнъ са Оцемъ своимъ. Ядый мою плоть, и піяй мою кровъ, вомнѣ пребываетъ, й азъ въ немъ. Jwan. гл. 6. ст 56. У ôвой тайни, мы се мћшамо, по наўки церковны Учителя, са Іисўсомъ Христомъ, й мћнямосе ў нћгово лице. Чрезъ свето причащеніе постае онъ кость ôдъ наши костію, плоть одъ наше плоти, й облачисе ў наше человћчество, као што є обученъ ў свое божество. Светый Кіріллъ говори: Єдно тћло бывамо, й соєдинявамосе съ Христомъ чрезъ пречиста нћгова таинства. А великій Дамаскинъ каже: Соєдинявамосе тћлѕ Гдⷭ нћмъ, й дѕху нћговомъ, й бывамо тћло Христово. И заиста, заръ не видимо мы ў томъ, соединеніе нћгове силе съ нашомъ слабостію, нћговогъ величества съ нашомъ низкостію, нћговогъ богатства съ нашимъ сиромаштвомъ? И заръ мы нећемо любити оногъ, кой се толико понижава, да насъ тако высоко ўзвиси? И таково соединеніе, кое се онъ ўдостоява држати съ нама, заръ неће быти достойный й предметъ наше радости? И заръ нећемо мы утвердити таково соединеніе тако крћпко, да га не може покварити й ослабити ни адъ й сва нћгова сила ни свћтъ й сва нћгова слава ни тћло й сва нћгова ласканя? Неизречено соединеніе, ў комъ цћлый й Іисўсъ Христосъ есть ў человћкў, й цћлый человћкъ єсть ў Іисўсў Христў: ў комъ чинимо мы

єдну̑ ствaрь съ њимъ, као што онъ чини єдну̑ ствaрь са Оцѣмъ. Спасителю мой! Боже мой! чинимисе, да ты у̑ време светогъ причащенія управляшъ на насъ оне рѣчи, кое си у̑правіо на Оца твогъ небесногъ: Све оно, што є мое, есть твое. Моя вся твоя сѕть, Јѡн. гл. 17. ст. 10. Ніе ли дакле дужность, да наше сердце теби одговори, да све оно, што є у̑ нѣму̑: мысли, дѣла, желѣ, волѣ, жертвовано буде за тебе? Душе моя, дай славу̑ Богу̑, и̑ све оно, што є у̑ теби, нека чувству̑е милости, кое ти онъ чини, соединяваюћисе съ тобомъ чрезъ причащеніе: Благослови дѕше моя Гд҃а, и̑ вся внѕтренняя моя и̑мя стое его. Ѱал. 102. ст. 1. Сердце мое и̑ плоть моя нека скачу̑ одъ радости: Сердце мое и̑ плоть моя возрадовасася ѡ Бозѣ живѣ. Ѱал. 53. ст. 3. Гдѝ сила како су̑ мила селенія твоя! коль возлюбленна селенія твоя, Гдѝ силъ! Ѱал. 83. ст. 1. Я ћу обитавати у̑ њима чрезъ све дане живота могъ! Желаетъ и̑ скончавается дѕша моя во дворы Гд҃на. ст. 2. Мѣняй, и̑ чини у̑ нама Гдѝ све оно, што насъ може учинити у̑годніима предъ твоимъ очима; и̑скорени, и̑ одсѣцы све, што и̑ найманѣ може у̑вредити нѣжность и̑ соревнованіе любови твое; превраћай и̑ ѡбраћай гру̑ дву̑ слабогъ тѣла нашегъ, докле не добые видъ онакавъ, какавъ є теби найугодніи, видъ совершенный новогъ человѣка.

II.

Къ достойномъ причащенію потребно естъ кромѣ поменуте любови соединенія са Ии҃сомъ Христомъ, любити нѣга любовію подражанія, когъ есу̑ четыри намѣренія: поклоненіе, терпѣніе, смиреніе и̑ чистота.

Знайте благочестиви Христіани, да Вамъ є забранѣно питатисе плотію и кровію непорочногъ агнца,

ако му неподражавâте: ѝ зато ваша прва дужность, кадъ се приближавате къ светой трапези, есть, да се разнѣжите ѝ сокрȳшите, видећи Іисȳса Христа ȳ ономъ непрестаномъ поклоненію, ȳ комъ є онъ свагда предъ Оцемъ. О! каково срдце не бысе растопило ѝ распалило при овомъ размышленію! Тко се не бы постыдіо предстаяти рѣдко и ладно предъ њимъ? ѡ Гдѝ! (мора реѣи вѣрна дȳша) ȳчини, да мы распалѣны твоіомъ светомъ любовію, прилѣжно ѝ радостно долазимо соединитисе съ тобомъ чрезъ свето причащеніе, ѝ снабдѣвени овомъ светомъ пищомъ, да задержимо непрестаный оганъ божествене любови. Свакій часъ да се подижȳ ѝзъ внȳтренности сердца нашегъ уздисаня, коя идуѣи къ небȳ нека приповѣдаю Іисȳсȳ Христȳ нашу признателность ѝ нашȳ любовь.

Дрȳго намѣреніе подражанія естъ терпѣніе. Шта дрȳго, него найвеће терпѣніе, показȳе Іисȳсъ Христосъ надъ нашимъ жертвенникомъ, прама толики безчестія ѝ толики недостойни причащенія коя пріима онъ ȳ своимъ присȳтствію ѝ предъ своимъ очима? Изъ толике любови познаемъ те ѡ Гдѝ! ѝ овдѣ опоминѣмсе закона даногъ одъ тебе, да треба оставити светый олтаръ, ѝ ѝѣи помиритисе съ непријателѣмъ. Аще принесеши даръ твой ко олтарю, ѝ ту помянеши, якѡ братъ твой ѝмать нѣчто на тя: ѡстави тѧ даръ твой предъ ѡлтаремъ, и шедъ прежде смирися съ братомъ твоимъ, ѝ тогда пришедъ принеси даръ твой, Мат. гл. 5. ст. 23—25; но твое мȳчанѣ, благость ѝ терпѣніе прама насъ кажȳ іоштъ више, то есть, да не треба приближаватисе къ тайни са срдцемъ злобнымъ, но съ любовію, коя све терпи, коя све прашта, коя све заборавля. Любы долготерпитъ, милосердствѣетъ, не раздражается, не мыслитъ зла. І. Корін. гл. 13. ст. 4—6.

Треће намѣреніе подражанія есть смиреніе. Іи-

сŷсъ Хрістосъ ŷ таĵни причащенія непредставлясе очима нашима иначе него подъ видовима хлѣба ĵ вина, ĵ сакрыва намъ, коликій є онъ, будући є ондѣ нѣгова сила ограничена ĵ слава помрачена. Ово мора насъ побудити, да се приближавамо къ светой овой тайни съ дубокимъ пониженіемъ. Учимосе одъ Іисŷса Хріста ŷ причащенію, да будемо благи ĵ смиренни сердцемъ, и да се ставимо ŷ число оны, кои сŷ презрѣни одъ свѣта, но кое онъ ĵма весма радо, ĵ коима се радостно пріобщава у светомъ причащенію.

Четврто намѣреніе подражанія естъ чистота. Кадъ Богъ безмѣрно чистъ ĵ светъ жели соединитисе съ нама, треба дакле къ достоĵномъ причащенію ĵмати чисто сердце, кое найугодніе есть Іисŷсŷ Христŷ, ĵ найсходніе достоинствŷ ове свете тайне. Разсŷдите, да, кадъ є Іисŷсъ Хрістосъ хотѣо ѡбућисе ŷ человѣчество, сама Маріа, то естъ найчистія ĵ найсветія одъ свію створеня, заслŷжила є таковŷ честъ. Какову дакле чистотŷ сердца ĵште причащеніе одъ Хрістіанина? И требало бы да бŷде онъ совершенъ ĵ непорочанъ; то есть, да нѣгово сердце буде свободно одъ свакогъ привержења, а духъ чистъ одъ мыслій, кое се тичу стварій.

Наŷчимосе дакле еданпŷтъ болѣ познавати даръ Божій, ôдговараймо нѣговомъ позывŷ, непренебрегаваймо найвеће благодѣяніе нашегъ Бога, ĵ чинимо све, што изискуе величина благодѣянія. Гд҃и, мыћемо доћи къ теби са страхомъ, но ĵ съ повѣреніемъ ŷ чувства нашегъ недостоинства, казаћемо са светымь Ап҃ломъ Петромъ: Удалисе одъ мене, ô Боже мой! ербо самь я грѣшникъ: Изыди ѡ҃ мене, ꙗкѡ мѫжъ грѣшенъ єсмь Гдй. Лѫки гл. 5. ст. 8, но надаюћисе, као што є чиніо ĵстый Ап҃лъ, на твою милость, приближићемосе къ теби ĵ казаћемо ти: комъ дрŷгомъ можемо мы прибѣћи, ô Гдй! него теби? ĵ

ŷдалѣни одъ тебе, како бы живили? Гдѝ, къ кому ѝдемъ; глаголы живота вѣчнаго ѝмаши. Joan. гл, 6. съ. 68. Ты ћешъ насъ примити, ты ћешъ самъ доћи къ нама ѝ ŷ насъ, спріобщаваћешсе нама, докле дође онай блаженный часъ, ŷ кой ћемо моћи сматрати твое божественно лице ôдкрывенно на небѕ Аминь.

На Цвѣтоносіе ŷ Задрŷ.

Атан. Чурлиѣ,
Арх. и Проф.

2. НАДГРОБНО.

Протојерею Ніколаю Плавши приликомъ нѣгова погребенія у церкви с. пр. и арх. Стефана у Голубиħу на свѣтлый уторакъ 1859 говорио.

Погледаймо на ŷвенуто предъ нама лице, затворене очи ѝ савите на прсима руке незаборављѣногъ нашегъ Протојереа Ніколая Плавше когъ намъ ах! на жалост у 54 лѣту живота нѣгова грозна смертъ покоси. — Нема више живота ŷтѣлесним нѣговимъ органима, коима су се мало пре двизали. — Видимо како су недѣйствителни мертви ѝ нечувствени! *Очи бо заидоша, свя застѣся ногѣ, руцѣ безмолствуютъ и слѕхъ съ ними, языкъ молчаніемъ заключися.*

Єво любезна браћо кои сте се на печално ово позориште сабрали видимо шта є земный животъ нашъ! Ништа друго него єдно кратковремено ôбиталиште, кое се одъ часа на часъ ѝзмѣнюе, ѝзчезава као димъ, ŷвене као трава, не стане га крозъ єдно могновеніе као осѣна, зато є и рекао пр. Давідь: *Человѣкъ яко трава днієго, и яко цвѣтъ селный тако* ѡцвѣтетъ; и паки: *дніємои яко сѣнь уклонишася.*

Да бѣдный човече! нашто ти ово мало биħа на

лицу земли, кадъ у найжаліе' доба у найбољимъ намѣрама и дѣятелности одъ овогь свѣта очи затворашъ, горке смерти жертвомъ постаешъ, и подъ леденый каменъ лећи морашъ! Тако є браћо. — Єсмо ли се одъ утробе Материне одѣлили, одма смо подложни тужной судбини овой, у коіой насъ до гроба прати трепетъ и ужасъ предетављаюћи онай страшный часъ у кои ће насъ изненада люта смерть свѣта лишити као што є и нѣга юче послѣ тримѣсечне болести лишила. Увы! колико є прелестанъ и коликимъ бѣдама преиспунѣнъ животъ овай. — У нѣмъ нема ништа постояна, єрбо какавъ ми предметъ юче найпріятніи быяше данасъ бѣжимъ да га одъ туге не видимъ; тко юче пунъ богатства, чести, вѣжества и високогъ достоинства, данасъ се свегъ тогъ лишава и равно найпростіемъ сиромаху съ чашомъ горке смерти бори се; тко данасъ ŷ највећемъ весељу и угодности часове проводи, сутра сбогъ бѣде и незадоволства на данъ своегъ роѣеня жалити може. —

Садъ у кратко печални слушатели представићу вамъ животъ покойника овогъ: (Онъ є роѣенъ у овомъ селу Голубићу **1805** одъ Оца Јереа Јwана Плавше и Матере ђурђіе одъ Зелића. Почетне є науке сербске учіо приватно а итал. у нормалной школи задарской на трошкове нѣгова ŷяка блаженопочившегъ Архім. крупскогъ Герасима Зелића, съ коимъ є послѣ четыри лѣта ŷ престолномъ граду Бечу провео и крозъ то врѣме Єзыке: нѣмачкій, грчкій и латинскій познао а и друге науке приватно учіо, Затымъ є опетъ у Будиму до смерти Зелићеве съ њимъ быо, своя вѣжества практически умножіо и истомъ Зелићу житіе саставити помогао. — Преселившисе у вѣчность блаженопоч: благодѣтељ далматинске церкве Архім. Зеличь, нѣговъ питомацъ Плавша доѣе ŷ Митрополітску Богословію Карловачку ŷ

ŷ истой крозъ двѣ године съ превосходствомъ сврши све три класе Богословіе, чимъ є доволно посвѣдочіо отлична своя душевна дарованія. — Лѣта 1831 дошавши йзъ Карловаца, руконоложи га ŷ Шибенику исте год, нѣгова светость г. Патріархъ Раячичь онда бывшій Єпископъ Далматинскій й опредѣли га за парохію Вербничку у коіой є деветъ год. пастиреку дужность на пуно задоволство Властма й народу извершивао. У оно врѣме кадъ се православногъ нашегъ Свештенства сва наука на познаваню Чтенія Церковны књига ограничавала, дивно є было особито иновѣрцыма нѣга чути говорити нѣмачки, латински, йталиански й грчки; нѣговы превода мудры изреченія изъ нѣмачкогъ й грчкогъ йма печатаны у Магазинима Далматинскимъ. Године 1841 Зажели премѣститисе изъ Вербника у Голубиѣ свое отечество, кое й получи, но ово є браћо погрѣшка изъ любови приснима и отачбини и одъ нѣга ŷчињена, коя му є Велику штету принесла а можда и самый невиный животъ прекратила, ербо за онако избрана мужа ніе было совѣтователно у селу й пустини живити гдѣ е онъ често морао реѣи; *о роде разеращенный и невѣрный доколѣ буду съ вами доколѣ шерияювы!* Лѣта 1844 покойный Єпіскопъ Мутибариѣъ бывшій нѣговъ у Карловцыма Професоръ ŷважаваюћи у нѣмъ познату му способность, произведе га за протопресвитера, а прошасте године 1858 у мцу юлію цѣлій диштрикъ книнскій поднадне подъ нѣгово надзыраніе, кое су подручни свештеници сбогъ нѣгове доброте и понизности едва дочекали) — Алъ ужасна судбина за мало дозволи да нѣгову любавь и доброту уживамо, ербо изгубисмо га! Изгубисмо нашегъ доброгъ и любезногъ Протопресвитера, кои презирући свако всуеславіе смиренъ бяше соотвѣтно онымъ рѣчма спасителевимъ: *Иже Хощетъ во васъ быти перьвый да бѕдетъ вамъ рабъ.* — Изгубисте Хрістіани

вашегъ блаюгъ пастира и Милостивогъ ôца духовногъ; кои се о вашой срећи ĥ спасенію отечески стараше наставляюћи васъ на путъ Еванђелске истине ĥ утверждаваюћи ŷ Хрістианскимь добродѣтелма *якоже пастырь иже полагаетъ душу свою за овцы своя.* — Изгуби ŷ нѣмъ православна церква ревностногъ дѣлателя на полю Господню, ĥ сербство топлогъ любителя рода ĥ отечества. — Ах' жалости ĥ туге за оваковимъ похвале достойнымъ лицемъ кой е заслужіо горко оплакиванѣ ĥ сладку успомену нашу, кои се данасъ растае одъ уцвѣлѣны му сирота, одъ неутѣшиме свое духовне пастве, одъ насъ тужни братіе священика познаника ĥ пріятеля разногъ чина ĥ сталежа, кои смо га по достоянію ŷважавали, любили ĥ почитовали. Ах како ћемо га данасъ морати ŷ мрачный гробъ положити ĥ на вѣкъ одъ очію наши сакрыти!

Но нећемо! нећемо мы нѣга ŷ гробъ положити, ербо ово што предъ нама мертво лежи, есть тлѣно тѣло, коимъ е блажена ĥ безсмертна дѧша нѣгова покрывена была; ово е видимо оно орудіе, коимъ е невидима душа нѣгова своя хотѣнія у дѣйствіе приводила; ово е одъ земногъ праха десницомъ вышнѣга ŷчинѣный сосудъ за кратковремено обдержаніе оне душевне силе, кою е самый творацъ у насъ уліо, а добродѣтелна душа нѣгова већь се ŷ вѣчнимъ обителима лицезрѣнія божіегъ наслађуе; она ніе умрла, нитиће умрети, него само почемъ ово тѣло као нѣно орудіе сбогъ страданія изгубило способность нѣна хотѣнія ŷ дѣйствіе приводити, съ њимъ се разлучити морала ĥ у вѣчну свою самосталность къ творцу, првобитномъ источнику духовномъ, одбѣгла, гдѣ, по увѣреню с. п.: *око не видѣ, ухо не слыша и на сердце чл҃ка не взидоша яже уготови Б҃гъ любящымъ его,* гдѣ се одъ свакогъ времена ĥ страданія вѣчно предохранити може, и гдѣ ова-

ке праведне душе безконечно наслађенѣ царства небесногъ добываю. —

Дакле одолимо печали, кою данасъ за нѣговымъ съ нама растанкомъ чувствуемо и̑ тѣшимо се сотимъ, што знамо да є онъ своимъ добрымъ дѣлма кодъ оца небесногъ стекао оно богатство душевно кое никадъ изгубити неће, — Вѣранъ є био Богу, вѣранъ цару, вѣранъ православной матери цркви; пастырске є дужности извршивао радостно а не съ принужденіемъ; ӯ кратковременомъ животу своимъ ніе нагліо ни за чимъ што са смрти престае, ибо: *Вся свѣта ч̑лкая єлика не пребываютъ по смерти;* не пребываю ни слава, ни чести, ни достоинства ни богатства, ни никакова друга свѣтска преимућства съ коима мы себе за сретне сматраюћи друге гордо презыремо докъ на єданъ часъ *пришедшей смрти сія вся пошребишася.* — Садъ приступи ты, кои предпочитуюћи кратковремено страстолюбіе, вѣчной небесной жизни, цѣлый овай животъ у слѣпоти и̑ заблуђеню проводишъ, ты кои о тѣлеснымъ насладама мыслећи и̑ радећи, зобаравіоси Бога, душу и Христіанскій законъ свой; ты кои чезнешъ за првенствомъ, сиромаха презирешъ, твогъ брата ненавидишъ; варашъ и̑ каматомъ гнѣчишъ, и све што є противно божіимъ заповѣдма за свою нечисту користь чинишъ; приступи и крозъ црный овай покровъ види сву земну славу и̑ важность нашу; ӯвѣрисе да наша срећа не састоисе ӯ благама и̑ достоинствама овогъ свѣта, него да су єдина добра дѣла сва слава, утѣха и̑ достоинство наше.

Паштимо се дакле съ овыма докъ смо на врѣме ӯ плачевной юдоли овой, любећи по дужности Бога и̑ ближнѣга, обогатити се, єрбо ово є оно Єванђелско богатство кое *ни черв̑ ни шля шлишъ ни шаше крадушъ ни подкопиваюшъ*, но кое насъ чакъ и̑ по смерти сретныма и блаженима чини, као што ће уфамъ се у свемогућегъ Господа и овогъ блаженопо-

чившегъ брата ѝ Протојереа нашегъ на вѣкъ блаженымъ ѹ царству небесномъ сатворити.

Творче вседержителю водвори дѕхъ егѡ съ праведными во ст҃ѣмъ жилищи твоемъ ѝ *дѣже нѣсть болѣзнь ни печаль ни воздиханіе* и удостои Его зрѣти престолъ славы ѝ великолѣпія твоегѡ.“

А ты нашъ Милый брате ѝ оче, нашъ не заборавлѣный Протојерее, когъ уцвѣлѣни данасъ леденo тѣло Матери Земли предаемо, ходи радостно ко Господѕ ѹ жизнь вѣчнѕю; прости намъ! благослови насъ послѣднимъ благословеніемъ као што ѝ мы са сузами твою десницу цѣлуемо послѣднимъ цѣлованіемъ, просећи ти одъ Господа вѣчно блаженство, Аминь,

Іерей Симеонъ Добриевићъ.
Парохъ отонскій.

VI. ЖИВОТОПИСИ.

1. СИЛВЕСТРА ВУЧКОВИЋА ЄРОМОНАХА КРУПСКОГЪ

бывшегъ

Пароха Скрадинскогъ.

Послѣ смрти оны съ коима се дуже времена пріятељство има и любавь проводи, нема души людской слаћегъ чега, као красно што и добро о преминувшимъ споменути и сотимъ имену њіовомъ вѣчну успомену оставити. Такову изъ почитаня и благодарности къ покойномъ старцу Силвестру Вучковићу са краткимъ овдѣ ставлѣнимъ животописомъ нѣговимъ, не пропуштамъ учинити.

У Опће међ' православнимъ ванъ Далмаціе држалосе, да є исту землю у прошла времена у погледу просвѣте такова тама обузимала, какова може быти ни у єдномъ краю Србства была ніе. Кое пакъ прилике имао назадъ половину вѣка и далѣ изъ ближе є познати, признаће да є у њой ако и не високоученны ипакъ родолюбивы и примѣрны свештеника было.

Међу одличніимъ свештеницима нашимъ спомена заслужує не давно у вѣчность преселившисе осамдесетолѣтни старацъ Силвестаръ Вучковићъ єромонахъ м. Крупе и бивши прекотридесетолѣтни (осимъ на другимъ мѣстима) парохъ Скрадинскій. Онъ є роћенъ **1780.** у селу Зденцима у Босни одъ оца Тодора и матере Милице одъ Тудурића изъ села Мияковаца

близу града Приедора. Изъ Зденаца преселе му се родитељи у Дабаръ, но кадъ лѣта 1791, одъ прилике, куга по Босни люто морити почне, тадъ одъ страха побѣгну му родитељи у мѣсто Скрадинъ гди и покойника одъ 11. лѣта младости нѣгове донесу. Послѣ негъ поменута люта болесть по Босни свирѣпствовати престане, поврате се Тодоръ и Милица съ неячи своіомъ опетъ у свой завичай а Ранка своегъ (наистаріе дѣте) оставе у Скрадину да учи књигу. Учитељ му е био обштелюблѣни и цѣлой Далмаціи познати нашъ Єрцеговацъ поч. Спиридонъ Алексиевићъ ондашњи ђаконъ и учитељ при цркви Скрадинской, послѣ бивши викаръ, синђелъ и Парохъ Задарски. (Маг. Далм, 1846.) У Скрадину нашъ покойникъ три лѣта проведе учећи се кодъ реченогъ Алексиевића, но кадъ овай изъ Скрадина оде и школа тамо престане, тадъ млади нашь Вучковичь оде у манастиръ светоарханђелски Крку, гди петъ лѣта проведе, а одма се друге године закалуђери. Изъ ман. Крке збогъ неки смутня калуђерски оде ŷ ман. Крупу къ пок. архимандриту Зелићу, кой га прими у братство оногъ манастира. Потомъ препорукомъ истогъ оде у Плашко гди пок. Петромъ Јоанновићъ одъ Видакъ за ђакона а затимъ одма за свештеника лѣта 1802. поставлѣнъ буде. Вратившисе као еромонахъ ŷ ман. Крупу и пробавивши ту неко време, братствомъ одређенъ буде, найпре на путъ за манастиръ у прошню, а послѣ два лѣта 1805. на парохію Билянску, гди одликовавшисе у проповѣданю, одъ Задрана позванъ буде за пароха 1809. у комъ качеству 15. лѣта пребуде. Лѣта пакъ 1817. преће као парохъ изъ Задра у Скрадинъ у оно време Сионъ православія*) и съ похваломъ служіо е йсту преко

*) Скрадинско е обштество тако знаменито было і славилосе, да е самъ Єпископъ Кралѣвићь найвише

30. лѣта *) т. е. до 16. април. одкудъ найпослѣ повратисе у свой постригъ ман. Крку **) и ту дне 11. августа пр. л. у вѣчность преселисе —

Мало дана послѣ нег є преминуо, дошло му є одобренѣ за плаћу (ad personam) док є живъ одъ стране високосл. владе Далматинске, кою є за живота просио био. —

Одъ свое младости па до дубоке старости остао є Вучковићъ валянъ, одличанъ ѝ примѣран свештеникъ. Одликовалису га сви скоро епископи као єдногъ одъ найбољи свештеника. Садашњи с. Патриарх Јосифъ као епископъ далматински у своме одсуству изъ диецезе нѣга є на свое мѣсто у Шибенику оставляо. Послѣ смрти пок. Архимандрита Тркулѣ бившегъ ген. Викара високосл. владомъ Далматинскомъ за привременогъ викара цркве Далматинске постављенъ буде, подъ коим є и столица епископска заедно са заведеніемъ клирикалнимъ ѝзъ Шибеника у Задаръ лѣта 1841 прешла. Лѣта 1844. пок. епископомъ Мутибарићем нуђенъ є био са Архімандриомъ ман. Драговића; но онъ му лѣпо захвали на истомъ достоинству. —

У обће є у народу и цркви Далматинско-православной у оно време мужъ ако и безъ високи наука, и-

---

празднике као Рождество, воскресеніе и пр. изъ Шибеника (свое столице) у Скрадинъ служити и проводити долазіо.

*) Благородно є саревнованѣ у оно време међ трима градскимъ паросима было т. є. Задарскимъ Алексіевићемъ, Шибеничкимъ пок. Протомъ Шушићемъ и Скрадинским пок. Вучковићемъ, којће болѣ проповѣдати, особито велики праздника и у време с. четиредесетнице.

**) Никадъ ніе дао да є крчанинъ него Крупљанинъ крозъ кою є сву свою срећу имао. Што є пакъ свое кости у Крцы оставно, том су нека обстоятелства узроковала. —

пакъ на гласу важанъ и одличанъ био. Недостатакъ уредногъ воспитаня, обхођењемъ съ паметнымъ людма и докъ є млађи био, читањемъ є надокнађавао и попуњавао. Био є тихъ и не многоречивъ, разсуђеня зрела и разумна. Свештена писания радо є читао. Библию у прсте є знао, изъ кое є мудра изреченя Сирахова, Соломонова и пр. као правдословъ параграфе у разговору наводио. На младо свештенство, видећи да свето писмо и црковне списателѣ слабо чита жестиобысе ѝ препоручивао є истомъ такова читати, похвалююћи неке црковне списателѣ као, Кедрина, Миата Ростовскогъ, Златоуста ѝ пр. Био є стаса крупна и велика, лицемъ красанъ, умомъ проницателанъ. Често спомињао се како га преко млада закалуђерише; (одъ 18 лѣта!) особито у дубокой старости уздисао бы кадъ бы дѣчицу чию угледао, похвалююћи како є красно породъ свой ѝмати. — Тужанъ є на онай свѣтъ отишао, што ніе дочекао, да се отечество нѣгово Босна испод ярма турскогъ ослободи и подъ хрістианскогъ владаоца каквог подпадне гди є кости свое оставити желіо. —

Колико є свой родъ и просвѣту любио, видисе отуда, што є іошъ 1853. лѣта завѣштанѣ собственомъ рукомъ написао, у комъ завѣштава, да се по смрти нѣговой одъ массе нѣгове капиталъ направи, одъ когъ добити младићи србски да се воспитаваю! —

Кое дакле и какавъ є покойникъ быо, изъ изложеногъ ясно видисе. Оће ли се пакъ нѣгова желя, коя на обћу користъ тежи, као и пок. Макаріе, ўдѣло привести? идемо да видимо. Досадъ се незна, єръ су новцы у туђимъ рукама, и ніе се іошъ наплатило. Гдѣкои веле да є малый капиталъ, но послови-ца наша лѣпо у овомъ намъ каже, да свака мала помаже и да сто малы чине велю. Двѣ три хиляде форинта ніе ни толико мала масса, а крозъ кое време

моглабысе сумма и повисити.*) — Браћо! знаймо дасмо у деветнайстомъ вѣку! Никога выше не стараймосе познати, колико себе, космо и штасмо међ другимъ народима. Назадакъ нашъ у просвѣты скоро иза свію — само умно слѣпъ не увиђа. Неће пакъ роду штетно него користно быти у свакомъ смислу, ако се масса покойникова на воститанѣ младића обрати. Можели се пакъ на богоугоднію и користнію цѣль одредити? него што є да се дѣца ŷче, родъ просвѣштава! Безъ науке, безъ просвѣте све є пропало. Одъ проклества, како самъ у завѣштаню излаже, себе ослободити и предъ сребствомъ лягу сасебе дигнути, држимъ даћесе дужницы побринути подпуно све исплатити.

Дам. Доброта,
Протоерей.

2. СТЕФАНА ВИДОСАВЛѢВИЋА ЄРОМОНАХА

бывшегъ

Душопечителя Дрншкогъ.

О оиомъ што прословити, кое изванредность неку показуе и одношенѣ къ цркви православно-восточной има, држимъ да неће быти одвишно. Сѣћатисе побожны душа, дужность є свакогъ христианина. Животописаніе њіово служи намъ за подражаніе у побожности. Ако є іошъ свештеникъ быо, особито младомъ клиру успомена такова посвећена быва, некъ види и изъ нѣ научисе какви намъ наши предшественницы быше. Међ таковыма спомена заслужуе пок: о: Стефанъ Видосавлѣвићъ Єромонах прозваный Попъ Стефан. —

---

*) Предъ смрть свою толикимъ є казивао да изъ петъ нляда кое у чему масса нѣгова састоисе.

Онъ є рођенъ у Скрадину около 1773. лѣта, сынъ є пок: Николе Видосавлѣвића, кой є у Скрадинъ изъ Мостара доселіо, и матере пок: Єкатерине Марковића изъ Братишковаца. Єдинакъ є у оца и майке био. Кадъ му є десетакъ година было установисе у Скрадину школа, гди є школнакъ био некій Марко Бастаићъ родомъ изъ Костайнице, когъ су родитељи покойника, ако иманѣмъ и мали, у свой домъ примили и обдржавали за любавъ своегъ єдинчета да им га учи. Послѣ петъ година одъ прилике реченый Бастаићъ оде у Црнугору и тамо учинисе свештеникомъ а потомъ конечно оде у Унгарску по свой прилицы у манастиръ кой Фрушкогорски. Оставши сиротанъ безъ оца и майке іош у младости нашъ пок: Попъ Стево, друго му не остаде, него у свое добро понашанѣ и смиреность уфати, кое га є свакомъ препоручивало. Као сироче приклонисе своmъ духовнику пок: Макари Крнеты, кой є преко 35. лѣта душпопечитељ у Скрадину био. Кодъ овогъ блажене успомене честитогъ старца,*) цѣлу є младостъ свою провео. И заиста другчіе ніе могло ни быти, да огранак стаблу плодомъ подобанъ не буде. Кодъ реченогъ дакле Крнете бавећисе, толико є цркву и богомолю возлюбіо, да є ако и єдинакъ будући, дѣвственый животъ пригрліо и одабрао. —

Около године 1792. помоћу благодѣтеля своегъ некогъ Тодора Дучића, жителя Скрадинскогъ йначе Мостаранина, посланъ буде у црну Гору и тамо одъ пок. Владике Петра Петровића I. за диякона рукоположенъ, потомъ год. 1797. у Скрадину одъ

---

*) И данасъ се иѣгове врлине у Скрадину споминю. Манастиру Крцы доста є валяо, гди є осимъ прочегъ собственимъ трошкомъ звоник направио, као мірскій свештеникъ обудовивши покалуђеріосе.

Кирила Живковића, епископа Пакрачкогъ *) за пресвитера рукоположенъ буде. Шестнаестъ лѣта у Скрадину спомагатељ є паросима бьіо, крозъ кое време у манастиръ св. архангелски Крку оде и ту текъ чину монашескоМъ обѣтъ положи. **) —

По смрти духовника му и благодѣтеля Крнете не мала препирка є међ Скрадинянма была због покойника: оћели га за пароха ïзабрати или не. Будући да су му неки нѣгови противни были, по ономъ изреченю св. писма. „Јако ни единъ пророкъ во отечествіи своемъ пріятенъ есть.“ —

Видећи да нѣгови мѣшћани Скрадиняни туђине нѣму предпоставляю, ***) послѣ неколике године приватногъ пребыванія кодъ свои пріятеля у Скрадину, Великой глави и Братишковцыма, оде у Биовичино село и ту двѣ године цркву и парохію є служіо. Одкудь позванъ буде у Дрнишъ за душепопечителя, гди є крозъ тридесетъ лѣта вѣрни послужитель цркве бьіо. —

Кадъ є већъ у дубоку старость дошао да парохію служити ніе могао, власти духовномъ посланъ буде у манастиръ Драговићъ, гди є неко време пребывао; али дуго му се ту не свикне, єръ нѣговъ духъ и на-

---

*) Кои є прѣже Парохъ Скрадинскій бьіо, а потомъ као єпископъ свое бывше парохіане и пріятелѣ посѣтит у Скрадинъ дошао, и томъ приликомъ попа Стеву запопіо.

**) Обычай є био да су неки послѣ негъ бы свештенницыма не женѣнима постали, натолико лѣта доцніе текъ обѣтъ съ парохіе ишли положити. Изъ овогъ узрока непрестано є попомъ именованъ, навикнувшисе тако народъ звати га. Као мірскій свештеникъ желіо є погребенъ быти, имаюћи приправанъ зато цѣлый окрутъ свештеничкій, но та му жеља по пропису цркве неможаше се испунити.

***) Макарію Личину тадъ за Пароха изабраше.

чинъ живлѣня не могашесе сложиты са младимъ калуђерма оде (како є казивао) као опаренъ изъ Драговића; и дође у свое рођеня мѣсто Скрадинъ гди є кое у Шибенику кое у Скрадину опетъ неколика лѣта провео, уздржаваюћи себе единомъ богомољомъ. Будући пакъ да су къ њему болестницы и одъ друге вѣре доходили, то не допаднесе некимъ — те га лѣнимъ начиномъ ванъ пошлю. Манастиръ му є омрзнуо и ништо ни у єданъ не хтѣде, премда є нуђенъ, у кой годъ оће да избере. Станисе дакле у Великой-глави кодъ Поздера ѝ ту є осамъ лѣта пребывао, потом разболисе дошавъ цркви на Успеніе 1853, л. у Братишковце и какосе затекао непрестано є у постељи пребывао, докъ се дне 7. децем, пр. 1858. лѣта у дому Димитріа Доброте у вѣчность не пресели, —

Послѣдня почесть покойнику ніе могла болѣ и пристойніе одана быти. Онъ є са шестъ свештеника, многоброинимъ народомъ спроведенъ, са св. литургиомъ, опело му торжественно одпоято, прекрасно поучно слово надгробно му говорено. —

Колико є покойникъ за вѣру ѝ цркву православну у бурна времена у Дрнишу валяо, то є свакомъ савременику, то є цѣломъ нашемъ отечеству, то є свой єрархїи православной познато. Точнимъ извршиванѣмъ дужности свое, богомољомъ, толико є кодъ народа уваженія себи присвоіо, да су му болни на молитве и изцѣленіе одъ све Четри стране безъ разлике вѣре доходили и стицалисе и заиста вѣромъ у Бога и нѣгове скромне и свесрдне молитве многи изцѣливани бивали.*) Онъ є управъ по чину мона-

---

*) Многи бысе примѣри навести могли како є ондѣ бѣсномучена, овдѣ нѣма и пр. изцѣліо, као штосе неке године у Шибенику и Скрадину догодило о Дрнишу и другимъ мѣстина да и не споминѣмъ.

шескомъ убожество возлюбіо. Непрестано є надежду у пречисту Богоматерь полагао, кояга никадъ ни заборавила ніе. Прошли послѣдњи петъ лѣта непрекидно є у постељи пребивао! Провиђенѣ Божіе непрестано є надъ њимъ бдило и болестници су къ нѣму ако и преболномъ непрестано долазили. Родъ, вѣру є свою прекомѣре любіо. Наравъ га є препростимъ быти створила. Примѣрни животъ, поведеніе благонаравно є имао. Често є путемъ ходећи (само да му неизостану) вечернѣ и ютренѣ молитве на паметъ свршивао. Образацъ и примѣръ у точномъ правила црковногъ извршиваню свима є био.

Дам. Доброша,
Протоерей.

VII. СТИХОТВОРСТВО.

---

1. ПРОВИДНОСТ БОЖИЈА.

(Слободан превод съ талијанскога.)

Ка' што добра милостива мати
Посред ките милих чеда своји',
Помним оком сваког жеље прати;
Ово пита, оно друго дои;

Објеручке ово стиска к њедру,
Оно себи у крионце прима;
Њеко опет милује уз бедру,
С врата другом тежко бреме снима;

Оном поглед милостиви пружа,
На ово се љубовно смијеши;
Једно кити вјенцем самих ружа,
Друго сладко цјеливајућъ тјеши:

Исто дивна та Провидност с неба
Чује, пружа, провиђа и дјели
Сваком оно, кои чега треба;
Сваком рану тече да исцјели.

Но и милост кад одриче нама,
Одриче је тек ка' мати права;
Или да нас склони к молитвама;
Ил' одричућ и пак нам је дава. —

I. Сундечић.

2. ЗАВѢШТАНѢ МОІОЙ ДѢЦИ: МАРКУ, ИЛИИ И АЛЕКСАНДРУ.

Пріидите чада, послушайте мене страху Господню научу васъ.
Псал: 33 сх: 12.

Божіе слово Родителя дужи,
да дужности спрам дѣце послужи,
дат' ѝмъ примѣръ ѝ науку здраву,
казујући к' цилю стазу праву,
куда ничу хрістянства сѣмена,
штосу плоды човечкогъ ѝмена —:*)
Я већ видимъ на земноме глобу,
ỳврх стабла да самъ моме добу,
триес' ѝпетъ напуніо лѣта,
по ôбличю што познавам свѣта;
ỳбрат'ћу вам воћку с' мои грана,
послѣ мене да ви буде раана,
ер' се морамъ низа стабло вратитъ,
земљи свое што ме дужи платитъ —:
Пріимте дакле ваше среће âлатъ
ôвогъ свѣта найтежи аманатъ,
Облачите срца ỳ ôдежде
Вѣре праве *Любве* ѝ *Надежде.*

Вѣра вамъ є круна вашег вѣка,
за кою є Богъ створіо човѣка,
ради славе Нѣговогъ Имена,
Родъ ѝзведе людскога племена;
â осталу сву свѣта дивоту
за прћію вашему животу,
сва богатства три природе царства

*) въ чесомъ исправити юнѣйшій путь свой. псал: 118 сх: 9.

на вољи су вашегъ господарства;
Сунце, прозоръ райскій даде тмуши,
као ôко ŷ насъ нашой души,
бистру ôну цѣломъ свѣту свећу
дас' окол' нѣ сва створеня крећу:
кланяюћ' се Господару свима,
ĥ чрез зраке свако рану пріима.
Сунце дакле и Небесне луче
служе вама за выспрене ключе,
кои с' умомъ скопчаю небеса
на домаку тайнственны чудеса,*)
да познате врх сили ĥ Славы —,
кои перанъ**) свему створу стави,
да ред води кудъ ŷказже крае
ĥ док' хоће да са свѣтомъ трае:
кад' сте ŷмомъ до предѣла тога,
ту видите Свемогућство Бога,
кой све створи, држи, ĥ ŷправля,
васъ спрам' себе ŷ страху поставля,
ĥз створеня на васъ гледаюћи,
Лице свое од ́очи кріюћи,
низводи васъ до позняня тога,
као дѣло предъ ковача свога,
дасте пред Њимъ ĥ чудно знаменѣ,
као пред вам ніемо каменѣ
ĥштућ' ôд вас славу кроз та врата,
коя хране любавъ вашегъ брата —.

Любавъ взаймну сам Богъ препоручи
да род Людства происходу ŷчи,
„Майцы даде плотъ ѡ̃ плоти Оца,“

---

*) Невидима бо его ѡ̃ созданія міра, твореними помишляема видима суть, и присносущна сила его и Божество. Рим: 1. сх 20.

**) речло, осовина, axis.

тѣсногъ сродства да ѝм буду дѣца,
слите силе едномъ тѣлу зубы,
Обшта любовь да нам Творца люби —.
Лудъ промишля у своіой самоћи,
да ће живѣт без брацке помоћи,
по примѣру старе басне едне,
Агрипове нравоучителне:
„Сложилисе негда ўди тѣла
„да желудцу неготове ела,
„да се гои ѝ да господуе,
„од њи сваки да нѣму дворуе:
„ноге реку тѣло неносити,
„руке тако по сав данъ радити,
„леђа ношню ў напред одреку,
„зубы ѝсто жваталицу реку;
„мало трая док сви ослабише,
„ѝ касно се взаймности сѣтише.“
Таковы су ѝны бѣдны люди,
неразумны и опоре ћуди,
кои слогу са взаймномъ помоћи
невмѣняю њіовой самоћи,
ер’ незнаду животъ ѝм на што е,
ни ти виде да ў нити *) стое,
Натре **) едне човечкихъ чинова,
кой су брда ***) ў рукам Царева,
кад попуште жицу међ дружину,
ў дараю леђам’ ѝ подину —.
Сладка дѣцо! ѝтворите ѝчи,
примѣръ ѝвай нека ви свѣдочи,
кад су жице све ѝд едне струке,
едном тѣлу привезане руке,
вашем реду чувайте границу,

---

*) ните у разбою (licia). —
**) натре, разбой (telajo).
***) брдо у разбою.

док' прођете кроз земну ȗлицу,
држте жицу како ôће нитка
ôбште дѣло да са свѣтом притка —.
Цару вашем вѣрность посветите,
кудъ васъ пош'лѣ животъ не штедите,
Богъ га даде да ви буде глава
дѣлећи сваком равна Права —.
Чувайте се моралне болести,
међу браћомъ ôтровне гордости,
еднако васъ све естество раће,
â таланте по силы разгаће,
различни сте ȳ людскоме збору,
као лишће на едном стабору:
мудрый люћегъ нек некори брата,
ербо су му два таланта дата,
âко ради снажный без' умора,
при нѣму е слабога подпора!
дуљій, краћій, снажный ка ȋ слабый
предъ Богомъ сте сви еднацы рабы —.
Найвыша е наука човѣку
да е свати у своему вѣку,
познат себе на светцкой поляни
на каквой му ȋме выси грани —.*)
Дѣцо моя! та су воћа зрела,
у рукама вашега Анћела,
кои вама у преима сѣди,
ваше ȋме као чедо гледи:
Савѣсть чиста правосудна Мати,
коя дѣло свако ваше прати,
добро, ôдма дарива съ радости,
за зло, срца гризе са жалости —.
Дакле савѣсть држте за зрцало,
ôна ви е бистро ôгледало,

*) аще бы себе разсуждали, небы осуждени были. кор: 1 гл: 11 сх: 31.

сами себе у њой огледайте
любит ближњгъ како? ню пытайте,
ŷ њой чуйте гласъ йстиногъ звона
Светогъ Божіегъ й Царскогъ закона,
терезію вашыхъ дѣла праву
й на дѣла ôну-плату здраву,
коя срцу дава свое зраке,
ŷ будућност пружаюћи траке —.

Надежда є она жива тица,
ко́јой човѣкъ чека виђет лица,
сѣнь іой чуе на срца гранчицы
а пѣва му неђе у шумицы;
вересія коіомъ свакъ тргуе,
йл' іой пѣва йли іой тугуе —.
дѣло Нади âљиницу крои,
да йзгледа по нѣговой бои,
везана є осѣнь присутности,
ка причина своіой ŷзрочности,
ютро ведро рађе наду сунца,
добро дѣло сладку рану срца.
Дѣцо моя! будућность насъ води
да намъ нада сѣме дѣла плоди,
йме съ душомъ гробу прати тѣло,
âлъ при њима ôстае му дѣло,
да будућность заслуге му плати!
ка смрть тѣлу ôве жизни рати —.*)
Смрть є санак сладкога покоя
коя с чувствомъ нема свога споя
да га гризе свецко сновидѣнѣ,
ако добро йма свое цѣне — ?

---

*) Смртъ кад тѣло свлада, ослободи исто одъ свію тегоба овога свѣта.

Некъ ви срце ôномъ Надомъ дише
ка Давиду кой спрам Богу пише:

„Насищуся внегда явится мнѣ слава
„Твоя.“

Псал: 16. сх: 15.

ŷ Мориню.

I. Нікола Берберовићъ

3. ОСТРОВЪ СПАСЕНІЯ.

Светый Петаръ помоћь себи зваше,
пѣшке моремъ кад' Христу слѣдяше
виђе да га волне ôкружаю
О! Господи спаси погибаю!
Мы живећи под Небесномъ крову,
на пузливомъ тѣсноме острову,
ŷ пространо ôвогъ свѣта море,
ђе таласи прерастоше горе;
Тебе зовем Небесна Царице!
гибалцыма скора помоћнице!
приведи насъ у тихомъ пристану,
свѣтъ да видимъ спасенія дану:
грѣхъ нашъ пред нам' ôкеаномъ броди,
кои змію седмоглаву роди.
ôва людство за сусту држи
да свѣтъ люби и своме тѣлу служи,
грдна война пред нама се бори,
добро дѣло у злочинству гори:
горделивость, рати смиренію,
Сребролюбство, сретњомъ ймѣнію,
грѣхъ тѣлесный, дѣвству ѝ цѣлости,
зависть злобна, любви ѝ взаймности,
Прождрљивостъ, сладкомъ ŷмѣреню,
гнѣвъ напрасный: душевномъ стрпѣню,
Лѣность трула, забавма добрыма
коя свакy рђу на се пріима.

Старацъ плаче ђе га боле ноге,
младъ гордељивъ зашто нема роге?
богатъ зато, даб' имао выше,
просякъ јопетъ чем се съ њимъ не пише —;
Сластолюбацъ на постника режи,
зашто ніе с' њимъ ȳ єдной мрежи:
Омрченъ се покрай чиста віе,
да га како своіомъ рукомъ міе.
Братъ завиди своме брату на срећу
зашто йма од нѣгъ болю врећу?
Свекрв' снахи ђе е здравы зуба,
црна врана на бѣла голуба,
Прождрљиванъ гледа да се жири,
ȳмѣръ мрзећъ желудцомъ се мири.
Самоволянъ свою честъ непази
разлогъ неће, по истини гази,
тумара му тѣло без кормила,
злой пожуди разшируе крыла;
ȳклони насъ Боже од напасти,
такомъ звѣру међу чапке пасти;
Лѣнацъ чучи пакъ злоће набрая,
као квочка кадъ лежи на яя,
сваку желю за злочинство веже,
докле свађу у народъ йзлеже,
едну мысли а другу повѣда,
псу подобанъ кой мучи, уеда,
ко миръ сруши ȳ едноме дому?
безпосленикъ онъ е ȳзрокъ тому!
іоштъ ако е хитроуманъ богатъ,
онъ е свакомъ жаокомъ тайно рогатъ:
ваља пытат села и градове,
кой ймаю такове звѣрове,
какве су имъ горке болѣтице?
обћой срећи у црне очице!
й не само што помуте братство,
него зебе од њи само Царство —.

такови су ôтцы свію зала,
што є земля за напасти дала —.
Море бѣси са сланымъ водама,
земля грѣха ôтровнымъ ŷзама,
то Дамаскинъ нама чисто каже,
кои землю и пучину слаже. *)
Грѣхъ ôгуба квасъ разумногъ соя,
са зломъ расте са зломъ тражи споя,
словесность се йз точке йзвуче:
й ћудъ людска у звѣрску ôбуче,
трагъ к' истины у стопама неста,
страхъ спрамъ Богу мало има мѣста **)
ŷ камена й срца ôпора,
братолюбство й взаймна подпора:
лажь й мрзость у народъ царствуе,
сваком злоћомъ єдно друго труе.
О Царице Небеснога свода!
потопи насъ наши грѣха вода;
спућени смо Хидри ***) ŷ окову,
ка Јона ŷчреву китову,
âдъ зинуо да съ душомъ прогута,
дай намъ лестви твога сувогъ пута,
какве пише стара Повѣстица
â толкуе Церкве Ластовица †) (дамаскин)
кадъ Фараон на ŷтопъ гоняше,
пѣшке морем Израилъ хођаше,
куда Моисей ŷбразды сувоту,

---

*) Пріидохъ въ глубини морскія и потопила мя єсть буря многихъ ми прегрѣшеній.

**) Ослѣпи йхъ злоба йхъ и не увѣдѣша таинъ Божіихъ. Прем: 2.

***) Змія, кою є' Херкулесъ убіо, ймала є педесетъ глава.

†) въ Чермнѣмъ мори не йскусомужныя Невѣсти, образъ написася йногда й про:

Вавілону гордомъ за дивоту,
єр ту образь Твогъ се Дѣвства яви
кои Тайнства надвыси и слави,
йзбавити народъ Богу милый,
й протъ реда естественной силы:
Ты йзбави и насъ Владычице,
гибалцыма скора помоћнице,
да намъ грѣшнымъ йстече ріека
йсточника Твога за ліека:
жалостницы да испію радость,
болестницы жељну себы здравость,
разслабленны крѣпость у составе,
йзумленны свое мысли здраве,
свакомъ ліекъ кои ôдъ нѣ піе
піюћ' Тебе из срца вапіе:

„Ты мене окорми ко пристанищу Твоему, благимъ виновна, вѣрнымъ утвержденіе єдина Всепѣтая?“

I. H. Б.

VIII. ЧЛАНЦИ ЗАБАВНИ И ПОУЧНИ.

1) СИЛА ДОМАЋЕГЪ РАЗГОВОРА.

Неможе се лако изяснити, кою силу има домаћи разговоръ за измѣнити обичае. Нека ти є отрасаљ незнамъ колико чиста и невина, опет неће моћи у томе обстати. Погледай с'едне стране на пречисту Дѣву, коя се забуни на гласъ єдногъ анђела; а с друге стране погледай Еву коя се не забуни на гласъ єдне зміє; и разазнаћешъ разлику коя є између єдне паметне дѣвойке, и дѣвойке краткоумне. Паметне дѣвойке, боесе и од свои, и стидесе од исте своє браће, а краткоумне немаю страха ни од пріетворног дяволя. — Изъ тога дакле безобразлука неможе се друго пророћи, до погибія чести, неизбѣжна пропасть фамиљи, добромъ имену и души.

2) КИЧЕЉИВСТВО.

Обичай кичељивства много є паликъ паунтици, кои є самособомъ надувенъ кичељивства, и коме є сва слава у гледаню свога перя, и у ходу поносномъ да му се диве други.

О кичељивству читасе: како се єданъ пут удружіо био анђелъ у обличю людскомъ с'єдніем Пустиняком и идући путемъ, наиђу на єдно крепано смрделяво коњче. Пустиняк почне добро стискати носъ а анђелъ иђаше ка'да и неосећа смрадъ. И напредующи тако далѣ, затеку єдну ліепу жену у

башти, коя бѣше накићена с богатим хаљинама и другимъ стварима. Тада анђель негледаюћи на ню стисне свой носъ, а пустинякъ зачуђенъ упита га с нѣкимъ Зазором: Зашто тако да сад стискашъ свой нось, а од оне смрделяве стрвине, мимо кое прођосмо мало прiе нiеси нимало?

На кое му одговори Анђелъ: Богу више смрди кичељивство, него ли све смрделяве стрвине на свiету; и ово изрекавши, онай часъ исчезне му испред очiй, и тада пустинякъ текъ позна да е он био пријателъ Божiй, и нѣгов посланикъ.

У Рисну.

Млади Србинъ.

3) О ИДОЛОПОКЛОНСТВУ.

Тко е читао св. Писмо старога завѣта могао е примѣтити, да се на многимъ мѣстима говори о идолопоклонству, коимъ су првашньи люди, а особито Евреи заражени были. Многи и многи одъ старихъ свѣтскихъ списателя старали су се дознати кои е првоначелный узрокъ быо, те су люди оставили Єхову а попримили лажне богове; но никадъ у станю били нису точно доказати. Главный пакъ узрокъ томе есть, што нiеданъ одъ ныхъ нiе хотѣо одступити одъ свогъ мнѣнiя, већъ бы упоранъ остао при своммъ неправомъ мнiлѣню, држећи да нико болѣ одъ нѣга доказао нiе.

Мы, помоћу свети црковни научителя и просвѣтителя, кои су ову стварь съ моралне стране сматрали, судимо, да су грѣси и развратность срдца човѣческогъ т. е. гордость и неумѣрена любовь къ пороку и независимости отворили путъ къ идолопоклонству. И доиста, докь е човѣкъ, као истиный синъ матере Цркве повиновао се законима нѣнимъ и докъ е правогъ Бога одъ свегъ срдца любiо и нѣга

се бояо, быо є вѣранъ Єхови и добро се чувао, да небы каковой ствари одао ону часть, коя Нѣму самомъ приличи; но текъ што є изгубіо красно оно свойство добродѣтелногъ, непокораваюћи волю свою разуму, слѣдећи побудима грѣхомъ растроене душе и страстима помраченогъ срдца, стаде себи правити такове богове, кои су му сходни были у нѣговимъ намѣрама и кои нису га кадри были са страхомъ устегнути; а іопъ манѣ, властію своіомъ укротити. Онъ є дакле таковимъ начиномъ быо особенякъ у стварима, кое се тичу вѣрозакона, створивши самъ себи нову нѣку религію, као што є створіо себи и законе лажне и лишене свакогъ разумногъ основа.

Мисао да єсть Богъ, кою никоимъ начиномъ немогаше изъ срдца искорѣнити, уздержавала га є донекле одъ страстій; съ друге пакъ стране прекомѣрна любавь къ слободи нуковала га є на противна дѣствія, и мало затимъ видимо нѣга гдѣ обраћа свой погледъ на бездушна и умирућа створеня, ьима се кланя као Богу и одае ону часть, коя се самомъ Створителю пристои. — Уздржаваюћи неку идеу о свевишнѣмъ добру, благости, лѣпоти, доброти, сяйности, премудрости, као свойства приличествуюћа Божеству, намѣни име Божіе онимъ стварима, на коима є примѣтіо гдѣкою малу подобность таковихъ своиства; и тако звѣзде, сунце, мѣсецъ, ватра, вода земля, рѣке, извори, найпослѣ, осимъ премногихъ осталихъ, животиня користна и шкодљива была су подлогъ нѣговогъ поклоненія. У таковимъ заблудама прелазећи сваку мету, приносаше жертве свему ономе што му є у памети долазило као: дрвету, камену, рудама, самимъ честима тѣла човѣческогъ, на послѣдку ніе се грозіо ни одъ найсрамотніихъ страсти, веѣъ блудъ обожаваше подъ именомъ *Венере*, подъ именомъ *Бахуса* неумѣреность, а осветy и частолюбивость подъ онимъ *Марса*. — Извѣстни

богови, коима су се кланяли Евреи и њима сусѣдни народи Єсу:

Ваалъ, кое значи *господинъ*. При богослуженію овогъ употреблявали су: плѣсъ око олтара, колѣнопреклоненіе и любленѣ идола.

Астартъ, Сидонско божество.

Ваал Бершъ. Особито божество, когъ име значи *господинъ сувеза* или *кляшвахъ*.

Дагонъ, когъ едни држе за бога плодова а други за Бога мора и риба. Ово послѣднѣ тврди се тимъ што су се нѣму кланяли приморски становници и што є нѣговъ идолъ, по мнѣнію нѣкихъ, *) имао половину тѣла човѣческогъ а осталу половину рибе.

Кадъ є почело идолопоклонство и каковимъ се начиномъ оно распространило, одвећъ є тешко доказати. Истина, да нѣки доказую, да є овай нередъ бывао іошъ прѣже потопа и да є башъ због тога Господь землю опустошіо; но мы неможемо ово мнѣніе тврдити єръ (у Быт. IV. 26) стои: *Еносъ, сей упова призвати имя Г да Б га*, кое рѣчи значе: да у дане Еноса обштество побожны людій учврстило се видимимъ начиномъ и одѣлило се одъ опакихъ синова вѣка овогъ; а не, „Призиванѣ имена Божіегъ бяше осквернѣно“ као што неки тумаче. Вѣроятно є пакъ да є ова лажна религія одвећъ древна была, єръ и св. Писмо **) доста ясно говори, да су праоци Израилтяна, навластито Тара, отацъ Авраамовъ и Нахоровъ служили другимъ боговима; къ томе и Јосифъ потврђуе да є ово зло обће было и да є Авраамъ првый бio, кои є доказао единство Божіе и да є савъ видимый свѣтъ дѣло нѣговихъ руку, ***) Дѣло

---

*) D. Кимхи на 1. Цар. V. 2.
**) Јис. Нав. XXIV. 2.
***) Јосифъ, (Antiq.) L. 1. c: VIII.

Рахиљино, коя украде (Терафимъ) идолъ своимъ отцу дае намъ знати да се њиова породица тима Кланяла. *) Несумнѣно є, да є идолопоклонство владало у мѣсту Авраамовомъ и рекао бы, да є побожный Патріархъ овай башъ због тога и оставіо свою отачбину.

Откритіе идолопоклонства приписую Нимвроду и хоће да реку, да га е онъ у Халдеи увео; но будући, да є то мнѣніе єдинихъ Рабинахъ, кои по вишой чести у многимъ доказима погрѣшую: зато нећемо се у разлаганю тога задржати. Болѣ пакъ Египтянима таково што приписати се може, єръ су одъ њихъ и Евреи примили и са собомъ, по излазку изъ Египта, у пустињи донели. Поклоненіе у пустињи телцу, осимъ тога, неброени моисеови закони даю сумняти, да є идолопоклонство владало и укоренѣно было одъ давнихъ времена кодъ Египтяна Кананеа, Мадіана и Моавита.

Съ почетка лажнимъ боговима кланяли су се подъ отворенимъ небомъ; али мало затимъ, за сачувати кипове одъ хрђави времена зидали бы дворове, кои су са свію страна зидомъ ограђени были и ту бы речене кипове хранили. Овимъ начиномъ постали су храмови, кои су сви то величанствені по-стаяли у колико су се и градови множили. Било є пакъ олтара безъ храмова, на коима су была написана имена богова, коима су такови посвећени были. Къ овимъ спада жертвеникъ Атине, посвећенъ непознатимъ боговима (ἀγνώστοις Θεοῖς.)

Клирикъ П. Пешарановићъ.

---

*) Быт. XXXI. 19.

4. СЦИПІОНОВЪ САНЪ *).

(съ француско - рускогъ)

Када самъ **) дошао у Африку, гдѣ ми є, како знашь, наређено было одъ консула Манияла, да са четвртымъ полкомъ заповѣдамъ, найпре пожуримъ се посѣтити краля ***) Масинису, кои є био съ нѣки узрока у тѣсномъ пріятељству са моіомъ фамиліомъ.

Текъ дођохъ къ овомъ поштеномъ старцу, загрли ме и облисе сузама, па натренъ диже къ небу очи: говорећи: Сунце, боже мой! и вы остали небесни богови, благодаримъ Вамъ, што сте ми допустили преће моє смрти, да я видимъ у моємъ кралѣвству и у моіой кући, Публія Корнелія Сципіона, коега само име обесели ме: толике су ми у уму настанѣне мысли о поштеномъ човѣку и непридобитномъ ратнику, кои є прославіо своє име.

Затимъ поведохъ разговоръ о послима нѣговогъ кралѣвства, а онъ мене напротивъ пыташе за нашу републику, и тако остатакъ дана проведосмо у разговору. У вече, была є вечера великолѣпна, царска, и мы се съ њимъ за столомъ наразговарасмо до касно. Савъ є нѣговъ разговоръ био о Африкану, о

---

*) изъ књиге: Pensées de Ciceron, traduites pour servir á l' éducation de la jeunesse, par Mr. l' Abbé d' Olivet', печат. 1767. год.

**) Овдѣ самъ Сципионъ говори. Но како се често и за другога Сципиона чує, тако є нуждно разликовати єдногъ одъ другогъ. Обоица су се звали *Африканима*, али овай кои казує свой санъ, био є сынъ *Павла Емиліа*, о коєму є већь была рѣчь.

***) Масиниса био є краль Нумидійскій.

нѣговымъ послима знао є све, и свака є нѣгова рѣчь врѣдна была да се памти. Послѣ разговора одосмо почивати, но како самь бьо одъ путованя уморанъ и за вечеромъ насѣдіо се дуго, тврђе заспимъ него-ли обычно. Често быва, да съ чимъ се мы даню забавлямо, то намъ се и у сну представля. Како што се случило Енинію за Омира; тако се и мени. Напунѣнъ приповѣданѣмъ Масинисинымъ, видѣхъ у сну Африкана; управо онаковогъ, каковогъ самь у портрету гледао, а не жива съ очима. Видѣвши га, устресемъ се· Но онъ ми рече: Сципионе, не бойсе! буди спокоянъ, и упамти добро што ћу ти приповѣдати.

Видишъ ли овай градъ (бьо є Картагенъ, коега ми є онъ показао, попевши ме у небесну высину, гдѣ насъ множтво звѣзда окружаваше), градъ, кои самь я снагомъ моіомъ принудіо да се покори Римском народу, градъ, кои є понавляо старе наше боєве, и кои не хоће у миру живѣти, Ты, текъ што си изъ реда одъ простогъ солдата изышао, дошао си га сада са войскомъ напасти. Пређе но истеку двѣ године, ты ћешъ га, будући консуломъ, разурити; а найменованѣ *Африканъ*,*) кое ти сада не пристои, него као нѣкій дѣлъ моегъ наслѣдства, самъ ћешъ га заслужити.

По разуреню Картагена: добити ћешъ Тріон-

---

*) Овдѣ се на кратко каже Африканъ за то, да се небы бркао єданъ Сципіонъ съ другимъ. Овай є ратовао у Африци, гдѣ є побѣдіо Аздрубала и Анибала; принудіо Картагенъ да ищте мира, и за то є найменованъ *Африканъ*. Онъ є првій кодъ Римляна због побѣдногъ мѣста то найменованѣ стєкао, а послѣ су га многи добіяли, кои нієсу имали врлине ни храбрости Сципионове, изъ ласканя, гордости и праздне славе.

фалну честь, быти ћешь цензоромъ; по наредби републике обиђи ћешъ Мисиръ (Єђипетъ), Сирію, Азію и Грчку. У одсутствію *) твоемь быти ћешъ изабранъ по другій путъ за консула; са разуренъмъ Нуманціе, свршити ћешъ најкрвавіи ратъ.

Но по повратку съ тогъ рата, пошто те спроведу на колима у Капитолію, наћи ћешъ републику усколебану поводомъ моегъ унука, **) Тада, Сципіоне, валя ће да покажешъ твоемъ отечеству, колико си храбаръ, разуманъ и смыслѣнъ. Я видимъ судбу тога времена, сумнително тако рећи, каково ће теченѣ узети. Када ты твога живота навршишъ осамъ пута седамь сунчаны обраћења ***) и обѣлѣжена буде несрећа теченѣмъ одъ ова два броя, одъ коихъ свакій, због различитогъ разумѣваня, быти ће сматранъ, као еданъ савршеный брой, тада ћешъ ты быти единственый ступъ, утврђенѣ и надежда Рима: на тебе ће обратити свое очи Сенатъ, сви добри Римляни, наши савезницы, такође сва Италія; најпослѣ, ты ћешъ самъ подржати Римъ, добити ћешъ врховну власть и чинъ Диктатора: повратити ћешъ земљи редъ, ако само избѣгнешъ одъ убійствены руку твои ближњи.

Овдѣ Лелій †) свое неспокойство изяви са ви-

---

*) У одсутствію, кодъ Римляна, звало се то када изабраный за консула, не покажесе у бѣлой хальини на Марсовомъ полю.

**) Тиверій Гракхъ, будући Трибуномъ, побуни народъ против сената. Мати његова была є кћи старијегъ Сципиона. Была є опогъ времена, због њиногъ разума, украса, а по добродѣтели, слава и дыка свію жена.

***) Педесетъ и шестъ година, и управъ тіи є година умрьо. Отровала га є, кажу његова жена, а сестра Тиверіа Гракха.

†) Лелій, кои є у тѣсной свези и приятељству са

комъ, а остали одъ дружтва дубоко уздахнуше. Я васъ молимъ, рече имъ Сципіонъ, умилно насмѣхнувши се, немойте ме пробудити, са мучанѣмъ слушайге остало: за поштрити твою ревност, настави Африканъ, валя да се добро увѣрипъ, да има на небу едно мѣсто, за све оне, кои су се трудили около чуваня, браненя и увеличаваня отечества, у коемъ ће на свагда блажено живѣти. Єръ макаръ што се радило на земьи, ништа ніе угодніе богу, као, кадъ се мудро управля съ цѣлимъ свѣтомъ, съ градовима, то есть, съ обштествама састављѣныма одъ людій на основу увласћены закона.

Послѣ овы рѣчій, премда самь быо забунѣнъ и не толико се смрти плашіо, колико оне прѣтеће ми несреће, упытамъ га: Є ли истина, да онъ; мой отацъ Навао, такође и други, кое мы за мртве држимо, овдѣ живе?

Да, безъ сумнѣ, одговори Африканъ: и тіи само живе, кои се ослободе тѣлесны окова, и изъ ньи, као изъ тамнице излете. А што ты зовешъ живѣти, то е управо смрть. Погледай тамо! ето ти Павла *) твоегъ отца, кои къ теби иде.

Я га виђохъ — и на часъ ми сузе потекоше, — Но онъ, грлећи ме и любећи: не плачи више, рече ми. Я, текъ што се ослободихъ ецаня и суза, повикнемъ, о предрагій мой родителю! я видимъ да си ты то истый коега поштенѣ и добродѣтељ, предметъ су моегъ почитаня. И пошто е истина, да нема живота до у овымъ мѣстама, како што ми е ма-

---

Сципіономъ, слушао е савъ разговоръ о републики докле се санъ Сципіоновъ свршіо.

*) Навао Емилій, прозваный Маћедонскій за то, што е побѣдио Персея Маћедонскогъ краля, а нѣгово кралѣвство учиніо државомъ Римскогъ народа.

ло пређе казао Африканъ, шта ћу я већь чинѣти долѣ на земльи? за што да непохитамъ съ вама здружити се? — Онъ ми на то одговори: докле Богъ, коега є Храмъ и све што овдѣ видишъ, не скине съ тебе окове, кое те стежу при твоемъ тѣлу, не можешъ быти пуштенъ у ова мѣста, єръ су люди подъ тимъ условлѣмъ добили бытност, да се стараю о храненю шара, кои выси на средини овогъ Храма, и называю земльомъ. Они имаю душу одъ овы вѣчиты огнѣва, кое вы називате звѣздама. Звѣзде кое су одъ ваздухокружны тѣлеса; одушевлѣне божіомъ силомъ, и коихъ окретанѣ быва са превеликомъ брзиномъ. Ты дакле, мой сыне! и сви они кои су прави богоштователи, морашъ постояно задржавати твою душу у тѣлу; гдѣ є ставлѣна, и безъ наредбе онога, кои ты є даровао, она не може изыћи изъ смртногъ тогъ живота; ако ли другчіе поступишъ, вольи ћешъ се божіой успротивити. За то, валя да ты сада подражавашъ Африкану твоемъ дѣду, и мени твоемъ отцу: да по примѣру нашемъ право судишъ; да любишъ твое сроднике и твое пріятелѣ, а твое отечество више но ишта друго. Тимъ путомъ долази се на небо и у ову скупштину людій, кои су нѣкада были на земльи, а сада одъ тѣла раздвоени, живе у овымъ мѣстама, коя ты видишъ.

Говоріо ми є *) о блистаюћемъ кругу, кои са великомъ бѣлоћомъ своіомъ разликуе се одъ осталы Сазвѣвдія, и кои ты зовешъ, *млѣчный кругъ* **) како су те Грцы научили.

---

*) Овдѣ Сципионъ опетъ настави свой говоръ.

**) Овай *млѣчный кругъ*, зове се просто, *млѣчный пушъ*. Онъ є тушта звѣзда, кои због нѣгове близоће и поређеня, изгледа као нѣкій путъ на небу. Читай о томе различита мнѣнія старій у сачинѣню, кое се преписуе Плутарху, о мнѣнияма Филозофскима III. 1.

Разгледаюћи съ овогъ мѣста осталый свѣтъ, невиђохъ ништа у нѣму ружнога, него прекраснога и преудивителнога. Тамо самь видѣо звѣзда, каковы ніесамь одъ овуда никада. *) Познате намъ и непознате, у толикой самь ихъ величини гледао, колику никада у мысли ніесмо имали. Найманя, къ небу найудалѣнія, а земьи найближа, не са своіомъ, него са узаймлѣномъ свѣтлосћу сяе. Што се тиче другихъ шарова, они величиномъ своіомъ превазылазе много **) нашъ земный шаръ. Овай ми се толико маленъ учинѣо, да самь наше царство, на коемъ е растрто: и кое на нѣму едну точкицу заузима, сажалѣвао.

Я самь непрестано гледао на землю. Но Африканъ ми рече: докле ће твой умъ привезанъ быти къ земьи? Заръ ови великолѣпни храмови не заслужую твое помнѣ? Погледай! како е ово све сложено ***) изъ деветъ кругова, или ти изъ деветь шарова,

---

*) Има звѣзда, кое су толико одъ насъ удалѣне да ихъ мы не можемо голымъ окомъ видѣти. Томе е освѣдочило ново изобрѣтенѣ *Телескопъ*, крозъ кои можемо многе звѣзде видѣти, а за кое стари ніесу знали.

) Не може се точно казати, колике су величине непокретне звѣзде. Када бы се о томе разсудило по Оптическимъ правилама, тада бы валяло право знати, у коликом коя звѣзда растоянію стои одъ землѣ. Гугеній (Huygens), прозванъ *Космотеоросъ* (свѣтозрѣніе) држи, да бы требало зрну одъ топа **70.000 година, докле бы долетѣло до непокретны звѣзда, и полаже када бы зрно могло сачувати еднаку брзину, да бы у **1.** секун. прелетѣло около **100.** францус. сежаня. Дакле **3600.** сежаня за часъ (уру). Заиста изгубе се мысли о рачунаню таковы далечина.

***) За све толкованѣ, найболѣ е имати сферу предъ очима.

одъ коихъ, еданъ є небесный шаръ, кои, будући да има одъ свію други, већій просторъ, обухваћа све остале и са свію страна придржава. Тамо су привезане густе звѣзде, кое се одъ искона крећу у истомъ реду првогъ неба. Ниже находе се осамь други шарова, кои се окрећу повратно. Єданъ є одъ тихъ шарова, коега земни становницы называю Сатурнъ. Другій є названъ Юпитеромъ, коега є уплив корыстанъ и здравъ за люде. Послѣ види се пламтећій и страшный огань, кои вы називате Марсомъ. Готово по средини великогъ овогъ простора, видишъ сунце, кое є предводитељ и глава свію други Планета, сила и правило свѣта, и коега є толика величина, да са своимъ зрацыма све освѣтлява и напуня. Свита нѣгова, коя га као прати, есу Венера и Меркурій. Найпослѣ ти долази мѣсецъ, шаръ, кои нема свое свѣтлости, него є добія одъ сунца. Ниже нѣга нема ништа, што ніе смртно и распадаюће, осимъ човѣчески душа, кое су даованѣ Божіе. Више мѣсеца, све є вѣчно *). Што се землѣ тиче, она є деветый шаръ и заузыма срѣдоточіе (центаръ); она се не креће — (по ондашнѣму мнѣнію, превод.) — и смѣштена є на найнижемъ мѣсту, гдѣ сва нагибаюћа тѣла по природной тежини привлачи.

Занимаюћи се о овымъ чудесама, я се не оставляхъ тога, да кадкадъ не погледамъ на землю. Ты гледашъ, како я видимъ, рече ми Африканъ, и осврћешсе іоштъ на обиталиште смртны. — А за што? Пошто ти се оно мало чини, како управо и

---

*) Изъ овога може се заключити, да Цицеронъ ніе држао да има множтво шарова стануюћихъ. Єръ ако нема изнадъ мѣсеца распадаюћега, нема тамо ни рађаня, слѣдовательно ни животны. Што се тиче мѣсеца, многи су одъ стари мыслѣли, да у нѣму, као и на земљи, има обитателя.

Єсть, презири га, а гледай само свагда на небо. И шта има тамо до имена и славе, за коимъ те наданѣ заслѣпити може? Ты видишъ, да є земля съ народима у много маломъ брою краєва населѣна, и да свакій край има одвећъ малый просторъ, и то пресѣченъ са пространымъ пустыняма тако, да се нама одъ овуда чине на вашемъ шару толика пятна (макѣ). — Положай њиховы различиты становника таковый є, да єдни са другима не могу имати саобштеня, єръ єдни на погледъ други, леже по странама косо, или са противне стране право, и тіи, безъ сумнѣ, не могу ништа прибавити твоіой слави. Погледай такоѣе на два паса (zones), кои раздѣлюю земный шаръ. Они су єданъ одъ другога много удалѣни, и находе се точно подъ двѣ поларне точке, покрывене вѣчитымъ ледомъ и снѣгомъ. На средини є пасъ найвећій, кои є опалѣнъ сунчанимъ жаромъ. Нема него два паса *) на коима се живи: Южный, на коемъ ваши Антиподи (люди къ намъ противоножни), съ коима немате никаковогъ саобштеня, и Сѣверный, на коемъ вы живите. Разсуди дакле, како васъ малый дѣлчићъ допао. Єръ, све што у себи садржи вашъ пасъ, кои на средини има нѣку ширину, али на краевима много сужену, представля само нѣкій островъ, обколѣнъ моремъ, кое вы называте Атлантическимъ, великимъ моремъ и Океаномъ, и при

---

*) Виргилій о Землѣдѣл. кн. I. ст. 233; Овидій о превраћеняма кн. I. ст. 49. Плинїй Часть II. гл. 69. єдномъ рѣчи, сви стари мыслѣли су одъ петъ зонова или пасова, да се само на двома обитава, и да се на осталима ніе могло живѣти. Не чудимо се њиховомъ незнаню! Єръ, када разсудимо да и мы у томе многога іоштъ незнамо, колико има обитаюћихъ земаля. То ће се не по човѣческомъ разуму, него по случаю времена одкрыти.

свему томе поноситомъ имену, самъ видишъ, да є то маленость. Твое прославлѣнѣ, или каковогъ другогъ Римлянина, и да бы када изъ познаты вамъ краєва допрло иза Кавказа *) или Гангеса, горе и рѣке, коє су ти сада предъ очима, ко ће у остало-ме свему Истоку, и на краєвима запада, Сѣвера и Юга, чути о Сципіону? Сви тіи краєви землѣ, малый є дакле за тебе просторъ, коегъ твое славолюблѣ намѣрава напунити.

Осимъ тога, они, кои ће говорити о теби, докле ће говорити? Та и да бы данашњій родъ хотѣо другомъ найудалѣніемъ роду предати наше похвале, ніе могуће да наша слава буде вѣчита, до само, може быти одъ нѣкогъ траяня, због потопа и пожара, коє мора нанети теченѣ природе.

Па за што да и маришъ оставити по смрти твое име међу будућимъ людима, почемъ они, кои су пређе тебе были, коихъ брой ніє малый, и заиста заслужили веће достойнство, нимало ніесу о теби говорили?

Къ овоме додаймо, да и они кои те познаю, неће те поминяти ни сву годину. Година се зове по народномъ говору, то есть, време за колико сунце свое теченѣ свърши, али права и савршена є година та, када се уопште све звѣзде на исто мѣсто врате съ коега су кренуле и послѣ дугогъ времена истый планъ неба све стегну. Я, готово несмѣмъ рећи, колико зе хоће ваши вѣкова за такову годину. У старо време, када є Ромулова душа продрла у ова мѣста, было є на земљи помраченѣ сунца. Када све звѣзде, све планете, нађу се на своемъ поло-

---

*) Гора Колхидска, близу усћа рѣке Фазе, а Гангесъ рѣка Индиска.

жаю, догађа се да цѣло сунце у истый часъ, у исто време помрачи се опетъ, и тада вы имате пуну годину. Знай дакле да сада *) іоштъ ніе свршена двадесета часть.

Ако бы дакле ты изгубіо надежду повратити се у ове Храмове, единствено намѣренѣ велики душа, шта ти тада остае, и на што ће ти она човѣческа слава, траянѣ кое, обухваћа тако малый дѣлъ едне године?

Напротивъ, ако твое помысли и желаня обраћаю се къ овомъ вѣчномъ пребываню, тада похвале народне нека немаю на тебе уплива, нити оснивай твое надежде на земнымъ наградама него нека те сама добродѣтель са своіомъ красотомъ приведе къ истиной почести. Хоће ли се говорити о теби? то е посао другихъ, кои ће знати, како имъ валя о теби говорити. Али найпослѣ, были макаръ какови њихови разговори, неће допрѣти до краева оны тѣсны предѣла, кое ты видишъ, и по томе слава е мало траюћа. Наликъ людій када умру, њихова имена позната изгубе се и са заборавносћу потомства изчезну.

Што се мене тиче я му (Африкану) тада рекохъ премда одъ моегъ дѣтинства идући по твоимъ стопама и по онимъ моегъ отца, быо самъ изродомъ: одъ сада ћу пошто е улазакъ неба отворенъ оныма

---

*) Полагаюћи да е време овога сна было у години Консулства Манліева, и да е Ромулъ по мнѣнію *Пешо* умрьо по Римскомъ броенію године 38 е. то ће быти 568. година, а будући то време ніе было іошт двадесетомъ часћу велике године, доношенѣ ово Цицерономъ оправдава се у Дијалогу о узроцыма повређеногъ краснорѣчія гл. 16. да по мнѣнію нѣговомъ ова велика година састои изъ 12.854. година.

кои добро служе отечеству, по побуђењу тако великe награде, удвостручити моє о нѣму старанѣ.

Тако є, одговори ми, ты си и дужанъ то чинѣти. Па за извѣстно држи, да є твоє тѣло, и све што у нѣму распадаюћега има, смртно. Я када кажемъ *ты*, тебе разумѣвамъ, а не фигуру, на кою прстомъ упиремъ. Свакій є човѣкъ то, што є, не по своемъ тѣлу, него по своемъ духу. Тако знади да си ты нѣколико и богъ, єръ право значи, быти богомъ, када у себи имашъ животъ и чувство, памтенѣ и предвиђанѣ, а власти надъ тѣломъ толико колико врховный Богъ има надъ свѣтомъ. Ты си такође кадаръ съ њимъ слабымъ управляти и по своіой воли окретати, као што вѣчный Богъ управля и окреће са цѣлымъ свѣтомъ, кои у нѣколико ніе манѣ *) подложанъ одъ твоегъ тѣла распаднућу.

Суштество (Etre) кое се свагда само креће, живи на свагда. Но онай; кои є дао Кретанѣ другоме, а и самъ є то одъ другога приміо, престає онъ быти, текъ изгуби своє кретанѣ. По томе, суштество коє у себи свою силу има да се само креће, негуби никада свое Кретанѣ. Сувише оно е свію други стварій коє се крећу источникъ и почетакъ њиховогъ кретања.

Ко дакле говори о почетку (началу), тай говори о томе, што нема подрѣкла, єръ одъ почетка све произлази, а почетакъ одъ никога; нити бы онъ быо почетакъ, ако бы произлазіо одъ другога. А пошто не произлази одъ никога, слѣдовательно неможе има-

---

*) Сви су стари мыслѣли да є свѣтъ по своіой материи не распадаюћій, то єстъ, да матерія изъ коє є онъ сложенъ, не може быти уништена. Али вышій дѣлъ философа, а особито Стоицы доказывали су, да є онъ по своіой форми, распаднућу подложанъ.

ти свршетка, єръ свршивши, или онъ срушивши се, небы могао быти одъ другога почетка произведенъ, ни производити друге, будући да почетакъ ништа пређе себе не полаже.

И тако, почетакъ є кретаня, у ономъ существу, кое се собственомъ силомъ креће. Почетакъ, кои не може быти, ни произведенъ, ни уништенъ. Ако бы то другчіе было, онда бы се морало небо и земля прокинути и стропоштати, немогући више повратити ону силу, коя бы ихъ опетъ могла привести у кретанѣ.

По томе дакле, што се собственомъ силомъ креће, пребывати ће на свагда. И можели се одрећи, да моћь кретаня ніе такође свойствена и души? Єръ све, што се изъ споляшњи узрока креће, бездушно є. Али оно, што є одушевлѣно, собственомъ силомъ креће се, и са своіомъ унутрашњомъ живосћу. Такова є природа душе, таково є нѣзино свойство. Дакле, душа є између свега другогъ на земьи єдна, коя се сама собомъ свагда креће, и изъ тога заключава се, да она ніе рођена, и да неће умрѣти никада.

Ню упражнявай благородно! На ништа болѣ и лѣпше, као на добро и спасенѣ отечества. Душа, коя се съ тимъ занимава, са найбржіимъ полетомъ повраћа се у ово мѣсто, кое є право и истинито нѣно пребыванѣ.

Ты іой можешъ дати іоштъ већу лакоћу, ако ню, докле є она у тѣлу затворена, чешће изводити будешъ на размыслѣнѣ овы небесны предмета, и што манѣ може, нека има съ чувствама саобштеня.

Што се накъ тиче оны душа, кое служе наслађама, или раскошу, и кое слушаю само гласъ страстій — робкинѣ сластолюбля, нагло нарушаваю све законе, и божіе, и човѣческе: пошто изыду изъ

тѣла, блудиће око све землѣ; послѣ добити ће казнъ на много вѣкова; њихово повраћенѣ у ова мѣста.

Послѣ овы рѣчій: Африканъ нестане, а я се пробудимъ.

У Котору.

Превео
Ђорђе Срдићъ.

IX. ЛѢТОПИСЪ ПРАВОСЛ. ЦРКВЕ У ДАЛМАЦИИ.

1. Свечаность приликомъ отвораня православно-источнога Консисторіума Епархіе Далматинске.

По примѣру осталых у правосл. Јерархіи цркве наше доброуређеныхъ епархиа, добила е и Диецеза Далматинска свой духовный судъ тако званый Консисториумъ. Јошъ декретомъ Цара Наполеона **19.** Септ. **1808**, приликомъ наименованя Епископа В. Кралѣвића за Діецезана Далматинскогъ, одређено буде да овай има и свое савѣтнике, кои бы му у управляню цркве одъ рукопомоћи были. На тай конацъ год. **1810 24.** Јулиа буду наименована **6.** лица, кои сачињаваху епископскій *Капшулъ*; и то, еданъ Архимандрітъ, Протопресвитеръ, Протосингел, Икономъ, Саккелларій и шкевофилакъ. Али осимъ имена, што га као чланови и извѣстительи ношаху, не налази се да су они и дотичну службу извршивали, а то найвише ради тога, што се затезало плату имъ одредити, коіомъ бы могли постояно кодъ свога Архіереа стояти и съ ньимъ заедно дѣла діецезална одправляти. Приведенѣ пакъ у дѣло овога за цркву толи користнога завода случи се текъ подъ данасъ сретно владаюћимъ Царемъ и Кралѣмъ Франц-Јосифомъ I., кои превишњомъ одлукомъ своіомъ одъ **16/28.** Јуліа **1853** стално одреди за Диецезу ову Консисторіумъ Епископскій са 4. члана. На предлогъ Господина Діецезана буде найвишимъ царскимъ рѣшеніемъ одъ **15.** Апр. **1860** наименованъ за архим. консисторіалногъ, Архимандрітъ М. Драговића и клир. Професоръ Герасим Петрановићь а ц. к. Намѣстни-

ЕВАНГЕЛИЈА ЦАТИЋЕ ПРОДАЈЕ У ИСПОД САДУ

чество наименова остала три члена, и то за Игумана О. Лукіана Кундоицу, за Протопресвитера Георгіа Николаевића за пресвитера катихету Николу Вуиновића. Осимъ тога опредѣленъ є єданъ Канцелистъ и єданъ послужитељ. Одъ Господина Дієцесана предложена и одъ найвише власти одобрена установа илити штатутъ Консисториалный опредѣлюе дужности чланова и кругъ дѣланя ньіовогъ.

Дана 18/30 Јуніа 1860 светковаше се у Задру велико духовно торжество приликомъ отвораня овогъ епархіалногъ Консисторіума. Рекохъ велико духовно торжество, еръ — како є прьый и главный задатакъ Консисториума надгледати и старати се да се законитый редъ у свему што се тиче цркве и школе уздржава, пакъ къ томе да се и матеріално станѣ светыхъ храмова и благочестиво воспитаніе правосл. народа побольша и унапреди, то се съ пунимъ правомъ поменутый догађай може сматрати као сяйна добротворна епоха у повѣстници православне далматинске дієцезе. Прилажемъ дакле овдѣ спомена ради кратко извѣстіе о той рѣдкой и доиста знаменитой светковини. — Што ме є пакъ найвише побудило да ово за далм. цркву, а у нечемъ и за цѣло сробство у благотворнимъ своимъ послѣдыцама важно торжество опишемъ, то є желя, да се небы установлѣнѣ овога духовнога суда у Далмаціи, и обшта радость, коіомъ є од правосл. моихъ саотечественика примлѣно было на уштербъ историі а и на срамоту нашу коначномъ забораву предало, ако бы га само устменомъ причаню повѣрили, као што су понайвише стари наши чинили о многоважніимъ и вечимъ у цркви и народу збившимъ се догађаима, коима се данъ данашньи на жалостъ и несрећу нашу ни найманѣгъ историчкогъ трага не налази, еръ су изъ незнаня и по небрежљивости мислили да є довольно када се догађаи такови предаду наустице потомству. Овомъ приликомъ пона-

влямъ опетъ живу молбу и препоручуемъ санародницима моима, особито изображеніой Класси, а понаособъ браћи моіой Свештеницима, да се постараю свакій по могућству умныхъ и материалныхъ својихъ средства сакупляти, описивати и средствомъ печатиħ саобштавати што се годъ тиче историчкога бытка было цркве было народа нашегъ изъ прошлости и садашњости србске. То ће послужити нама живећимъ да прокрчимо и очистимо срећніему потомству путъ коимъ му валя ступати да развіе и систематички по изворнимъ датцима опише црквену и грађанску доста сяйну прошлость нашу. Періодъ поданя и робства минуо е већъ за родъ србскій! Ако предцима нашима одъ косовске битке не бяше до тога да миселе о сачуваню историчкогъ спомена, положенъ и околности наше данасъ су хвала богу сасвимъ друге и болѣ, — Прелазимъ къ дѣлу.

Гореспоменутогъ дакле дана 18. Јуніа одслужиласу у 9. сатій ева четри члана консисторіална са діакономъ у мѣстной цркви св. пророка Илие свечану службу Божію у присутству Преосвештенога Архіереа нашега *Стефана*, многобройнога клира и народа. Послѣ служби подъ самимъ началништвомъ г. Епископа слѣдовало е призиваніе св. Духа, ради сретнога почетка у овоме духовномъ подузећу, и затимъ савъ клиръ одирати Архіереа у нѣговъ дворъ гдѣ е већъ дошао быо Нѣгова Преузвишеность Г. Намѣстникъ Далматинскій Лазаръ баронъ *Мамула*, са своимъ побочникомъ, са тайникомъ кодъ предсѣдништва и тайникомъ код референта за духовна дѣла. Бяху присутни такођеръ ева господа клир. Учителъи са питомцима заведенія Клирикалногъ, остало мѣстно свештенство, и многа іошъ отмѣна лица. У епископской великой сали приправлѣнъ бяше зеленомъ свитомъ покривенъ великій столъ, наредъ коега стаяше св. Еванђеліе са частнимъ крстомъ и двѣма свѣ-

ћама, а у дну поређане књиге канона и права црковногъ, установа Консисторіална и остале књиге духовногъ садржая. У зачелю стола намѣштене бяху двѣ велике столице, а около стола съ лѣве и десне стране по двѣ манѣ; мало одалѣ пакъ на десной страни опетъ маньи писарничкій столъ. — Пошто су се Консісториални чланови вратили изъ цркве, два старія стадоше на вратима одъ сале, а два млађа одоше дигнути господина епіскопа изъ собе, кои се одма упути тамо заедно са Г. Гувернаторомъ и нѣговомъ пратњомъ дочимъ су господа клир. професори са осталимъ мѣстнимъ клиромъ, клирыцима и другомъ нѣкоіомъ одличніомъ господомъ већь у сали сакуплѣни были. Ушавши у салу госп. Епископъ почасти Нѣгову Узвишеность са столицомъ съ десне себе, а чланови Консісторіални заузеше сваки свое одређено мѣсто. Одма затимъ отвори Нѣгово Преосвештенство светковину сходным говоромъ у коіемъ є особито показао правацъ коегъ се Консисторіумъ држати има, и жарко препоручіо любавь и пожертвованѣ, као поглавите основе свега дѣлованя и заключіо є са искреномъ захваломъ Нѣг. царскомъ Величеству, кой є премилостиво изволіо одобрити овай важный заводъ за правосл. далм. цркву, и изразіо є такођеръ топлу захвалность госп. Губернатору, кой є толико благодатно настояо да се више пута поменутый Консісторіумъ у дѣло приведе. При самомъ свршетку овогъ говора усликао є Преосвештеный за здравлѣ Цара; на што є одъ стране присуствующихъ слѣдовало трикратно: *Живіо!* Клиръ пакъ усхићенимъ чувствомъ одпѣва: *Многая лѣта!* То исто бы учинѣно и за здравлѣ гореспоменутогъ Г. Намѣстника Барона Мамуле. — Сада устане Архімандритъ Консисторіалный те узме рѣчь у коіой покаже постанакъ Консісторіума и важность истога, захвали Богу и Цару на превисокой милости, Нѣго-

вомъ Преосвештенству на избору; госп. Губернатору на судѣлованю, и присутномъ клиру и господи на участію; призна високе и тежке дужности чланова и одъ стране истихъ явно обећа найболю дѣлателност на основу любави и пожертвованя. — Потомъ Консисторіалный Протопресвитеръ у мало рѣчи изяви честитку старѣшини діецезалномъ, нашто заори опетъ: Живіо!, а затимъ госп. епископъ изрекне честитку члановима Консисторіума, и присутни опетъ отпѣваю *Живили*, а клиръ *Многа лѣта*. и тимъ се торжество ово заврши, а Консісторіумъ отвори. — Прилажемъ овдѣ оба горепоменута говора.

ГОВОРЪ

Нѣг. Преосвешт. Г. Епископа Стефана.

Благоутробный нашъ Монархъ *отъ благаго сокровища сердца своего*, изрече и на нашу правосл: цркву христіанско-милостиву и човѣколюбиву мисао къ преспѣваню и цветаню нашегъ благочестія и благостоянія церковногъ, и къ благодѣяніяма придаде нову свою волю благу вѣрнымъ сыновима православнымъ нашегъ отечества установлѣнѣмъ о државномъ трошку духовногъ совѣта. Я одазвавши се гласу милостивѣйшегъ Монарха, васъ духовна братіе избрао самь за мое и цркве достойне органе за привести у дѣло цареку мысао . . . Садъ сте братіе у положенію испунити заповѣдъ апостолску у свой обширности т. е. *подаши правду и уравненіе* не само одъ васъ самыхъ, него и одъ лица оныхъ кои су васъ избрали и потврдили. Да благослови Господъ Богъ Ваше труде и да ихъ увѣнча подпунимъ и желаемымъ успѣ-

хомъ. И Господъ ће васъ благословити, будите увѣрени! Али кадъ? Онда кадъ ревностно приступите къ вашимъ дѣлма, кадъ ихъ будете извршивати съ она два света и найблагороднія чувства *самоотвержењемъ* и *любовію*.

Вы сами већь добро знате у чемъ се состои сущность вопроса, когъ вамъ рѣшити треба. Устроити на крѣпкимъ основаніяма редъ церковный, дати праващъ духовномъ раду, бдити о сохраненію истине православне вѣре, быти будна стража и надзирательи надъ дѣлателѣма винограда господня, лѣниве поштравати, прилѣжне ободравати, обидиме бранити, обидяще судити, праведный и безпристрастный судъ безъ лицезрѣнія изговарати и у свему мои совѣтницы и помагательи быти да бы одъ овогъ устройства не само црква ништа изгубила, него напротивъ дабы приобрѣли обще благо. Рецыте по совѣсти ели могуће то све учинити безъ самоотверженія и безъ любави къ вашой млађой браћи и вообще къ цркви? Што дублѣ у Вами буде укоренѣно самоотверженіе, што безкорыстнія буде ваша любовь, тимъ ћете лакше и ближе къ духу христианства рѣшити великій вопросъ.

Обратите ваше вниманіе и на посао кой васъ чека. Тай посао заиста ніе лакъ, него претежакъ и многосложанъ. Онъ ће одъ васъ потребовати внимателныхъ и напряженыхъ изискиваня и соображенія; основателныхъ, строгихъ и продуживаюћихъ совѣтованя; шта є дакле у стаю облакшати Вамъ и усладити ваше труде ако не самоотверженіе и любовъ къ цркви, за кою ћете се трудити? При свемъ єдинству предмета ваших послова, при єднакости ваших тежня, опетъ свакій одъ васъ може имати своя лична мнѣнія и убѣђења касателно єдне или друге части обширногъ вопроса. — и у совѣтованьма неизбѣжима су разногласія. О да васъ у томъ

случаю руководи любовь другъ другу и самоотверженіе за обще благо цркве; да васъ ова чувства науче взаймной слоги, снисходителности и уваженію другъ друга, да вамъ даду едно срце и една уста, да бы могли изговарати сущу *праведу* и *уравненіе* братіямъ! гдѣ є любавъ са самоотверженіемъ, тамо є самъ Богъ; ербо та любав по нелажному свидѣтелству, излива се у срца наша Духомъ светымъ, и кой пребыва у любови, у Богу пребыва и Богъ у нѣму. А гдѣ є Богъ своіомъ благодати, тамо є начало и залогъ свакогъ добра и успѣха.

Споментесе браћо, да на васъ гледа садъ сва современность надаюћисе одъ васъ добримъ плодовима, гледа на васъ не само єданъ край нашъ, него и цѣло отечество, сва Јерархіа, и благодѣтелный Отацъ отечества, кой єднако люби све свое поданнике безъ разлике вѣре и народности. Споментесе даћете се трудити за потомство и исторію, ербо дѣло на кое сте позвани такове є важности да оно сочинява найсяйнію и найзнаменитію епоху у исторіи наше отечественне цркве.

Дай Боже да рѣшите великій вопросъ тако, да бы се о вами могло рећи: рѣшили су не само люди изображени и правіи хрістіани, него и истинніи послѣдователи Апостолскіи и ревнители православія на честь свогъ вѣка и корыстъ хрістове цркве!

И съ овымъ у име Божіе отворенъ е совѣтъ овай Архіерейскій!

ГОВОРЪ

Архимандрита Консисторіалногъ Герасима Петрановића.

Преосвешшеный Владико!
Високопочишшаема Господо!

Истина е несумњива, обштимъ искуствомъ потврђена, едногласнимъ признаванѣмъ освѣдочена, да што е важніе друштво какво, што е цѣль нѣгова племенитія и узвишенія, што су разновретніе и теже дужности нѣгове, тимъ е потребитіи, поредъ зрѣле мудрости, неуморимый трудъ, превелика брига, проницаваюћа обозрителность ради сретногъ и цѣлисходнога управляня нѣговогъ. Пакъ имали на свѣту друштва, кое бы и ради многолюдногъ броя своихъ чланова, и ради спасителне цѣли свое коіой води, и ради многобройныхъ потреба кое савѣстно подмиривати и ради важности послова кое одправляти мора, као и ради тешке одговорности кое на себе прима, веће и важніе мѣсто заузимало, него што е друштво цркве христіанске? Цркву е ову божественый основатель нѣнъ Исусъ предао найпре на управу своимъ Апостолима и ньовимъ преемницима епископима, да они подъ врховномъ невидимомъ управомъ Нѣговомъ, у договору, миру и единству духа потребито старанѣ о ньой носе. Али чимъ се црква умножавати и распростирати почела, една снага Апостола и Епископа овыхъ не бяше довольна, да они посвуда и на време потребе Духовне размноженыхъ чланова нѣнихъ подмирую. Зато да бы се у преважной и претрудной службы овой предстателъима цркве трудъ облакшао, и да се због недопируће свуда снаге ньове уштрбъ какавъ духовноме стаду догодіо небы,

установленѣмъ Божимъ рукополагаху Епископи и на различна мѣста за поедине манѣ цркве одређиваху Свештенике, као свое помоћнике у пасеню преданогъ имъ стада. Јошъ у прва времена Христіанства Епископи ништа важнога у цркви предузимали небы безъ савѣта и договора подручныхъ себи Свештеника; кое бы они ради савѣтованя на духовне саборе къ себи призивали. Но сматраюћи на трудности и велике незгоде, кое обично на путу стое да расъяни особито по пространимъ Епархіама Свештеници могу уредно и често на такова савѣтованя къ Архіереима своима долазити, мудро е кашнѣ уређено, да Епископи изаберу међу подручнимъ Свештенствомъ по неколика одабрана лица, да бы ньи кодъ себе постояно имаюћи, могли съ договоромъ и савѣтованѣмъ ньіовимъ трудна дѣла цркве и управе нѣне лакше одправляти. Сборъ на то избраныхъ свештеныхъ лица, епископских савѣтника, називали су св. отци: *Сенатъ апостолскій* (Игнат. писмо къ Магн.) или *Синедріонъ* (Злат. о Свящ. Кнь. 3. и 15.); а данасъ познатъ е обично подъ именемъ *Консисторіума.*

Преосвештеный Владико! Побуђени племенитимъ намѣрама за цркву жаделише предшественици Ваши, а и Вы понайвише да имате кодъ себе таковый духовный савѣтъ, такове савѣтнике, и праведну желю ову достойно уважи милостивый Царъ нашъ Францъ Јосифъ I. Консисторіумъ е одобренъ, и данасъ га ево Вы съ благословомъ Божіимъ торжествено у дѣло приводите. Епоха нова, знаменита епоха настае сотимъ у епархіи нашой, епоха коя обећава сталну и сретну будућность правосл. цркви нашой. — Консисторіумъ, духовный зборъ превакжанъ е. ербо: Искуство насъ учи да се разумнимъ договоромъ и савѣтованѣмъ обично лакше и обозрителніе ствари виде и рѣшаваю. Одъ духовнога зборa овогъ праведно може се очекивати и надати да ће

се свакій предметъ црковный и діецезалный у нѣму збогъ већегъ броя нарочито на то изабраныхъ својихъ чланова, зреліе изпитивати и расуђивати, и да ће се зато свагда моћи по могућой правди и правици безпристрастно рѣшавати. Установленѣмъ збора овогъ дѣла діецезална постояно се одправляю, нити болесть нити смрть предстоятеля діецезалногъ дѣла ова прекинути може. Консисторіумъ есть далѣ за діецезу сѣмениште, есть школа у коіой се свештеници за већа црковна званія и достоинства згодно приправляю и воспитаваю; у нѣму се уче чланови болѣ и практично познавати установе свое цркве, и дуго искуство извѣшти ихъ и научи да добію право понятіе о начину како треба цѣлисходніе црквомъ управляти. Духовный е зборъ напослѣдку племенито подстрекаванѣ свему епархіалноме свештенству да себе у сваком правцу развія, како бы съ временомъ и сами пречестно мѣсто у истоме збору добити могли.

Изъ свію преднаведеныхъ и іошъ неспоменутыхъ важныхъ узрока можесе установленѣ Консисторіума праведно држати за знамениту епоху у діецези нашой. Ніе дакле чудо што се православный клиръ нашъ и народъ сердачно обрадовао гласу о заведеню Консисторіума. Но коме живля и радостнія осѣћаня збогъ тога прси сагрѣваю као нама четворици овдѣ предъ Архіерейскимъ лицемъ Вашимъ сабранима, кое сте Вы те велике чести удостоили, да насъ за свое савѣтнике, за чланове Консисториума изберете. Сво Свештенство, сви епархіани, али мы особито у установленю Консисторіума виђамо сяйне знаке Промисла Божіегъ о цркви нашой; осѣћамо у томе нове доказе неограничене милости праведногъ Цара нашегъ Франца Іосифа I.; сматрамо у томе поновлѣне примѣре отчинске бриге и архіерейскога стараня Преосвештенства Вашегъ о благу и напредку цркве свое. Пакъ гдѣ су намъ рѣчи, камо снага да бы сва ова

осѣћаня точпо изразити могли? Премучати ихъ пакъ было би тешко насиліе учинити срцу, савѣсти своіой, значило бы красну добродѣтель благодарности изневѣрити. Явно дакле и искрено исповѣдамо:

Да у Консисторіуму што га діецеза наша доби, виђамо найпре сяйный знакъ Промисла Божіегъ о цркви нашой, коіой даде у заводу овоме средство напредка и среће; промисла кои вѣрне свое Христіане закрилюе и брани, и кой є и досадъ цркву нашу моћномъ своіомъ десницомъ онако дивно и сретно чувао и руководіо. Мы смо зато, Архипастиру наш, предъ светимъ жертвеникомъ Нѣговимъ излили наша срдачна колѣнопреклоненія и захвалность, и съ Вама заедно призвали смо Га да благодатію пресветогъ Духа свога озари, просвѣти умъ нашъ и да срце наше укрѣпи, како бы право познаваюћи велику важность завода овогъ и службе наше, све мисли, сва дѣла и настояня наша на единну цѣљ, срећу сирѣчь православне вѣре и цркве управляли. Ова срдачна данашня молитва наша, быће намъ свагданѣ и наймиліе средство, коимъ ћемо се Творцу обраћати, помоћь и снагу одъ Нѣга тражећи.

У заведеню Консисторіума видимо мы далѣ ново доказе отчинске милости Цара нашегъ. Праведно можесе онъ звати да є отацъ своихъ вѣрныхъ поданика, да є покровитељ њіовъ безъ разлике вѣроисповѣданя. Света ће дакле дужность наша быти да Нѣму и пресвѣтлой Кући Нѣговой непоколебимо вѣрни останемо, да му на вѣки благодарни будемо, и да топлима молитвама Богу припадамо, да Нѣга и пресяйный домъ нѣговъ у миру и дуговѣчно уздржи. Неможемо ипакъ сманѣ учинити да не замолимо Ваше Преосвештенство да изразъ ове наше живе благодарности и вѣрности, кою съ нама и остали правосл. сербскій клиръ и народъ єпархіе ове подпуно

дѣли, у нарочитомъ писму предъ високій царевъ престолъ поднети изволите.

Съ овимъ осѣћаньма, рекао самъ, да се здружуе и оно топло чувство благодарности наше прама преосвештеной особи Вашой, кои сте насъ предстоећа Вамъ четри лица за чланове Консисторіума и савѣтнике свое изабрати изволили. Утѣшно є срцу нашемъ наименованѣ ово, єръ намъ є доказъ любави Ваше къ нама; утѣшно є срцу нашемъ, єръ у наименованю овомъ налазимо знакъ повѣреня како Вашегъ тако и предпоставлѣныхъ свѣтскихъ властій нашихъ; утѣшно є напослѣдку и радостно, што намъ се крозъ наименованѣ ово отвора шире полѣ да на ползу цркве свое дѣламо. Но чимъ бы могли болѣ и достойніе нашу топлу признателность ради тога Вама показати, него испуняваюћи савѣстно, точно и ревностно дароване намъ службе. Єсть, мы смо уверени да сотимъ Вама найболѣ задовољити можемо; да є то найлѣпшій знакъ коимъ благодарность нашу изявити, и цркви, држави и роду доказати можемо да изборъ ніе на недостойне пао, ако т. є. свету дужность свою савѣстно извршивали будемо. — Дѣланѣ у єпархіи есть дѣланѣ преважно, управа знаменита, єръ се ту найвише тиче душевногъ спасенія многобройныхъ христіана; и зато вы у дѣланю и управи овой подпору и савѣтъ нашъ иштући, праведно тражити можете одъ насъ да насъ у томе правда, безпристрастіе и нелицемѣрство руководи. Брига о диецези єдной превелика є, трудъ у управи нѣкой претежакъ є и Вы съ пунимъ правомъ одъ насъ искати можете да непрестаномъ бодростію нашомъ бригу Вашу смањимо; да одбацивши дангубицу, лењость и немарность, жертвуемо се за званіе наше и тимъ трудъ Вашъ да облакшамо; да небуде т. є. служба наша столица почиваня, колѣвка успављоюћа; єрбо ако мы по положаю нашемъ и по доста

прилично награђеномъ труду нашемъ одъ милости царске ревностно радили на кориcть цркве не будемо, како и коимъ образомъ моћи ћемо то одъ остало га свештенства искати. Єдномъ рѣчи, Вы одъ насъ тражите да сѣдинѣни единствомъ духа, оживлѣни чувствомъ праве любави и ревности къ цркви, руковођени еванђелскомъ мудрости, увѣрени о важности звања свога, осѣћаюћи тежку одговорность кою на себе примамо, — сложнимъ силама настоимо да изъ заведенія овогъ едино срећа, цвѣтанѣ, напредакъ и благословъ епархіи овой и цркви нашой засійне.

Преосвештеный Владико! Мы дубоко цѣнећи ове праведне и свете желѣ и искања Ваша, признаемо да бы тежко душу огрѣшили када сложно настояли небы да ихъ точно испунимо; признаемо да бы за цркву нашу найвећа несрећа и жестокій ударъ быо, када бы другачіе радили, и када бы насъ друге неправе намѣре у новой служби нашой руководиле; видимо да бы иначе строгоме суду савремености, а особито неумитноме суду у повѣстници цркве наше подпали. Зато и при овоме торжественомъ часу даемо Вамъ и опетъ обећанѣ наше, да ћемо праведна искања Ваша точно испунявати, као што смо то и заклетвомъ потврдили, али у исто време молимо Васъ да насъ благословомъ Архіерейскимъ осѣните, и у молитвама своима, кое су намъ одъ велике потребе, не заборавите!

Дужность насъ позива да сердачно благодаримо и Вама Преузвишеный Г. Намѣстникъ, кой сте се удостоили увеличати данашню светковину ову високимъ присутствомъ Вашимъ. Дужни су Вамъ много правосл. Далматинци на крѣпко судѣлованѣ Ваше у заведенію Консисторіума у Діецези нашой, а мы чланови истога особито смо Вамъ обвезани што сте предлогъ преосвештеногъ Архіереа нашегъ за насъ онако благонаклоно примили и уважили!

Примите нашу искрену захвалность и Вы братіе Свештеници и остала високопочитаема Господо, кои сте драговољно на свечаность ову доћи изволили као и на радостномъ осћаню, коега намъ овомъ приликомъ показасте. Нека Господъ Богъ благослови да радостъ Ваша споена са радостію нашомъ допринесе вама и нама, цркви и роду свакій могући напредакъ!

2. О православнымъ Далматинскимъ Епископима.

(продуж. види Магазинъ 1859 стр. 152.)

VII. *Стефанъ Любибрашићъ* родомъ изъ Пиве у Ерцеговини. Дошао є изъ Требиня у срезъ Кастелновскій са своимъ стрицемъ владикомъ Савватіемъ као дѣте у почетку првога рата турскогъ съ Млѣчићи. Научивши кодъ нѣга књигу, прими чинъ монашескій у М. Савини, и одъ Вукашина добіе име Стефанъ. Послѣ постави га стрицъ за Архимандрита. Када год. 1716 умре Еп. Савватій, остави Архимандрита Стефана у писменой опоруци наслѣдникомъ свію свои добара и управителѣмъ цркве. Онъ се одма постара кодъ власти, да добіе плаћу кою му є стрицъ уживао, и коя є и нѣму у почетку обећана была. На ту прошню нѣгову Проведиторъ Анзоло Емо декретомъ одъ 1 Авг. 1716 опредѣли му да ужива исту плаћу стрица свога. (Ово се звало la rimessa in cavalleria т. є плаћа кою су подъ Млѣчићима уживали они кои бы дошли као конянице на службу републике.) Три године управляо є црквомъ као Архимандритъ, и када почеткомъ 1719 Патріархъ нећскій Моисей Чурла пође у Црнугору, гдѣ є посветіо Савву Петровића за црногорскога Владику, посѣти и Кастелновску страну и Грбаљ. Ондѣ ради рѣдке смирености и

други врлина Архимандрита Стефана, и на прошню свештенства и народа, рукоположи га Патріархъ за Епископа. Онъ одма као ревностный Пастиръ, не обзирући се на сплетке и неугодности, што му непріятељи вѣре узроковаху, пође да обилази свой народъ и цркве. Дабы могао паству свою по доњой Далмаціи изближе надгледати и цркву уредити, (а можебыти приморанъ и одъ власти) намисли свою столицу изъ Кастелновога овамо пренети тимъ радіе, што є у горњой Далмаціи (садашньой Бокки Которской) црква безбѣднія была због близкости пећски Патріарха и Митрополита црногорски, одъ коихъ послѣдни добише већь г. **1718** духовну управу и надъ Боккомъ. Епископъ дакле Стефанъ дође у М. Драговићь, и мудримъ и ревностнимъ своимъ настоянѣмъ много є користи истоме принео, измоливши одъ правителъства осимъ осталога доста лѣпы земаля за Манастиръ, као што смо напоменули у описанію св. обители. Сѣдіо бы, као и Еп. Бусовићъ, врло радо лѣти у Врлици у ћелліи више чесме. Изъ Манастира бы често цркве и народъ свой по провинціи обилазіо и учіо. Али и ту непріятељи нѣки покоя му не дадоше. На тужбе поднешене Сенату противу нѣга, у коима га кривише што ніе поданикъ млѣтачкій, што га ніе власть за Епископа одобрила, што є опасанъ за римску вѣру и за државу, Сенатъ дукаломъ одъ **25.** Јан· **1720** заповѣди Проведитору Далматинскомъ Моченигу, да га има одма изъ провинціе удалити. Правдолюбивый Мочениго, познаваюћи добра свойства Еп. Стефана, као и то да су тужбе на нѣга голе потворе, не покорисе одма наредби той, но поднесе Сенату подъ **1** Марта **1720** красно извѣстіе о стању правосл. цркве у Далмаціи, у коме овако се о Еп. Стефаиу изражава: „Онъ ніе туђинацъ, него поданикъ пресвѣтле републике. Нѣговъ послухъ и подчинѣностъ, кою већь одъ много година показуе, већь

се яко укоренила. Узъ ово долази и то, да є пріятанъ у обхоћеню и любке нарави, чимъ є прокрчіо себи путъ къ епископскомъ достоинству и къ уваженію, што га ужива кодъ толикога народа. Обвезанъ самъ такоћеръ засвѣдочити, да ми є у многимъ приликама и у найважніимъ државнымъ пословима користне службе учиніо.“ Поредъ свега тога Сенатъ подъ 18. Апр. 1720 понови горню свою заповѣдь, и када и овимъ не успѣ, изда реченоме Проведитору подъ 12 Септ и. л. укоравающій дукалъ, кой овако гласи: „Пошто су Вама послани дукали одъ 25 Јан. и други послѣдующи одъ 18 Апр. прошлога, кои потврђую првашнѣ, мы смо се надали да су се већь изрвшиле државне и ясне наредбе съ коима наредило вамъ се да удалите изъ наши држава нѣкога калуђера србскога по имену Стефана Любибратића, кой се држи за Епископа Кастелновскогъ и примата Далмаціе, и да узмете натрагъ повелю, за кою се говори да сте му є вы дали, и по коіой є онъ извршивао пастирску юрисдикцію. Чуди се Сенатъ, дознавши изъ поузданы вѣстій да поменутый калуђеръ не само што се настаніо у Кастелновску страну, гдѣ служи као Епископъ, кой никада ондѣ ніе быо *), него да се што више появіо у Сплѣту и одтуда отишао у Синь, и то противу већь изданы указа наши. Будући да се подъ никои начинъ трпити неможе да поменутый калуђеръ улази далѣ у наше државе и да изврщуе икакву власть епископску на штету католичке вѣре и државе, наређуе вамъ се да одма извршите горнѣ дукале, удаливши смѣста Любибратића и да Сенатъ о томъ извѣстите. Спровешћете узъ то извѣстіе и вишеречено

*) Овдѣ Сенатъ млѣтачкій самъ себи противурѣчи, будући да є кодъ Кастелновогъ сѣдіо стрицъ Стефана, Еп. Саватій, башъ у слѣдъ сенатскогъ допуштеня одъ 19. Јуніа 1695 и добивао є плаћу.

писмо о коме се говори да сте га реченоме калуђеру дали.“ Поредъ све ове строге поновлѣне наредбе види се да є правдолюбивый Мочениго іошъ браніо вреднога и невиногa Еп. Стефана; али Сенатъ не одустане одъ свога искања, но изда подъ **11** Апр. **1722** дукалъ коимъ се Епископу забранюе изршиванѣ власти епископске, и налаже се Проведитору да предложи 4 способна лица за Епископа. У слѣдъ ове заповѣди Еп. Стефанъ тужнымъ срцемъ и праћенъ благословомъ свое пастве остави свою епархію, пређе у Аустрійску државу и настани се у пограничномъ Манастиру Медку у Лики, гдѣ є до г. **1727** стаяо и рукополагао по потреби и Свештенике за Далмацію. За ово време обрати се прво писмено, а послѣ и лично прикаже се Митрополиту Моисею Петровићу, кой цѣнећи заслуге нѣгове за цркву и личне врлине нѣгове, предложи га Цару Карлу **VI** за Епископа Зринопољскогъ и Костайничкогъ. У томъ достойнству потврди га Монархъ повељомъ одъ **11** Фебр. **1728**; военый савѣтъ писмомъ одъ **29** Дек. **1730**; а мађарска канцелларіа писмомъ год. **1731**. Онъ се преставіо у Костайници около **1740**.

VIII. *Симеонъ Кончаревићь*. Роѣенъ у Карину около **1690**. Отацъ му бяше Іоанъ Кончаревићь првый Парохъ у селу Бенковцу, а мати Павлина. Около **1686**, када многи Срби изъ Босне и херцеговине бѣжећи одъ прогонства турскогъ дошше подъ проведіторомъ Валіеромъ у Далмацію, сагради му отацъ за добѣгши народъ о своме трошку цркву св. Іоана на Бенковцу, и къ овой парохіи спадаху онда села Бенковацъ, Буковићъ, Кожловацъ и Коларине. Будући пакъ да є за умножени народъ речена црква кашнѣ отѣсна была, то съ допуштенѣмъ проведитора В. Вендрамина распространи Є. — Видећи отацъ у сину своме особиту наклоность къ чину свештеничкомъ, посла га да се рукоположи по свой

прилици тадашнѣму Босанскоме (Сараевскоме) Митрополиту, кои су надъ сувоземномъ Далмаціомъ духовно управляли, називаюћи се; *Пречестни Ексархъ всея Далмаціи*, или: *Митрополитъ добробосански, фойнички, Клишки и далмашински.* Вративши се у отечество задржа га отацъ при себи као спомоћника. Послѣ смрти родителя служіо є іошъ **20.** година као парохъ поменуту парохію, и произведенъ буде за Протопресвитера. За све ово време многе є бѣде и неволѣ претрпіо, особито што ніе хтѣо припознати юріедікцію римскога Епископа Балба у Нину; као што свѣдоче нѣгове прошнѣ послане сенату, кое ћу ниже споменути.

Колико ради свое посебне обране, толико више ради обране цркве и правосл. Свештенства одъ нападаня противника вѣре, и небы ли црква сотимъ лакше добила свога Епископа, настояо є свойски и у настояню своме успѣо, те се год. **1371 16.** Јуніа у Бенковачкой цркви сакупи саборъ, на коме бяху **17.** мирскихъ свештеника и **5** Калуђера и то у присутству префектногъ Канчелира (cancelliere prefettizio) посланогъ одъ. полит. власти. Врѣдно є да укратко опишемъ шта се натоме сабору заключило: **1**) да парохъ Симеонъ и сви источни пароси, као спадаюћи светой источной цркви, не мораю быти подложни западнимъ Епископима; **2**) да є слободно свакоме правосл. пароху безъ ичиега питаня у своіой цркви исповѣдати и друге службе црковне извршивати; **3**) да рим. епископи не познаю правосл. вѣру, ербо су догмати њиови овой сасвимъ противни: **4**) да латински епископи не могу нагонити грчкога закона люде да признаю саборъ тридентиńски, када на томе грци нису были и. т. д. За наименованѣ пакъ Епископа учинише изъ сабора прошню, кою имъ самъ проведиторъ на сенатъ спроведе, и у коіой ишту да имъ се за Епископа од-

реди дошавши изъ М. Саввине Архим. Аврамовиħъ (Inform. Caraman одъ 2. 1751).

Правосл. народъ и свештенство одвеħъ є тежило и настояло да добіе свога епископа. Послѣ него што є удалѣнъ Владика Стефанъ Любибратиħъ, не имаше Далмаціа свога непосрѣднога Архипастира. Залуду горня изъ сабора Бенковачкогъ натай конацъ одправлѣна и толико пута кашнѣ поновлѣна молба. Нереди кои су се због тога у цркви догађали и све то веħи махъ отимали, учини те се сабрани год. 1750 по обичаю кодъ цркве св. Иліе у косову старѣшине трію Манастира; остали мирски свештеници и поглавари народни почеше озбиљно савѣтовати, меħу осталимъ предметима и о томе како да Епископа свога добію, и то и не питаюħи владу млѣтачку, знаюħи да имъ є кодъ нѣ због познатихъ противника узалудно било таково што тражити. *) Сви почну наговарати Кончаревиħи, кой е ту такоħеръ био, и нањ наваљивати да се као найспособніи прими тога достоинства. Онъ се спочетка свакояко одрицао, знаюħи како бы га веħе бѣде снашле одъ своихъ познатихъ противника; али напослѣдку на единодушне молбе пригне се. Примивши монашескій чинъ у М. Круши, као што тамошня братия тврде, снабдѣнъ потребитимъ свѣдочанствама и нуждним трошкомъ, — М. Крка и Крупа дадоше му свакій по 100, а М.

---

*) Multis nominibus laudandam villicationem tuam invenimus, ac primum quidem quod multo conatu atque labore episcopi jura tutatus fueris adversus canonicos, tibi benefitia spectantia conferre molientes, atque adversus graecos sui ritus episcopum in tua diocesi postulantes etc. Писмо пропаг. римске Задар. Архіепископу Змаевиħу. Види Patriotti illustri di P. D. Fabianich. Venezia 1846 стр. 20.

Драговић 50. цекина — отиде у Пећъ тадашнѣму Патріарху сербскомъ Атанасію II. *) Патріархъ незна се изъ когъ узрока неможе га самъ посветити, него на то опуномоћи ерцеговачкогъ митрополита Гаврила, кой га рукоположи у Требиню, као што гласи нижестављена Синђеліа. **) Када се врати у Бенковацъ

---

*) У житію Зелића стр. 308 погрѣшно стои: *Арсенія.*

**) Гаврилъ милостію Божіею правосл. митрополітъ Добробосански и вселенскаго патриаршескаго свѣтѣйшаго трона цариградскаго Ексархъ.

Васимъ васточно апостолскаго католическаго исповѣданія и православія, преосвященимъ митрополитомъ, боголюбезнимъ архіепископомъ и епископомъ, пречестнимъ архимандритомъ, честнѣйшимъ игуменомъ, благоговѣйнимъ протопрезвитеромъ, потомже и діакономъ, и васему Клиру црковному, благочестним и почастнимъ вишимъ и нижимъ чина, санаже, званія и достоинства, васемъ православнимъ благодать, милость и миръ отъ христа спаса нашего Исуса христа, отъ насъ же молитвеное благословеніе. Понеже въ далматіи обретающисе славено сербски народъ нашего васточнаго православия, отъ 1722 году остали єсу безъ епископа своега блаженопочившаго преосвященаго Стефана любибратича, єгоже лиценцбалъ яснѣйши сенатъ преведрейшне републике венетиске, зане онъ не былъ судитъ яснейшега принципа, яко свидѣтелствуетъ яснейшаго сената декрети во милости издати народу нашему. Нинеже промисломъ вишняго обретоше отъ правихъ судитов яснейшія ребублики венетинскія показателя сея нашея сказуемаго бити именемъ Симеонъ протопресвитеръ нашего православія закона греческаго, отацъ Его Јоанъ іерей, матиже Павлина, суще изъ контата Задарскаго веси наричаеміе Бенковацъ, єгоже цѣлое общество закона нашего православія греческаго иже въ далмаціи и албанін живущіе васи єдинодушно и єди-

да бы се ваљда лакше тимъ кодъ власти млѣтачке одржао, носіо е и као епископъ име Протопрезвите-

---

ноумно избраше и саизволише имати пастира своего вишереченаго протопресвитера Симеона Кончаревића, и васи обще просише отъ блаженеишаго отца патріарха вселенскаго (?) Г. Атанасиа, да би благоизволилъ посветити Епискупомъ реченаго Симеона на митрополію далматинскую, о нихже блаженство имуще толику велію ревность. и попеченіе о пастви своей благословише и наручише намъ високое пономощіе, яко да испитавкше и изтезавше его. аще достоинъ да рукоположитсе и возведетсе на превосходителни степень архіерейства, миже и иже съ нами братия преосвещени архіереи обретохомъ васи, Единосагласующе бити си благодати и дара достойна, могуще упасти люди Божія, сегоради вазлоцже руки съ призиваніемъ благодати пресветаго Духа произведохомь вишереченаго протопрезвитера Симеона Кончаревича на превосходителни степенъ архіерейства митрополіи далматинскія и албанскія; тѣмъ убо власть имать рукополагати чатци, иподіакони и старешини священики, протопресвитери, ва манастириже архимандрити, игумени, и прочая, якоже учитъ насъ преданіе св. Апостолъ и богоносныхъ Отецъ, темже више честно поменутимъ лицамъ препоручаемъ преосвещенаго митрополита Симеона Кончаревића, да честно его примите и за истинога православія нашего восточнаго хранителя и блюстителя имети признавайте, за еже отъ превисочайшаго Архіереа Исусъ Христа вазмаздени будете.

Въ херцеговской митрополитской резиденціи
1751. 15. Септ. ва Требиню
(М. П.) *Гаврилъ* рукою *).

---

*) Синћеліа ова узета є изъ простога преписа налазећегсе у М. Крци. О истинитости нћной могао бы тко посумняти, када узме наслов

ра и пароха и извршиваше дужности парохіалне. Ипакъ за дуго ніе могао миръ у отечеству уживати, еръ га клеветници тужише млетачкоме сенату, да е противу закона земаљскихъ у туђемъ царству постао епископъ, и да архіерейско званіе по Далмаціи одправля; те одъ оне на свашта подозрѣваюће Господе преко Генерал-Проведитора Балби, доће налогъ колунелу (пуковнику стражана) Поседарцу, кой е у Перушићу сѣдіо, да га везана у Млѣтке послати има. Поседарацъ великій пріятељ Кончаревића извѣсти га на време о той наредби, те лицемъ на великій четвртакъ (1753) побѣгне преко М. Крупе у Попину на граници личкой и далматинской, гдѣ се пуних 9 година задржавао и одтуда, тако рећи крадомъ цркву далматинску управляо. *) Онъ се више посветившегъ митрополита Гаврила, кой се називлѣ *митрополитомъ добробосанскимъ и екзархомъ трона цариградскога*. Кадъ е дакле было митрополитъ добробосанскій, то се не слаже по Каноничкомъ праву съ мѣстомъ хиротонисаня нашега Кончаревића т. е. у Требиню, дакле у Ерцеговачкой Епархіи, већъ да е Епархіа ова тада упразднѣна била, или да е преосвештеный Гаврилъ нато одъ епархіалнога Архіереа нарочито опуномоћенъ было. Изъ црковне пакъ србске историје далѣ знамо да е босанска епархіа подъ србско патріаршество спадала, и да е год. 1751 србскій Патріархъ іошъ сущтествовао, и на престолу сѣдіо Атанасій, кой се нарочито у Синђелін споминѣ. Одкуда и како дакле називаху се онда босански митрополити ексархима цариградскога патріаршескогъ престола? Ово текъ узгредъ овдѣ примѣчавамъ, оставляюћи на згодние време питанѣ то исторически разяснити.

*) У Синђелін даной у Грачацу подъ 30 Апр. 1762 Јерею Стефану Калинићу изъ Билишана овако се

пута кодъ млѣтачке Господе моліо да се стварь нѣкогова по закону развиди и да му се повратакъ у родный завичай допусти. То се види изъ прошнѣ нѣговe кою ниже ставлямъ, осимъ оне коя є у Магазину год. 1847 стр, 142 штампана. Али када на ово никада рѣшенія ни одговора не доби, страшећи се пакъ съ друге стране млѣтачкихъ камарата (тамница) ако бы се своевольно вратіо, одлучи наипослѣ да потражи себи прибѣжиште у Русіи. Пошлѣ на тай конацъ сина свога Якова у Петрбургъ, и када му се овай до мало времена съ дозволенѣмъ царскимъ у Попину врати, онда около год. 1764 подигнувши око 80. простихъ фамиліа изъ Далмаціе и неколико Калуђера, преће съ њима у Руско царство, Међу наслѣдницима быо є некій Јованъ Скорићь изъ Медвиђе, пріятељ Архим. Зелића кой є потомъ као Маіоръ у руской служби умро и Петровойцркви скупоцѣно еванђеліе за споменъ своихъ мртвихъ на даръ послао.

Єпископъ Кончаревићь живіо є спокойно у Кіеву, гдѣ се год. 1770 и преставіо. Кости му почиваю у Петропавловскомъ Манастиру. Онъ се и у удалѣной Русіи о душевной ползи своихъ Далматина свесрдно бринуо, У тада владаюће царице руске измоліо є быо за сиромашне цркве далм. 12. кругова црковныхъ књига и драгоцѣне одежде, кое у отечество опреми. Но ове ствари изъ непознатихъ узрока остану у митници лайпциской до 1788. Исте године доће у Липиску некій Яковъ Любичићь изъ Жегара, кой є іошъ у Русіи князу Потемкину приказао быо да є изъ М, Круше и да є по књиге и остало посланъ. Када ихъ прими прода ихъ у Тріесту по скупе новце и потомъ отвори трговину у Копривници (види Житіе Зелића стр. 75, 246, 307, 250).

подписуе: „Смирени Симеонъ Кончаревићъ Епископъ и Митрополитъ Далматински и Албански —“

Друга прошня Еп. Кончаревића Сенату.

Предъ праведный престолъ Вашыхъ преузвышеностій пада на колѣна несретный попъ Симо Кончаревићь протопрезвитеръ и Парохъ грчкога закона при цркви св. Јоана у селу Бенковцу у контіи Задарской. Ово є єдина црква за 4. обштине села Бенковца, Буковића, Кожловца и Коларине, гдѣ се Тайне на користь душа овыхъ обштина евршаваю. Она є пріе 65. год. одъ мога отца Свештеника Јоана Кончаревића на свое собствене трошке безъ и найманѣ теготе поданика коима се тима у духовнимъ потребама помоћи хтѣло, у станѣ доведена да се у њой може служба Божія одправляти. Онъ є првый быо кой є ту као парохъ служіо у коме є званію онъ одъ Єпископа Василіе грчкогъ вѣроисповѣданя посвећенъ быо. Онъ є послѣ исту цркву на већу угодность свое обштине о своме трошку распространіо, и на То допуштенѣ добіо одъ Нѣгове преузвишености изванреднога Генералъ-Проведитора Винценца Вендраміна.

Я самь се за срећу мою родіо као поданикъ преведре републике и послѣ смрти отца мога, коме самь я на овой парохіи слѣдовао, већъ преко 20 год. служіо самъ, безъ да ме є нко у служби овой игда окривіо да самь небрежљивъ или противувѣрникъ у исповѣданю вѣре, кою самь я моимъ парохіанима по обичаю грчко-католичке и апостолске цркве предавао. Я самь морао много незгода и прогонства одъ оныхъ поднети кои су противу Канона, противу садржая папскихъ була и дуждевихъ декрета присваяли себи неправедно власть, и кои су власть ову извршивати хтѣли надъ свештенствомъ и црквама различитогъ исповѣданя, Я самь напослѣдку одъ єпископа мое вѣре помазанъ и осветѣенъ, кои су истина поданици туђе државе

были, али на кое самь се я обратити морао; ербо нитко оъъ ваших поданика у нашой цркви и народу светогъ епископскогъ карактера нема.

Учиніо самь корак овай єдино поводомъ личнихъ заслуга и чести, єрбо є у нашой правосл. цркви такавъ обичай. Никадъ пакъ нисамь я ни найманѣ дѣло какве юрісдікціе или власти надъ народима истогъ исповѣданя извршивао, кое бы се овоме светомъ званію пристояти могло. Шта више я самъ се ограничіо само да извршуемъ мое парохіалне дужности, као што ми посвѣдочити могу сви мои суподаници одъ обе цркве. Али нато се роди злоба, и побояло се да небы я у будуће извршивао какву юрісдикцію, када бы се какова прилика за то показала, или кадъ бы я нато добіо заповѣдь и допуштенѣ одъ мога преяснога Принципа, коега допуштенѣ у грчкой цркви свагда се држи да є потребито и увѣкъ се почитуе, ако се жели да званіе какво крѣпостно буде. Ово узнемири оне, кои настое да распростру границе свое власти ванъ свое цркве, ако се таково начанѣ у туђа права силно и противе црковнимъ правилама и явнимъ налозима, и ако се сотимъ яко поремећава миръ нашихъ црквій и поданика.

Преведри Принципе, милостива Господо, праведни и милостиви Владаоче! Ако є довољно да се човѣкъ єдан у науки своіой подозрителнимъ учини кой є са отцемъ своимъ 65 год, надъ толиким душама безъ и найманѣ калѣ духовно управляо: ако є довољно да се онай кой є на задовољство свога народа учіо, тайно обтужи и да му се пресѣче путъ свакоме правданю: то тко може у цѣломе животу невинъ и ванъ опасности быти?

Зато у овоме несретноме станю, као прогаником, као осуђенъ безь обране, безъ да ми се наведе злочинство, у ову бѣду и нужду допавши да морамъ непристоино и понижуюћи званіе мое тра-

жити свакидашню рану, обраћамъ се къ вама преве-
дри Принципе, и молимъ да ви мою кривицу или
управо оно о чему ме криве испитати дате по стро-
гости вашихъ закона. Нађемъ ли се кривацъ, осу-
дите ме; я ћу изъ вашихъ руку радо поднети сваку
казань, еръ сте вы мени отацъ мой. Ако су пакъ
тужбе лажне, или ако се осниваю само на подозре-
ванѣ и зависть због неке тобожнѣ юрісдікціе, он-
да се уздамъ у непромѣнљиву любавь къ правди мога
Принципа да ће ме онъ опетъ повратити и даровати
моме отечеству, моіой фамаліи, моіой пастви. Ако
ме пакъ држите да вашу милость не заслужуемъ, то
допустите ми баремъ да се у єданъ одъ четри калу-
ђерска манастира мога закона на край границе ваше
државе затворимъ, и да ту животъ мой довршимъ,
каюћи се о своимъ грѣсима. Ово просипамъ у нѣдра
мога Принципа, за коега службу и славу много одъ
моихъ предака крвь свою и животъ жртвоваше.

(продуженѣ слѣдуе)

І. Петрановићь
Архімандритъ.

3. ПОВЛАСТИЦЕ

дане православнима, кадъ су се у Имоски доселили.

Преводъ съ таліанскога:

У Задру 5. Августа **1722.** Предана прошня у руке Нѣгове Преузвишености Проведитора ѣенералногъ Марка Антоніа Діеда одъ подписаногъ народа изъ Попова, Обраћа, Главине и Зубаца коя вићена и

прочитана одъ Нѣгове Преузвишености по наредби бы преписана у протоколъ и пр.

Јованъ Корнелій по божіой милости Дуждъ Млетачкій. Благороднымъ и благоразумнымъ мужевима Марку Антоніо Діеду Нашемъ Проведитору ђенералномъ у Далмаціи и Албаніи и преемницыма вѣрнима и любезнима поздравъ.

На препонизне прошнѣ упућене Нашемъ Господству одъ народа изъ Попова, Обраћа, Царине и Зубаца, кои составляю брой одъ сто и осамдесетъ породица, и кои су своевољнимъ угоднимъ подложенѣмъ по свршеной послѣдной воини прешли у явно подручіе Наше области, оставляюћи свое куће и свою имовину, а садъ населѣни у Имоскомъ, благонаклоность преведрога Сената хотећи ій утѣшити и задовољити, одлучисмо припослати вамъ ньіову молбеницу, и изяснити Вамъ Наше мнѣніе, да се по нѣму и Ваша разборитость управляти знаде. Пристаемо найпрво, да буду слободни одъ сваке работе или ручны послова, као люди кои су за оружіемъ само понесени, но да се употреблюю онда, кадъ потреба каква у тврђави (fortezza) Имоской изискуе; а што се тиче зависимости, имаю быти подложни не само Нашемъ намѣстнику одъ исте тврђаве, и своимъ народнымъ поглаварима, него мораю увѣкъ быти подложни явнымъ властима, и припознавати за поглаваре, за колонеле, и за старѣшине, кое бы имъ се одъ Наше власти наредиле. Што се тиче плате, кою су захтѣвали, да се дава двойцы назначенымъ ердарима свакомъ по дванаисть дуката кованогъ новца на мѣсецъ, плаћаћете имъ онолико, колико се обично плаћа и другимъ ердарима, кои су на граници отманской, нека тако буду удіоницы еднаки явне награде и милости.

Као што се пакъ за добро нашло наредити ердарима по свима другимъ срезовима (котарима) да мораю сваке године по нѣкій брой врбовати нова-

ка за чету прекоморску, дававаюћи свакомъ дакако намѣнѣный поклонъ, тако ће быти Вашь посао у исто доба, кадъ имъ одредите годишню плату, наложити имъ у дужность, да они мораю давати новаке сваке године онолико, колико се Вами свиди да могу дати. Што се пакъ тиче половице плате, кою су искали за капетане преустроене одъ чета Пандура и за њиовогъ баряктара испитайте и извѣстите се, како се чини и дава другима, па ћемо Вамъ онда Нашу волю изявити. А како се има дати начинъ живлѣня калуђеру као њиовомъ душепопечителю, настояћете да изнађете какво довољно средство, чимъ ће се онъ снабдѣти и задовољити безъ да буде на тегобу каси публичной. И тако да изъ овы наши милостивы поступака освѣдочи се и увѣри се тай народъ о нашой особитой благонаклоности, и да имаю побуђуюћій узрокъ све то веће и сяйніе вѣрности и поданости Нашемъ ведромъ и свѣтломъ Имену. — Кадъ ово уведете у протоколъ повратићете Намъ оригиналъ.

Издано у Нашемъ дуждевомъ двору дне **10** Јуніа, индикта **15**, године **1722.** Јосифъ Ђакомацій секретаръ.

1722. Авг. **7.** преписано у протоколу **delle Ducali e Patenti**, кои се држи у чиновницы нѣгове преузвишености Проведитора ђенералногъ у Далмаціи Діеда на листу **112** и **113.** — Франо Стратико **Registrante.**

Ex margine. Registrato nel libro Patenti e Ducali esistenti nell' officio della Segretaria. Gulielmi.

Tergo. Adi 22 Genn. 1726. Presentata con li uniti tre attestati ed una Patente del Capitano Pietro Sindich in Cancellaria d'Imoschi, instando riverentemente, perche le sia formato d'ogni

cosa il suo trasunto, e restituita allo stesso presentatore Capitano Pietro Sindich.

То исто учињено и враћено Иліи Даниловићу изъ Главине.

Овай важный актъ бывше Републике Млетачке, у италіанскомъ єзику написанъ, доставлѣнъ є Уреднику одъ Имоскогъ Протопресвитера пречастногъ г. Спиридона Маргетића, са слѣдећимъ изясненіяма:

Ово **180** породица, што су изъ Херцеговине у Далмацію кодъ Имоскога населиле се, быле су све послѣдовательи православне источне цркве, и имале су одма у почетку три свештеника и єдногъ ђакона за послугу духовну. — Нису се сви на єдномъ мѣсту и у єдномъ селу станили и одомаћили, него су се расеяли на више страна. Неумѣмъ пакъ рећи, или є то слѣдило тако по њіовой памети, или по вишой наредби. Свакояко пакъ држимъ да є то за православіе наопако было; єръ да су сви уєдно живили, болѣ бы се одржали. — Него неколико њи населили су се одма при варошици Имоскоме, неки опетъ одма подъ варошицомъ у селу Главини, гди є данасъ и црква и домъ парохіалный. Овдѣ іоште суштествуе по гдѣкоя кућа турска на два и три ката висока (тако зване куле); и оне су быле уступлѣне отмѣнімъ породицама за обиталиште, као сердару Даниловићу, Кнежевићу, кои є у Попову кнезъ быо, Кадіевићу, па и самомъ пароху. Неки се населе у селима: Пролożцу, Црногорцима, Небрижевцу, Радежу, и Дугимъ Ньивама. — Црногорци су се потоме заръ назвали, што є мѣсто рупасто и бреговито, па и стога заръ, што су оне фамиліе све готово изъ Зубаца одъ Требиня и наблизо одъ Црногорске границе дошле. — У Небрижевцу су пакъ све сами они одъ Попова. И данась іошъ имаю нека различита нарѣчія. У ова оба

села све су сами наши православни, а у осталымъ су съ римльанима измѣшани. У самоме варошу унутра ніе нитко пріе одъ наше вѣре настанѣнъ быо, до неки Шундечићи изъ Рисна дошавши; они су се съ трговиномъ забављали, куће себи иачинили, и земаля покуповали; а доцніе, они кои су были богатіи одъ претнѣ и страха айдука Роша побѣгну и настане се у граду Шибенику, а друга два брата остану овдѣ.

Породице старе овамо населѣне, колико се могло обазнати, ове су:

У Имоскоме: Симићь, Вучковићь, Иванишевићь, Матіяшевићь сада Барзета, Ђулмезъ, Грбићь, Богетићь †*), Бакочевићь †, Прибићь †. — Доцніе опетъ ове су населѣне и то одъ Попова и Невесиня: Тодићь, Юришићь, Брканъ, Падровъ, Радуловићь, Остаићь, Маргетићь изъ Мостара 1813 одъ куге побѣгао, и Ружићь одъ Требиня 1832.

У Главини: Аћимовићь, Голобокъ †, Шаровићь, Кадіевићь, Кнежевићь, Даниловићь сада Кузманъ, Пуићь, Пацићь, Биберчићь †, Стояновићь †, Павловићь †, Украденъ.

У Проложцу: Сочивица, Мишковићь †, Радовићь, Секуловићь, Дучићь, Попадићь, Самарџићь.

У Црногорцымъ: Мандићь, Станићь, Бартоловићь сада Гароевићь, Раковићь, Миличевићь †, Ковковићь †, Раевићь, Пргомеля, Путица, Вукелићь, Николићь, Одавићь, Кевричь, Свердлинъ.

У Небрижевцу: Шиндићь (Синдићь), Радоевићь, Петковићь, Кралѣвићь †, Томић, Терзія, Здиларъ, Кордићь, Марчепъ †, Одавићь, Лончаръ, Ускокъ, Зяићь †, Вуличићь †, Яловичићь, Опуа, Ми-

---

*) Породице подъ овимъ знакомъ † изумрле су или изселиле.

летићь, Милковићь сада Пянковићь, Кнежевићь сада Таіо, Карлочанинъ †.

У Радежу: Лазаревићь, Кралѣвићь, Нинковићь, Расовићь.

У Дугимъ Њивама: Драгутиновићь, Ружићь.

Калуђеру было є име Василіе, али презиме незна му се, нити изъ когъ є манастира у Херцеговини. Кадъ бы се потражила она њіова оригинална прошня у аркиви млетачкой, и то бы се обазнало. — Другій актъ, коимъ се калуђеру Василію дариваю землѣ за уживанѣ споминѣ іошъ два свештеника и єдногъ ђака или ђакона. Ево га одъ рѣчи до рѣчи: (Li 6. Decem. 1725. In esecuzione ai riveriti comandi dell' Illst. et Eccel. Sig. Nicolo Erizzo 2. Proveditor Generale in Dalmazia et Albania dei 7 Ottob. p. p. si sono stabilite le divisioni dei terreni dei sudetti luoghi, con le quali resta assegnato al Calogero Vasilio con altri due sacerdoti ed un chierico li seguenti terreni . . . in tutto campi 19¼ . . .) Услѣдъ почитаемогъ налога преузвишеногъ господина Николе Ерицо 2. Проведитора генералногъ у Далмаціи и Албаніи наређено бы да се подѣле землѣ на вишереченымъ мѣстима, и Калуђеру Василію съ друга два свештеника и съ єднимъ клирикомъ опредѣлише се ове землѣ . . . у све 19¼ канапа. . . А данъ имъ є поименце овай домъ и узъ нѣга добра башта; подъ кућомъ одма у полю добаръ виноградъ на брегу, а у низини два комада ливаде, и 10 дана землѣоранице. Ово све и данасъ парохъ ужива.

Црква садашня начинѣна є доцніе одъ населѣнога народа, незна се управо кадъ, но єдва ће быти више одъ сто година. Пріе неголи є ова начинѣна, служило се є у єдной малой кућици одма кодъ пароххіалнога дома и кодъ садашнѣ цркве, зидови одъ кое и садъ постое.

Послѣ оногъ првогъ Калуђера Василіа, кои су доцніе бывали? неможе се тако поуздано и подпуно одговорити. Зна се пакъ зацѣло да є о. Василіе овамо изъ Херцеговине дошао **1722**: до три вечь године **1725** споминю се, као што смо видили, іоште два друга свештеника, кои су такође изъ Херцеговине овамо съ народомъ ваљда прешли, и послуживали у духовнымъ потребама свое єдновѣрне населѣне и раштркане по разнымъ околнымъ селима, као у Радуни, Банзтонима, Аржаноме, Свибу, Цисти, у Новымъ Селимъ, Стризирепу и пр. Дознае се пакъ изъ поєдины листова одъ издераны протокола за нека кртеня, коя є извршіо капеланъ *) Теофилъ Добріевичь **1734.** — Симеонъ Кнежевичь кои є одавде родомъ быо **1764.** — Старый Моіо Јовичь **1769.** — Аксентіе Баняцъ **1774.** — Спиридонъ Сврдлинъ одавде родомъ одъ **1781—1798.** Съ овимъ се налази одма съ почетка име и другога Свештеника Василіа Богетића. Овый Василіе непрекидно є быо овде до **1807.** гди є и умро. Онъ є по казиваню кои су га познавали быо родомъ изъ Сењске Рѣке (Fiume) и мирскій Свештеникъ. Онде нешто сагріеши и пребѣгне у Далмацію, те га на ову парохію ставе. Казивао є да су му у Рѣци два сына съ фамиліама остала. Онъ є види се доста учеванъ быо, и говоріо є латински; све є готово у сачуваным листовима нѣговъ рукопись. Находимо одъ год. **1799—1805** у нѣговомъ дружтву Стефана Дубаића, кои є послѣ быо Архімандритъ Драговићкій. — Јанићіе Радиновичь одъ **1805—1807**· — Младый Моіо Јовичь до **1810.** — Находимо опетъ **1811** Аксентіа Баньца, првога кои се парохомъ подписао, а капеланъ му є быо до **1813**

---

*) Овако су се капеланима сви до **1810** подписивали.

ђорђіе Дубаиħь. — Одъ 1813 па до 1817 и опетъ налазимо Мою Јовиħа младога као пароха, а Баняцъ му є быо за капелана. — 1817 доходи Теодосіе Кривошіе парохъ до 1826 и ђорђіе Дубаиħь Капеланъ. Одъ 1826 до Ноемвріа 1828 Јаниħіе Радониħь парохъ са истимъ капеланомъ.

У ово самь време, вели Прота Маргетиħь, я прешао изъ турске, єръ быо самь у Дувну двѣ године за пароха, добивши у Јунію исте 1828 године у Задру одъ епископскога намѣстника Спиридона Алексіевиħа Званичный декретъ; да овде будемъ за пароха, а да ми остане истый Дубаиħь за капелана. На кадъ изъ Дувна овамо доħохъ, у свему противно наħохъ; то есть предаде ми парохъ Јаниħіе другій одъ Куріе декретъ, кои гласи, да є ђорђіе Дубаиħь парохъ, а я нѣму Капеланъ! Него овай због свои иступленія буде одма у години 1829 у манастиръ дигнутъ, а я останемъ самъ до Маіа 1831. Онда ме садањій светый патріархъ Јосифъ премѣсти у Дицмо, а овде доħе изъ Дубровника Симеонъ Илиħь и быо є до 1833. — Никодимъ Новаковиħь до 1835 кои овде и умре. — Опетъ Симеонъ Илиħь до 1837 па и онъ умре. — Викентіе Торбица до 1838 па и онъ умре. — Никаноръ Синобадъ за ону 1838 годину. — Партеніе Милковиħь одъ 1839—1845. — Антоніе Міовиħъ до 1851. когъ є садашњій парохъ Маргетиħъ измѣніо дошавши овамо изъ Брлике, и поставши Протопресвитеромъ Имоскимъ 1860.

Кадъ смо горня села споменули, проговориħемо іошъ кою о њима. Данась ни у селу Стризирепимъ гди є найпотленъ Міяйлѣвиħь живіо, ни у Новим-селима гди є Смоляниħь, ни у Цисти гди є Челанъ быо, ни єданъ православный неналази се. Све є ове нешто оскудость и далечина свое цркве приморала, а найвише айдукъ Рошо (Rosso) изъ села Врбня не далеко одъ Имоскога, кои є при свршетку айдуко-

ваня Станка Сочивице, познатога изъ Седмице 1857. у єдно айдуковао, натѣрао да се пориме. Овый є айдукъ Рошо по наговору нечіемъ више правы здравы наши православны поубіяо. Гди є годъ наше люде слабе у снази знао, те є кадъ се небы хтѣли свое вѣре одрећи клао и убіяо; а гдѣ су у ячини наши были, ту ніе смѣо ни завирити. У селу Свибу пориміо неке Бодрожиће и Чондриће, а неки су одъ исты фамиліа нехтіюћи се одрећи прародителске вѣре, оставили и куће и баштине, теръ побѣгли и настанили се кодъ манастира Драговића, гдѣ су и сада кмети и на земљи манастирской. у Рошино време у Свибу была є єдна фамиліа и у њой петъ браћа Челара кои нехтіюћи се поримити, у єданъ махъ убіе два брата Петра и Стіепана, потле опетъ другови Рошини айдукъ Бекавацъ убіе трећега брата Ђорђіа, остане само найстаріи Иванъ и наймлађій Дмитаръ. До три године поврати се опетъ Рошо съ дружиномъ, и изъ стае у планини више села пошалъ звати Ивана. Иванъ ніе кудъ камо, оде, и дошавши међу айдуке стане питати: што си ме звао арамбаша? на кое му онай одговори: та знадешъ Иване што самь те звао, да се покрстишъ, и у нашу виру прићешъ. Иванъ му одговори: Кадъ є то арамбаша. волимъ поштено и на правди погинути, као ми и браћа неголи се свое вѣре одрећи; ево ти ножа за поясомъ, а ево мое главе на сіеци, и нагне му вратъ и главу. — Онай прихвати за ножъ да то и учини, но другъ му айдукъ Галићь, чій є отацъ у православной вѣри крштенъ био, и нешто у крви съ Челаромъ, стаде предъ Роша и наче га молити да то нечини, говорећи му́: немой га арамбаша среће ти и юнаштва твога! та кадъ є тако тврдъ у своіой вѣри, био бы и нама у коіой потреби вѣранъ. То га є спасло, пусти га дома, и потле су пріятељи были. Овога Ивана сынъ Божо, и Дмитровъ Никола и сада су живи, и у пра-

вославію су њи два сама у истоме селу, гди њіови около 80 фамилія имаде, и удалѣни су одъ свое цркве петъ часа хода, као и они у Аржаноме (село одма до Свиба еданъ часъ у сѣверъ удалѣно) шестъ часа, у комъ наши шестъ породица има. Узъ куѣу Челарову у Свибу има старинско гроблѣ и кодъ истога развалине одъ зграде кою црквиномъ зову. Преповѣдаю да є оно наша црква была, и да є кодъ нѣ еданъ калуѣеръ одъ њіова племена сахранѣнъ. Одличанъ є овай гробъ одъ прочи съ еднимъ великимъ кретомъ. Кадъ су селяни потле свою римску цркву зидали, све су каменѣ одонле носили.

Одъ Петра Шиндића и Иліе Даниловића има и данась праунука, и сви су православни. Да су стари какво знатно и юначко дѣло учинили непреповѣда се ништа у народу, осимъ юначкога айдуковања Станка Сочивице. Него у едномъ званичномъ листу у актама одъ **20.** Декем. **1780** находимо имена трію сердара наши: Иліе Даниловића послѣднѣга, а унука првога (умро **1812**), Николе Дучића и Петра Кадіевића. Овай Кадиевићь бію є юначина и многе є айдуке побіо. Умро є стопрвь **1818** и потезао є сердареку плату све до смрти. Далѣ у истомъ акту епоминю се: арамбаша стражанскій Сава Матіевићъ Барзота; капетанъ Стефанъ Путица, капетанъ Глиго Томићъ, Иліа Дучићъ и Никола Кнежевићь; алфиръ Яковъ Свердлинъ. Симо Симићъ, Стефан Кралѣвићь, Тома Ускокъ, Никола Кордићь, Станко Путица, Лука Попадићь и Никола Станићь, сви алфіери. Зна се да є и некій Шиндићь сердаръ бію. Ови су сами све до **1813** надъ нашима владали. Найпослѣдній є бію капетанъ Єремія Юришићь, кои є надъ свимъ православнымъ до исте године самъ заповѣдао.

Нека се незаборави и ово навести, да роѣаци оны Челана у Цисти, кои су до назадъ **50.** година у православію были, гди є покойный Аксентіе Бан-

яцъ калуђеръ послуживао и дѣцу кштазао, находе се у селу Дугополю више клиса, гди ньови до 250 фамиліа има, а исты Челана саме четри фамиліе, наше двѣ одъ Броћанске парохіе, а друге су се двѣ због узиманя римкиня за жене, една 1824 а друга 1850 поримиле.

У селу Аржаноме и Свибу, гдѣ имаю по неколико наше фамиліе принадлежеће парохіи Имоской бьо є одъ исконы времена обичай, да кадъ бы умрла коя особа у истымъ нашимъ фамиліяма, имали су право, да имъ се звони у звоно католичке цркве, и тако исто и послуживати се съ мртвачкимъ носилама; єръ колико при подизаню звона на цркву, толико и при направляню носила (капсела) увѣкъ су и наши соразмѣрно съ трошкомъ своіой браћи и комшіяма римлянима у помоћь притицали, по чему се исто по праву а не изъ милости имали. Кажу да они у Аржаноме наши люди, у старія времена яки и имућни, сами су трошакъ за полу звона дали, єръ свое цркве у мѣсту немаю, нити гдѣ наблизо.

Оваковый истый обичай постояо є и у селу Бриштенову одъ Броћанске парохіе.

Но прошасте 1860 године наговѣштено є нашымъ селянима у селима Аржаноме и Свибу, да већь унапред нити ће имъ се дати звонити у римской цркви, нити ће се више съ носилима моћи послуживати. Хвала Богу и на тому; ніе наша кривица; мы братинску лыбовь негазимо.

4. Историчкій датумь о М. Крупе.

У Магазину за год. 1849 описуюћи постригъ мой светоуспенску обитељ Крупу рекао самь судећи нешто по граћевини цркве, а нешто и по писменима, да ми се нечини доста вѣроятан онай надписъ

на трулу цркве манастирске, у коме стои да е иста **1336** год. подъ царемъ Стефаномъ Силнымъ сазидана, и по коме казао самь, да ће пріличніе быти ако се узме, да е **XV.** или **XVI.** столѣћа сазидана. На ово ми Г. Уредникъ учини примѣчаніе позиваюћи позорность мою на околность: што ни Турцы ни Млечани нису нама допуштали зидати цркве; стога рече да ніе могла црква сазидана быти у поменутомъ столѣћу, него држи да е башъ у оной години кою надписъ каже.

Дошао ми е до руке турскій еданъ ферманъ, кои такође нешто о манастиру и цркви у Крупи говори. Я самь ферманъ овай у Бечу вѣрно дао превести, и ево га прилажемъ у Магазину нашемъ, као актъ еданъ кои такође спада у исторію М. Крупе, а видиће се изъ истога у нечему, како су башь и сами цареви турски допуштали поправляти и зидати манастире и цркве. *) И г. Гилфердингъ у своіой књизи *Босна, Ерцеговина* и пр. стр. 345. као замѣчателный фактъ наводи, како е у источной Херцеговини много православны црквій и манастира кроъ **XVI.** и **XVII.** столѣће сграђено, башъ у епоху самога жестокога насилія турскогъ **).

Оригиналъ овога фермана султановогъ послао самь у М. Крупу да се чува

Г. Петрановићь, Архім.

Ферманъ: Узору судаца и старѣшина, извору изврености и благорѣчія, кадіи Меолану Ферику, коега изврность нека увѣкъ расте!

---

*) Цареви допуштаю у писму, као и хат-хумаюмъ али, турцы недаду да се царево допуштенѣ испуни. *У.*

**) То башъ добро посвѣдочава разореный м. Милешева, и моћи св. Саве спалѣне на Врачару; Патріаршія Пећъ; м. Твердошъ и пр. и пр. ! ! — *У.*

Када ово високо царско ручно писмо приспѣ, нека се зна и познае, да у обители настоятеля цркве света Маріа, коя лежи на прелазу преко рѣке Крупе, у окружію истотъ имена, има по моіой царской наредби єдань манастиръ по имену Мамариба (?), и онъ настоятелъ дошавши на мою сретну порту, искао е да може нека опустѣла мѣста опетъ правити и украсити, и да се правичностъ изврши, и будући да су неки одъ ньи нама на знанѣ дали, како имъ се то препречуе ради усвоиваня и отимачине, и потоме искали су мою високу наредбу: зато я заповѣдамь и наређуемъ, да ты имашъ по моіой узвишеной заповѣди владати се, и по правици поступати.

По овоме стародавномъ начину поступаня иште се да се правичность изврши, и ако има люди кои бы радили противу закона и правила, и запреке ставляли, то ћешъ ты сходно дотичноме закону поступити, и по ономе што законъ одобрава и допушта; као и преће, правичность ћешъ извршити: и нека се одъ тебе тужбе наново ради овогъ утѣсняваня нечую. То да знашъ и да моме узвишеномъ подпису вѣруешъ. Писано у средини мѣсеца . . . . године **1020** бѣжаня пророковогъ, коме нека буде найизвреніи поздравъ. Цариградъ. Знакъ подписа султанскогъ. (одъ роћ. христ. **1642**. П.) *).

---

*) О важности овога фермана нећу ништа зборити. Ето га читательима, па нека о нѣму суде. Примѣчавамъ само то, да Султанъ на своимъ фернамѣчама свой подпись увѣкъ ставля на врхъ, а никадъ на дно, као у овом ферману; и єли могуће да Султанъ єдномъ кадіи управо и непосредно пише? — У.

5. Промѣне у Єпархіи Далматинской

а. рукоположени 1857.

Клир. Јованъ Яворъ 15, Маіа за Діакона.
Клир. Христофоръ Ђукићь 2. Јун. за Діак. 29, Јун. за Пресвит.
Клир. Григорій Радуловићь 14. Јул. за Діак. 22. Јул, за Пресв.
Клир. Стефанъ Кончаревићь 22. Фебр. за Діак. 1. Март. за Пресв.

Произведени.

Јером. Хрисантій Николаевићь 27. Маіа за Игумна.

Умрли.

Јером. Максимъ Милетићь изъ М. Ластве 28. Ноем.
Клирикъ Симеонъ Симовићь 5. Септ.

б. рукоположени 1858.

Діаконъ Јованъ Яворъ 31. Мар. за Пресв.
Протодіак. Исаіа Олуићь 10. Маіа за Пресв.
Монахъ Севастіанъ Лукачевићь 10. Маіа за Діак.
Клир. Јованъ Василѣвићь 8. Септ. за Діак. 21. Септ. за Пресв.
Клир. Филипъ Трояновићь 21. Септ. за Діак.
Клир. Николай Вулиновићь 12. Окт. за Діак.
Клир. Јованъ Плавша 20. Окт. за Діак.

Произведени.

Јерей Даміанъ Доброта 10. Јул. за Протопресвитера.

Умрли.

Јерей Марко Шофранъ адм. парохіе Шишићке 27. Јан.
Клирикъ Георгій Гркинићь 16. Фебр.
Јерей ПетарЪ Анђусъ 17. Јун.
Јером. Стефанъ Видосавлѣвићь изъ М. Драговића 7. Дек.
Јерей Спиридонъ Кончаревићь пар. Єрвеничкій 8. Дек.

в. рукоположени 1859.

Монахъ Софроній Јованчевићь 14. Јан. за Діак.
Клир. Јованъ Маричевићь 13. Фебр. за Діак. 19. Фебр. за Пресв.
Діаконъ Филипъ Трояновићь 10. Маіа за Пресв.
Єп. Діак. Севастіанъ Лукачевићь 6. Авг. за Пресв.
Діаконъ Теофаиъ Поповићь 11. Авг. за Пресв.
Клир. Радивой Мартиновићь 17. Окт. за Діак. 21. Окт. за Пресв.
Клир. Кирилъ Зелићь 7. Ноем. за Діак.
Діаконъ Николай Вулиновићь 13. Фебр. за Пресв.

Произведени.

Јерей Спиридонъ Маргетићь 25. Фебр. за Протопресвитера.

Умрли.

Протопресвитеръ Книнскій Николай Плавша, пар. Голубићкій 14. Апр.
Јеромонахъ Крчкій Силвестаръ Вучковићь бывшій парохъ и Викарій 11. Авг.
Діаконъ Јованъ Плавша 16. Авг.
Клир. Матей Лончаръ 19. Авг.
Јерей Кирилъ Арамбашићь пар. Єрвеничкій 18. Окт.
Протопресвитеръ Петар Добріевићь бывшій пар. Отонскій 31. Дек.

г. рукоположени 1860.

Діаконъ Кирилъ Зелићь 3 Апр. за Пресв.
Монахъ Никифоръ Дерета 30. Апр. за Діакона.
Клирикъ Андрей Любиша 11. Авг. за Діак.
Клирикъ Лазарь Костићь 9. Окт. за Діак.
Монахъ Мелхиседекъ Давидовићь 13. Окт. за Діак.
14. Окт. за Пресвитера.

Произведени.

Јерей Спиридонъ Добріевићь пар. Врбничкій за Протопресв. Книнскогъ,
Јером. Лукіанъ Кундаица за Игумна Консисторіалногъ.
Јером. Инокентій Павловићь 2. Окт. за Игумна М. Градишта.

Умрли.

Константинъ Арамбашићь Клирикъ.

X. СТАРА ПИСМА.

1. Арсеніе божіею милостию митрополитъ захлмиски и херцежевачски и прочимь.

(М. П.)

Самѣрение наше пипе првѣ вьсаго спасаное хмое село нецвиеће и васело врбно опще васемъ православнимь християномь великимь и малимь кои воправославнеи вѣрѣ живете и кои се повинуете божиемѕ закону и нашему смерению миръ и радость да имети будете ѡ҃ г҃да б҃га васедржителя и ѡ҃ того пречистие его матери и помощь с҃тихъ просветителеи Србскихь ѡ҃ нашегоже смерениа молитва и благословение буди са васеми вами православними васегда аминь. посемь буди вазнание православию вашему мои благословѣни християни како обретохь за сіе нуріие сего презвитера именемь георгія, того ради вадахь ему сию синћелию са образомь нашего смерения и благословихь ему да вамь попуе и законь савршуе по уставу црковному и по преданию с҃тихь ап҃ль и с҃тихь праветнихь и бгоноснихъ о҃ць, тогоради и вамь пишу мои благословени християни да га имате држат лепо за своега с҃щеника и ему поповеки доходакь лепо исправляите що есть уречено си реч бирь крсне и подушне венчанице руно груде и остало що се пристои како чини и твори и остала земля своимь сщеникомь, и други да му се нема умешат у ѥнурию без вапроса више реченаго попа кір ћеоргія, аще ли се кои обреще бесомь одржимь или ѡ᾽ мирскихь или ѡ҃ с҃щенихь и дрзне преступит се наше писание таковиће по-

дети негодование правилнимь осуждениемь и бити ѡ̃ лучень црквѐ и закона християнска наипаче же да реку и проклеть да буде ѡ̃ г̃а б̃а и ѡ̃ того прес̃тие его матери и ѡ̃ нашего смирения тако знаите. проче блгодеть бжия и нашег смерения молитва и блгословение буди са васеми вами васегда аминь. м̃ца ферфара лето рож х̃ва .ѫ҃ѱ҃ѕ̈с. (1716) оучеащие.

Около печата: смерени. митрополит. Захлмски.
У печату урезани: мѡмз — арсеніе — .ѫ҃ѱ҃єі.

Прим. Фамиліа попа Ђорђіа Лазаревића, о коме се у овой синђеліи говори живила е найпре близу Требиня у Херцеговини, затимь се ваљда! због насиля турскога преселила подъ крило млетачке републике у село Мокрине у краини кастелновской, гдѣ се и данасъ налази. — Село Нецвіеће и село Врбно есу едно до другога овако: идући одъ града требиньскога у истокъ, съ лѣве стране рѣке Требишњице, еданъ сатъ хода лежи Нецвіеће, а одъ овога до села Врбно има опетъ сатъ хода. Ова су села садъ у енорiи зарѣчкой, кою држи манастиръ Добриѣево. И опетъ изъ Нецвіеѣа преко исте рѣке на десну страну у югъ узъ брдо идући до на Зубце, има мало повише одъ сатъ хода. Мѣсто пакъ *чеащіе* са *р* одозго, кое може се читати Чераціе, мислимъ да ће быти *черацъ* село, у коему е митрополитъ Захолмскій ову синђелію написао, близу славне негдашнѣ митрополіе Милѣшеве, тако су ме обавѣстили они кое самь распитивао; премда има село Црначь кодъ поля требиньскога, у кому е старый Петровъ манастиръ, па можда се и ту митрополитъ налазіо кадъ е синђелію писао. Милѣшева налази се на краю Херцеговине идући на истокъ.

---

2. Писмо Стефана Єксарха истоме попу Ђорђію

По свет-твованомь писанію Блаженнейшега ѡ-ца и Патриарха нинешняго; иже дасть намь недостоинимь имети назирателное око здешнихь християнь и расмотрение ѡнихь имети єже би выправославеи жили и законь и потребнаа ѡ сценикови получали.

Темже заповедуетсе и даетсе тебе с̑щено презвитеру георгію лазаревичу да имаши поповать и законь творить по обичаю с̑тіе восточніе ц̑ркви онимь хрістіаномь кои су пришли на зубце изь нецвіећа коиемси и пріе поповао, и еще сувише да имаши слободу поповати и онимь христіаномь кои се находе доналци на Мокринамь, кои су дошли из корьениħа и из рудина. и изь любомира, котори су наиме Сава шубедриħь, Вьсиль витковиħь, панто бакочевиħь, Вуко райковиħь. дракуо бенетиħь, Симо томиħевь. Видо Сениħь, петарь Сениħь, петарь перишиħь, раде попадиħь, ивань захариħь. Симо Милашиновиħь, Милошь Кнежевиħь.

Јеще акоби изнова кои пришли подь крило преведре Републике, или на зубце или у Село Мокрине, и неби шнима дошао кои ѡ с̑щеника. да имь има поповать речени попь георгіе лазаревиħь, Зато и ви Благословени Христіани примите єго любазно яко своего С̑щеника, и подобну му ч̑сть спц̑еничкую творите вса безь хробтаніа, и прекословіа и С̑щеничаскь доходакь и трудь лепо исправляйте яко да примите Б̑гословеніе ѡ б̑га, ащели кои ѡ̑рещесе напрасаħ и непримить сего с̑щеника и нашега писаніа, Сицеви хощеть пріети ѡ̑лученіе ѡ̑ Блаженнейшега патріарха, такоже и ѡ̑ канзилеріе принципа преведрога. кои хоħе свакога видети намирена, и у доволщини. писасмо сіе и дасмо въ руце попу георгію.

(М. П.) М̑ца Дек. кѳ **1717** Манши Стефанъ Јексархъ Блажен. Патріарха.

Прим. Печатъ є у црвеномъ воску притиснутъ, у нѣму стубъ, на стубу тица, око тице писмена србска С. Т. око стуба латинска **S. T.**

Ово є Стефанъ Лубибратићь о чему овогодишнїй Магазинъ у Лѣтопису Далматинске цркве обширніе говори. Кодъ Грка могу быти єксархи: архимандрити, протосинђели, єромонаси, па и єродиакони. Тако и сада по турской, они калуђери и попови, што владикама купе паре, зову се єксархи.

Одъ поменуты фамиліа има и садъ на Мокринама Шубедрића, у парохіи Каменской Витковићь, у парохіи Моринской Бакочевићь, у парохіи Савинской Перишићь, у Новомъ Кнежевићь, у парохіи Топалской Милашиновићь и Сенићь.

---

3. Арсеній милостію божіею патріархь Срьблемь и болгаром и протчимь.

Пише Свештеникомъ подгоричкимъ, зетскимъ, спужкимъ, лѣжкополскимъ и жабаљскимъ, да му исплате хараче-въ патріарьхіи Срьбскои Пећи, м҃ца Марта **28.** год. **1737**.

---

4. Атанасій м: б: архіепкпь (ово наименованѣ ніе се пре налазило у титулама патріараха пећски) пекске всехь Сербовь и Болгаровь Патріархь.

Пише христіанима у градъ Подгорицу, и Лешкополѣ, и Горице и Кокоти, даваюћи на знанѣ да є протопопа Бошка потврдіо у истоӣ єнуріи као и прећашњи патріарси, *кромѣ фармаке* — Ферф. **1.** год. **1749.**

---

5. Атанасій истый явля у Подгорицу и у село Грбавце, да є сву енурію попа Нешка предао попу

Стефану Протопопићу, дакле да га признаду за свога свештеника. **1.** Ферв. **1749.**

---

6. Године **1750** и **1752** по синђеліама, кое у рукама имамъ, види се да су митрополити црногорски Данилъ и Савва дѣлили свештеницыма парохіе у Подгорицы и Лѣшкополю. То исто свѣдочи и синђеліа **1763.**

---

7. Ѳанасі́й Мл҃стїю Б҃жі́ею Правос҃лавны҃ ’Архїепск҃пъ пе́кскій, Вс҃к҃хъ се́рковъ бо́лгаровъ Поморїя, далма́цій босны Хр’ватской о҆бо́нъ по́лъ дв’ная, и҆ ц҃клаго ’Іл’лири́кл патрїа́рхъ.

’Иже неи҆зрече́ни и҆ б҃жественны́мъ Смотрені́емъ, Во тро҃ц҃к с҃т҃кй сла́вими ви́шни: земнїя н҃ѣкимъ дос҃тол҃кпнимъ чи́номъ поч҃те, и҆ ’Еже и҆сконѝ ѡ҃ ними чл҃коу҆бицею вра́томъ’ ро́дъ члчс҃ки, чре́зъ и҆скѹшенїе Злод҃к’йственное прест҃плені́ю под’ паде, и со проклятствомъ о҆наго прекраснаго м҃ѣс҃та вр’аїи б҃жі́имъ повел҃кні́емъ и҆згна́нъ быс҃ть, и҆ то́лъ люто дол’говременно без҃ б҃лгодати б҃жі́я пребы́вая, в’различнїя с҃к’ти, и҆ и҆скѹшенїя во водя́шесе но чл҃колю́бецъ б҃гъ, кая́ися ѡ҃ злобаѯ члчс҃кїѯъ: толи́ко кисокъ сі́й, и҆ превознесенъ славою величес҃тва Своего́, нетерп҃к, по о҆́бразѹ своемѹ̀, и҆ подобїю созданїе свое́ мѹ̀чимо бы́ти: Смири́лъ себе́ ’Единородный с҃нъ, и҆сло́во б҃жі́е, б҃гъ великі́й и҆ Стра́шнїй, прежде вс҃кхъ в҃ѣк’къ

йзлона о҃ч҃а рождéнїй: сниде Во плоцѣ ѡнеискѵсомѵжнїя пренепорочнїя, йпречис҃тїя д҃вы м҃рїй: я҃ко дарабà, рабíимъ зрáкомъ, чрез пропя́тїе, крес҃тное, и Своѐ пречис҃тїя кровѐ йзлїянїемъ исц҃клитъ: которíй кы́сть на́мъ та́кимъ ѡ҃бра́зомъ архїерéй, Во безкровнѵю жéртвѵ, принесѐ себѐ к҃г҃ѵ и ѡ҃ц҃ѵ, за мирскíй животь и Спасенїе. и сошéствїемъ Своíмъ капреисподняя землѝ сокрѵши враждéбнѵю главѵ, и плéники та́мо бывшїя: Своíмъ неизреченнымъ сѣтомъ ѡ҃сїя́въ свободи: йдарова, нектомѵ жилище
с҄демони: но ликованїе со а҃гглы и арха҃гглы: и нектомѵ мѣсто тéмное и мра́чное: но цр҃ствїе Свое вѣчное: нéктóмѵ ѹ҃зилище а҃дово, но пространное селенїе ра́йское ѹ҃с҃новлениже сотвори́ти хотя́ нб҃сномѵ о҃ц҃ѵ Своемѵ҆ земнїя: а҃пс҃ломъ повоспрїа́тїй Ст҃аго иживото҃врецаго Д҃ха: рече́; шедше вовéсь мíръ проповѣда́йте ҆Єѵглїе всéй тва́ри; крестяще их Воимя҆ о҃ца, йс҃на, и҃ с҃таго д҃ха; ѹ҃ча́ще их вся҆ ѣлика заповѣдах ва́мъ: Понихже с҃тїй йв҃гоносíй о҃ци, воспрїемници сѵ́ще: Мíръ вéсь Во ҆Єдино ликованїе со вакѵпише. ѡнихже мы дрѵго примателѣ, б҃лгода́тїю прес҃таго. йвся҆ совершающаго д҃ха: тоѐжде вла́сти йда́ра правилно ѹ҃частници бúхомъ: да́ри, йчини Во Ст҃ѣй к҃жїей ц҃ркви поста́вляти, и ѡ҃предѣ́ляти, да вовсѣ́мъ вовсѣхъ, и ѡ҃всѣхъ сла́ва сотворшемѵ нас҃ б҃г҃ѵ йтворцѵ҆ кы́вается Тѣ́мже ѹ҃бо ҆Єпа́рхїй Захолмúской, и

херцегова́чкой не да́вно ѡ᷑ бѣдовѣ́вшей: и҃тамо ѡ᷑ вр҃та́ющемѵ҈ся христїа́нс᷑тв҃: безсвоего закѡ́ннаго пасты́ря: сѵ҈щѵ҈ и᷑ и҃зволися д᷑х҃ѵ҈ Свя́томѵ҈; и҃ на́мъ на́се ко присѵ҈́дствїй каѳе́дри на́шей: подлежащихъ Архїе́реѡ: и҃збрахомъ мѵ҈́жа наси́е: словомъ дѣ́ломъ, и҃ добродѣтелїю достойна: Честнѣ́йшаго Є҆ѯа́рха а҆ѵ҇ѯе́нтїя: к᷑лагоче́стїемъ и҃ добродѣтелїю крася́щася, и҃ вою́нихъ лѣтѣхъ: постри́жника сѵ҈́ща Ко Іноче́скїй чин; Ко е́гѡ̀ с᷑тоу́спенс᷑кои҃ ѡ҃бители трево́ня: Потомъ Возведена ки́ѵ҈ща настепен᷑ дїаконс᷑тва, и҃ С᷑ценства: прис᷑то-почи́вшемъ митрополи́тѣ а҆ѵ҇ѯе́нтїю, тоежде Є҆па́рхи достойнѣ: коя᷑ степени совся́кимъ к᷑лагочинїемъ, и҃долженостїю доселѣ Ко мнс᷑тирѣ, и҃в᷑сюди ѡ᷑ б᷑дежалъ: ѿкѵ҈́ди валсѵ҈́жвѵ҈ стѵ҈́пилъ прес᷑ѡ: г᷑дна Митрополи́та дабробосан᷑ск᷑а. и҃прене́мъ: и᷑ко достоинъ Ко Є҆пархїй е҆гѡ̀ е҆ѯа́рскѵ҈ю слѵ҈жвѵ҈ ѡ᷑правля́лъ: е҆тоже мы᷑ и҃скѵ҈сихомъ᷑ и҃ ѡ᷑вр҃ктохомъ всѝ Є҆дино согласвѵ҈ющее вы᷑ти сея᷑ к᷑логда́ти, и҃да́ра: достои́на Сего развозложше рѵ҈ки с᷑призиванїемъ к᷑лагодати прес᷑таго д᷑х҃а: произведохѡ́мъ е҆гѡ̀ напревосходите́лнїй сте́пенъ архиере́йства: навише рече́ннѵ҈ю Є҆пархїю Захлмискѵ҈ю, и҃херцеговачкѵ҈ю: а҆́йменѡ на надлежащїя кадилѵ҈ки: прїеполѣ, чанинч: (чайниче) плевле: никшиѣскїй, (Никшиѣкїй); церничкїй (Гатачкїй): фочански, любинс᷑ки Столачки, блага́йски, мо᷑тарс᷑ки, и҃дѵ҈мна᷑: Тѣмъ у҆́бо вла́сть и҃ма́тъ, рѵ҈кополага́ти, че́тци, пѣ́вци, и҃по дїакони: дїакони: и со ве́ршени пре-

свѵ″тери, ѝпротопресвѵ″тери, Ѥ҃ Мс҃нтирехъ Іѵ8′-
мени, ѝпрочая Зва′нїю ѵ″Архїерес҃ком8 чи́н8 под-
лежащая`: безчинїя ѝстропотно ходя′щїя, к҃лго-
разѹмно, ꙗ′ко мѹдри вра′чк, ѝкѣрни Строи́тель
гс҃дн, наказовать, ѝ ѝспра′влять Ко к҃лгодѣ-
ши же сѹ′щїя тако` превы′ть ѹ̃кр҃пля′ть: Не-
коецїѧсѧ же к҃гда, ѝ нехотящїя ходити позако-
н8, и преданїю Ст҃ы́х ѳц҃ъ, ѝпротивящихсѧ вла-
сти на′шей, ѝа҃рхиерес҃тв8 `Его̀, позакисти, и-
злокѣ: ѡ҃лѹченїю ц҃рковномѹ, ѝ а҃надеми преда-
ватъ: ѝта′кѡ па′сти Хс҃токо Ста′до: ꙗ″коже пи-
смѣ′нѡ ѡ҃бецялся: зане пи́санѡ ″Есть ко ки′изѣ-
про҃рока `Іезеки́ла кровъ ѡ″ве́цъ мои́хъ ѡ҃рѹ′къ
па′стирей в'зиц8: Того̀ рда к҃лагочес҃тивая ча′да
с҃нове Ст҃ы′я Восточныя, ѝ а҃плс҃кїя Цр҃кве,
Сц҃е́нники, ѝмирс҃ки, кня′зоки, ѝ кметови, ѡ″-
бцие мѹжес҃ки по́ли, ѝ женс҃твы: а҃цѣ̀ к҃лгосло-
венїя нашего̀ жела′ете, ѹ̃ живото8 Вашемѹ здра-
влю, ѝсп҃сенїю, ѹ̃мир8 ѝ ѹ̃ к҃лгополѹчїю, ѹ̃ ско́-
т8, ѝ земли, ѝ ѹ̃сваком вашемъ напредк8, дай-
мате во всѣ́мъ покаря′тисе, ѝподчинятисе семѹ`
Своемѹ` митрополи́тѹ, ꙗ″ко к҃лгопослѹшняя ча′-
да своемѹ` роди́телю, ѝ ꙗ′ко ѹ̃ч҃нцы ѹ̃ч҃телю, ѝ
ꙗ″ко ра′ки своемѹ` кл҃дцѣ, ѝ ꙗ′ко па′стирю, на-
себе ѳ҃ бразъ начело пас҃тиря Хс҃та̀ носящомѹ:
ѝ дѹжная ѝ ѹ̃речённая, Заживленѣ ѥ҃го̀, ѝ за ѡ″-
бѣдежанїе закона, безропта′нїя ѝ прекословїя ѝз-
дадѝте: вѣдѹще ѝзнлющие тр8′ди, ѝ подвиги
Своего пасти́ря колико Завас҃ полага′ется, ѝ
полагати надлежитъ: ѝ нетачїю толико, на ѝ

ѹмрети заваше ѡ҃ вѣдѣжанїе бо҃гочестїя подобнѣ́тъ ’Ємѵ̀: и тако к҃гъ все мо́гїй данаста́витъ ѥ̂гѡ́, и ва́съ, на́вся̀ дѣ́кла̀ б҃лгля, и присно сва́ма да пребу҃детъ: Сегѡ̀ ра́ди и настоящая гра́мата йзрѣчися ’Ємѵ̀ во вся́кое ѹ҃трождѣ́нїе, и йздадесе ва Митропо́лїй боса́нской: сарае҃в҃: лѣ́та мїробы́тїя 7259 ѡ҃воплощенїа же б҃га сло́ва 1751

Мц҃а ’Iѵл҃ 26 : гѡ̀

Ѳда҃сїй Второ̀й

Печатъ: Ѳдѵнасїй
В҃:Б҃:М҃:Я҃:П҃:К҃:С҃:Б҃:И҃:В҃:І:ЛЛ:
Патріархъ:

Овай печать є доста големъ, и врло є лiепо изрезанъ што се найлѣпше може: на нѣму су лiепо изрезани сви Гробови Србски.

Ова є Синђеліа Блаженопочившега Митрополита Херцеговачкога Г. Авксентіа Јовановића Паликуће, о комъ є говорено у Србско-далматинскомъ Магазину за г. 1849, на стр. 163. Синђеліа чува се у ризницы, у свето-успенскомъ Манастыру Дужима у Требиню! она є лiепо рукописно написана. Мени є ню одъ слова до слова преписао и за Магазинъ послао Архимандритъ Ј. Памучина.

САДРЖАЙ.

I. Исторія црквена: Стр.

1. Животъ свештеномученика Григорія, патріарха цариградскогъ 3
2. Описъ манастира Житомишљића у Херцеговини 51
3. Писма съ истока 82

II. Обичаи народни:

1. У Мостару у Херцеговини 94
   а) обслуживанѣ при рођеню дѣтета . —
   б) при полазку дѣтета у школу 96
   в) при вѣритби или просидби 97
   г) при сватби 99
   д) при слављењу крстнога имена 107
2. У крайни книнской у Далмаціи, женитба 110

III. Народне приповѣдчице:

1. Турчинъ и Христіянинъ 118
2. Адамъ, животина и Магарацъ 120
3. Владыка Гркъ, и ђаконъ Богословацъ Србъ 124
4. Піянацъ Калуђеръ, остали Калуђери и Владыка ..... —
5. Путникъ и тежак 125
6. Султанъ и баштованъ 127
7. Два Кума 129
8. Зетъ и Пуница ..... —
9. Турчинъ и Христіанинъ 130
10. Дринякъ и сађенѣ Лозе ..... —
11. Другій Дринякъ и Грожђе 131
12. Раввинъ и Попъ Србскій ..... —
13. Ходо Стамболіа, Химамъ и Турци 133

	Стр.
14. Двоица и врело	138
15. Пашаліа и Баба	—
16. Сиромахъ, нѣговъ дворъ и Рицалъ	136
IV. Србске народне пословице съ толкованѣмъ	143
V. Црквено Краснорѣчіе:	
1. Слово о причащенію	153
2. Надгробно	158
VI. Животописи:	
1. Силвестра Вучковића Єромонаха Крупскогъ	164
2. Стефана Видосавлѣвића Єромонаха	168
VII. Стихотворство:	
1. Провидностъ Божија	173
2. Завѣштанѣ моіой дѣци: Марку, Иліи и Александру	174
3. Остров Спасенія	179
VIII. Чланци Забавни и Поучни:	
1. Сила домаћегъ разговора	183
2. Кичељивство	—
3 О идолопоклонству	184
4. Сципіоновъ санъ	188
IX. Лѣтопись правосл. цркве у Далмаціи:	
1. Свечаность приликомъ отвараня православно-источнога Консисторіума Епархіе Далматинске	201
2. О православнымъ Далматинскимъ Епископима	214
3. Повластице дароване православнима кадъ су се у Имоски доселили	226
4. Историчкій датумъ М. Крупе	236
5. Промѣне у Епархіи Далматинской	239
X. Стара писма	242

Г. Г. ПРЕНУМЕРАНТИ.

Задаръ.

Нѣгово Высокопреосвештенство Г. СТЕФАНЪ КНЕЖЕВИЋЬ, Кавалѣръ гвозд. круне **III.** ст. Командеръ Франц - Јосифа Ордена: Епископъ Далматинскій и пр. **20** кн.

Консисторіумъ: Пречест. Г. Г. Герасимъ Петрановић Арх. — Лукіанъ Кундаица Игум. — Никола Вуйновић Пресв. — Никифоръ Дерета Діак. и Канцел.

Професори у Семинаріи: Пречест. Г. Г. Атанасій Чурлић Арх. **V.** кл. — Јованъ Сундечић **IV.** кл. — Исаіа Олуић **III.** кл.

Препод. Г. Севастианъ Лукачевић Єкономъ.

Чест. Г. Василій Радинъ воен. Свешт.

Висикор. Г. Г. Доктор Божидаръ Петрановић ц. к. Савѣт. позов. суда. — **G. Andria Stazić Direktor normal. Šk.** — **Antun Simonić činovnik.**

Г. Г. Црногорцы: Сіятелный Г. Ђорђіе Петровић **2** кн. — Крсто Машановъ Петровић. — Попъ Ђуро Поповић. — Кап. Саво Матовъ Мартиновић.

Г. Г. шрговцы; Радивой Обрадовић. — Гавро Глишић. — Крсто Медовић. — Давидъ Илић. — Божо Петрановић. — Спиро Павасовић. — Јово Катурић. — Јово Богдановић за сына Михаила. — Тодор Яворъ. — Марко Пет. Петрановић.

Г. Г. Клирицы: **V.** кл.: Стефанъ Перазић. — Григорій Стоисављевић. — Владимиръ Греговић.

— Божо Новаковићь. — Симо Боговацъ. — Спиридонъ Богдановићь. — Васо Ивеза.

IV. кл.: Иліа Росићь.

III. кл.: Јован Микіелъ. — Алекса Чокорило.

(послани одъ Г. Пароха Жежеля)

Задаръ: Г. Кирилъ Жежељ пар. и надзират.

Билишане: Г. Петаръ Олуићь пар.

Обровацъ: Г. Иліа Войводићь пар. — Г. Г. трговцы: Владимиръ Симићь. — Марко Веселиновићь. — Михаилъ Гагићь. — Никола Ђуровићь. — Тодоръ Мацура. — Дано Десница за сына Владимира.

Карин: Г. Трифонъ Кончаревићь пар.

Кашићь: Г. Стефанъ Вуиновићь пар.

Смоковићь: Г. Григорій Кордићь пар.

М. Крка.

Пречест. Г. Єротей Ковачевићь Архімандритъ за себе, за Манастиръ и за клир. библіотеку 3 кн. — Єром. Теофан Поповићь. — Єром. Яков Радуловићь адм. пар.

Бенковацъ

(послани Г. Пароха Кнежевића)

Чест. Г. Никола Кнежевићь пар. и надзир. — Г. Г. трговцы: Стефанъ Стоисављевићь. — Александеръ Міовићь. — Јованъ Міовићь. — Христифор Шљивићь род. изъ Сараева. — Г. Јово Јурковићь посид. и подест.

Кула: Г. Герасимъ Алаваня пар.

Миранђ: Г. Спиридонъ Калиниħь пар.

Церанђ: Г. Петарь Калань пар.

Ергудъ: Г. Спиридонъ Витасъ пар.

Биляне: Г. Антоній Радошъ пар.

М. Крупа.

Препод. Г. Серафимъ Матавуљ Адм. — Г. Јосифъ Кончаревићь адм. Жегар. — Г. Јоаникій Испировићь ером. — Г. Левкій Гуглета ером.

Имоцкій

(послани одъ Г. Проте Маргетића).

Пречест. Г. Спиридонъ Маргетићь протопр. — Никола Маргетићь тргов. — Міо Симићь за сына Јову.

Ошишићь: Г. Петар Стоисављевићь пар.

Врлика: Г. Лукіанъ Милковићь адм. — Г. Петаръ Павасовићь тайникъ. — Г. Крсто Кулишъ трг. — Г. Атанасіе Ристовићь за сына Николу трг

Бробанацъ: Г. Никола Вулиновићь адм.

Дицмо: Г. Антоній Радуловићь адм.

Мешковићь: Г. Никола Влачићь пар. — Г. Јово Гога трг. — Г. Лука Поповацъ посид. — Г. Лазо Поповацъ посид. — Г. Стіепанъ Єлачићь мастіоцъ.

М. Драговићь.

Препод. Г. Иларіонъ Торбица адм. — Г. Симеонъ Милковићь ером. — Г. Викентій Ковачевићь ером.

Сплѣтъ.

Г. Нико Димитровићь трг. — Г. Петаръ Маријћь трг. — Г. Тузлићь трг.

Шибеникъ.

(послани одъ Г. Пароха Шушића.)

Чест. Г. Јово Шушићь пар. и надзир. — Г.

Григорій Радуловићь. капел. и уч. — Г. Стефанъ Радославъ учит.

Г. Г. трговцы: Петаръ Ковачевићь. — Никола Милетићь. — Симо Симићь. — Сава Омчикусъ. — Спиро Поповићь посид. и списат. — Марко Поповићь. — Иліа Скочићь. — Божидаръ Рапо.

Аршиш: Г. Саватія Кнежевићь адм. — Г. Петар Міовићь Цице посид. — Г. Андро Јовићь посид. — Г. Перо Петрановићь учитељ.

Теплю: Г. Стоянъ Мирковићь пар.

Біочићь: Г, Симо Пупићь адм.

Каняне: Г. Григорій Вулиновићь пар.

Балке: Г. Исидоръ Груборъ адм.

Кричке: Г. Теодоръ Кнежевићь пар.

Братишковцы.

(послати одъ Г. Проте Доброте.)

Пречест. Г. Дамянъ Доброта протопр. — Г. Атанасій Колунчићь сов. клир.

Скрадинъ: Г. Јованъ Яворъ пар, — Г. Јово Крнета посид. — Г. Јово Синобадъ трг. — Г. Јово Бѣдовъ трг. — Г Јованъ Міовићь сов. клир. — Г. Сава Бѣлићь сов. клир.

Ђеверске: Г. Яковъ Ардалићь пар.

Кистанѣ: Г. Неофитъ Нѣгушъ адм. — Г. Яковъ Иліашевићь дѣтонастав.

Біовичино: Г. Юстинъ Трескавица адм.

Еревникъ: Г. Кирилъ Зелићь адм. — Г. Стефанъ Кончаревићь Діаконъ.

Бѣлине: Г. Тодоръ Жежель адм.

Добропольцы: Г. Спиридонъ Кнежевићь адм.

Брибиръ: Г. Лазаръ Кордићь адм. —

Книнъ.

(посл. одъ Г. Проте Добріевића)

Пречест. Г· Спиридонъ Добріевићь Протопр. и Пар. Врбничкій. — Чест. Г. Стефанъ Новаковићь пар. — Г. Г. трговцы: Александеръ Катићь, Ђорђе Омчикусъ, Иванъ Матковићь, Тодоръ Синобадъ, Марко Ширко, Глишо Поповићь, Мићо Рашковићь.

Ошонъ: Г. Симеонъ Добріевићь пар.

Марковацъ: Г. Иліа Поповићь адм.

Косово: Г. Теофилъ Петрановићь адм.

Полача: Г. Марко Кулишићь пар.

Стрмица: Г. Никола Плавшићь пар — Г. Пане Саблићь главаръ.

Плавно: Г. Антоній Мацура адм.

Мокрополѣ; Г. Јоакимъ Амановићь пар.

Радучићь: Г. Симеонъ Опачићь пар,

Голучићь: Г. Филипъ Тановићь адм.

Дубровникъ.

(посл. одъ Г. ђорђа Бравачића)

Руссійско-Императорскій Консулъ, Кавалѣръ Г. Константинъ Петковићь — 5.

Секретаръ Руссійско-Императорскогъ Консулата Секретаръ и Кавалѣръ Г. А. Лаговскій — 2.

Прапорщикъ Рус. Импер. Корпуса Топографовъ Кавалѣръ Г. П. Быковъ.

Чест. Г. Тодоръ Янковићь пар. — Чест, Г. Јованъ Брчићь капел. и учитель.

Г. Г. трговцы: Јово п. Пет. Опуићь, Петаръ ђурасовићь, ђорђо Ковачевићь, Божо Бошковићь, Јово Бравачићь, Петар Маринћь, Симо Баяловићь, Стефанъ Бабинћь, Митаръ Кретинћь, ђорђо Гркавацъ.

Г. Ђуро Ковачевићь за синове Спиридона, Јова и Александра — 2.

Г. Ристо Мичићь — 2.

Г. Лазарь Лучићь, Г. Димитріе Лучићь Капетан на Лоиду.

Г. Михаилъ Ев. Ковачевићь, Г. Никола Ев. Ковачевићь поморацъ.

Г. Мићо Мичићь, Симо Лаз. Томовићь, Тома Єлићь, Перо Кнежевићь, Марко Таузовићь, Милошъ Марићь, Ристо п. Пав. Опуићь, Петаръ Мариновићь.

Г. Јосифъ Каликъ за сына Спира, Г. Јово п. Пав. Опуићь за сына Петра.

Г. Митаръ Лазаревићь, Михаилъ Новаковићь, Никола Шуплѣглавъ, Василъ Томашевићь, Лазаръ Бубало, Петаръ Кржићь, Јован Лѣпава изъ Стона, Никола Лазара Куртовићь, Тодоръ Мандићь.

Г. Никола Путица, Никола Унковићь, Тодоръ Аничићь, Симо Митровићь, Лазарь Обрадовићь, Тодоръ Прнятъ, Јованъ Каликъ, Мићо Симовићь кодъ кавал. Петковића.

Топла.

(посл. одъ Г. Лумбардића.)

Преч. Г. Христифоръ Лумбардићь пар. и надзир. — Г. Александеръ Павковићь посид. — Стефанъ Милашиновићь посид. — Никола Станићь пос.

Г. Мато Мрша профес. наутике, Г. Никола Станишићь трг., Г. Јован Русовићь трг., Г. Владимиръ Сабличићь капет. помор., Анто Янковићь капет., Филипъ Марићь капет., Станко Шимракъ трг., Петар Калуђеровићь капет., Мато Ђучићь посид., Григорій Сушићь трг., Георгій Ратковићь трг., Јован Радовићь посид., Читаоница Дружтва кастелновскога.

Камено: Михаилъ Аврамовићь пар.

Іошица: Андрей Балићь пар. — Матіяшъ Ђучићь посид.

Баошићь: Никола Цвѣтковићь пар.

Которъ

(посл. одъ Г. Провикара Архиманд. Поповића).

Чест. Г. Константинъ Јовановићь пар. — Г. Вукола Поповићь ц. к. Катихетъ. — Г. Лазарь Ерцеговићь капел.

Г. Г. трговцы и родолюбцы: Стефан Бѣладиновићь кавалѣръ за сина Уроша. — Никола Радичевићь. — Лазаръ Берберъ. — Ђорђіе Срдићь. — Томо Линовацъ. — Иліа Рамадановићь. — Томо Матковићь. — Спиро Петровићь. — Ђуро Чучакъ. — Симо Калуђеровићь. — Никола Стефановићь. — Петаръ Нѣгушъ за сина Константина. — Лука Пешиканъ. — Јово Томовић. — Спиро Јововићь.

М. Режевићь.

Пречест. Г. Димитрій Перазићь Архим. — Г. Василій Перазићь адм. пар.

М. Прасквица.

Препод. Г. Синесій Давидовићь Игуманъ. — Г. Јоаникій Аврамовићь.

М. Саввина.

Преп. Г. Инокентій Павловићь Игум. — Герасимъ Рановацъ іер.— Г. Данилъ Накићеновићь іер. Веніаминъ Вуйновићь іер.

М. Баня.

Преп. Г. Хрисантій Николаевићь Игум.

Перасшъ: Преп. Г. Висаріонъ Любиша адм. — Капетанъ Ђ. Ђуровићь любитель народа.

Ђурашевићь: Г. Стефанъ Костићь адм.

Радовићь: Г. Лазар Костићь адм.

Шишићь: Г. Јованъ Гривићь пар.

Врановићь: Г. Димитрій Зецъ пар.

Главашичићь: Г. Јованъ Радановић пар.

Клинцы: Г. Димитрій Мустуръ пар.

Забрђе: Г. Јованъ Радовићь кап.

Пріеради: Г. Христіфоръ Ђукићь адм.

Ластва: Г. Димитрій Ковачевићь адм.

Загора: Г. Лазаръ Тичићь клир.

Ораовацъ.

Чест. Г. Спиро Лазаревићь пар. — Г. Владиславъ Ф. Вукасовићь за свою сестру Милицу и родицу Наталію 2. — Госпоя Милица Ратковићь рођена Томановићь. — Госпоя Олга Лазаревићь любителница књиж. — Г. Лазаръ Ива Јовчевића любитељ наука. — Г. Никола Перовићь любитељ књиж.

Бѣла.

Чест. Г. Игнятъ Злоковићь пар. — Г. Лука Желалићь капет. — Г. Богданъ Злоковићь капет. — Г. Јованъ Ђиновићь капет. —Г, Петаръ Шеровићь тргов. — Г. Јованъ Вуковићь трг.

Рисанъ.

Чест. Г. Јованъ Аврамовићь пар. — Г. Кирилъ Самарџићь учитељ. — Капетанъ Марко Ђурковићъ.

Моринъ.

Чест. Г. Никола Берберовићь пар. — Г. Јованъ Новаковићь учитељ. — Г. Христифоръ Мили-

новићь кнезъ. — Капетанъ Марко Берберовићь. — Капет. Јоко М. Милиновићь.

Г. Г. трговцы: Никола Ћатовићь. — Марко Матковићь. — Саво Милиновићь. — Јоко Лалићь. — Новак Бакочевићь ученикъ.

Будва.

Чест. Г. Гаврилъ Руцовићь пар. — Г. Стефанъ Вуковићь наст. М. Майне. — Г. Филимонъ Франичевићь Єром. — Г. Петаръ Мицоръ учитељ. — Г. Лука Старчевићь учит, у Кастел-Ластви.

Г. Стефанъ Любиша Депутатъ у Бечу. — Капет. Георгій Мачаревићь.

Г. Г. трговцы: Јованъ Греговићь. — Иліа Рачета. — Иванъ Перазићь. — Филипъ Серђентићь. — Раде Суботићь. — Тодоръ Суботићь. — Ђорђе Маркићевићъ. — Јоакимъ Ћуда. — Василій Митровићь. — Савва Петровићь. — Никола Рачета. — Јован Франета.

Митровица.

Пречест. Г. Урошъ Милутиновићь Протопр.

Г. Г. трговцы: Стефанъ отъ Георгіевићь. — Георгій отъ Милекићь. — Васа Стефановићь. — Коста Поповићь. — Урошъ Прокоплћевићь. — Јованъ Поповићь скуп. пренум.

Язакъ.

Чест. Г. Јованъ Радойчићь пар. — Г. Глиша Пантелићь трг. — Г. Станко Тимотиевићь трг.

Шидъ.

Преч. Протопресвитеръ Марковићь. — Г. Петаръ Коичкій. — Г. Любомиръ Момировићь. — Г. Тодоръ Момировићь трг.

Р у м а.

Висок. Г. Св. Николаевићъ вел. Судацъ. — Г. Максимъ Спирта трг.

Иригъ,

Чест. Г. Парохъ Горяновићъ. — Г. Васа отъ Рогулићъ трг.

Манђелосъ.

Г. Александеръ Димовићъ трг.

Грегуревцы.

Г. Деметеръ Барякъ трг.

Ердевикъ.

Г. Јованъ Станковићъ трг.

Чалма.

Г. Димитріе Райковићъ трг.

Моровићъ.

Г. Никола Баићъ трг. — Г. Любомиръ Николаевићъ трг.

Бингула.

Г. Милинко Моићъ трг.

Лежимиръ.

Г. Симо Поповићъ трг.

Дивошъ.

Г. Јованъ Фрушићъ трг.

Мартинцы.

Пречест. Г. Павле Николићъ Протопр. и пр. за свое Пренум. 5.

Новый Садъ.

Благ. Г. Александеръ Л. Гавриловићь Професоръ за свое Пренум. 8. — За Библіотеку на дар. 1.

Сента.

Г. Јованъ Вуићь учит.

Сомборъ.

Благ. Г. Н. Вукићевићь Родолюбацъ за свое Пренумер 5. — За Библіотеку на даръ. 1.

Панчево.

Високобл. Г. Димитрій Чобићъ народ. шк. управитељ. — Чест. Г. Александеръ Николићь пар. Старо-Паланачкій. — Чест. Г. Јосиф Атанацковићь Діак. и уч. — Г. Константинъ Филиповић учит. Панчев. — Госпоя Анна супруга Г. Димитрія Николића изъ Иланже. — Г. Павле Вишничкій учит. Долов. — Г. Јованъ Станковићь учит. Бѣлоцрк. — Г. Павле Поповићь уч. Кусић. — Г. Никола Шалитраровићь уч. Самош. — Г. Арсеніе Данкуца уч. Фаркажд. — Г. Јованъ Радонићь уч. Старо-Молдавскій.

Тріестъ.

Чест. Г. Никола Вуйновићъ свешт. — Чест. Г. Данилъ Буићь свешт. — Г. Максимъ Вучковићь Діаконъ. — Г. Јован Димовићь учит. — Г. Ристо Шкулѣвићь практ.

Г. Христифоръ п. Пет. Опуићь велик. — Г. Стефан Христ. Опуићь велик. — Г. Александеръ Опуићь велик. — Г. Гавро Алек. Ковачевићь велик. — Г. Јово Ал Ковачевићь практ. — Г. Андрія Стойковићь трг. и списат. — Г. Лазаръ Павловићь трг. — Г. Спиридонъ Јовичићь род. изъ Пероя. — Г. Ристанъ Кнежићь трг. — Г. Јованъ Пе-

тровићь изъ Ерцеговине. — Г. Трипко Продановићь изъ Фоче. — Г. Ристо Тузлићь изъ Сараева. — Г. Евто Периновићь тргов. [redacted].

Перой

Преч. Г. Христифоръ Мусићь Протопр. — Г. Јованъ Маричевићь капел.

Рѣка-Фіума.

Г. Јово Будимиръ трг. — Г. Никола Боровићь пенз. кап. — Г. Савва Коларевићь трг.

Сараево.

Високор. Стат. Совѣтникъ Г. Евграфъ Р. Шулепниковъ кон. и кав. 2. — Преч. Протоіерей Г Стефанъ Баковићь. — Чест. Г. Герасимъ Лалићь свеш. — Г. Василіе Кешелѣвићь свеш. — Г. Ђорђіе Аџи-Лазаревићь.

Мостаръ.

Високобл. тит. Совѣтникъ Г. Валеріанъ В. Безобразовъ кон. и кав. 2. — Преч. Г. Јоаникій Памучина Арх. Надзиратель Епарх. Херцг. за себе и књиж. 2. — Г. Прокопій Чокорило свештеномонахъ. — Г. Гаврилъ Балорда свештеном. — Г. Јово Говедарица свештеник. — Г. Перо Божићь свештеник. — Г. Ђорђе Стоисавлѣвићь уч.

Г. Г. трговцы: Евто Шотрић. — Вуканъ Шола. — Ђорђо Бѣлобркъ. — Стѣпанъ Шотрићь. — Евтанъ Мравъ. — Ристанъ Дугоня. — Лазаръ Енежић. — Вуко Куйкуръ. — Јово Алексићь. — Сајово Билићь.

М. Житомислић.

Високопреп. Г. Сарафимъ Перовићь Игум. — Г. Пайсій Периновићь свештеном. — Г. Теодосій

Веселица. — Г. Софроній Спремо свештеномонаси. — Г. Партеній Церовина Діак.

М. Дужи.

Препод. Г. Никифоръ Дучићь Намѣстникъ, обдаренъ златнимъ крстомъ за свое пренумеранте у Херцеговини **15.** кн. —

Београдъ.

Нѣгово Високопреосвештенство Господинъ Митрополитъ Михаилъ. — Нѣг. Високопр. Г. Епископъ Шабачкій Гаврилъ.

Прeч. Протопр. Г. Иліа Новаковиħь. — Пр. Прот. военый Х. Дим. Јовановиħь. — Прeч. Е Прот. и чл. Арх, кон. Г. Игнятъ Васиħь.

Прeч. Г. Арх. Грн. Савва.

Благ. Г. Цвіетко Раіовиħь. — Г. Ф. О. Яковлѣвиħь. — Г. Т. Радойковиħь. — Г. Ђорђе Банъ индинируъ. — Г. Ђорђе Маргетиħь скупитељ Пренум.

За Бібліотеку Д. С. С. на даръ **1.**

Цетинѣ.

Нѣгова Свѣтлость князъ *Никола* и княгиня *Милена*. — Госпоя Софіа Петрановиħь.

БИБЛИОТЕКА ИСТОРИЈСКОГ ИНСТИТУТА

Погрѣшке.

стр.	мѣсто:	читай:
15.	у векъ ій	— и вечь ій
19.	съ конмъ све	— съ конмъ Господъ награђива све

Друге манѣ погрѣшке, што ће читатељи доста примѣтити, нека изволе поправити сами.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
ФПСр II 35
1861.2